

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A SFINTEI MITROPOLII A UNGRO-VLAHIEI

8

AUGUST

ANUL XVII

1958

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A SFINTEI MITROPOLII A UNGRO-VLAHIEI

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI COMITET DE REDACȚIE

8

AUGUST 1958

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Glasul Bisericii, Letopiseț la ziua cea mare	695
INDRUMARI PASTORALE ȘI OMILETICE	
Predici:	
B. A. Alexandru, La înălțarea Sfintei Cruci	697
Macarios Kalogheras, Despre Sfinta Euharistie, traducere de Atanasie Papapanu	703
Pr. Econ. Țincoca, Material omiletic	713
PAGINI DIN SFINȚII PARINȚI	
Sfintul Macarie cel Mare, Despre libertatea gândului, traducere de Pr. Olimp N. Căciulă	717
ARTICOLE ȘI STUDII	
Daniela Bratu, Tipografia de la Buzău	727
Arhim. Atanasie Gladcovschl, Monahi cronicari din Sfinta minăstire Cernica	740
Virgiliu Popescu, Despre biserica fostei minăstiri Giulești	748
Radu Crețeanu, O pretinsă ctitorie a lui Antonie Vodă: biserica din Popești-Gâlbinași	750
Pr. Constantin Ioan, Cina cea de Taină în pictura bisericească din Țările Romine (sec. XIV-XIX)	756
ANIVERSARI	
Pr. Marcel Mihăiescu, 23 August, Sărbătoarea eliberării Patriei noastre	765
Pr. Prof. D. Belu, Jan Amos Komensky, 300 de ani de la apariția culegerii «Opera didactica omnia»	767

CONTINUARE ÎN PAGINA A 2-a

Redacția și Ad-ția : Sectorul Social-Cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Raionul Nicolae Bălcescu.

COMEMORARI

T. G. Bulat, Preoți revoluționari, în 1848 774

PENTRU PACEA A TOATA LUMEA

Redacția, Lucrările Congresului pentru dezarmare și colaborare internațională 777

VIAȚA BISERICEAȘCA IN CUPRINSUL MITROPOLIEI

Arhiepiscopia Bucureștilor

Cronicar, Serbarea de sfârșit de an la Seminarul teologic din București 789

Episcopia Buzăului

Pr. Gabriel Cocora, Incheierea anului școlar 1957/1958, la Seminarul Teologic din Buzău 797

CRONICA

Gh. Alexe, Excursia Coralei Sfintei Patriarhii 801

Cronicar, † Paraschiv Laudă, cântăreț bisericesc 802

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

C. Bărbulescu, Prezentare de cărți: — Acad Gh. Oprescu, Jurnal de călătorie; — Felicetti-Lebenfals W., Geschichte der byzantinischen Ikonenmalerei; — Fernand Gigon, Apocalypse de l'atome; — Maurice-Denis (Noële) et Boulet (Robert), Eucharistie ou la Messe dans ses variétés, son histoire et son origine; — Gervais Dumeige, Richard de Saint-Victor et l'idée chrétienne de l'amour; — Cocchiara Giuseppe, Storia del Folklore in Europa; — René Grousset, Les croisades; — Georg Ostrogorsky, Geschichte des Byzantinischen Staates 804

Lector, Pr. Gabriel Cocora, Revista revistelor: — Muzica bisericească și folclorul; — Despre Sfinții Părinți; — Un mitropolit melod și polemist antilatin; — Revelația creștină și spiritualitatea indiană; — Sărbătoarea diavolului 808

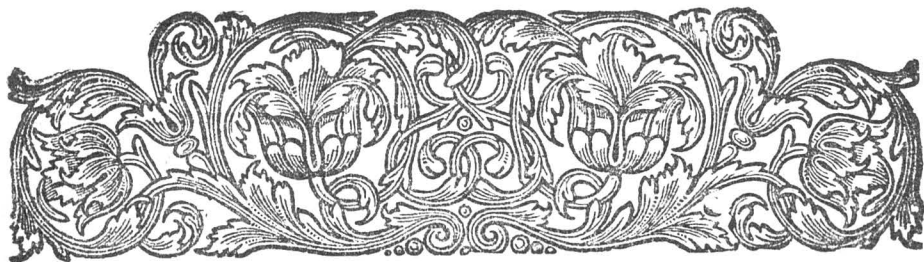
COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte: P. F. JUSTINIAN, Mitropolitul Ungro-Vlăhiei și Patriarhul României.

Vice-Președinți: P. S. ANTIM, Episcopul Buzăului
P. S. CHESARIE, Episcopul Dunării de Jos.

Membri: P. S. THEOCTIST, Episcop Vicar; P. C. Pr. AL. IONESCU, Vicar al Mitropoliei; P. C. Pr. M. BOGOIU, Vicarul Eparhiei Buzăului; P. C. Arhim. IERONIM MOTOC, Vicarul Eparhiei Dunării de Jos.

Redactor responsabil: P.C.Pr. Ștaț C. Dimancea, consilier administrativ al Mitropoliei.

LETOPISEȚ LA ZIUA CEA MARE

La văleatul anului 1944, în ziua de 23 August, istoria neamului nostru a închis o pagină și a deschis alta, îndreptată spre zarea de lumină a viitorului. Din moarte la viață, cu moartea pre moarte călcînd, oștenii noștri, înfrățiți cu oștenii din răsărit, deschideau drum de glorie poporului nostru. Dușmanul înfrînt părăsea pămîntul sfînt al țării, mînat de la urmă de iureșul învingătorilor. Deși războiul nu se terminase, tunurile bubuiau a victorie.

Neuitată zi de 23 August!... Țara întreagă te-a investit cu duh de sărbătoare. Soarele strălucea puternic pe cer. Vînt de pace adia dinspre răsărit. În sufletele tuturor înflorea nădejdea. Osia lumii vechi se frînsese. Trebuia alta nouă. Lumea se pregătea să-și înceapă viața pe temelii și rosturi noi. Au tăcut armele și au început să vorbească muzele. Porumbelul păcii, cu ramura de măslin, a poposit în mijlocul nostru. Pe unde au trecut tancurile, trec astăzi tractoarele. Pe unde dușmanul își semăna cu ură, plumbii morții, culegem astăzi, cu bucurie, darurile pămîntului, pîinea vieții, din truda tihnită o plugarului... Bătrînii stau liniștiți la vetre, copiii zburdă la soare ca mieii, bărbații și nevestele, flăcăii și fetele împînzesc ogoarele, fabricile și uzinele patriei.

Au trecut, din vremea aceea, 14 ani. Țara celor ce muncesc s-a schimbat, de mult, la față. Lumina cărții s-a întins în toate ungherele țării. Pretutindeni se naște o lume nouă. Conducerea nouă a țării veghiază cu neadormită grijă la bunul mers al lucrurilor, la bunăstarea și fericirea poporului. Profețiile dușmanilor noștri s-au dovedit mincinoase. Țara merge înainte pe drumul ei, așa cum și l-a orînduit singură, nesilită de nimeni. Biserica noastră strămoșească poartă aceeași grijă pentru mîntuirea credincioșilor ei și păstrează cu sfințenie învățăturile și predaniile părintești. Ține legătura dragostei și a păcii cu Bisericile Ortodoxe surori și nu stînjenește libertatea religioasă a celorlalte culte creștine. Are școlile și profesorii ei, tiparnițele și publicațiile ei, și propovăduiește, cu timp și fără timp, pacea între oameni și popoare. Turma dreptcuvîntătoare a credincioșilor ei

este condusă de Sfântul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și îndrumată cu înțelepciune pe calea mântuirii și spre tot lucrul cel bun.

Ziua de 23 August se adeverește în felul acesta, zi de lumină și pentru Biserica strămoșească. Odată cu ziua de 23 August a răsărit în istoria patriei noastre o eră nouă de pace, de progres, de mari înfăptuiri culturale, materiale și spirituale. În fiecare an, ziua de 23 August ne apare mai luminoasă, mai bogată în realizări. Florile recunoștinței vor încununa deapururea pe făuritorii anonimi, eroii noștri, care și-au vărsat sîngele, luptînd împotriva cutropitorilor și sfințind această zi de 23 August. În istoria patriei noastre, ziua de 23 August va însemna totdeauna un răsărit strălucitor spre nemuritoarele înfăptuiri ce fericesc viața poporului nostru.

De aceea, ziua de 23 August nu va asfinți niciodată din istoria patriei noastre.

GLASUL BISERICII

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

PREDICI

LA ÎNĂLȚAREA SFINTEI CRUCI

«Iară mie, să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine și eu pentru lume» (Gal. VI, 14).

În 14 ale lunii septembrie, sfânta Biserică sărbătorește praznicul Înălțării cinstitului și de viață făcătoarei Crucii, în minunate cîntări de proslăvire, alcătuite în veacurile de demult, și mai tîrziu, de Sfinții Părinți. Melozii cei cu dulce vîers le-au compus apoi melodiile ce ne sînt atît de dragi, care au mîngîiat pe cei mai înainte adormiți și, cît va fi lumea, se vor înălța în slujbele noastre bisericești.

«Veniți toate neamurile, — vestesc cîntările noastre, — binecuvîntatului lemn să ne închinăm, prin care s-a făcut veșnica dreptate. Căci cela ce a amăgit pe strămoșul Adam prin lemn, prin Cruce se amăgește și fiind surpat cade cădere cumplită, *cel ce a ținut prin tiranie împărăteasca zidire*. Cu singele cel dumnezeiesc, veninul șarpelui se spală și blestemul s-a dezlegat de osîndirea cea pe dreptate, cu nedreaptă judecată cel drept fiind osîndit; *căci cu lemnul se cădea să se vindece lemnul și cu patima Celui fără patimă să se dezlege patimile, cele prin lemn ale celui osîndit...*»

Iată, închegate în stihurile acestei cîntări, temeiul prin care, îndată după Patimi și Înviere, creștinătatea a cinstit Crucea Răstignirii. Nu se poate vorbi despre evlavie creștină fără o venerare a sfintelor icoane și a sfintei Crucii, strîns legate împreună. Dacă icoanele nu sîntenerate pretutendeni în lumea creștină, de cei ce s-au rătăcit și abătut de la dreapta credință, sau în unele perioade vitrege prin care a trecut Biserica ele n-au putut fienerate, sfînta cruce, în schimb, este cinstită de toată creștinătatea. Este destul ca semnul ei să apară, cioplit, dăltuit, încrustat în lemn, metale sau piatră, să fie schițat cu mîna de preot spre adunările de credincioși, ca suflețele — unele împietrite — să se deschidă, ochiul să se umezească, zîmbetul să apară pe buzele învinețite de suferință, privirea să se lumineze de nădejdea salvării și a bucuriiloresperate. Virtutea

evlaviei este astfel trezită în sufletul omenesc, uluit de misterul ce înconjoară existența sa și calea ce duce spre Dumnezeu nu este numai aceea a contemplației, a interiorizării, ci și una materială, din afară, pe care omul vrea s-o vadă, s-o atingă, s-o venereze.

Dacă icoana ne reprezintă lumea dumnezeiască revelată omului și înfățișată în culori, iar temeiul icoanei este întruparea Cuvîntului lui Dumnezeu, a Celei de a Doua Persoane a Sfintei Treimi, a Mîntuitorului Hristos, — Sfînta Cruce este jertfa sîngelui adusă pentru mîntuirea și iertarea omului, căruia i s-a dat iarăși puțința să fie părtaș vieții și fericirii veșnice. Crucea Domnului este «păzitoarea credincioșilor, zidul cel nebiruit, prin care, de pe pămînt la cer ne-am înălțat».

Creștinătatea cinstește crucea chiar din zilele crucificării Mîntuitorului și ale întemeierii Bisericii în Duminica Cincizecimii. Venerația ei a crescut în anii ce au urmat, ani de suferință, dar și de slavă a dreptei credințe.

Datele pe care le avem despre însăși crucea pe care Domnul a fost răstignit sînt numeroase și se temeluiesc atît pe Sfînta Tradiție a Bisericii, cît și pe scrierile Sfinților Părinți. Așa, slăvitul întru veșnică amintire părintele Varlaam Moțoc, mitropolitul Moldovei, întru a sa «Carte de învățătură», scria la 1643: «Dacă se înalță Hristos de pre pămînt în ceru în 40 de zile după învierea Lui și giudește multe făcîndu-se de svenții apostoli, iarăși scrășnea cu mînie cărturarii. Și se sfătuiră de ziseră: «Veniți să ascundem locul unde au fost răstignit și îngropat Hristos, că de vor vede oamenii urme pre ceea ce-au fost răstignit și groapa deșartă în ceea ce-au fost îngropat, toți vor veni și vor crede întrînsul». Atunce învățară de astupară groapa și Golgota, locul unde era svânta cruce, ca să si uite, să nu se mai pomenească».

A urmat, la anul 70 d. Hr., adică 37 de ani după Răstignire, dărîmarea cetății Ierusalimului de către armatele romane. Comunitatea creștină din Ierusalim, cunoscînd și încrezătoare în profeta Mîntuitorului, care spusese: «*Vor veni zile, cînd nu va rămîne din cele ce vedeți, nici piatră pe piatră; totul va fi risipit*» (Luca XXI, 6) — s-a expatriat, sub conducerea Sfîntului Simion, în Iordania de astăzi, în orașul Pella, unde a rămas mulți ani, pînă a trecut furia devastatorilor. Locul Răstignirii și Mormîntul Domnului nu puteau fi venerate fățiș, mai ales că la 135, împăratul Adrian zidise un templu păgîn, pe ruinele fostului templu irodian, — dar aceste locuri — în taină — erau cinstite, și, din generație în generație, amintirea tristelor evenimente petrecute acolo, era tot mai vie în inimile creștinilor. Aceasta este marea glorie a umilei comunități creștine din Ierusalim: de a fi păstrat cu sfințenie tradițiile și de a fi aprins — atunci cînd scăpau atenției persecutorilor, — cîte o candelă pe însăși locurile legate strîns de viața, predica, suferințele și slava Mîntuitorului, ale Sfinților Apostoli și ale atîtor vrednici martiri și mărturisitori care și-au dat viața pentru dreapta credință.

Creștinismul din afara Țării Sfinte lupta și se răspîndea între neamuri. «Poporul ales», care a dat lumii pe Mesia, fusese izgonit din țara strămoșilor săi, și pribegea. Pînă la 350 d. Hr., cînd Iulian Apostatul, împăratul Bizanțului, a dat un decret că evreei se pot duce în pelerinaj la Ierusalim, aceasta le era oprit sub pedeapsă de moarte. Comunitatea creștină însă «priveghia și se ruga» în interiorul Pale-

stinei. Ea era formată din evrei amestecați cu gentili (greci, romani, fenicieni, sirieni, arabi).

Cînd creștinii se întîlneau în cele trei veacuri de urgie ce au urmat, făceau pe ascuns semnul crucii, iar pe pietrele mormîntale, crucea era împletită cu diferite alte ornamente de flori sau ramuri de acantă și laur. De multe ori, mai ales în anii marilor persecuții, nici nu îndrăzneau să facă sau să poarte semnul crucii și se recunoșteau între ei desenînd pe nisip un pește, care în grecește se spune ἰχθὺς, fiecare literă a cuvîntului fiind inițiala numelui Domnului, adică: «Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul» (Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτῆρ).

De istoria Sfintei Cruci este legată însăși recunoașterea creștinismului ca religie legală în statul roman. Așa, istoricul bisericesc, Eusebie de Cezareea, scrie că împăratul Constantin cel Mare i-a afirmat sub jurămint minunea întîmplată în războiul ce-l purtase contra lui Maxențiu, cînd, la lupta de la 28 octombrie 312, de la podul Milvius, de lângă Roma, a avut vederea unei cruci luminoase pe cer, sub care stăteau scrise cuvintele: «In hoc signo vinces», (în acest semn vei învinge). Apoi, într-un vis, a fost îndemnat să pună semnul crucii pe steagurile armatei și pe scuturile soldaților, ceea ce făcînd, a cîștigat biruința.

La anul 311, împăratul persecutor Galeriu, fiind grav bolnav, dăduse un decret de libertate pentru cultul creștin, dar persecuțiile au continuat și mai ales în Palestina, Siria și Egipt, a curs mult sînge de martiri, cum s-a întîmplat la Cezareea, Nicomidia, în Armenia. La începutul anului 313 se dă edictul de la Milan, de către Constantin cel Mare, creștinismul devenind religie liberă, bisericile putînd avea bunuri imobiliare, trecerii păgînilor la creștinism ne mai opunîndu-i-se nici o opreliște.

Împărăteasa Elena, mama împăratului Constantin, întreprinde la 326 un pelerinaj la Locurile Sfinte din Palestina, unde, în 325, împăratul începuse construirea bisericilor pe Sfîntul Mormînt, pe Golgota, la Betleem și Nazaret. Printr-o arătare în vis, Sfînta Elena a indicat locul unde să se facă săpăturile pentru aflarea Cînstitei Cruci a Răstignirii Mîntuitorului, care a fost dezgropată din prăpastia de la picioarele stîncii Golgotei, împreună cu cele ale tilharilor răstigniți odată cu Domnul Hristos. Vizitatorii bisericii Sfîntului Mormînt află — între capela împărțirii veșmintelor și cea a batjocoririi, o scară de piatră cu 29 trepte, care duce într-o grotă de 5 m. sub fundația bisericii unde este capela armenească a Sfintei Elena. Aici a fost construită cea de a treia bazilică a împăratului Constantin, numită Martirium, din care au mai rămas patru coloane monolitice. În mijlocul încăperii, în suprafață de 90 m. p. se află un altar, iar pe latura de răsărit, alte două altare, unul în amintirea tîlharului pocăit, iar altul, închinat Sfintei Elena. Lîngă acest altar se găsește o firidă, de unde împărăteasa Elena privea cum se făceau săpăturile în prăpastia în care s-a aflat cînstita Cruce. Aici este capela «Aflarea Sfintei Crucii», în care se coboară pe alte treisprezece scări, cu două altare și care posedă o frumoasă statuie de bronz a Sfintei Elena, purtînd Crucea.

Tot părintele nostru Varlaam spune în Cuvîntul său de «Invățătură la ridicarea Cînstitei Crucii»: «Iară împărăteasa în scîrbă și grije căzu, căci nu putea să cunoască de acele trei cruci carea diînse-i a

lui Hristos. Ce și această nepricepere o dezleagă Macarie patriarhul cu o giudefă într-acest chip: O femeie de rudă mare bolia în Ierusalim și boală ca aceea bolia cât nime nu mai zicea că va hi vie, și trăgea de moarte numai să moară. Iară patriarhul duse tustrele crucile de punea câte una prifnșă, și numai cât se apropie crucea lui Hristos de acea femeie bolnavă ce muria, îndată învise și fu sănătoasă și sări de îmbla și cu glas mare mulțămia și lăuda pre Dumnezeu. Această ciudesă decă fu și eși veste cum s-au aflat svânta cruce, îndată să strânsiră niroade multe de creștini de pohtia și înseta de svânta cruce să o vadză. Și pentru mulțimea năroadelor, căci că nu putea scăpa să o vadză, iar patriarhul Macarie să sui pre ambon și rîdicî cinstita cruce în vederea tuturor. Și decî o vidzurî, toată mulțime oamenilor începurî a strîga: «Gospodi, pomilui», (Doamne miluiește).

Cale de o oră spre apus de Ierusalim, mergînd printre livezi de măslini și dumbrăvi cu chipareși, dai, într-o vilcea, de minăstirea grecească a Sfintei Cruci. Vezi acolo clădiri străvechi din piatră, cu scări întortochiate, roase de pașii monahilor și închinătorilor ce-au purces la hagealic de-a lungul secolelor. Intemeiată pe vremea împăratului Constantin cel Mare, a fost refăcută de împăratul Heraclius, la începutul secolului VII, iar în cel de al XVII, reparată radical și locuită de călugări georgieni, după mărturia pisaniilor. În biserica cu vechi picturi afumate, se află, în stîncă, o scobitură încercuită cu bronz. După o tradiție, aici au crescut trei arbori: un palmier, un cedru și un chiparos, din care s-au cioplit crucile Răstignirii. Mai tîrziu, Patriarhia Ierusalimului a înființat aci un renumit seminar teologic, astăzi închis, în care au învățat cei mai mulți din ierarhii și clericii de azi ai Răsăritului Ortodox.

Crucea aflată de Sfînta Elena în urma săpăturilor din prăpastia Golgotei și înălțată în biserica Sfintei Invieri de sfîntul patriarh Macarie, în ziua de 14 septembrie 335, a fost păstrată și cinstită acolo, timp de trei veacuri, de către generațiile de credincioși care se duceau în pelerinaj la Locurile Sfinte. S-a întîmplat însă, că la anul 614 au năvălit asupra împărăției bizantine — care stăpînea și părțile Palestinei — armatele lui Chosroes al II-lea al Persiei, care pustii Ierusalimul și trecu prin sabie la o sută de mii de locuitori ai cetății. Tot atunci, perșii au răpit cinstita Cruce din biserica Sfintei Invieri, ducînd-o în Persia. Peste 15 ani, bizantinii purtară ei război perșilor și biruiră în marea bătălie de la Iarnon, unde împăratul Heraclius I (610- 641), luă în captivitate pe regele Chosroes, pe care îl sili să restituie Crucea Domnului Hristos. Heraclius, el însuși aduse Sfînta Cruce la Ierusalim, purtînd-o în procesiune pe umerii lui, pe «drumul crucii» străbătut de Mîntuitorul în Vinerea Patimilor și așezînd-o din nou în biserica Sfintei Invieri, tot în ziua de 14 septembrie, anul 629, după ce două fragmente au fost trimise, unul la Constantinopol și altul la Roma, fragment care se păstrează în biserica «Santa Croce in Gerusalemme».

Aceasta este, pe scurt, istoria lemnului Sfintei Cruci, dar însemnătatea ei pentru credincioșii creștini a devenit tot mai mare cu vremea. Drumul fizic și istoric al Sfintei Cruci s-a sfîrșit la cea de a treisprezecea oprire a Calvarului, cînd — după pogorîrea Domnului și punerea Lui în Mormînt — ea a fost aruncată de către soldătime și de slugi, în prăpastia de la picioarele Locului Căpățînii. Calea sa

duhovnicească de-a lungul secolelor de-abia începea. Credincioșii, dezorientați, au pierdut-o uneori, dar au regăsit-o ca suprem liman de salvare, ca răscumpărare a păcatelor și rătăcirilor lor.

Suferința Mântuitorului a făcut, din acest instrument de tortură, un simbol de înviere și mîntuire (I Cor. II, 2). Marele scriitor bisericesc Tertulian (160-240) ne spune că în veacul lui, creștinii puneau crucea pe hainele lor, pe mobile, pe cărți, făcînd din ea un simbol al reușitei. «La orice pas, la orice mișcare, plecînd sau sosînd, cînd ne punem sau ne scoatem încălțările, culcați sau sculați, orice am întreprinde, ne facem pe frunte un mic semn al crucii» (De corona, 3).

În iconografia creștină, crucea este imaginea Domnului Hristos. De aceea, sărbătoarea de azi este prilej de praznic împărătesc, de bucurie, pentru aflarea și înălțarea adevăratei cruci a Răstignirii, care înseamnă biruința asupra păcatului și cale liberă îndărăt, spre vâile îmbălsămate ale raiului, de unde am pornit, salvîndu-ne de iad, ale cărui porți le-a sfărîmat Mîntuitorul la Înviere. Noi prăznuim această sărbătoare însă, și prin *căință* pentru greșalele noastre de voie, și fără de voie, pentru păcatele noastre știute și neștiute, și postim în amintirea cumplitelor suferințe ale lui Iisus, spînzurat pe lemnul crucii, pironit și batjocorit, ca să răscumpere păcatul cel dintru început. Acest praznic ne întoarce asupra noastră înșine, căci așa cum spune poetul: *«prea am uitat de Dumnezeu, precum uitaram toate»*. Ne amintim azi și cît de nevrednici sîntem de marea Lui Jertfă, cît de departe sîntem de trăirea în sublima Lui învătătură și de marele act al mîntuirii noastre prin această Jertfă! Ne amintim, totodată, de împăcarea noastră cu Dumnezeu, căci după cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: *«El a șters cu poruncile (Evangeliei) zăpăsul ce era asupra noastră, care era potrivit nouă și l-a luat din mijloc, pironindu-l pe cruce»* (Col. II, 14). Pentru acest zăpăsi, care ne ținea mereu datori față de Creatorul nostru, se roagă marele Apostol în epistola sa către creștinii din Colosse: *«Stăruieți în rugăciune; fiți treji în ea și mulțumiți lui Dumnezeu»*, (IV. 2) și *«aduceți-vă aminte de lanțurile mele»* (IV, 18). Intr-adevăr, cum se poate numi pe sine cineva bun creștin, dacă nu-și aduce aminte pururea de crucea Domnului și de lanțurile martirilor credinței?

Sîngele Mîntuitorului, prelins pe lemnul sfințit al Crucii, din cele patru răni străbătute de piroane, de pe fruntea grea de gînduri, înțepată de spini, din inima împunsă de sulița ostașului, a spălat și a curățit acest «zăpăsi al păcatelor», de care vorbește marele Apostol al neamurilor. Crucea și jertfa săvîrșită pe ea a fost adevărata jertfă a tuturor timpurilor, adusă de Dumnezeu însuși, căci *«Hristos venind arhiereu bunătăților viitoare, nici prin sînge de țapi și de vite, ci prin sîngele Său a intrat întru cele sfinte, veșnică răscumpărare aflînd»* (Evr. IX, 11). De cîte ori deci ne gîndim la suferințele Domnului pe cruce, duse pînă la capăt, ne gîndim la păcatele noastre, dar și la nesfîrșita dragoste pe care Domnul ne-a arătat-o prin jertfa Sa. Pe crucea Răstignirii s-au întîlnit cea mai josnică faptă comisă de om, cu cea mai înaltă dovadă a dragostei lui Dumnezeu față de om.

În marea Marți a Patimilor, Mîntuitorul, părăsind incinta templului din Ierusalim, se sui cu ucenicii Săi pe muntele Eleonului din preajma cetății, care se vedea în vale, ca într-o cupă, în aburul înserării. Atunci, mai mult ca oricînd, simțînd sfîrșitul apropiindu-se,

și paharul umplându-se și întins spre buzele Sale, în marile profeții pe care le-a rostit, a spus-o și pe aceea a sfârșitului și a «strimtorării» celui surprins pe acoperișul casei sau în țarină, și de cea îngreunată, ori cu prunc la sîn. Atunci cînd «puterile cerurilor se vor clăti, atunci se va arăta semnul Fiului Omului pe cer și atunci vor plînge toate semințiile pămîntului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și cu slavă mare». Care este acel semn al lui Hristos? Este semnul Sfintei Cruci, semnul suferinței, al jertfei, dar și al slavei Sale. Cunoscînd — ca Dumnezeu ce era — că și om fiind își va duce crucea suferințelor la Calvar, cruce care este a întregii omeniri în suferință, «Chemînd la Sine mulțimea, împreună cu ucenicii Săi, le-a zis: Cel ce voiește să vie după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze» (Marcu VIII, 34).

Crucea pe care o arată Mîntuitorul omului, este lupta îndrîjită ce acesta trebuie s-o ducă împotriva plăcerilor neîngăduite, a păcatelor la care este înbiat la tot pasul. Toate ostenețile sînt ușoare, toate durerile se alină, toate suferințele se aciuiază, cînd omul își poartă în sufletul lui crucea pe care i-o întinde Hristos, crucea prin care El a biruit lumea.

O cruce avem toți de dus în viața aceasta pămîntească și, oricît de amețit ar fi omul de *robustețea* lui, aceasta e trecătoare; de *frumusețea* lui, aceasta se risipește; de *bogățiile* lui, acestea se irosesc; de *fericirea* casei lui, vine o pacoste neașteptată; de *gloria* lui, deșartă este.

Luînd și purtînd crucea pe care ne-o întinde Domnul, vom fi *puternici* pînă în ultima clipă a vieții noastre și brațul dușmanului nu ne va clăti; *frumusețea* vieții morale, aducătoare de lauri duhovnicești este; aurul *comorilor* sufletești nu ruginește nici cînd; *desăvîrșirea* morală este fericirea creștină, căci «se cuvine a fi desăvîrșiți, precum Tatăl nostru Cel din ceruri este desăvîrșit», iar căile desăvîrșirii sînt cele nouă trepte pe care ne îndeamnă Mîntuitorul în cuvîntarea de pe munte să le urcăm alături de El (Matei, I, 3-12); *slava* pe care ne-o împărtășește Hristos — spune marelle ierarh al vremurilor noastre, Nicolae al Krutiței (Cuvîntări Bis. vol. I. pg. 33), — este «slava cea veșnică, deplină, desăvîrșită. Ea merge către viața în care nu se cunoaște nici suferințe, nici dureri, nici suspine; nu se cunoaște nici despărțiri de cei de aproape ai săi și de Acela care este mai aproape decît toți, mai scump decît toți, de Domnul nostru Cel Prea Dulce. Uitîndu-ne la crucea lui Hristos, toți sîntem datori să ne amintim că nu am rămas singurateci pentru purtarea acestei cruci a noastre. Cu noi este Sfînta Cruce! Crucea lui Hristos este izvor neseecat de putere harică și de mîngiere pentru noi toți pe calea pămîntească».

Drept aceea, se cuvine ca toți împreună, înfrățindu-ne glasurile, inimă lingă inimă, să cîntăm stihurile podobiei :

«In rai, de demult, lemnul m-a gonit prin mîncare, pricinuindu-mi vrăjmașul omorire; iară lemnul Crucii, aducînd haina vieții oamenilor, s-a înfipt pe pămînt și lumea toată s-a umplut de toată bucuria; pre carea văzînd-o înălțată, lui Dumnezeu cu credință popoare să strigăm: plină este de slavă casa Ta! Amin!

B. A. ALEXANDRU

DESPRE SFÎNTA EUHARISTIE *)

„Și luînd Iisus pîinea, a binecuvîntat-o și a zis : Luați, mincați, acesta este trupul Meu“.

(Matei cap. XVI)

Cu adevărat mare și neasemuită este lucrarea aceasta și alta nu s-a mai întîmplat, ca cineva să-și unească, pe cît e posibil, sufletul său cu însuși Creatorul; este că și cum ași spune, efectul cu cauza, creația cu Creatorul, făptura cu Demiurgul, cel născut, cu Tatăl, sluga cu stăpînul, imperfectul cu perfecțiunea, ceea ce există prin grație cu Acela care există cu adevărat și care este, din fire peste orice ființă. Și nimeni nu s-a îndoit de acest mare și înalt adevăr. Dar prin ce mijloc, prin intermediul cui poate ajunge cineva într-o astfel de înălțime; cu ce călăuză poate ajunge într-o astfel de domnie? Nu se găsește altă cale mai scurtă și mai dreaptă, decît aducerea aminte, studierea lucrurilor minunate și darurile aceluiași domn, oferite din belșug oamenilor. Această studiere și cercetare înaripează inima cu aripi aurite, ca să ajungă cît se poate mai repede la unire cu prima cauză; această meditație este aceea care aprinde în inimă focul dragostei divine, după cum însuși profetul a mărturisit și a încercat, și de aceea a spus: „Mi s-a încălzit inima dinlăuntrul meu și în meditația mea arde focul“. Această studiere și meditație a lucrurilor lui Dumnezeu este acel fenix mistic, care, atunci cînd îmbătrînește, adună ierburile cele mai aromate, bate din aripi, le aprinde, își arde bătrînețea învechită și nu mai rămîne altceva decît un vierme, din care se reinnoiește, așa după cum este scris: „Cel drept va înflori ca finicul și tinerețea sa se va reinnoi ca a vulturului“. Tot așa și meditația lucrurilor lui Dumnezeu, adunînd pe cele înalte, cele aromate, toate harismele adevărate și înălțînd inima la acea adîncime, le aprinde cu zdrobirea inimii, se preface în vierme, din care se reinnoiește și se naște în ea adevărata înțelepciune, ceea ce înseamnă cunoașterea lucrurilor lui Dumnezeu. Din această cunoaștere reînflorește zdrobirea și din zdrobire, dragostea divină; și din dragoste, dreptatea; și din dreptate, unirea. Atît de mare este puterea studierii și a meditației, atît de înălțător este rezultatul, și mai ales, cînd se face întru aducerea aminte a binefacerilor lui Dumnezeu. Și ce poate fi mai minunat, mai înălțător, mai aromat? Ce altceva poate fi atît de magnific, atît de strălucitor, atît de promițător, atît de sublim, decît acest mister de astăzi, pe care Dumnezeu l-a dăruit omului și care strălucește mai puternic decît razele soarelui? În acest mister strălucește nu numai minunăția, ci și nemărginita bunăvoință și neînțeleasa atotputernicie și bună-tatea fără seamăn și iubirea fără margini ale generosului Stăpîn, Iisus Hristos. În adîncurile acestui mister se întrezărește și privilegiul acela, pe care cei vechi îl atribuiau lui Dumnezeu, că El, Dumnezeu, este cel mai ascuns, deoarece nimeni nu-L înțelege, dar, în același timp, este și cel mai vizibil, întrucît toți îl mărturisesc. El este cel mai ascuns fiindcă în lumina Sa, orice ochi orbește și cel mai vizibil, fiindcă nu există ca cineva să fie atît de fără simț, încît să nu-l mărturisească numele Lui. Este cel mai ascuns și după cum

Traducere din cuvîntările teologului grec Macarios Kalogheras, sec. XVII)

mărturisește marele Dionisie: „Dumnezeu este cu totul neînțeles, deoarece în El nu există simțuri, nici fantezie, nici mărire, nici nume, nici cuvânt, nici pipăit, nici știință; dar este și cel mai vizibil decât soarele, deoarece Și-a așezat cortul Lui aici adică în Misterul de astăzi, în marea și dumnezeiasca bunăvoință, în nemaiauzita și negrăita măreție despre care făgăduiește să vă învețe predica de astăzi.

Evanghelistul Ioan, în capitolul XVI, spunea: „Cunoscînd Iisus că Tatăl I-a dat totul în mîinile Sale cu aceeași Atotputernicie ca a Tatălui, luînd pîinea și mulțumind, a săvîrșit Taina aceasta. Cu aceeași atotputernicie a săvîrșit și săvîrșește în fiecare zi minunata și neînțeleasa prefacere a pîinii și a vinului, în însăși Trupul și Singele Lui; prefacere supranaturală în care toate cele naturale rămîn pe loc, nu lucrează nimic, lucrînd numai atotputernicia lui Dumnezeu. De aceea este neasemuită și mai presus decât toate minunile lumii, această măreție și minunăție pe care a arătat-o Dumnezeu în Taina aceasta“.

Și, de ce spun că acest mister este incomparabil cu minunile lumii? Dacă vei compara această Taină și cu celelalte minunății și lucrări ale lui Dumnezeu, vei constata și vei găsi că această Taină le depășește pe toate și că este cea mai sublimă și cea mai neînțeleasă din cîte a făcut Dumnezeu în lume. Toate făpurile adevăresc atotputernicia lui Dumnezeu, însă această Taină, cu cît este de neînțeleasă, cu atît este de înaltă. Dumnezeu a creat lumea cu o singură poruncă, a zis să se facă și s-a făcut totul, însă această prefacere a pîinii și a vinului este mai mult decât supranaturală, fiindă nu numai că se preface substanța *ἡ οὐσία* și cele prefăcute rămîn, ci la această creație a contribuit toată atotputernicia lui Dumnezeu, după cum mărturisește cuvîntul evanghelic, cu toate că I le-a dat Tatăl în mîinile Lui. Și de ce spun că această Taină depășește și prima creație? Dacă vei compara însă Taina întrupării, vei constata o mare diferență. Acolo, în Taina economiei întrupării, Cel a toate înțelept a împreunat firea omenească cu ipostasa Cuvîntului Său, după cum spune Ghenadie Școlariul. Nu însă în modul prin care se naște trupul cu sufletul. La această unire, fiecare component al corpului își are un nume și se numește după numele său propriu și nu transmite numele unuia celuilalt, ci fiecare își păstrează numele său, și sufletul și trupul, și nu se numește nici sufletul trup și nici trupul suflet. În misterul economiei întrupării, Dumnezeu S-a unit cu omul *ἄσυχρότως καὶ ἀτρέπτως*, adică neamestecat și neschimbat și se numește Dumnezeu om și omul Dumnezeu. Minunată este această unire și peste înțelepciunea omenească. Cu adevărat însă, mult mai minunat este ceea ce se întîmplă în Taina aceasta. Aici în această Taină, pîinea și vinul se prefac în însăși trupul lui Iisus și trupul acesta primește numai numele Celui Divin, Dumnezeu și tocmai de aceea este mai mare acest mister decât cel al întrupării. Dumnezeu a arătat și în Taina aceea multă umilință și dragoste neasemuită către neamul omenesc, fiindcă S-a golit pe Sine însuși, luînd chip de rob, însă a arătat mai multă dragoste și umilință nemăsurată, întrucît primește să Se îmbrace cu prefacerea pîinii și a vinului, care sînt lucruri neînsuflețite și mult inferioare omului. Acolo S-a făcut Dumnezeu asemenea nouă, aici, ca să Se hrănească S-a coborît și mai jos decât noi. Acolo S-a unit cu omul perfect, aici Se unește și cu cei dreπți și cu cei nedreπți,

păcătoși. Acolo a luat trup pătimitor, aici însă, trup nepătimitor și slăvit. Acolo, ca Dumnezeu, a coborât din ceruri pe pământ și a primit corp omenesc și când a fost pe pământ ca om, n-a fost însă și în ceruri. Cu acest mister însă, Și-a arătat cu prisosință atotputernicia și măreția Lui, fiindcă, în timp ce în ceruri este ca Dumnezeu și om, este prezent și în toate jertfelnicile, același și întreg la toate. Cu acest mister a arătat mai multă și nemărginită dragoste, fiindcă acolo S-a unit cu noi vremelnic, pe câtă vreme aici este cu noi, așa cum El însuși a spus: „Eu sînt cu voi pînă la sfîrșitul veacului“.

Și acesta este un semn al nemărginitei Sale dragoste, al măreției Sale divine și a generozității Sale, întrucît atribuie mai multă importanță acestei Taine decît celei a întrupării, deoarece acolo, în Taina iconomiei întrupării, Dumnezeu a primit trupul nostru, Cuvîntul trup s-a făcut și a sălășluit întru noi, dîndu-ne nouă astfel trupul Lui, după cum Sfîntul Ioan Hrisostomul mărturisește la Ioan: „Sîntem un trup și membre ale trupului Său și din oasele Lui, ca să nu fim numai după dragoste, ci și după faptă, să ne amestecăm cu trupul acela și aceasta se face numai prin hrana pe care ne-a dăruit-o, vrînd să ne arate dragostea pe care o are pentru noi“. Urmind pe acest învățător de aur, și Isidor Pelusiotul, ucenicul lui spune: „Cuminecătura se numește această Taină, fiindcă ne unim cu Hristos“. Dar și din scopul iconomiei întrupării se vede diferența acestei Taine a prefacerii, căci în cele din urmă, acesta este și scopul acestei Taine a întrupării, după cum spune Fericitul Augustin, împreună cu mai mulți teologi răsăriteni: «Stăpînul ingerilor S-a făcut om, ca să mănînce omul pîinea ingerilor». Neasemănată este această superioritate a Euharistiei; este un privilegiu ne mai auzit pe care îl confirmă însuși Iisus Hristos, cu însăși scopul vieții Lui, după trup, care n-a fost altul atît la începutul vieții Lui, cît și la mijlocul ei, și la sfîrșit, ca să dea această pîine la oameni.

De aceea, de multe ori spune: «Eu sînt pîinea vieții, cea coborîtă din ceruri; dacă va mînce cineva din pîinea aceasta, va trăi în veci». Acest lucru este confirmat și din numele locului în care a căutat să Se nască și care n-a fost altul decît Betleemul, care în tălmăcire înseamnă: casa pîinii *oikos aptou* ca să învățăm și din aceasta că scopul întrupării Domnului a fost această Taină pe care Iisus Hristos, pîinea mistică, a confirmat-o singur în diferite cuvîntări. De aceea, aci spunea Apostolilor: «Eu sînt pîinea cea vie», aci spunea mulțimilor formate din evrei, că «trupul Lui este adevărată mîncare și sîngele Lui, adevărată băutură». Intr-alt loc, El promite moartea veșnică acelor care se îndepărtau și disprețuiau această Taină: «Dacă nu veți mînce trupul Fiului Omului, nu veți avea viață în voi înșivă». Uneori promitea viața veșnică aceluia care primea cum se cuvine această Taină: «Cel ce mănîncă pîinea aceasta, va trăi în veci». Aceasta a dovedit-o și cu exemplul morții Sale, care n-a fost alta decît pîinea; «dacă bobul de grîu, căzînd pe pământ nu moare, rămîne singur și fără de folos; dacă însă moare, multe roade va aduce». Toate acestea ne arată că învățătura și cuvintele lui Hristos au prevăzut această Taină și, în sfîrșit, acesta este și scopul, după cum spunea prin gura profetului David: «rugăciunile Mele le voi îndrepta Domnului, împotriva oricărui popor al Lui». Și care să fie oare aceste rugăciuni? Care să fie aceste promisiuni? El însuși ne-o spune în continuare; «Mînce-vor săracii și se vor sătura»;

«rugăciunile Mele le voi îndrepta Domnului, taina trupului și singelui Meu»; și, ceva mai mult, ca să cunoaștem că scopul iconomiei întrupării Domnului este misterul acesta, în care a strălucit mai mult și măreția și atotputernicia și iubirea de oameni a lui Hristos decât la Patimile Lui. Atunci se pare că nu și-a arătat măreția Lui, ci Și-a ascuns-o, după cum spune profetul Isaia, cap. 58: «Și L-am văzut pre El și n-avea nici chip nici frumusețe, dar chipul Lui a fost urât și părăsit de fiii oamenilor». Această taină este pomenirea acelei jertfe de pe Cruce, însă, aceea a fost singeroasă, aceasta nesingeroasă; aceea a fost cu dureri, și aceasta fără dureri; aceea s-a făcut numai odată, aceasta, în fiecare zi; aceea s-a făcut într-un singur oraș al Ierusalimului, aceasta, în tot locul; aceea s-a făcut numai într-un timp anumit, aceasta, în tot timpul și întotdeauna; aceea a fost jertfă prin mîinile altora, aceasta, jertfă de bunăvoie, avînd ca factor principal pe Dumnezeu însuși. Pentru noi, însă, este și Taină și jertfă și de aceea jertfa îmbunează mînia Tatălui Ceresc; de aceea Taina șterge suferințele oamenilor; de aceea jertfa este ascultare către Atotfăcătorul, de aceea Taina este spre folosul creaturilor; de aceea jertfa este fapta evlaviei și a adorării și tinde spre cauza supremă, spre primul principiu, și ca Taină, tinde la îndreptarea păcătoșilor. Ca jertfă, primește grație și ca Taină, dăruiește harul sau îmbogățește harul; ca jertfă, atinge numai pe cel jertfit; ca Taină, însă, împărtășește pe toți; ca jertfă, se revarsă și asupra morților; ca Taină și asupra celor vii; ca jertfă scoate pe Hristos ca miel de junghiat, ca Taină însă, scoate pe însuși Hristos ca mîncare; ca jertfă, este pomenirea singelui lui Hristos; ca Taină se răspîndește pe tot pămîntul; ca jertfă, este pomenirea singelui lui Hristos; ca Taină, este izvorul laptelui, din care se adapă ortodocșii; ca jertfă, este un epilog al chinurilor lui Hristos și ca Taină, este un ocean al darurilor; ca jertfă este dreptate întru toate și ca Taină este îndurare întru toate; ca jertfă, este un fel de a lupta; ca Taină, este o, pregătire a păcii. De aceea, jertfa este o umbră a morții; Taina este la îndemîna vieții; de aceea ca jertfă este un semn al durerilor lui Hristos; Taina este priveslăste a dragostei Lui; de aceea ca jertfă este un rezumat al Patimilor Lui, ca Taină este o icoană vie a Invierii Sale. Jertfa este și o aducere aminte a ocărilor aduse lui Hristos în trecut, pe cîtă vreme Taina este o făgăduință a bogățiilor viitoare; ca jertfă se consumă, însă ca Taină, hrănește; ca jertfă înfricoșează, ca Taină aduce bucurie și veselie; ca jertfă rănește, ca Taină vindecă; ca jertfă omoară și ca Taină dă viață și în sfîrșit ca jertfă definește și desăvîrșește toate jertfele și ca Taină este izvorul tuturor Tainelor.

Vezi cîtă superioritate, înțelegi privilegiile, cunoști acum cu cîte și cîte rezultate diverse depășește această Taină pe toate celelalte? Și pe acela al iconomiei întrupării și pe înfricoșatul mister al Patimilor Domnului? Îți dai seama cu ce mînă bogată și generoasă, cu cîtă nespūsă înțelepciune și cîtă iubire de oameni. arată Domnul nostru în Taina aceasta și cîtă măreție și atotputernicie cuprinde taina aceasta?

O! iubire neînțeleasă a Stăpînului nostru! O! măreție ne mai auzită! O! îndurare negrăită! Făcîndu-se odată jertfă pentru noi, nu I-a fost îndeajuns; I S-a părut lucru mic și fără însemnătate; a vrut iarăși și de multe ori și întotdeauna să Se jertfească pentru noi, prin

mijlocul acestei Taine. Vărsându-și odată singele Lui pentru noi și pentru dragostea noastră, I S-a părut din nou că n-ar fi tăcut lucru mare și Și-l varsă în fiecare zi și în orice loc, după cum grăiește prin gura profetului Maleahi (cap. 1): «De la răsăritul soarelui și pînă la apusul lui, Numele Meu este lăudat și în tot locul se aduce jertfă în Numele Meu și jertfă curată». Deci, nu greșește nimeni dacă așămănă Taina aceasta cu însuși Paradisul și cu toată fericirea dreptilor, după cum însuși Hristos a spus acest adevăr în două cuvinte: «Cel ce va mânca Trupul Meu, are viață veșnică». N-a spus Hristos că va avea viață veșnică, întrebunțînd viitorul, ci are viață veșnică, întrebunțînd prezentul. Iisus Hristos a mai întrebunțat și alte minuni, anunțînd Paradisul. El însuși ne-a învățat că această Taină are toate frumusețile și toate bogățiile aceluși Paradis. Cu numele mesei *τράπεζα* Domnul nostru a preconizat Raiul (Luca, cap. 12): «Mă ofer vouă, după cum Tatăl Meu Mi-a oferit împărăția, ca să mâncați și i să beți la masa Mea, în împărăția Mea». Același lucru ne spune și psalmul 23: «Ai pregătit înaintea Mea masă» *ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν*. Paradisul Lui are și acest privilegiu, ca toți aceia ce se găsesc acolo să se umple de toate plăcerile și bunătățile datorite din abundență, încît ei să nu-și mai aducă aminte să fi avut altădată asemenea plăcere: *ἡδονή*. Același privilegiu are și această Taină, și cine gustă din ea cu credință și cu pregătire, primește atîta bucurie, încît se exaltează și socotește ca nimicuri toate cele pămîntești și cele plăcute și cele înfricoșătoare și cele amenințătoare, după cum Sfîntul Duh spune prin gura profetului (Psalm 22): «Și paharul Tău mă îmbată foarte tare» *τὸ ποτήριόν σου μεθύσάκόν με ὡσεὶ κρατίστον*. Exegeții i-au dat paharului euharistic denumirea de beție, deoarece, nu numai că eliberează pe om din toate păcatele, ci îl și determină să uite toate cele pămîntești. Paradisul se numește și izvor, din care izvorăște viața, după cum este scris: «Că de la Tine este izvorul vieții». Același privilegiu are și Taina aceasta: «In ziua aceea va fi izvor în casa lui Iacob, izvorul desfătării duhovnicești (va fi deschis) va curge, adică Biserica Ortodoxă.

Se confirmă că Raiul cuprinde în el îndeplinirea tuturor bunurilor, după cum spune psalmistul — psalm 13 —: «Că mă voi sătura privind slava Ta». Aceeași bogăție se află și în Taina aceasta, după cum mărturisește gura cea de aur a Bisericii: «De la masa aceasta izvorăște un izvor, care, la rîndul lui, dă naștere la rîuri spirituale și dacă cineva se mistuie de focul însetării, să se apropie de acest izvor și i se va potoli îndată setea, căci și chinurile le potolește și toate le răcorește și le dă viață». Se spune despre Paradis că, în momentul în care împlinește toate bunătățile, prinde și dorința plăcerii acestor bunătăți. Același privilegiu are și această Taină, după cum mărturisește Sirah (cap. 24): «Cei ce Mă mîncă pe Mine, le va fi încă foame, și cei ce beau din Mine, le va fi din nou sete». În acest paradis, Dumnezeu însuși este hrană și desfătare, pentru cei fericiți și drepti și tot El însuși este și în această Taină, după cum a spus profetul: «Pîinea îngerilor a mîncat-o omul», adică din pîinea mistică din care se hrănesc și îngerii. Iisus Hristos este hrana îngerilor, iar Taina aceasta este Trupul și Singele Lui.

În Paradis se găsește mana ascunsă, care se împarte numai acelor care și-au învins patimile prin grație. «Biruitorului îi voi da mana ascunsă» — spune Evanghelistul Ioan, în apocalipsa sa. Tot așa

se găsește și în această Taină, adevărata mană cerească, ascunsă și misterioasă, pe care o gustă numai aceia care biruie pe cei trei mari dușmani: lumea, trupul și diavolul. După mărturisirea profetului, Dumnezeu va face o masă strălucitoare și bogată. «Și va face Domnul Sabaoth o masă pentru toate neamurile în muntele acesta, unde vor gusta fericierea și vor bea vin și vor fi unși cu mir». Același lucru este și această Taină a Euharistiei, care nu este altceva decât un banchet pregătit într-un munte al Jertfelnicului, pentru bărbați desăvârșiți duhovnicește.

Și cine poate povesti și desăvârșita asemănare pe care o are această Taină cu Raiul? Dacă s-a numit și aceea, Cină mare, «Un oarecare om a făcut o cină mare», cu atât mai mult această Taină, care cuprinde în ea și acest nume și tot ce a fost în ea, avînd în plus și pe Dumnezeu însuși, pe Iisus Hristos, hrănind pe prietenii Săi cu Trupul și Sângele Lui. Dacă însă în Sfintele Scripturi, Paradisul se aseamănă cu o comoară ascunsă; «se aseamănă împărăția cerurilor cu o comoară ascunsă în țarină», cu atât mai mult această asemănare i se cuvine acestei Taine, fiindcă în această Taină se găsește ascunsă comoara cea mare, adică Trupul și Sângele lui Hristos în prefacerea pîinii și a vinului, și cu atîta ascunzime, încît nimeni nu poate să o descopere cu ochi pămîntești, decît cu ochii credinței. Dacă Raiul se oferă ca dar numai copiilor, adică aceluia care au ajuns la adîncimea simplității și modestiei, «dacă nu vă veți face ca pruncii aceștia, nu veți intra în împărăția cerurilor», cu atât mai mult, la Cina aceasta, vor veni numai aceia care au îmbogățit cu modestie și cu viață curată a mielului rațional, care se aduce jertfă în Taina aceasta. Dacă din Rai, după cum se spune, a dispărut moartea, (Apocalipsa, 21), cu atât mai mult lipsește din Taina aceasta, și Sfîntul Evanghelist Ioan spune în cap, VI: «Aceasta este pîinea coborîtă din cer; cine va mîncă din ea, nu va muri». Dacă Raiul se numește viață prin păstrarea poruncilor, «dacă vrei să intri în viață, păstrează poruncile», cu atât mai mult această Taină, care are viața însăși, după cum spune Ciril al Alexandriei, și mulți alții, «că trupului fi dă viață și-l preface în nestricăciune; numai acelaia ce merită cu adevărat, și păstrează poruncile Domnului».

Dacă Raiul se numește Noul Ierusalim, care înseamnă *cetatea păcii*, fiindcă acolo este pacea desăvârșită și dragostea îngerilor, cu cît mai mult trebuie să fie în Taina aceasta, din care cauză se numește și cuminecătură, ca mister al păcii, după spusele Sfîntului Ioan Gură de Aur — Omilia, 30 — «căci această Taină poruncește nu numai lepădarea relexor, ci poruncește și totala curățenie a sufletului, căci este și taina păcii». După Sfînta Scriptură, un izvor curge din Paradis, însă și din Taina aceasta izvorăște un alt izvor mai misterios, excepțional, ca și adevărul, după cum ne învață și Ioan Hrisostomul: «De la masa aceasta izvorăște un izvor care dă naștere la alte fluvii spirituale», Acolo în Rai este sădit pomul vieții și aici însă este viața însăși; acolo este mulțime de îngeri și aici mai mulți, după cum ne spune același învățător, la aceeași cuvîntare: «La această masă au luat parte și puterile cele de sus»; acolo, cei fericiți, unindu-se cu nespusa, negrăita frumusețe a lumii dumnezeiești, apar ca Dumnezei după cum este scris: «Eu am spus că sînteți toți Dumnezei și Fiii Celui Înalt» și această schimbare se face uneori în această Taină și numai aceluia care se împărtășesc, pregătiți și demni de a se apropia

de această Taină, așa cum spune Ioan Hrisostomul în aceeași cuvîntare: «Și-a adus ca jertfă Trupul Său pentru noi, ca să fim uniți, așa cum este trupul cu capul». Dionisie Areopagitul «mărturisește același lucru: «Dumnezeiasca sărbătoare unește pe cei ce duc o viață sfîntă», și, mai departe, ne vorbește din nou, spunînd: «că se transmite înainte de a se face lumină, adică Taina aceasta și este izvorul tuturor luminătorilor». Vedeți cîtă asemănare are această Taină cu Raiul. Dar fiindcă teologii confirmă că Taina aceasta este oferită de Dumnezeu ca o garanție a Raiului și a slavei viitoare, această garanție (a Raiului) trebuie să aibă întîietate, să se bucure de o cinste și mai mare. Deci, fiindcă această Taină este o garanție a Raiului, depășește și cinstea Raiului.

În afară de acestea, oricine gîndind altfel, poate să pătrundă și să înțeleagă superioritatea pe care o are această Taină, depășind astfel și pe aceea a Raiului. De unde derivă toată cinstea și lauda și frumusețea acestei Taine? Din însăși subiectul ei *ὀμοειμενον*, care nu este altul decît Dumnezeu însuși. Și cine nu recunoaște că subiectul acestei Taine este Dumnezeu? Și cine nu-L mărturisește? Iată ce are mai bun și mai frumos această Taină, că grîul și vinul din ea parfumează pe adolescenți și inimile fecioarelor și de aici se constată că nu există nici o deosebire între strălucirea și slava Raiului și a acestei Taine. Și cu toate acestea, există multă și mare deosebire, deoarece, cu toate că acolo Dumnezeu ni Se arată descoperit, și aici acoperit cu prefacerile pîinii și ale vinului, însă aceste veșminte — învelișuri — au atîta strălucire și splendoare, încît strălucesc cu mai multă lumină aici decît strălucirea Raiului. De aceea îngerii își acoperă fața numai cu două aripi cînd asistă la acea strălucire necreată, însă aici se acoperă cu șase aripi, după cum spune Sfîntul Ioan Hrisostomul: «Cînd mielul lui Dumnezeu Se jertfește, iau parte și Serafimii, acoperind fața cu șase aripi». De aici derivă neîndoelnic că acest mister are mai multă strălucire și mărire mai îmbelșugată decît raiul. În afară de aceste deosebiri, mai există și o altă deosebire și superioritate mai mare și anume: acolo în Rai, pe Dumnezeu îl văd numai cei fericiți, cei drepți, după valoarea și curățenia pe care o are fiecare; aici se atîng de El toți cei ce se împărtășesc; acolo se vede, aici se mîncă; acolo umple ochii, aici umple și gura și inima: acolo este o priveliște minunată, aici, în afară de acestea, mai are și hrana sufletului și a corpului; acolo li se oferă dreptilor plata, aici li se dă harul, dreptatea, curățirea și puterea sfînteniei, încă și celor păcătoși care s-au pocăit. Acolo se roagă lui Dumnezeu cei drepți de la distanță aici însă îl și sărută și-L îmbrățișează și cei păcătoși; acolo ni se dezmiardă mintea, se încîntă și se desfată, aici însă, sfîntește, iluminează și mintea și simțurile. Acolo în Rai, Dumnezeu fericește numai pe cei ce îl văd pe El, aici îi face Dumnezei pe cei ce se împărtășesc cu vrednicie, după cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, în discursul său despre Sfînta Euharistie: «Această Taină pămîntul îl face cer» *ποιεῖ τὴν γῆν οὐρανόν*.

Atît de mare este deosebirea între Rai și această Taină, atît de nedescrisă este măreția și înțelepciunea și atotputernicia și atît de imensă milostivirea Lui și această deosebire derivă din interiorul acestei Taine. Și eu aș putea spune că este un cer al Dumnezeului nostru, un cort și mai strălucit decît soarele, spre sălășluirea soarelui închipuit, un abis al minunilor, un ocean al harurilor, o visticierie

a tuturor bunătăților, culmea tuturor minunățiilor lui Dumnezeu, un spectacol al strălucirii Sale, o neîntrecută minunăție, acoperită de o piine mică. Acest nesfârșit mister este un liman al speranțelor credincioșilor ortodocși, un teatru al credinței, o cetate a dragostei divine, un rezumat al atotputerniciei, un epilog al înțelepciunii. Și ca să vă spun în puține cuvinte, în inima acestei Taine se cuprinde milostivirea totală, nesfârșita bunătate, necreata nemurire, veșnica fericire, slava Lui inexplicabilă, și, în sfârșit, chiar El, Stăpînul lumii. De aceea, cu drept cuvînt și cu înțelepciune, Isidor Pelusiotul, vrînd să numească acest mister, atelier al mîntuirii sufletelor oamenilor, unirea lui Hristos cu credincioșii Săi și împărăția Sa, scrie: «Cuminăcătura se numește împărtășirea Sfințelor Taine, dăruind nouă unirea cu Hristos, făcîndu-ne părtași ai împărăției Sale». De aceea a avut deplină dreptate Sfîntul Ignatie Teoforul, numind această Taină, antidotul morții, și cu o logică pătrunzătoare și dreaptă, Sfinții Părinți ai primului Sinod Ecumenic au numit această Taină, Simbol și chip al Invierii. Sfîntul Ioan Gură de Aur a numit această Taină, cu un procedeu temeinic, astfel: «Cînd spun Euharistie, exprim toată comoara lui Hristos». Dionisie Areopagitul spune că «această Taină este o iertare care duce și la cele mai adînci Taine ale dumnezeirii» și fiindcă ațîția și nenumărații alții nu reușesc să ne înfățișeze mărirea și adîncimea și splendoarea acestei Taine, ce mai poate spune sărăcăcioasa noastră limbă? Ce poate să înțeleagă întunecata noastră minte? Nimic mai mult decît aceasta că Dumnezeu Și-a arătat în această Taină, propria Sa măreție și marea Sa dărnicie.

De aceea, eu, nu le reamintesc ortodocșilor credincioși altceva decît simbolul cel mai frumos și chipul lui, cel mai admirat, vreau să spun stîlpul norului misterios, pe care îl povestește Sfînta Scriptură că îndruma Israelul, acoperirea și îl lumina și îl conducea pe pămîntul făgăduinței. Acest stîlp al norului avea două energii minunate și misterioase: partea care dădea spre poporul Israel îi trimitea raze splendide și strălucitoare, iar în partea cealaltă, care era îndreptată spre egipteni, trimetea săgeți și fulgere, așa cum spunea Sfînta Scriptură: «Și a veghiat Domnul urmărirea egiptenilor și a împraștiat-o prin stîlpul focului și al norului». Și profetul Avacum, în cap. III, confirmă cînd spune: «Se plimbau în lumina săgeților și în strălucirea armelor». Același rezultat ne dă și această Taină care, pe de o parte trimite creștinilor ortodocși lumină, acoperămînt, eliberarea din Egiptul păcatelor și îndrumare spre rai, iar celor eretici le aruncă fulgere, săgeți, îi trimite în iad și în chinurile veșnice, după cum, mai pe urmă va urma și Biserica Romano-Catolică, care a dat naștere la unele erezii, care nu numai că și-a schimbat și materia acestei Taine, întrebuițînd în loc de piine dospită, piine nedospită, *ἄζυμα* ci și administrarea, întrucît oferă credincioșilor căzuți în rătăcire, numai trupul Domnului, nu și sîngele Lui, procedînd împotriva glasului Stăpînului, care a zis: «Beți dintr-aceasta toți». Biserica Romano-Catolică face un pacat de moarte și în săvîrșirea acestei Taine, întrucît nu vrea să admită ca săvîrșitor al acestei Taine pe însuși Sfîntul Duh, ci acceptă acele cuvinte simple ale Mîntuitorului Hristos, pe care le-a adresat ucenicilor Săi: «Acesta este Trupul Meu și acesta este Sîngele Meu». Este o mentalitate greșită și eretică ne auzită la cei vechi. Încă și astăzi, Biserica papistașă continuă să susțină că Biserica Răsăriteană, urmînd doctrina lui Fotie

și a lui Marcu din Efes, a lăsat la o parte doctrina adevărată a Apostolilor și învățătorilor ei vechi și s-a îndepărtat de ea, păcătuiind nu numai în săvârșirea acestei Taine, ci și în celelalte. Eu mă pronunț cu glas tare, spunînd că, dacă Biserica Romano-Catolică, prin întimplare, se arată eretică și în celelalte inovații ale ei, atît mai mult față de această Taină, se împotrivesc, blestemă nu numai față de Biserica actuală, ci și față de Apostoli, ci încă și împotriva lui Hristos, deoarece, după mărturiile evangheliștilor, Domnul nostru Iisus Hristos, mai întîi a binecuvîntat, a sfințit și cu un cuvînt, a prefăcut pîinea și vinul în curat Trup și Sîngele Său și acest lucru l-a arătat ucenicilor Săi, zicînd : «Luați, mîncăți, acesta este Trupul Meu». Biserica Romano-Catolică se împotrivesc și blestemă și contra Apostolilor și tuturor învățătorilor care admit și sînt convinși că săvîrșitorul acestei Taine este numai Sfîntul Duh, și nu acele cuvinte pe care le-a spus Mîntuitorul Hristos. Biserica noastră Răsăriteană urmează pe Sfinții Apostoli și oficiază după învățătura lor această Taină și nu după învățătura lui Fotie și a lui Marcu din Efes, așa cum flecărește Biserica papistașă, către care mă îndrept și-i spun în cîteva cuvinte : dacă, întimplător, cuvintele Domnului, adresate ucenicilor : «Acesta este Trupul Meu și acesta este Sîngele Meu», sînt cauza acestei Taine, atunci, cum se face că în Liturghia Sfîntului Iacob se găsește scris : «Și trimite, Doamne, peste noi și peste aceste daruri ce sînt puse înainte, pe Duhul Tău cel Sfînt, ca să sfințească cu prezența sa și să prefacă pîinea aceasta în Trup sfînt al lui Hristos și potirul acesta în curat și cîstit Sînge al Hristosului Tău?» La fel se găsește și în celelalte liturghii ale Apostolilor și în diferite limbi și în diferite neamuri, toate admit ca săvîrșitor al acestei Taine pe Sfîntul Duh. La fel și în Liturghia Sfîntului Vasile, care consideră ca primă cauză a acestei Taine pe Sfîntul Duh. Și Liturghia Sfîntului Grigore și a Sfîntului Ciril sînt de acord în această privință. Și alți scriitori vechi mărturisesc și confirmă același lucru. Sfîntul Justin Martirul arată în a doua sa Apologie că i se aduce celui mai mare dintre frați, întîistătătorului, pîine și potirul cu apă și vin și acesta primindu-le, aduce cîntare și laudă Dumnezeului Atotputernic. Iată deci, că și Sfîntul Justin Martirul admite ca făcător al acestei Taine pe Sfîntul Duh. Același părere o are și Sfîntul Irineu (contra ereziilor, cap. 33). Astfel, spune că, pe pămînt, pîinea care a primit invocarea Sfîntului Duh, nu mai este pîine obișnuită și comună, ci este a Sfintei Liturghii. La fel ne arată și Sfîntul Ciril al Ierusalimului, în prima sa cateheză și la a treia : «Pîinea Euharistiei, după invocarea Sfîntului Duh, nu mai este pîine obișnuită, ci Trupul lui Iisus Hristos». Și Sfîntul Grigore de Nissa, și Efrem Sirul, și mulți alții admit ca săvîrșitor al acestei Taine pe Sfîntul Duh.

Mai exact și mai clar decît toți, Sfîntul Damaschin ne învață acest adevăr în cartea sa, a patra : «Căci Dumnezeu a făcut toate cu puterea Sfîntului Duh, tot așa și acum, puterea Sfîntului Duh a săvîrșit ceea ce este peste natura lucrurilor». Și, mai departe spune : «Și acum te întreb : cum se face pîinea Trupul lui Hristos, iar vinul și apa, Sîngele Domnului ? Și eu îți spun că Sfîntul Duh a coborît și le-a prefăcut peste puțința minții noastre ca s-o înțeleagă» și, iarăși, mai departe, spune : «Dacă vrei neapărat modul cum se face, să-ți fie îndeajuns și să te mulțumești că se fac numai prin Sfîntul

Duh. Vezi aici ce fel de dascăli, ce fel de mărturii, ce fel de slujbe urmează Biserica noastră Răsăriteană? Numai doctrina Apostolilor și învățătorilor ecumenici, și nicidecum doctrina lui Fotie și a lui Marcu din Efes, așa cum se pronunță ereticii. Da, spun ei, însă cum se face atunci când Ioan Hrisostomul spune că acest cuvînt reformează cele puse înainte? Nu sînteți oare nerozi și orbi? Cînd Sfîntul Ioan Gură de Aur întrebuintează acest cuvînt, de ce nu-l invocați sau de ce nu-l judecați pe el? Cum îl socotiți pe Sfîntul Ioan Hrisostomul, ca sfînt sau ca eretic? Dacă îl considerați ca sfînt, de ce nu sînteți atenți la sfînta sa Liturghie și la cuvintele lui? Pe cine doriți să fie cauza acestei Taine, pe Sfîntul Duh sau cuvintele acelea simple ale Mîntuitorului? Desigur că Sfîntul Ioan Hrisostomul cere ca în toată slujba și în toate cuvîntările sale, Sfîntul Duh să săvîrșească pîinea și vinul, și aceasta o spune și în discursul său: «Despre preoție», cînd invocă pe Sfîntul Duh și jertfa înfricoșătoare o săvîrșește». Deci, din aceste cuvinte clare ale lui Ioan, de ce nu luați lumină orbilor, ca să puteți explica ceea ce vrea să spună cu adevărat acest cuvînt și turbați și înebuniți contra Bisericii noastre Răsăritene, parafrazănd și adevăratul înțeles al cuvintelor lui Ioan? Pe acest cuvînt, dar ce cuvînt înțelegeți, papistașule? «Acesta este Trupul Meu»; atunci de ce desparți acest cuvînt de cele spuse mai înainte? Pe cel «binecuvîntînd», «sfîntînd», «mulțumînd»? Acestea nu sînt cuvintele Mîntuitorului? Din aceste cuvinte: «binecuvîntînd», «sfîntînd» și «mulțumînd», ce înțelegeți? Sfîntirea Tainei și transsubstanțierea, sau bănuiești altceva? Desigur, dacă ai fi fost ortodox, ai fi înțeles că în cuvintele acelea: «binecuvîntînd», «sfîntînd» și «mulțumînd», s-a desăvîrșit această Taină. Indrăznesc din nou să te mai întreb: cînd Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a săvîrșit această Taină, cu ce putere a făcut-o? Cu cea omenească sau cu cea dumnezeiască? Desigur, vei spune că Domnul a săvîrșit această Taină cu putere dumnezeiască. Te rog să-mi răspunzi: această putere lucrătoare, ἐνεργεια, lucrează în comun, prin cele trei Persoane, sau numai una singură? Desigur, prin cele trei Persoane, vei răspunde. Deci această putere lucrătoare a lui Dumnezeu este comună și una singură și în lucrurile din afară, și această putere se numește Sfîntul Duh. Vedeți că Mîntuitorul Hristos a săvîrșit această Taină cu o singură putere lucrătoare, divină și comună, și așa ne-a învățat și pe noi Sfîntul Ioan Hrisostomul, care, referindu-se la această învățătură, a spus: «Acest cuvînt, — adică cea dumnezeiască putere, cea putere lucrătoare, care a făcut toate, și care, prin mijlocul Cuvîntului, ce s-a făcut Dumnezeu și om, a învățat și a săvîrșit această Taină, această putere, care se numește și Duh Sfînt, și Atotputernicia lui Dumnezeu săvîrșește și acum această Taină, și nu rugăciunea profetului, nu sfîntenia slujitorului și nici puterea omenească. De aceea, Sfîntii Apostoli, în Liturghiile lor, și dascălii Bisericii, Vasile cel Mare și Ioan Hrisostomul, se roagă, adică cer să vie Sfîntul Duh ca să săvîrșească Taina aceasta. Deci, papistașii mint pe față. Romano-Catolicii blestemă și pe Apostoli și pe învățători atunci cînd afirmă că cuvintele acelea ale Mîntuitorului au săvîrșit această Taină și nu invocarea Sfîntului Duh. Ei riscă să devină dușmani, nu numai învățătorilor lor vechi și noi, ci și ai lor înșiși, dușmani ai mîntuirii lor, fiindcă ei sînt lipsiți nu numai de această Taină, ci și de multe altele. Să piară ei și să dispară unde vor! Noi, creștinii ortodocși, să ne aducem aminte cîtă

curățenie și cită neprihănire trebuie să aibă acela care se apropie ca să se unească cu dumnezeescul Trup, ce viață pașnică trebuie să aibă în viața lui de toate zilele, ce fapte îngerești și bune trebuie să facă ca să se pregătească din timp și să îmbrace pe Impăratul îngerilor și al oamenilor! Și pana aurită a lui Ioan al nostru scrie că cei ce se fac părtași ai Singelui, vor sta împreună cu îngerii și cu arhanghelii și cu puterile înalte, pentru că au îmbrăcat pe Impăratul lor și, în sfârșit, care este folosul celui ce se apropie cu pregătire cuviincioasă de această Taină și care este folosul celui ce se apropie fără pregătirea necesară? La unul, vine moștenirea cerului, iar celălalt moștenește chinurile veșnice. De aceea spune: «Dacă te apropii curat sufletește, atunci la mîntuire te apropii; dacă vii însă cu viclenie și cu conștiința încărcată de rele, atunci nu vii la mîntuire, ci la osîndă veșnică. Și știi cu cine îl aseamănă acest învățător pe acela care se apropie și se împărtășește nedemn de această Taină? Cu aceia care I-au rupt coasta și mîinile Domnului nostru Iisus Hristos și L-au tîntuit cu piroane pe Cruce. De aceea, pentru dragostea Trupului și Singelui Domnului nostru Iisus Hristos, să ne apropiem cu frică, cu inima zdrobită, cu împăcare și pace, cu dragoste nefățarnică, cu lacrimi de pocăință, și cu milostenie să ne împărtășim de această Taină, ca să fim vrednici de darurile Sale și de împărăția cerurilor. Amin.

Traducere din grecește de
PAPAPANU ATANASIE
student albanez la Cursurile de Magistru
în Teologie

MATERIAL OMILETIC

Pentru a veni în ajutorul cucernicilor preoți predicatori, vom da — în cele ce urmează — trimeriteile biblice cele mai importante, referitoare la: Dragoste, Evanghelie și învie:e.

Dragoste

- 1 Regi, II, 25. Samuil creștea mereu... cu dragostea înaintea lui Dumnezeu.
3 Regi, X, 9. Domnul, din dragostea cea veșnică a Lui...
Psalmul 108, 3. In schimbul dragostei mele...
Pilde, X, 12. Dragostea acopere toate cusururile; XXVII, 5. Mai mult prețuește o dojeană pe față decît o dragoste ascunsă.
Eclesiast, IX, 6. Așijderea dragostea lor, ura lor și zulia lor a pierit de mult...
Cîntarea cîntărilor, I, 3. Preamări-Ți-vom dragostea mai mult ca vinul; VIII, 7. Dragostea n-o poate stînge...
Isaia, V, 1. Cîntecul lui de dragoste...
Ieremia, XXXI, 20. Cu dragoste mi-amîntesc de dînsul...
Osie, II, 21. Intru bunătate și dragoste...; VI, 4. Fiindcă dragostea ta se risipește ca norii de dimineață; XI, 4. Îi iubeam cu dragoste pîrintească...
Matei, XXIV, 12. In mulți se va răci dragostea.
Marcu, VI, 20. Și cu dragoste îl asculta.
Ioan, XIII, 35. De veți avea dragoste între voi; XV, 9. Rămîneți în dragostea Mea...; 13. Dragostea mai mare decît aceea... nîmenea nu are,
1 Petru, IV, 8. Dar mai presus de toate să aveți dragoste... v. 14. Inchinați-vă unul altuia cu sărutarea dragostei.
2 Petru, I, 7. Adăogînd... la evlavie frăție, la frăție dragostea.
1 Ioan, II, 5. In acela... s-a sălășluit... dragostea lui Dumnezeu...; III, 1. Vedeți ce fel de dragoste ne-a dat nouă Tatăl... 16. Dragostea lui Dumnezeu prin aceea am

cunoscut-o...; 17. Cum va rămîne în acela dragostea lui Dumnezeu?; IV, 12. Dragostea lui e deplină în noi; 18. Cel ce se teme, nu e desăvîrșit în dragoste.

2 Ioan, I, 3. Fiul Tatălui după adevăr și după dragoste.

3 Ioan, I, 6. Aceștia au mărturisit de dragostea ta...; v. 21. Păstrați-vă în dragostea lui Dumnezeu...

Romani, V, 8. Dumnezeu însă și-a dovedit dragostea Sa...; VIII, 35. Cine ne va despărți de dragostea lui Hristos?...; v. 39. Nu poate să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu...; XII, 9. Dragostea voastră să fie nefățarnică...; XIV, 15. Atunci tu nu te porți cum cere dragostea...

1 Corinteni, IV, 6. Le-am zis despre mine și despre Apolo din dragoste către voi...; V, 21. Să vin la voi... cu dragoste...; VIII, 1. Dar cunoștința îngîmfă, iar dragostea zidește; XIII, 1. De-ași grăi în limbi omenești... iar dragoste n-ași avea... v. 2. De-ași avea darul prorociei... iar dragoste n-ași avea...; v. 3. Iar dragoste n-ași avea, nimica nu mi-ar folosi; v. 4. Dragostea rabdă mult...; v. 8. Dragostea niciodată nu va conțeni...; v. 13. Dintre ele, dragostea este mai mare; XIV, 1. Urmați dragostea...; XVI, 14. Toate ale voastre să fie cu dragoste; v. 24. Dragostea mea în Hristos Iisus este cu voi.

2 Corinteni II, 8. De aceea vă rog să-i arătați dragoste; v. 14. Căci dragostea de Hristos ne absoarbe...; VI, 6. În dragoste nefățarnică; VIII, 8. Să încerc curăția dragostei noastre; 24. Deci, dați-le... dovada dragostei voastre... 2 Corinteni, IX, 14. Rugându-se pentru voi din dragoste către voi...; XIII, 13. Dragostea lui Dumnezeu și Tatăl... să fie cu voi...

Galateni, V, 5. Ci credința, care lucrează prin dragoste.

Efesen, I, 15. De aceea și eu auzind... de dragostea voastră...; III, 18. Să puteți pătrunde... înălțimea dragostei lui Hristos; 19. Și să pricepeți dragostea lui Hristos...; IV, 2. îngăduindu-vă unul pe altul din dragoste; v. 15. Ci petrecînd cu adevărat în dragoste...; v. 2. Și trăiți în dragoste după cum și Hristos ne-a iubit...

Eilipeni, I, 9. Dragostea voastră să sporească...; v. 17. Iar alții îl propoveduiesc din dragoste...; II, 1. Deci... de este vreo bucurie în dragoste; v. 2. Să aveți o dragoste, un suflet și un cuget.

Coloseni, I, 4. Dragostea ce arătați tuturor sfinților; v. 8. Și care ne-a vestit cu ce fel de dragoste sintei înflăcărați...; II, 2. Să fiți uniți prin dragoste...; III, 14. Dar peste toate acestea luați dragostea...

I Tesaloniceni, I, 3. Aducîndu-ne aminte... de osteneala cea din dragoste...; III, 6. Ni-a adus veste bună... despre dragostea voastră...; v. 13. Și să-i aveți mai cu seamă în dragoste...

II Tesaloniceni, I, 3. Și dragostea unuia către altul se înmulțește...

I Timotei, II, 15. Dacă va viețui în credință și în dragoste...; IV, 12. Fii pildă credincioșilor... cu dragostea...; VI, 11. Tu însă... propășește... în dragoste.

II Timotei II, 22. Și te ține... de dragoste..., de pace cu toți.

Filimon, 7. Căci avem multă bucurie și mîngîiere în dragostea ta; v. 7. Pentru dragoste voiesc mai bine să te rog.

Evrei, VI, 10. Dragostea ce ați arătat în numele Lui...

Evrei, X, 24. Indemnîndu-ne la dragoste...

Apocalipsa, II, 2. E că ai părăsit dragostea ta cea dintîi; v. 19. Cunosce... dragostea... și răbdarea ta...

E v a n g h e l i e

Matei, IV, 23. Propoveduind Evanghelia Impărăției...; XXIV, 14. Și se va propovedui această Evangheliie a Impărăției...; XXVI, 13. Oriunde se va propovedui Evanghelia aceasta...

Marcu, I, 1. Inceputul Evangheliei lui Iisus Hristos...; v. 15. Pocățiți-vă și credeți în Evangheliie; VIII, 35. Cel ce-și va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evangheliie...; X, 28. Care să-și fi lăsat casă... pentru Mine și pentru Evangheliie; XIII, 10. Intîi trebuie să se propoveduiască Evangheliia...; XVI, 15. Mergeți.. propoveduiți Evangheliia la toată făptura.

Luca, XX, 1. Cînd învăța El poporul în biserică și propoveduia Evangheliia... Fapte, VIII, 25. Vestind Evangheliia prin multe sate...; XIV, 21. După ce au propoveduit Evangheliia...; XV, 7. Din gura mea să audă... cuvîntul Evangheliei...; XX, 24. De a propovedui Evangheliia harului dumnezeiesc...

Romani, I, 1. Pavel... ales să vestească dumnezeiasca Evangheliie; v. 9. Căruia îi slujesc cu duhul meu pentru Evangheliia Fiului Său...; v. 15. Sînt gata să vestesc Evangheliia cit mă ajută puterile...; v. 16. Eu nu mă rușinez de Evangheliia lui Hristos...; X, 16. Dar nu s-au supus toți Evangheliei...; XI, 28. Să săvîrșesc slujba Evangheliei lui Dumnezeu...

Romani, XV, 19. Incît Evanghelia lui Hristos s-a răspîndit de mine...; *v. 23.* Unde să nu fie cunoscută Evanghelia...; *v. 29.* Voi veni cu blagoslovenia deplină a Evangheliei...; *XV, 25.* Iar Celui ce poate să vă întărească în Evanghelia...

I Corinteni, I, 17. Ci să vestesc Evanghelia, dar nu prin măiestria cuvîntului...; *IV, 15.* În Hristos Iisus eu v-am născut prin Evanghelie; *IX, 12.* Să nu aducem vreo stînjnire Evangheliei lui Hristos; *v. 14.* Cei ce propoveduiesc Evanghelia să trăiască din Evanghelie; *v. 16.* Dacă vestesc Evanghelia, n-am cu ce să mă laud...; *v. 18.* Nefolosindu-mă de dreptul meu de propoveditor al Evangheliei; *v. 23.* Aceasta însă o fac pentru Evanghelie...; *XV, 1.* Vă amintesc... de Evanghelia pe care v-am propoveduit-o.

II Corinteni, II, 12. Și sosind... ca să vestesc Evanghelia lui Hristos...; *IV, 3.* Dacă însă Evanghelia noastră are încă vâlul peste ea...; *VIII, 18.* Care este lăudat... pentru vestirea Evangheliei; *IX, 13.* Ei proslăvesc pe Dumnezeu pentru supunerea la Evanghelia lui Hristos...; *X, 14,* cu Evanghelia lui Hristos am ajuns la voi...; *v. 16.* Să propoveduim Evanghelia și dincolo de voi...; *XI, 4.* Sau altă Evanghelie pe care n-ați primit-o...; *v. 7.* V-am propoveduit Evanghelia lui Dumnezeu în dar?

Galateni, I, 6. Mă mir că... treceți la altă Evanghelie; *v. 7.* Vă turbură și voiesc să prefacă Evanghelia lui Hristos; *v. 11.* Evanghelia ce s-a vestit de mine nu este omenească; *II, 2.* Le-am arătat... Evanghelia pe care o propoveduiesc între păgîni; *v. 5.* Adevărul Evangheliei să se păstreze la voi; *v. 7.* Văzînd că mi se încredințase Evanghelia pentru cei netăiași împrejur...; *v. 14.* Că nu calcă drept după adevărul Evangheliei...; *III, 2.* Prin ascultarea cu credință a învățaturii Evangheliei?

Efesenii, I, 13. După ce ați auzit cuvîntul adevărului, Evanghelia mîntuirii voastre...; *III, 6.* Alcătuiind un singur trup în Hristos Iisus prin Evanghelia aceea; *VI, 15.* Picioarele încălțate cu nepregetare întru vestirea Evangheliei păcii; *v. 19.* Să vestes pe față și cu îndrăzneală taina Evangheliei.

Filipeni, I, 5. Pentru partea ce luați la vestirea Evangheliei; *v. 7.* În apărarea și întărirea Evangheliei vă am...; *v. 12.* Au adus mare izbîndă pentru Evanghelie...; *v. 17.* Ștînd că eu sint pus să apăr Evanghelia...; *v. 27.* Să duceți o viață vrednică de Evanghelia lui Hristos; *II, 22.* El a slujit cu mine la vestirea Evangheliei...; *IV, 3.* Care s-au luptat pentru Evanghelie...

Coloseni, I, 5. Ați aflat mai înainte din cuvîntul cel adevărat al Evangheliei; *v. 23.* Nu vă veți clinti din nădejdea Evangheliei...

I Tesaloniceni, I, 5. Evanghelia noastră n-a fost propoveduită la voi numai cu cuvîntul...; *II, 2.* Vă propoveduim și vouă Evanghelia lui Dumnezeu...; *V, 4.* Vrednici să vi se încredințeze propoveduirea Evangheliei...; *v. 8.* Am voit să vă dăm nu numai Evanghelia lui Dumnezeu...; *v. 9.* Propoveduind la voi Evanghelia lui Dumnezeu; *III, 2.* Tovarășul nostru de lucru la propoveduirea Evangheliei lui Hristos...

II Tesaloniceni, I, 8. Celor ce nu s-au supus Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos; *II, 14.* La care v-a chemat prin Evanghelia noastră...

I Timotei, I, 2. Care e după slăvita Evanghelie a fericitului Dumnezeu...

II Timotei, I, 8. Pătîmește cu mine pentru Evanghelie...; *v. 10.* A arătat viața și nemurirea prin Evanghelie...; *II, 8.* Care a înviat din morți, după Evanghelia mea.

Filimon, I, 13. Să-mi slujeas în închisoare în locul tău pentru Evanghelie.
Apocalipsa, XIV, 6. Avea Evanghelia cea veșnică, ca să binevestească...

Înviere

Deuteronom, XXXII, 39. Eu omor și înviez...

III Regi, XVII, 22. S-a întors sufletul copilului acestuia în el și a înviat.

IV Regi, VIII, 1. A grăit Elisei cu femeia, căreia îi înviase copilul...; *v. 5.*

Că acesta a înviat un mort...

Isaia, XXVI, 14. Morții nu vor mai trăi și umbrele nu vor învia...; *v. 19.* Morții tăi vor trăi și trupurile vor învia...

Ieremia XXXVII, 3. Fiul omului, mai învia-vor oare oasele acestea?...; *v. 5.* Eu voi face să intre în voi duh și vi veți învia...; *XXXVII, 14, 9.* Suflă peste morții aceștia și vor învia; *V, 10.* Am proorocit... a intrat într-înși duhul și au înviat...

Matei, X, 8. Pe cei morți înviați...; *XI, 5.* Morții învie și săracii binevestesc; *Luca, VII, 22; XVI, 2.* Acesta-i Ioan Botezătorul; el a înviat din morți...; *XVI, 21.* Să fie omorît și a treia zi să învie; *XVII, 23, Marcu, VIII, 31; XX, 19.* Să-l răstignească, dar a trela zi va învia; *Marcu, X, 34; XVII, 52.* Și multe trupuri ale sfinților răposați au înviat; *Marcu, IX, 9.* Pînă nu va învia din morți Fiul Omului; *v. 10.* Ce să însemne a învia din morți?! *XII, 23.* Decî la înviere, cînd vor învia...; *v. 25.* Cînd vor învia din morți, nici nu se vor însura...; *v. 26.* Iar despre morți, că

au să învie, oare n-ați citit?... XIV, 28. Inșă după ce voi învia, voi merge... în Galileea; XVI, 9. Înviind Iisus dimineață, în ziua întâia a săptămînii...

Luca, IX, 8. Că a înviat unul din proorocii cei de demult; IX, 19; XV, 24. Că fiul meu acesta era mort și a înviat...; v. 32. Fratele tău acesta era mort și a înviat...; XVI, 31. Chiar de-ar învia și cineva din morți, nu vor crede; XVII, 33. Iar cel ce-l va pierde, acela-l va învia; XVIII, 33. Și-L v r bate, și-L vor omori, înșă a treia zi va învia; XX, 37. Că vor învia înșă morții și Moisi a arătat...

Luca XXIV, 46. Trebuia să pătimească Hristos și să învie din morți a treia zi; *Fapte, XVII, 3.*

Ioan, V, 21. Tatăl scoală pe morți și-i învie, așa și Fiul învie; v. 25. Vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi, vor învia; VI, 40. Și să-l înviez în ziua cea de apoi; VI, 44; XI, 23. Fratele tău va învia; v. 24. Știu... că va învia la înviere, în ziua cea de apoi; XII, 1. Lazăr... pe care-l înviase El din morți; XX, 9. El nu știau... că Iisus trebuia să învie din morți.

Fapte, II, 24. Dar Dumnezeu L-a înviat...; v. 32. Pe a est Iisus, Dumnezeu L-a înviat...; v. 3, 15, 4, 10, 13, 30; III, 26. Și Dumnezeu înviind pe Pruncul Său Iisus...; XIII, 32. Dumnezeu ne-a împlinit-o nouă... înviind pe Iisus; v. 34. Iar că la înviat din morți... despre aceasta a grăit...; v. 37. Acela pe care Dumnezeu L-a înviat, n-a văzut putrejunea: XXIV, 15. Și am nădejde la Dumnezeu, că va învia pe cei morți; XXVI, 8. Se socote oare... lucru de necrezut, că Dumnezeu învie pe morți?

I Petru, I, 21. Ați crezut prin El în Dumnezeu, Care L-a înviat din morți...; III, 18. Cel drept a pățimit... murind... dar înviind...

Romani, IV, 17. Pe Care L-a crezut și Care învie morții... v. 24. Credem în Acela, Care a înviat din morți pe Iisus Hristos...; v. 25. Și a înviat pentru îndreptarea noastră; VI, 4. Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui...; v. 9. Hristos, Care a înviat... moartea nu-l mai stăpînește; VII, 4. Ca să fiți... anume ai Celui ce a înviat din morți...; v. 9. Păcatul a înviat, iar eu am murit; VIII, 11. Cel ce a înviat din morți va învia și trupurile voastre...; v. 34. Hristos Iisus a murit, dar a și înviat...; X, 9. Vei crede, că Dumnezeu L-a înviat din morți, te va mîntui; XI, 9. Hristos... a și murit și a înviat și viețuiește ca să domnească...

I Corinteni, VI, 14. Iar Dumnezeu și pe Domnul a înviat...; XV, 4. Că El a fost îngropat și că a treia zi a înviat...; v. 12. Se propoveduește că Hristos a înviat din morți...; v. 13. Dacă înșă morții nu învie, atunci nici Hristos n-a înviat...; XV, 16; v. 14. Dacă Hristos n-a înviat, atunci zadarnică e propoveduirea noastră; v. 15. Am mărturisit, că Dumnezeu a înviat pe Hristos...; v. 17. Iar dacă Hristos n-a înviat, atunci credința voastră e zadarnică...; v. 20. Hristos înșă a înviat din morți...; v. 22. Așa în Hristos vor învia toți. v. 23. Inceputul l-a făcut Hristos; după aceea vor învia al lui Hristos...; v. 29. Dacă morții nu învie... atunci la ce să se mai boteze cineva...; v. 32. Dacă morții nu învie, ce folos am că m-am luptat cu fiarele în Efes? v. 35. Cum au să învie morți? Și în ce trup au să învie? v. 36. Ceea ce semenți tu, de nu va muri, nu va învia.

II Corinteni, I, 9. Nu mai nădăjdum în noi înșine, ci în Dumnezeu Cel ce înviază morții; IV, 14. Cel ce a înviat pe Domnul Iisus, ne va învia prin Iisus și pe noi...; V, 15. Să nu mai trăiască pentru sineși, ci pentru Cel ce a murit pentru ei și a înviat.

Galateni, I, 1. Pavel ales apostol... de Iisus Hristos și Dumnezeu Tatăl, Cel ce a înviat pe Iisus...

Efeseni, 1,20. Cu care a lucrat El în Hristos, înviindu-l din morți...

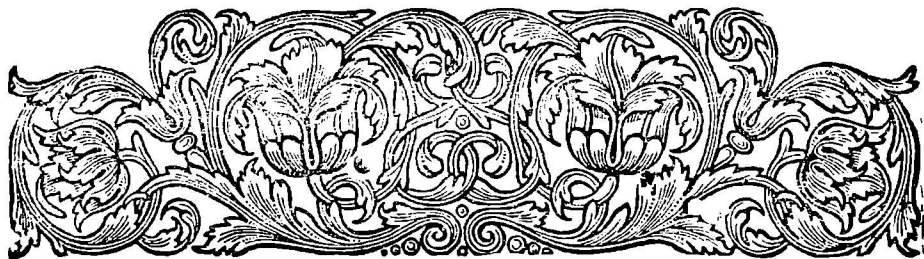
Coloseni, II, 12. Fiind îngropați cu El prin botez, ați înviat prin El...; v. 13. Dumnezeu... v-a înviat împreună cu Dînsul, iertîndu-vă...; III, 1. Ați înviat cu Hristos, atunci căutați cele de sus...

I Tesaloniceni, I, 10. Și să așteptați... pe Care El S-a înviat din morți...; IV, 14. Pentru că de credem că Iisus a murit și a înviat...; v. 16. Cei morți în credința lui Hristos, vor învia întii.

II Timotei, II, 11. Că de am murit împreună cu El, împreună cu El vom și învia.

Apocalipsa, XX, 4. Aceștia au înviat și vor dormi cu Hristos...; v. 5. Iar cei-lați morți nu vor învia pînă nu se va împlini mia de ani...

Pr. ECON. TINCOA

PAGINI DIN SFINȚII PĂRINȚI

SF. MACARIE CEL MARE, DESPRE LIBERTATEA GÎNDULUI*)

1. Cînd auzi că Hristos S-a coborît în iad și a smuls de acolo sufletele care erau ținute în el, să nu socotești că faptul acesta este departe de cele ce se săvîrșesc într-una. Inchipuie-ți că inima este un mormînt și că în acest mormînt cugetele și gîndul zac întemnițate, fiind cuprinse de un adînc întuneric. Și iată că vine Domnul la sufletele din iad, care îl chiamă, adică în adîncul inimii, și acolo poruncește morții: «Dă drumul sufletelor pe care le ții închise și care Mă caută pe Mine, Cel ce pot să le zmulg pe ele». Apoi, înlăturînd piatra cea grea care se găsește deasupra sufletului, deschide mormîntul și înviază pe cel ce era mort cu adevărat, eliberînd sufletul cel închis acolo, din închisoarea cea întunecată.

2. De multe ori se întîmplă ca diavolul să-ți vorbească în șoaptă în inimă și să-ți spună: «Știi cît de multe și cît de mari sînt relele pe care le-ai săvîrșit; sufletul ți s-a umplut de fărădelegi și ești plin de multe și grele păcate! «Să nu te lași, însă, înșelat! Căci cel ce te îndeamnă în chipul acesta, povățuindu-te la umilință, nu face altceva decît să te împingă la deznădejde; pentru că de cînd cu prima călcare de lege, răutatea a pătruns în om și nu a încetat nici măcar o zi să-i vorbească sufletului, întocmai cum vorbește un om semenului lui, dîndu-i tot felul de sfaturi, care de care mai nepotrivite. Deci, atunci cînd s-ar întîmpla să-ți grăiască astfel, răspunde-i: Dar eu am încredințările lui Dumnezeu scrise: că nu voiesc moartea păcătosului, ci să se întoarcă prin pocăință și să fie viu» (Iezech. 23,11). Căci ce altceva ar fi urmărit coborîrea lui pe pămînt, dacă nu izbăvirea păcătoșilor, luminarea celor dintru întuneric și învierea celor morți?»

3. După cum puterea cea vrăjmașă se înfățișează sub formă de îndemn, iar nu sub formă constrîngătoare, tot astfel și harul dumnezeiesc, pentru ca, în felul acesta, să se respecte libertatea voinței noastre și libera noastră alegere. Pentru aceasta și relele pe care le săvîrșește omul, îndemnat de diavol, agonisesc osîndă nu atît diavolului, cît omului, de vreme ce omul nu a fost împins cu sila spre

*) Migne, Patrologia Graeca, Tom. XXX, col. 835—968.

răutate, ci de bună voia lui a fost convins de răutate. Și acelaș lucru se întâmplă și cu fapta bună: harul nu-și însușește cîtuși de puțin binele pe care îl face omul, ci îl atribuie omului și îl acopere pe om de slavă, socotind că omul însuși este pricina binelui pe care l-a făcut. Harul nu face neschimbată voința omului, silind-o către bine printr-o putere constrîngătoare, precum am spus mai sus, ci, cu toate că este de față, el cedează înaintea liberei alegeri a omului, ca să iasă întotdeauna la iveală care este voința lui și care este felul în care se manifestă această voință atît înaintea virtuții, cît și a răutății. Căci îndrumarea către o parte sau cealaltă, către bine sau rău nu este o lege a firii omului și a libertății lui de alegere?

4. Trebuie să păzim sufletul și să-l păstrăm neatins de cugetele cele murdare și rele. Pentru aceasta s-a zis. «Curățiți-vă de toată spurcăciunea trupului și a duhului» (II Corint. 7,1). Gîndește-te, deci, că, după cum există o stricăciune a trupului, tot asemenea este și o stricăciune și o desfrînare care se săvîrșește în adîncul sufletului, prin mijlocirea cugetelor celor necuviincioase. Și, după cum «pe cel ce strică templul lui Dumnezeu — după cuvîntul marelui apostol — pe acesta și Dumnezeu îl va strica» (I Corint. 3,17), templul lui Dumnezeu fiind trupul, tot asemenea și cel ce strică sufletul și gîndul, cedînd îndemnurilor celor necuviincioase, va fi vrednic de pedeapsă. Se cuvine, ca atare, ca, după cum avem datoria să ne păzim trupul de păcatul cel văzut, tot așa să ne păzim și sufletul de cugetele cele necuviincioase, pentru că sufletul este mireasa lui Hristos, căci: «V-am logodit pe voi unui singur Bărbat, fecioară curată, ca să vă pun înaintea lui Hristos» (II Corint. 11,2) și «Păzește cu toată rîvna inima ta — zice scriptura — că din ea sînt ieșirile vieții» (Prov. 4,23). Și tot Scriptura mai zice: Cugetele cele rele îndepărtează pe om de Dumnezeu» (Înțelepc. 1,3).

5. Fiecare, deci, să ceară socoteală sufletului său, cercetîndu-l și scrutîndu-l cu privire la cugetele pe care le nutrește în adîncul său. Și, dacă va vedea că inima lui nu este întru totul de acord cu legile lui Dumnezeu, să se silească din toată puterea să-și păzească, odată cu trupul și gîndul, nestrîcat și neîmpreunat cu cugetele cele rele. El este dator să facă aceasta, dacă vrea ca, după făgăduință, Domnul să sălășuiască în sufletul său curat. Căci Domnul a făgăduit să se sălășuiască și să-și facă lăcaș numai în sufletele cele cu totul curate și iubitoare de virtute.

6. După cum agricultorul cel plin de rîvnă, mai înainte de a arunca sămînța în pămînt, îl ară, îndepărtează de pe el mărăcinii și numai după aceasta îl seamănă, tot așa și acela, care nădăjduște să primească în sine sămînța harului, de la Dumnezeu, trebuie să curețe mai întîi pămîntul inimii lui, pentru ca sămînța Duhului căzînd după aceasta în inima lui, să dea roade desăvîrșite și înmulțite. Căci, dacă nu caută să facă așa, adică dacă nu caută mai întîi să se curețe de totă întinăciunea trupului și a sufletului, el continuă să fie și pe mai departe numai trup și sînge, rămînînd departe de viață.

7. Trebuie să cercetăm, cu atenție cît mai trează, uneltirile, înșelăciunile și răutățile vrăjmașului, ori din ce parte s-ar ivi ele. Căci după cum spune Duhul Sfînt prin Pavel, că: «tuturor, toate s-a făcut, ca să-i dobîndească pe toți» (I Corint. 9,22), tot astfel și răutatea este plină de rîvnă în toate, ca pe toți să-i ducă la pierzare. Astfel, de cei ce se roagă, se face că se roagă laolaltă, cu scopul

ca, pătrunzînd în ei, sub motivul rugăciunii, să-i înșele spre îngîmfare; cu cei ce postesc postește împreună, căuțînd să-i înșele prin părerea pe care și-o fac despre ei; cu cei ce au cunoștiință de Scripturi încearcă aceleași lucruri, voind să-i rătăcească tocmai prin cunoștințele pe care le au; în fine, cu cei ce s-au învrednicit de revărsarea asupra lor a luminii procedează într-un chip asemănător. Oare nu este scris că: «însuși satan se prefăce în înger de lumină» (II Corint. 11,14?), pentru ca înșelîndu-i prin apariția unei lumini oarecare, să-i aducă la sine. Și, ca să spun pe scurt, el ia în toate împrejurările, în chipul acesta, forme diferite pentru toți, pentru ca slujindu-se de un prilej oarecare binecuvîntat, să pună stăpînire pe toți și să-i piardă. Pentru aceasta și Apostolul zice: «surpînd cugetele și toată înălțimea care se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu» (II Corint. 10,5). Vezi, așa dar, pînă unde își întinde acest îngîmfat îndrăzneala, atunci cînd caută să nimicească și pe aceia care au ajuns cu adevărat la cunoștința lui Dumnezeu. De aceea este nevoie să păzim cu toată rîvna inima noastră, să cerem multă înțelegere de la Dumnezeu, ca să putem înțelege toate uneltirile celui rău. Se cuvine, apoi, să lucrăm cu înțelegere și să ne frămîntăm întotdeauna mintea și cugetele, străduindu-ne să le potrivim după voința lui Dumnezeu. Lucru mai mare și mai de cinste decît acesta nu este. De aceea și Scriptura spune. «Mărturisire și mare cuviință este lucrul Lui». (Psalm 110,3).

8. Sufletul cel iubitor de Dumnezeu, chiar dacă ar face prin strădania lui toate cele bune. obișnuiește să nu și le atribuie lui, ci lui Dumnezeu. De altă parte, Dumnezeu, luînd aminte la această înțelegere și cunoștință sănătoasă și dreaptă a sufletului, socotește dimpotrivă toate cele bune săvîrșite de suflet, ca și cum ar fi ale sufletului. Iar răsplata Lui o măsoară sufletului, ca și cum sufletul s-ar fi osîrduit și ar fi lucrat toate, deși, dacă ar fi să ne închipuim că Dumnezeu judecă întocmai ca noi, nu s-ar putea găsi nici o îndreptățire la răsplată pentru om. Căci atît averile, cît și toate celelalte bunuri de aici, prin care fiecare dintre noi poate să săvîrșească binele, sînt ale lui Dumnezeu, căci al Lui este pămîntul și toate cele se găsesc pe el și chiar trupul și sufletul însuși și, nu mai puțin toată ființa lui, omul a primit-o în dar de la Dumnezeu. Și atunci ce mai rămîne omului ca ceva propriu, cu care s-ar putea fâli sau îndreptăți, pe bună dreptate? Cu toate acestea, aceasta este mulțumita cea mare pe care o primește Dumnezeu din partea oamenilor și acesta este lucrul cel mai plăcut lui, ca sufletul să priceapă cum stau lucrurile cu adevărat și ca tot binele pe care l-ar face și toate strădaniile lui pentru Dumnezeu, toate cele ce simte și cunoaște să le socotească fiind ale lui Dumnezeu și Lui să-i închine totul.

10. Cînd un suflet se învrednicește de har, atunci el are nevoie mai mult decît oricînd de cunoștință, de înțelegere și de puterea de a deosebi lucrurile. Pe toate acestea, dacă sufletul le cere, Dumnezeu i le dă, astfel că el poate sluji, mai departe, în chip plăcut Domnului, cu ajutorul a ceea ce s-a învrednicit să primească, nemaifiind răpit de răutate, ne mai greșind din cauza necunoștinței și nemaifiind împins să trăiască în nepăsare și în lipsă de teamă, sau să săvîrșească ceva împotriva voinței Stăpînului.

11. După cum lucrarea patimilor, adică duhul lumesc al înșelăciunii și al întunericiiului păcatului își găsește sălaș în omul acela

care este plin de cugetul trupului, tot astfel lucrarea și puterea Duhului celui luminos își găsește sălaș în omul cel sfințit, așa cum ne spune marele Pavel: «Dacă voi căutați dovada lui Hristos, Care vorbește întru mine» (II Corint. 13,3), sau: «Cîți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați și-mbrăcat» (Galat. 3,27). De altfel, însuși Domnul a spus: «Vom veni la el, Eu și Tatăl Meu și vom face lăcaș la dînsul» (Ioan 14,23). Toate acestea se întîmplă celor ce sînt vrednici de ele nu în chip nelămurit și nici fără urmare, ci în putere și în adevăr. Căci Legea, cea de mai înainte, se adresa oamenilor prin cuvîntul cel scris, punînd asupra lor un jug greu de suportat și necunoscînd că s-ar putea năzui undeva după vreun ajutor; iar aceasta se întîmpla, pentru că Legea nu era în stare să împărtășească puterea Duhului: «Căci ceea ce era cu neputință în Lege, pentru că era slabă prin trup» (Romani 8,3) și celelalte, așa cum ne arată Sfîntul Pavel. De la venirea lui Hristos, însă, ușa harului s-a deschis pentru toți cei ce cred cu adevărat, iar puterea lui Dumnezeu și lucrarea Duhului și se împărtășesc lor din plin.

12. Hristos a trimis dumnezeieștilor Săi ucenici darul bunătății celei dintii și firești a Duhului, iar de la aceștia puterea aceea dumnezeiască a umbrit pe toți cei ce cred și s-a sălășluit în sufletele lor, vindecîndu-le de patimile păcatului și eliberîndu-i din întuneric și din moarte, fiindcă pînă atunci sufletul fusese rănit și ținut în închisoare și rob al întinericului păcatului. De altfel, chiar și acum, sufletul care nu s-a învrednicit încă să aibă ca locuitor în el pe Domnul și să se sălășluiască în el, cu toată puterea și cu toată încrederea, în chip lucrător, harul Duhului celui bun, se găsește în întuneric. Aceia, însă, în care harul Duhului Sfînt s-a pogorît și a găsit sălaș în adîncul sufletelor lor, se poate spune că au pe Domnul ca și un suflet al lor. Căci, după cum spune dumnezeiescul Apostol: «cel ce se lipește de Domnul, va fi un singur duh cu El» (I Corint. 6,71). De altfel, însuși Domnul a zis: «Precum Tu, Părinte, în Mine și Eu în Tine, ca și aceștia să fie una în Noi» (Ioan 17,21). O, bunătate și bunăvoință prea mare, de care s-a învrednicit firea oamenilor, cea atît de mult înjosită de răutate! Căci atunci cînd sufletul se găsea sub influența patimilor răutății, el era ca și una cu această răutate și chiar dacă mai avea voință proprie, nu mai putea să facă ceea ce ar fi găsit cu cale. Despre aceasta grăiește și Sfîntul Pavel: «Căci nu fac ceea ce voiesc» (Romani 8,19). Și dacă lucrurile stau astfel, cu cît mai mult puterea lui Dumnezeu venind să locuiască în sufletul care s-a sfințit și a devenit vrednic de aceasta, nu va face ca voința acestuia să fie una cu voința lui Dumnezeu? Căci atunci sufletul devine, cu adevărat, ca un suflet al Domnului, prin aceea că se lasă stăpînit de bună voie de puterea Duhului celui bun și nu mai umblă după voința proprie. Oare, dumnezeiescul Pavel nu spune: «Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos?» (Romani 8,35), adică de sufletul cel unit cu Duhul Sfînt?

13. Cel ce voiește să fie următor al lui Hristos, pentru ca să i se poată spune și lui că este fiu al lui Dumnezeu, născut din Duhul, mai înainte de toate se cuvine să rabde cu sufletul senin și cu resemnare toate ispitele pe care le întîlnește. Căci încercarea lor este îngăduită sufletelor după rînduiala lui Dumnezeu, pentru ca să iasă la iveală prin aceasta sufletele care iubesc cu adevărat pe Domnul. A fost un semn distinctiv pentru toți patriarhii, profeții, apostolii

și mucenicii din veac, acela de a trece prin poarta cea strîmtă a ispitelor și a încercărilor a bineplăcea astfel lui Dumnezeu. Căci zice Scriptura: «Fiule, dacă te apropii să slujești lui Dumnezeu, pregătește-ți sufletul spre ispită, îndreaptă inima ta și răbdă». Iar într-altă parte: «Cele ce vin asupra ta primește-le ca pe niște lucruri bune, știind că fără de Dumnezeu nu se face nimic» (Eccl. 2,1). Sufletul care voiește să bineplacă lui Dumnezeu trebuie să se de dea, mai presus decît orice, răbdării și nădejdiei. Căci meșteșugirea răutății este una și aceeași, întotdeauna, anume ca să ne strecoare toropeala în suflet, în timp de necaz, pentru ca să ne îndepărteze de la nădejdea în Domnul. Dar Dumnezeu nu îngăduie niciodată ca sufletul care nădăjduiește în El să fie învăluit de ispite pînă într-atît, încît să fie copleșit de ele. Căci zice Apostolul: «Dumnezeu este credincios; El nu va lăsa să fiți ispitiți mai mult decît puteți; ci, împreună cu ispita va face și scăpare, ca s-o puteți suferi» (I Corint. 10,13). Iar diavolul nu necăjește sufletul în măsura în care voiește el, ci numai în măsura în care i se îngăduie de Dumnezeu. De altfel, dacă oamenilor nu le este necunoscut cîtă greutate poate să ducă asinul, cîtă catirul și cîtă cămila, ci le încarcă de fiecare dată numai cu atîta greutate cîtă pot să suporte; și dacă olarului nu-i este necunoscut cîtă vreme trebuie să țină vasele în foc, pentru ca nici să nu se spargă, fiind prea arse și nici să nu fie neîntrebuințabile din cauză că nu au fost îndeajuns de arse; dacă, deci, omul posedă o asemenea înțelegere, oare înțelegerea lui Dumnezeu nu știe, cu mult mai mult și infinit mai mult, cît trebuie să prelungească ispitirea oricărui suflet, pentru ca acest suflet să fie încercat și pregătit pentru împărăția cerurilor?

14. După cum firele de cînepă, după ce sînt topite, dacă nu sînt vreme îndelungată bătute, nu sînt bune ca să se toarcă din ele fire subțiri, ci cu cît sînt bătute și dărăcite mai mult, cu atît caierul se face mai curat și mai bun de tors, și după cum vasul de lut, modelat de curînd, dacă nu este ars în foc nu poate fi folositor, sau după cum copilul este cu totul nepriceput în treburile oamenilor mari, căci nici nu poate să clădească ceva, nici să planteze, nici să seamene și nici să săvîrșească vreun alt lucru din cele ce le fac oamenii mari, tot astfel și sufletele de multe ori, chiar dacă se împărtășesc din harul dumnezeiesc și chiar dacă sînt pline de dulceața și de odihna Duhului, prin bunătatea Domnului față de nevinovăția lor copilărească, dar, dacă nu sînt încercate și dacă nu sînt verificate de duhurile cele rele prin diferite necazuri, se găsesc încă în stare de pruncie și, ca să zic așa, ele nu sînt încă pregătite pentru împărăția cerurilor. Căci zice dumnezeiescul Apostol: «Dacă sînteți fără de certare, căreia cu toții s-au făcut părtași, atunci sînteți feciori vitregi, iar nu fii adevărați» (Evrei 12,8). Așa încît și ispitele și necazurile care vin asupra omului își au folosul lor, făcînd în felul acesta ca sufletul să fie mai încercat și mai tare. Iar dacă va răbda pînă la sfîrșit cu nădejde în Domnul, este cu neputință ca sufletul să nu dobîndească făgăduința Duhului și izbăvirea de patimile răutății.

18. Cel ce a venit la Hristos trebuia la început să se lase atras chiar cu forța către bine, chiar dacă inima noastră nu ar voi acest lucru. Căci «împărăția cerurilor se forțează și cei ce se forțează o răpesc pe ea» (Matei 11,12), a zis nemincinosul nostru Invățător. Și,

iarăși, trebuie să se lupte din răputeri, ca să intre prin ușa cea strîmtă. Este nevoie, deci, după cum am spus, să ne silim către virtute, chiar dacă nu simțim acest îndemn lăuntric: către dragoste cei ce nu avem dragoste, către blîndețe cei lipsiți de blîndețe, către milostivire și iubire de oameni cei ce nu simțim în inima noastră îndemn către acestea, să căutăm a răbda necinstirea și trecerea cu vederea și a ne supune cu răbdare celor ce ne nesocotesc. Dacă nu avem nicidecum o asemenea înclinare către rugăciune, înseamnă că nu vom dobîndi niciodată rugăciunea Duhului. Iar Dumnezeu, dacă ne va vedea că ne străduim în chipul acesta, și că sîntem atrași în chip necesar către bine, chiar și atunci cînd inima noastră se împotrivește la aceasta, ne va da rugăciune adevărată, ne va revărsa asupra noastră milostivirile milelor Sale, răbdarea și îndelungă răbdarea și într-un singur cuvînt ne va umplea de roadele Duhului. Dacă, însă, cineva, avînd nevoie și de celelalte virtuți, s-ar strădui pe cît va putea mai mult numai către rugăciune, încît să dobîndească pînă în cele din urmă harul rugăciunii, și s-ar arăta nepăsător și fără de grijă față de blîndețe, de umilință, de dragoste și de oricare alt vlăstar nobil al virtuților și încă și față de nevoia de a avea o credință și o încredințare sigură în Hristos; unuia ca acestuia i se dă uneori, în parte, rugăciunea aceea a harului, întru veselie și odihnă, de către Duhul cel bun, în urma cererii lui, dar rămîne pustiu de toate celelalte bunuri, pentru faptul că nu s-a silit pe sine și pentru dobîndirea aceloră, precum am spus mai înainte și nici nu s-a rugat lui Hristos pentru ele. De altfel, nu trebuie să se silească pe sine, chiar și fără de voie, numai către cele despre care am vorbit și să le ceară de la Dumnezeu și să le obțină, ci, în același timp, să considere nevrednice de a fi pronunțate cuvintele cele nefolositoare și cu totul neaducătoare de roadă și să cugete deapururi și cu gura și cu inima cuvintele lui Dumnezeu. De asemenea să se îngrijească să nu se mînie și nici să zbiere. Căci scris este: «Toată amărăciunea și mînia și urgia și strigarea și hula să se îndepărteze de la voi» (Efeseni 4,21). Pe lîngă acestea să nu vorbească de rău pe cineva, să nu-l judece, să nu se îngîmfeze, pentru ca Domnul, după cum s-a spus, văzîndu-l stăpîn pe sine și că se lasă atras cu de-a sila, să-i dea să facă, mai departe, cu ușurință și fără de oboseală, cele pe care mai înainte nu le putea săvîrși nici în chip forțat, din pricina răutății care locuia în el. Atunci, toate aceste îndeletniciri ale virtuții devin pentru el ca o a doua natură: pentru că mai departe, Domnul, după făgăduință, venind și locuind în el și el deasemenea găsindu-se în Domnul, Domnul însuși împlinește în el poruncile, cu multă ușurință.

19. Cel ce se străduiește către rugăciune, iar spre celelalte, adică spre umilință, dragoste, blîndețe și spre tot șirul celorlalte virtuți nu se străduiește și nici nu se silește, ajunge la următorul rezultat: uneori, cînd se roagă, se pogoară asupra lui harul lui Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu fiind plin de iubire de oameni, împlinește cu multă bunătate cererile celor ce se roagă Lui. Dar un astfel de om neobișnuindu-se cu acestea și nedevenind priceput și exercitat în virtuțile despre care am vorbit, sau decada din harul pe care l-a primit și gîndind lucruri mărețe despre sine, ajunge în prăpastie, sau rămînînd mai departe în har, nu înaintează și nu sporește. Căci, după cîte se știe, locul de sălășluire și de odihnă al Duhului celui bun

este umilința, dragostea și blîndețea și ca urmare sfintele porunci ale lui Hristos. Deci, cel ce voiește ca prin toate acestea să ajungă la sporire și la desăvîrșire, să se sforțeze mai întii, precum s-a spus mai înainte, și chiar dacă inima lui se împotrivese și se opune cu tărie, să se străduiască să o facă ascultătoare și supusă lui Dumnezeu. Căci cel ce se sforțează mai întii în felul acesta și care prin, obiceiul cel bun, subjugă cu totul opoziția sufletului, făcîndu-și-l sieși supus și care apoi, cu un asemenea suflet, cere și se roagă, face să crească și să înflorească în el harul rugăciunii, cel dat de Duhul, odihnindu-se în el potrivit cu măsura cugetului său, har pe care el l-a cerut pe lingă acela al dragostei și al blîndeții pline de dragoste. Și atunci Duhul îi dăruiește acestea și-l învață umilința cea adevărată, iubirea cea nemincinoasă și blîndețea, pe care înaintat în virtute fiind, le-a cerut. În felul acesta sporind și desăvîrșindu-se în Domnul se arată a fi vrednic de împărăția cerurilor. Căci cel ce este umilit niciodată nu cade; de altfel unde ar mai putea cădea cel ce se găsește mai prejos de toți? Incît din potrivă, umilința este o mare și sigură vrednicie.

21. Dumnezeuescul Apostol Pavel a arătat și mai exact și mai lămurit cum desăvîrșirea tainei creștinismului, care este strălucirea luminei cerești în descoperirea și puterea Duhului, prinde ființă în orice suflet credincios, prin lucrare Dumnezeuască. Și, a făcut aceasta, pentru ca nu cumva cineva socotind că nu există decît o luminare a Duhului, care se dobîndește pe calea conceptelor cunoștinței, prin necunoștința și ușurătatea lui, să se găsească în primejdia de a se abate de la taina desăvîrșită a harului. Pentru aceasta a și adus chipul slavei Duhului, care se găsea în jurul feței lui Moisi, ca o exemplificare mărturisită a cunoștinței dobîndite de el. Căci zice: «Deci, dacă slujba morții cea scrisă și săpată în pietre a fost așa de măreață, încît fiii lui Israel nu au putut să caute la fața lui Moisi, pentru strălucirea feței lui cea trecătoare, cu cît nu va fi mai măreață slujba Duhului! Căci dacă slujba condamnării era măreață, cu mult mai mult întrece în mărire slujba dreptății. Căci ceea ce s-a slăvit în partea aceasta nu s-a slăvit în ce privește slava cea covîrșitoare. Iar dacă ceea ce este trecător este prin slavă, cu mult mai mult va fi în slavă ceea ce rămîne» (II Corint. 3,7-11). «Ceea ce este trecător» a spus aici despre trupul cel muritor al lui Moisi, care a fost înconjurat de slava luminii. Iar după aceasta a adăogat: «Drept aceea, avînd o astfel de nădejde, ne folosim de multă îndrăzneală» (II Corint. 3,12). Și, puțin mai departe a arătat slava aceea nemuritoare a Duhului în descoperire, care strălucește acum în chip nemuritor și netrecător în partea cea nemuritoare a omului din lăuntru a celor vrednici. Pentru care zice: «Iar noi toți, — adică cei care sîntem născuți prin credința cea adevărată din Duhul —, privind cu fața descoperită, ca prin oglindă, slava Duhului, ne schimbăm întru aceeași închipuire, din mărire în mărire, ca de la Duhul Domnului» (II Corint. 3,18). «Cu fața descoperită adică, cu fața sufletului; iar atunci cînd se întoarce cineva la Domnul i se dă la o parte acoperămîntul. «Iar Domnul este Duhul» (II Corint. 3,17). Prin acestea, dumnezeiescul Apostol a arătat în chip lămurit că asupra sufletului a fost aruncat un acoperămînt de întuneric, lucru care a început odată cu căderea lui Adam și care s-a strecurat apoi în toată omenirea. Iar acum acoperămîntul acesta a fost smuls de strălucirea

Duhului de deasupra tuturor sufletelor cu adevărat credincioase și vrednice. Din această pricină au avut loc și venirea lui Hristos în lume; căci pînă la o atît de mare înălțime de sfințenie a binevoit Dumnezeu să ajungă cei ce sînt cu adevărat credincioși.

22. O astfel de strălucire a Duhului nu este, după cum s-a spus, numai o descoperire de concepte și o luminare a harului, ci o strălucire continuă și sigură de lumină ipostatică în suflete. Căci cuvintele: «Cel ce a zis ca lumina să lumineze din întuneric, a strălucit în inimile noastre, spre răspîndirea cunoștinței slavei lui Dumnezeu în fața lui Iisus Hristos» (II Corint. 4,6) și «Luminează ochii mei, ca nu cumva sufletul despărțindu-se de trup, să fie întunecat de acoperămîntul răutății morții; și încă și cuvintele: «Descopere ochii mei încă și voi înțelege lucrurile minunate ale legii Tale» (Psalm 13,3), cum și: «Trimite lumina Ta și adevărul Tău; acestea mă vor povățui și mă vor conduce în muntele cel sfînt al Tău și în corturile Tale» (Psalm. 4,7), sau: «Insemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale» (Psalm. 4,7), ca și altele de felul acesta, același lucru urmăresc să arate.

23. Dar și lumina aceea care se zice că a strălucit fericitului Pavel în cale (F. Apost. 9,3) și prin care a fost răpit într-al treilea cer și s-a făcut ascultător al tainelor celor negrăite, nu a fost o luminare de concepte și de cunoștință, ci o strălucire ipostatic a puterii Duhului celui bun, în suflet, a cărei covîrșitoare strălucire ochii cei trupești neputînd-o privi, au orbit și prin care se descopere toată cunoștința și Dumnezeu este cunoscut cu adevărat de sufletul cel vrednic și iubitor.

24. Tot sufletul care, prin rîvnă și prin credință, se învrednicește încă de aici de pe pămînt să se îmbrace întru Hristos în chip desăvîrșit prin puterea și încredințarea harului, unit cu lumina cea cerească a chipului celui nesticăcios, și acum chiar ajunge la cunoștința tuturor tainelor cerești în chip ipostatic. Iar în ziua cea mare a Învierii slăvit fiindu-i și trupul cu același chip al slavei celei cerești și, după cum este scris (I Tesal. 6,16), răpit de Duhul la ceruri, și învrednicit fiind să devină același chip cu trupul slavei Lui, va avea deopotrivă și împărăția veșnică și după care nu mai vine alta și va fi și împreună moștenitor cu Hristos. (Filip. 3,21).

25. Deci, cu cît cineva, prin rîvnă și credință proprie, s-a împărțit mai mult din slava cea cerească a Duhului Sfînt și cu cît și-a împodobit mai mult sufletul cu fapte bune, cu atît în ziua aceea și trupul va fi vrednic să se proslăvească împreună cu el. Căci ceea ce a agonisit cineva în lăuntru său acum, aceea va ieși atunci la iveală: întocmai după cum fructul care în timpul iernii se păstrează în lăuntru arborelui, în timpul primăverii iese la iveală, după cum, de altfel, s-a arătat și mai înainte. Deci, icoana Duhului cea dumnezeiească, fiind întipărită încă de acum în lăuntru sfinților, face ca și trupul cel din afară să ia înfățișare cerească și dumnezeiească pe cînd vîlul duhului lumesc acoperind sufletul celor păcătoși și întunecînd, vai mie! și desfigurînd mintea cu urîșenia patimilor, va arăta și trupul întunecat și plin de toată rușinea cea din afară.

26. După cum, în urma păcatului lui Adam, bunătatea lui Dumnezeu a hotărît să aducă asupra lui moartea, iar această moarte Adam a simțit-o mai întîi în ceea ce privește sufletul, întrucît din cauza îndepărtării lui de la desfătarea cea cerească și duhovnicească simțurile intelectuale s-au stins în el și au devenit ca moarte, iar numai

după aceasta a venit asupra lui și moartea trupească, după nouă sute treizeci de ani; tot asemenea și acum Dumnezeu împăcându-se cu omenirea prin crucea și moartea Mîntuitorului, readuce în starea cea dintîi sufletul care crede cu adevărat, încă în trup găsindu-se aceasta, adică îl readuce la desfătarea luminilor și tainelor celor cerești și dă din nou putere de a vedea simțurilor intelectuale din el, prin lumina cea dumnezeiească a harului, iar după aceasta îmbracă și trupul însuși cu slava cea nemuritoare și nesticăcioasă.

28. Unii își adună bogăția cea cerească de pe urma diferitelor harisme, precum zice Apostolul: «Deci, avînd daruri de multe feluri, după harul care ne este dat» (Romani 12,6). Alții își adună această bogăție cerească din diferitele îndreptări și virtuți care au loc numai și numai pentru Dumnezeu. Nu sînt cu totul necunoscuți nici aceia care desgroapă aurul: aceia, adică, ce aleargă plini de strădanie și de răbdare și care îmbogățindu-se într-o măsură oarecare, se bucură de nădejdea cea bună. Nu sînt apoi necunoscuți nici aceia care, ca niște oameni plătiți cu ziua, se arată înceți și lipsiți de rîvnă și care, ca și cum ar consuma îndată tot ce cîștigă, nu urmăresc cu răbdare să pună deoparte ceva, încît întotdeauna umblă de colo pînă colo goi și lipsiți. Căci unii ca aceștia fiind gata și plini de dorință de a primi harul, sînt lesne schimbători și săturîndu-se îndată ce se ating de har se arată schimbători și leneși în strădania, din care pricină chiar harul de care s-au învrednicit este luat de la ei. Căci întotdeauna intențiunea nesinceră, întunecată și plină de nepăsare este nepotrivită cu harul și lipsită de fapte bune. Pentru aceasta ea este reprobata de Dumnezeu și lipsită de slavă atît în veacul de acum, cît și în cel ce va să vină.

29. După ce omul a călcat porunca lui Dumnezeu și a decăzut din viețuirea din rai, urmarea a fost că el s-a găsit legat întoemai ca și cu două lanțuri: unul, al lucrurilor pămîntești și al plăcerilor trupești, iar al doilea lanț, unul ne văzut, căci sufletul este legat întocmai ca și cu o legătură a întunericului de însăși duhurile cele rele, pentru care pricină nu poate nici să iubească pe Dumnezeu, nici să creadă și nici să se roage așa cum ar voi. Căci potrivnicia tuturor, atît în ceiace privește cele văzute, cît și în ceea ce privește cele nevăzute a trecut la noi toți, pe urma păcatului celui dintîi om. Deci, de îndată ce cineva își supune auzul său Cuvîntului lui Dumnezeu și se îndepărtează de la cele lumești și renunță la toate plăcerile trupești, atunci apropiindu-se de Dumnezeu și găsind răgaz să trăiască laolaltă cu El, începe să înțeleagă că în adîncurile inimii lui se ascunde o altă luptă și alt război de gînduri. Și insistînd mai departe pe calea pe care se găsește și cerînd îndurările lui Hristos, și continuînd să rabde, cu credință multă, și atingîndu-se de el și bunăvoința lui Dumnezeu, poate să se elibereze de legăturile cele lăuntrice și de piedicile acelea, ca și de întunericul duhurilor răutății care nu sînt altceva decît lucrările patimilor celor ascunse și putem să punem capăt războiului acestuia, prin harul și prin puterea lui Hristos. Fără de ajutorul lui Dumnezeu este cu neputință să se zmulgă cineva din acestea și să ajungă pînă la eliberarea din această luptă a gîndurilor. Este totuși cu putință să ne opunem lor și să nu ne bucurăm laolaltă cu ele.

30. Care este rînduiala venirii lui Hristos pe pămînt, sau în ce constă revenirea firei noastre la cea dintîi și restabilirea ei? Hristos

a redat firii omenești demnitatea lui Adam celui întâi creat, iar pe lângă aceasta i-a mai dăruit și împărăția cea cerească : har dumnezeiesc și mare, cu adevărat, al Duhului celui bun ! Și scoțind-o din închisoarea întunericului, i-a arătat calea și ușa, la care bătînd și prin care trecînd putea să intre în împărăție. Căci zice ; «Cereți și vi se va da ; bateți și vi se va deschide» (Matei 7,7). Prin ușa aceasta nu este cu neputință nimănui dintre aceia care voiesc, să găsească libertatea sufletului său și să se bucure de cugetele sale proprii, dobîndind pe Hristos ca locuitor în sine și slujindu-I ca unui Mire, prin împărțășirea Duhului celui bun. Iată cît de mare este dragostea Stăpînului față de omul cel făcut de El. după chipul Său.

In romînește de Pr.
OLIMP N. CĂCIULĂ

ARTICOLE ȘI STUDII

TIPOGRAFII DE LA BUZĂU

Cultura veche românească e strâns legată de viața Bisericii noastre, nu numai ca formă de exprimare, ci și ca fond.

Psaltirea lui Coresi, Mineele lui Mitrofan, cărțile de cult constituiau nu doar o simplă necesitate limitată la întrebunțările obișnuite zi de zi, în biserică și minăstiri, ci reușeau să imprime un ritm de gândire, o așezare evlavioasă, o ordine lăuntrică și o prezență sacră. Constatările acestea se impun cu obiectivitate cercetătorului care răsfoiește mineele, psaltirile, liturghiile, octoiul, prohodul, etc. Toate aceste cărți de cult nu sînt simple echivalente de uz ritual, ci ele conțin o bogăție dogmatică imnologică, un vast repertoriu de valori, cărora tipografi, gravori, zețari, lucrători pe diferite trepte sociale, simpli culegători, preoți, ieromonahi, episcopi, le-au dăruit anonim și cu smerenie luni și ani de muncă, de efort, de trudă.

Ei culegeau lițerele, tipăreau într-un spirit de modestie, de blîndețe, de continuă rugăciune prin muncă și tăcere.

Perioada care o analizăm în însemnările de față se referă îndeosebi la activitatea tipografică a lui Mitrofan, episcopul Buzăului, de la începutul veacului XVIII care contribuie cel mai mult la introducerea limbii românești în slujba bisericii (N. Iorga).

La fel cu Nicodim Aghioritul care va tipări peste o sută de ani la Veneția antologii spirituale, concentrînd tot ceea ce ortodoxia avea mai valoros și esențial, activitatea tipografilor de la Buzău era axată pe aceleași certitudini de sporire a cuvîntului bisericii în sufletele oamenilor.

Se constată cu siguranță că erau însuflețite de spiritul luminii evanghelice care trebuie să lumineze tot omul ce vine în lume, nefăcînd nici o distincție între clerici, monahi și mulțimea credincioșilor. Cărțile de ritual nu formau doar un domeniu strict limitat, ci ele trebuiau să dea hrana duhovnicească tuturor celor care puneau în centrul vieții lor nevoia spirituală de a trăi în Biserică și pentru Biserică. Constați cu satisfacție cum cercetători moderni afirmă însemnătatea minăstirilor, contribuția ierarhilor și monahilor în cultura creștinismului oriental¹.

1. D. I. Leroy, *La vie quotidienne du moine studite (Irénikon, Chevotgne, 27, 1954, p. 21—50. Minăstirea studiților era în Bizanț un puternic focar de cultură.*

Străduința, dreapta socoteală, povața mîntuitoare, luciditatea sfință a tipografilor, a redactorilor anonimi și smeriți par astăzi din ce în ce mai evidente, mai atractive, fiindcă ele au fost rodul aceluiași spirit ortodox care îl slujește pe Dumnezeu în mod egal prin cultură, rugăciune și muncă: «Cărțile pentru aceasta le dobîndim, ca să învățăm dintr-însele dragoste, smerenie, blîndețe». (Pateric XVII, B).

Copierea manuscriselor în mînăstiri era făcută cu frică și cutremur, necesita o concentrare sufletească asemeni modului de rugăciune. Arta caligrafică, talentul, depuse pentru transcrierea cărților de cult, împodobirea lor cu inițiale ornate, miniaturi, frontispicii erau expresia unui sentiment adînc de recunoștință pentru bunătatea lui Dumnezeu și în același timp grijă ca să nu lipsească bisericilor — cărțile necesare serviciului divin.

Odată cu introducerea tiparului, copierea manuscriselor rămîne pe plan secundar. Dezvoltarea tehnicii tiparului nu va exclude contribuția călugărilor adusă culturii bisericești și cultului, ci din contră vom vedea și în acest nou cîmp de activitate manifestîndu-se tipografi îndemînatoci, talentați, pătrunși de dragostea de frumusețea literelor și a cărții. Slova tipărită ia locul buchiilor scrise cu migală. Rînd pe rînd iau ființă tipografiile în Țara Romînească, în Moldova, cu sprijinul domnului și cu osteneala mitropoliților și a altor vlădici iubitori de carte și luminarea minții poporului.

Domnia lui Brîncoveanu din punct de vedere cultural a fost o epocă înfloritoare. În timpul domniei lui funcționau în Țara Romînească 5 tipografii la București, Tîrgoviște, Rîmnic, Buzău și Snagov. Constantin Brîncoveanu a sprijinit tipărirea cărților de cult, cele mai multe apărînd «din porunca și cu toată cheltuiala lui», nu numai pentru nevoile țării, ci chiar și pentru creștinii din Orient.

Iniințarea tipografiei de la Buzău este legată de numele episcopului Mitrofan. La 10 iunie 1691 în Condica Sfință a Ungrovlahiei a fost trecut următorul act :

«De vreme ce de D <u> mnezeu iubitorul ep <i> scopul Buzăului, Kir Grigorie, mai nainte cu puțină vrîme și-au dat cea de obște datorie și rămînînd episcopîia lui făr stăpin și făr chivernisire de episcop, am socotit să nu stea această episcopie în vreme multă făr adevărat episcop și am dat voe celor ce aici s-au aflat arhirei să facă socoteală cu voință și cu porunca noastră ori pe care ar alêge să-l facă episcop la eparhia Buzăului. Și adunîndu-se ei în biserică Mitropoliei, care cinstêste numele sf <i> ților și slăviților și întocma ap <o>st <o> lilor Constandin și Elena, ca să facă sfat, întăi au pus pre iubitorul de D <u> mnezeu ep <i> scopul proin Hușilor, Kir Mitrofan; al doilea pre prea cuviosul ieromonah Iosif; al treilea, pe prea cuviosul ieromonah Parteaie. Drept acêia s-au scris această mărturie în sf <i> ntul Condic al Mitropoliei Ungro-

Bibliotecile, scriptoriile mînăstirilor au fost focarele atît ale culturii spirituale creștine, cît și trezoreriile culturii grecești, ce au păstrat tot ce a avut anlichitatea mai valoros, prin transcrierea manuscriselor, prin cercetarea lor. (Studi bizantini e nevelle-nici vol. VII. Atti dello VIII Congresso Interantionale di studi bizantini. Roma, 1953, A. A. Vasilevo, (History of the Bizantine Empire. Madison, Visconsin Press, 1952) afirmă că occidental a primit în evul mediu site de manuscrise grecești din mediul mînăstiresc oriental, conținînd atît texte grecești clasice, cît mai ales patristice și de cult.

S. Runciman (La civilisation bizantine. Payot, 1934) consideră scolastica inferioară gîndirii patristice orientale și innografiiei bizantine.

vlahiei și s-au iscălit cu mâinile lor v leat 1691 iun <ie> 10. Vlădica Teodosie fost al Dristriei, Gherasim fost al Loftei Ioachim»².

Odată cu urcarea pe scaunul episcopal, Mitrofan, înființează tipografia românească de la Buzău. Timp de 12 ani cât a durat păstoria Episcopului Mitrofan, teascurile tipografiei lui au scos la lumină 15 cărți.

Viața episcopului Mitrofan e plină de urcușuri și coborișuri. Prea multe lucruri nu se cunosc despre perioada de ucenicie a destoinicului tipograf. În prefața Octoihului, tipărit la Buzău în 1700, el însuși ne dă o sumară informație despre «meștersugulă acesta al tipografiei mele, care den tinerețile mele multe locuri umblindu și cu multă osteneală câștigându-l «a fost ocupația de căpetenie a lui. Ucenicia a făcut-o la Tipografia Mitropoliei din Iași, unde fiind culegător, a învățat meșteșugul tipografiei și tainele xilografiei³. Mai târziu a avut ca ucenici pe Pavel și Andrei Ursul. Când, la 1680 Patriarhul Dositei a venit în Moldova și «văzînd pe moldoveni că au tipografie, iar grecii nu, muream de necaz. Iar Dumnezeu conducătorul și săvîrșitorul celor bune, ne aduce pe un român iaromonah, anume Mitrofan și i-am dat șasezeci de lei și ne-a construit o tipografie nouă»⁴. Datorită acestei împrejurări, Mitrofan, pe atunci ieromonah, instalează prima tipografie elinească în Moldova, la mînăstirea Cetățuia lîngă Iași, considerată și prima din Orient⁵. În 1682 a scos lucrarea Patriarhului Nectarie. *Intîmpinare în contra primatului Papei*, iar în 1683 cartea *In contra ereziilor* de Simeon arhiepiscopul Tesaloniceului. La 1683 Mitrofan a fost numit episcop al Hușilor grație meritelor sale, însă la 1686, în urma căderii în disgrație a mitropolitului Dosoftei, după războiul lui Sobiețki contra turcilor și pentru a scăpa de asuprirea noului Domn Constantin Cantemir, este nevoit să treacă Milcovul în Țara Românească^{5 bis}. La București, fostul episcop al Hușilor este luat sub ocrotirea fraților Greceanu. Mitrofan continuă să lucreze la tipografia din București, unde scoate *Biblia* din 1688 și *Mărgăritarele* Sfintului Ioan Gură de Aur în 1691.

În Țara Românească Constantin Brîncoveanu era un domn iubitor de cultură, iar calitățile lui Mitrofan și talentul lui de tipograf au ieșit la lumină. Frații Greceanu, cu care a colaborat și le-a tipărit cărțile traduse de ei, l-au sprijinit să fie ales episcop al Buzăului la 1691.

La sfîrșitul secolului al XVII-lea, în timpul lui Constantin Brîncoveanu, în Biserică se încrucișau trei curente deosebite în ceea ce privește limba în care să se săvîrșească slujba și anume: curentul limbii slavone, curentul limbii grecești și curentul limbii romîne⁶, ce începuse să-și facă loc cu timiditate și care pînă la sfîrșit a ieșit biruitor.

Episcopul Mitrofan ca ucenic al Mitropolitului Dosoftei era adeptul curentului de romînzare a limbii bisericesti. Însă aceste lucruri nu se puteau face deodată: întii pentru că trebuiau traduse cărțile în romînește și aceasta era o muncă migăloasă și de răspundere, iar în al doilea rînd, trebuiau să lupte cu adepții celorlalte curente.

Odată ales episcop al Buzăului, harnicul Mitrofan a înființat tipografia de la Buzău «care tipografie măcar că cu ajutoriul lui Dumne-

2) Enăceanu, Ghenadie, Craioveanul, Condica sîntă, București, 1886, p. 65—66.

3) I. G. Ionescu — Tipografia de la Episcopia Buzăului, p. 199.

4) I. A. Bianu și N. Hodos. Bibl. rom. veche. I, p. 257.

5) N. Iorga. Ist. lit. Buc., 1901, I, p. 32.

5 bis) Melchisedec. Cronica Hușilor, Buc. 1859, p. 145—148.

6) Curs de istoria literaturii vechi. Epoca fanarioșilor. Buc. 1932, p. 347—348.

zeu pren mîinile mēle s-au făcutū, iară de la măriia ta [Constantin Brîncoveanu] îi iaste însuflețarea și viața și pentru aceia să cuvine să se zică că iaste cu totū a mării tale»⁷

Prima carte tipărită de el la Buzău este *Pravoslavnica Mărturisire*, tradusă de Radu Greceanu, apărută în 1691. Mitrofan nu-și menționează nici-căeri numele în calitate de tipograf al cărții, însă din prefața *Octoihului* din 1700 se deduce acest lucru.

Îi urmează apoi un *Triod slavo-romînesc* în 1697, însă din această carte noi nu cunoaștem încă nici un exemplar.

Ea este menționată în lucrările lui V. Popp. *Disertație la tipografiile romînești în Transilvania și învecinatele țări și în Crestomația seu Analecte literarie dein cărțile mai vechi* a lui Timotei Cipariu.

Opera de căpetenie a destoinicului tipograf sunt *Mineele* scoase în 1698. Cele 12 volume cuprind slujba celor 12 luni ale anului, precum și viețile sfinților din luna respectivă.

Mineele tipărite de Mitrofan sunt bilingue: narațiunea hagiografică și partea de tipic sunt în romînește, iar partea imnografică, ce trebuie cîntată, este în limba slavă. A fost întrebuițată traducerea Mitropolitului Dosoftei, îndreptată de Radu Greceanu după textul Mineelor neogrecești ale lui Margunios, traducînd din nou în întregime legerdele⁸.

Este pentru prima oară în istoria tiparului din Țara Romînească și Moldova, cînd se tipăresc asemenea cărți. Episcopului Mitrofan îi revine meritul de a tipări numai într-un singur an douăsprezece volume, în format în-folio, dintr-o lucrare a cărei prezență în biserici era de absolută nevoie și totodată se poate spune că a proclamat «introducerea limbii romînești în slujba bisericii, așa cum dorise Dosoftei al Moldovei»⁹.

Pe fiecare foaie de titlu a celor douăsprezece volume de Minee se poate citi: «Insusi episcopulū Buzăului. Kir Mitrofanū fiindū tipografū», iar la Mineiul de pe luna septembrie la fila 132 este următoarea însemnare:

«Intru H <risto> s ūbiți frați sf <i> nțiile voastre prea sf <i> nțiți arhieriei și sf <i> nțiile voastre prea cuvioși egumeni, preoți ermohani și preoți lumēni, monași și clirici mireani și toate mădularele a sf <i> ntei besereci carii mînecați și privegheați la sf <i> ntele și d <u> nezăeștile rugi de la unulū D <u> nezeu carele în st <i> nta Tro <i> ță este proslăvitū, rugăm sf <i> nțiilorū voastre și tuturor milă, pace, viață înfrumusățată cu de toate roadele sufletești să vă dăruiască.

Iară noi cu umilință frațilorū vă rugămū știință făcîndu-vă că la acest d <u> mnezăesc lucru, fiindū noi ostenitori cu meșesugul tipografiei multe lunecături vom fi făcutū, unele pentru asămănările slovelorū carele nu prea facū usebire unele de cătră altele, cum **A** de cătră **Δ**, **B** de cătră **B**, **H** de cătră **H**, **E** de cătră **C** și altele, carele unele pentru graba citirii la probe (cari că < sic > acest lucru s-au lucratū cu mare sîrguire) altele pentru supărarea nopții, că și noaptea o am făcut-o în unele vremi în loc de zi, altele pentru multa osteneală, fiindu-ne firea îngreuiată nu le vom fi prinsū veste ce le vom fi trecutū, iară sf <i> nțiile voastre acēste lunecări nu le defăimați, ce cu inimă bună și bl <a> gocestivă îndreptați, iară că am greșitū și noi oameni pămînteni sîntem, asēmenea pătimași cuprinși de slăbiciunea firii carē

7. Octoih. Buzău, 1700. Prefață.

8. Curs de ist. lit. vechi, pag. 378.

9. N. Iorga, Ist. bisericii. Ed. II-a. Buc., 1926, II, p. 14

nu lasă nici pre un omū a rămînea fără greșeală, că pre cîtū am pututū cu nevoință am lucratū, ce vā rugāmū frașilorū ertāți ca și voi să dobîndiți ertāciune de la prea puterniculū D <u> mnezeu al căruia dar și milā și noi îl rugāmū să fie cu voi. Aminū.

Al sf <i> nșilorū voastre plecatū rugătoriū, Mitrofanū, ep <i> scopolū Buzăului».

Este neîndoielnic faptul că Mitrofan însuși a lucrat zi și noapte la tipărirea tuturor cărților apărute la Buzău în perioada păstoriei lui.

Mitrofan își continuă activitatea de tipograf din dorința de a avea toți preoții din țară cărți religioase după care să poată sluji. Acest lucru îl exprimă în prefața *Molitvenicului* din 1699.

«De aciastă dară carte, ce iaste de mare treabă în toate zilele și în totū cîasulū, vāzîndū smereniia noastră că sîntū preoții țării noastre lipsiți și încă mai alesū că cele mai denainte tipărite nu sîntū cu tipiculū romînescū, dreptū acēia m-am îndemnatū de o am tipăritū cu toate învățăturile rumînești pentru înțelegerea tuturorū, acum în zilele prea luminatului domnū Io Constantinū Basaraba Voevoda, fiîndū arhiereu și Mitropolitū a toată Țara Ungrovlahiei prea sfințitulū pînintele nostru Kir Theodosie, ca să fie de acea treabă a mîntuirii lor, a tuturoru celora ce le sîntū dați pre seamă. Iară de vrēme ce acelea ce să aflā într-însa sîntū trebi tocmite și usebite preoților, fără de carele nu să potū ținea nicidecum, pentru acēia cînstii voastre, mai ales preoților de aicea de țară și de aiurea, ca fiilor noștri sufletești mă rogū ori la a cui mină va veni cartea aceasta, să o cuprindeți cu bucurie sufletească, nu ca un lucru pămîntesc cîstînd-o, ce ca un vistiîar plin de daruri cerești»¹⁰.

Episcopul Mitrofan nu este numai tipograf și gravor, ci în același timp este și poet. Sub stema lui Constantin Brîncoveanu sunt tipărite cîteva versuri menite să glorifice pe domnul Țării Romînești, în semn de recunoștință față de cel ce l-a sprijinit să tipărească *Molitvenicul*.

«Stihuri politice 6 asupra cînstiții cruci din stema prea luminatului domnū Io Constantinū Basarabā Voevoda.

Domni Tării Rumînești au arcu sf <i> nta cruce

H <risto> s biruință lor cu dînsa aduce

Incînge Doamne acestū arcū de biruință

Iar pe H <risto> s săgeată cu bună credință

Incordează-l spre pizmași cu nădejde mare

Și D <o> mnul îți va spori cel în războiū tare

Al măriei tale fierbinte rugătoriū

Mitrofan, episcopul de Buzău»¹¹.

Aceiași recunoștință față de Constantin Brîncoveanu, domnul care a sprijinit și ajutat la propășirea culturală a țării, episcopul Mitrofan și-o exprimă în prefața *Octoihului* tipărit la 1700; Astfel folosînd o imagine din Psalmi și asemuînd pe domnitor cu pomul răsădit lângă izvoarele apelor, Episcopul Mitrofan adaugă:

...«iară Măriia ta fiîndū cu adevăratū de Dumnezeu săditū și mai multū adăpatū, aduci rōduri coapte, dulci și gustū și în tot felulū la vedeală și la mulțime nescotite și la vrednicire desāvîrșitū la toate

10. *Molitvenic*. Buzău, 1699 f.

11. *Octoih*. Buzău, 1700, f. t. v.

dumnezeștile besereci, spre dobândire duhovnicească și spre folosul pravoslavnicilor, tipărind multe folositoare de suflet cărți și pre la sfintele beserici și pre la creștini împărțindu-le și multe și într-amîndoaio limbile fiind și elinește și ruminește».

Octoiul tipărit în format în folio, pe două coloane are foaia de titlu încadrată într-o gravură cu compartimente, în interior sînt mai multe gravuri, iar pe fila 3 v nenumerotată, o vigneta reprezentînd un serafim în care se disting două inițiale cu litere latine M. E. adică M <i></i> trofan e <piscopol >.

S-ar putea ca unele din xilografii să fie lucrate tot de Mitrofan, însă din prea multă modestie nu și-a mai pus nici o inițială. La fila 299 v, găsim aceeași scuză pentru greșelile de tipar «care unele pentru graba citirii la probe... altele pentru supărarea nopții» le-au făcut ca și în Minee.

Tot în 1700. Mitrofan tipărește și un *Triod* cu tipicul în limba romînă, iar slujba în slavonă.

La sfîrșitul cărții Mitrofan face o comparație plastică pentru a arăta nerăbdarea ce l-a stăpînit pînă la terminarea tipării Triodului:

«Precum dorescu să sosească la vadul cel cu adăpostire cari sînt bătuți de valuri întru luciul mării, așa am dorit și eu să solesc la sfîrșitul cărții acestia».

«Tuturor întru pravoslavie plecată de obște rugătoriu, iubitoriu de ostenele Mitrofanu, episcopulu Buzăului»¹².

La 1701 teasurile tipografiei din Buzău scot «pren osteneala a în[n]suși episcopului de Buzău, Kir Mitrofanu»¹³ o carte ce iaste de mare treabă în toate zilele și în totu ceasul¹⁴» pentru preoți și anume *Molitvenicul*.

Deci numai după trei ani s-a tipărit din nou Molitvenicul «pren osirdiia și pren nevoința a iubitorulu de ostenele, Mitrofanu, episcopulu de Buzău»¹⁵ cu tipicul romînesc și cu prefața, stihurile politice și scuzele pentru greșelile de tipar identice cu cele din Molitvenicul scos la 1699.

«Iubitorulu de ostenele, Mitrofanu. ep <i></i> scopulu Buzăului»¹⁶ a tipărit un *Penticostar* în 1701 tot din porunca luminatului domn Ioan Constantin Brîncoveanu. Este pentru prima dată cînd se tipărește la noi o asemenea carte.

În același an, Mitrofan tipărește o psaltire închinată lui Constantin Brîncoveanu: «La aceste dară bunătăți și folosințe sufletesti și trebuințe de toate zilele și în beserică și în toate locurile și vremile ce cuprinde Psaltirea uitîndu-te mai mult, prea în[n]ălțate doamne, cu plecăciune mă rog să o primești la prea înțeleptu și dumnezeesc sufletul măriei tale, precum și David împăratul au priimitu acea slujbă a lui Ioan. Și precum și stăpînulu H <risto> s s-au lepădatu acel puținu daru credincios alu văduvei, așa și Măria ta primește a mea puțină osteneală, încă și înălțarea miinilor mele la Dumnezeu și inima care cu credință poștește ca să te întărească pre măriia ta prea puternicul Dumnezeu ca pre David asupra lui Goliath și ca pre marele împărat Constantin asupra luptătorilor împotriva lui Dumnezeu și a sfintei lui Beserici. Și să te încununeze cu darul sănătății și al păcii, ca să și poată lua sfîntă creș-

12. Triod. Buzău, 1700, p. 511.

13. Molitvenic. Buzău, 1701, f. t.

14. Idem f.

15. Idem f. 7, nenumerotată.

16. Penticostar. Buzău, 1701, f. 159 v.

țineasca adunare înmulțirea sa, întărirea și sporulul spre lauda lui Dumnezeu, întru norocita și îndelungata viața măriei tale»¹⁷.

Și tot domnului Țării Românești îi dedică stihurile :

*«Domnului Constantin cel zic Basarabă
Corbul crucea-i poartă armă prea de treabă
Cu dinsa pre pizmași ce ridică coarne
De sîrgu fără veste pre toți să-i răstoarne
Și-i dă lui nădejde cu credință bună
Ca să stăpînească cu pace prea lină.
Al măriei tale fierbinte rugătoriu
Mitrofan ep <i> scopul de Buzău»¹⁸.*

O altă carte tipărită de episcopul Mitrofan cu porunca și cheltuiala Mitropolitului Teodosie în 1702 este: *Invodățatura de 7 taine*. Pe verso titlului se află următoarele versuri :

*«Doamne Isuse păzeste în sînta Mitropolie
Pre al nostru Părinte și în veacul ce va să fie
Pre Theodosie vlădica al Țării Românești
Care la un gîndu s-au înunit cu marii Băsărăbești
De-au scos la lumină aceste șapte taini sînte
Și le-a împărțit la preoți să le ia foarte aminte,
Ca prentre-însele să sfințească norodul creștinesc
Și să-l ducă la înfrumusetatul Răului cel cerescu
Plecatul poslușnicu
Mitrofan episcopu»*

Cu aceasta se umplea un alt gol din șirul cărților de cult.

Tipografia de la Buzău sub conducerea episcopului tipograf Mitrofan ajunsese un centru important în tipărirea și răspîndirea cărților bisericești, atât de necesare preoților.

Tipografia domnească de la Buzău scoate în 1702 o *Liturghie* la sfîrșitul căreia găsim însemnarea «Tpăritu-s-au acēste sf<i> nte Liturghii pren nevoînța și multa osteneală a lui Mitrofan ep <i> scopul de Buzău»¹⁹ *Molitvele vecerniei*, care deși nu au nicăeri menționat numele lui Mitrofan, sunt cu siguranță tot opera lui, iar în 1703—4 *Molitvele vecerniei și utreniei*.

În 1703 apar două *Psaltiri* una slavonește și alta românește, însă probabil din cauza bătrîneții și a boalei, ele nu au mai fost tipărite de Mitrofan.

Psaltirea românească are la sfîrșit însemnarea prin care ni se spune că cel ce i-a purtat de grijă a fost Grigore Rîmniceanu: «Tipăritu-s-au această și <i> nță și d <u> mnezelaască Psaltire priu osteneala diorthosirii smeritului între ierodiaconi, Grigore Rîmniceanulū».

Astfel se încheie o perioadă de activitate rodnică în domeniul tipăririi cărților bisericești, care a umplut un gol însemnat.

Lipsa cărților de ritual ce se resimțea, a fost remediată datorită activității fără preget a celui ce se intitula «iubitorul de ostenele, Mitrofan episcopul Buzăului». Preoții nu mai cunoșteau atât de bine sau aproape de loc

17. Psaltire Buzău 1701, f.

18. Idem f. t. v.

19. Liturghie. Buzău, 1702, f. 202 v.

limba slavă, iar faptul că nu aveau cărți decît în manuscrise și numai în limba slavă le îngreuna mult oficierea serviciului divin, iar pe de altă parte poporul nu înțelegea slujba.

Activitatea episcopului Mitrofan este însemnată pentru faptul că a tipărit cărțile de ritual cu indicațiile tipiconale în romînește. Mai mult, Mitrofan a căutat ca textul să fie cît mai apropiat și mai exact și în acest scop l-a verificat după izvoarele grecești.

Figura lui Mitrofan a dominat și patronat timp de 12 ani activitatea tipografică de la episcopia Buzăului. Cu sprijinul lui Constantin Brîncoveanu el a înființat-o și a fost sufletul acestei tipografii.

E de la sine înțeles că nu a lucrat singur, ci a avut în jurul lui o serie de ucenici, majoritatea din rîndul călugărilor, însă fiind prea modești nu au îndrăznit să-și pună și ei numele alături de învățacelul și episcopul lor Mitrofan.

De aceea pînă la tipărirea *Penticostarului* din 1701 nu găsim nici un alt nume de tipograf, cu toate că suntem siguri că ei au existat. Cele 15 cărți apărute sub directa conducere a episcopului tipograf Mitrofan, nu au putut fi opera unei singure persoane.

Mitrofan a strîns în jurul tipografiei o serie de meșteri buni și pricepuți. Astfel din 1701 o mare parte din gravurile cărților de la Buzău au fost lucrate de Ivan Bacov. Tipograful ucrainian care e cunoscut la noi pentru întîia oară din gravurile lucrate la *Cheia înțelesului* 1678 la București, apoi de la Snagov a fost adus de Mitrofan la Buzău. Aci desfășoară o activitate deosebită, iar clișeele săpate de el sunt întrebuințate și după ce a plecat de la tipografie. *Penticostarul* din 1701 este ilustrat în întregime de Ioanichie Bacov.

La fila 1 se află gravura reprezentînd *Invierea lui Hristos* (10,5 cm × 14 cm.) de «Ioanichie B <acov> 1700», apoi «*Mironisiștele la mormîntul lui Isus Hristos*»²⁰, (10,5 cm × 14,3 cm) de Ioa < nichie > 1700».

Ambele gravuri au fost lucrate în anul 1700. Tot «Ioanichie» semnează «*Vindecarea paralticului*»²¹ (10,5 cm. × 14 cm). *Iisus cu Samarineanca la puț*²², *Iisus arătîndu-se arhiepiscopului Tesalonicului*²³ și *Maica Domnului cu soborul*²⁴.

După modelul cum a fost ilustrat *Penticostarul* din 1701, prima carte de acest fel tipărită la noi, s-au inspirat toți ceilalți gravori care au lucrat pentru *Penticostarele* tipărite în Țările Romînești. Acesta a rămas modelul clasic de ilustrare atît în ceea ce privește amplasarea, cît și izvorul de inspirație plastică a desenului.

Unele clișee săpate pentru *Penticostar* au fost folosite și la *Apostolul* din 1704 și anume *Invierea lui Hristos*²⁵ și *Maica Domnului cu soborul*²⁶. Chiar după moartea lui, unele clișee rămase la tipografia de la Buzău au fost folosite în *Apostolul* de la Buzău, ca: *Dumineca tuturor sfinților*²⁷ de Ivan Bacov 1678, și *Invierea lui Hristos*²⁸, care nu mai este

20. *Penticostar* Buzău, 1701, f. 34 v.

21. *Penticostar* Buzău, 1701, f. 522.

22. *Idem* f. 72.

23. *Idem* f. 107 v.

24. *Idem* f. 125 v.

25. *Apostol*, Buzău, 1704 f. 1.

26. *Idem* f. 26.

27. *Apostol* Buzău, 1743. f. 130.

28. *Idem* f. 1.

semnată, dar se poate constata că este una și aceeași gravură, puțin mai uzată cu inițialele gravurului șterse.

«Ioanichie» a mai gravat și chipul Sf. Grigore²⁹ (14 cm × 10 cm), apărute prima dată în Liturghia de la Snagov din 1701 și apoi în cea de la Buzău.

În afară de Ioanichie Bacov, întâlnim și alți gravori care au ilustrat cărțile scoase de sub teascurile tipografiei buzoiene.

O gravură din Penticostar 1701 de la f. 98 reprezintă Înălțarea lui Hristos este săpată de «Nicola loa <n>»: iar Dumineca Tomii de la f. 18 v este semnată de D< imitrie > M < ihail > 1700.

Fostul ucenic a lui Mitrofan de la Iași, Ursul, l-a urmat și la Buzău, iar mai târziu în 1713 îl întâlnim împreună cu Bacov la Tîrgoviște și apoi la București.

Ursul a gravat un chenar în compartimente pentru foile de titlu a cărților de format în — 4°.

Această gravură semnată «Ursul» o găsim pe foaia de titlu a Psaltirilor tipărite la Buzău în 1701 și 1703.

O altă gravură lucrată de el reprezintă pe Iisus Hristos stînd pe tron înconjurat de Maica Domnului și Sf. Ioan. Aceasta o întâlnim în *Liturghia* din 1702 la f. 1 v nenumerotată și f. 179 v și pe spatele foii de titlu de la *Molitvele Vecerniei* din 1702, semnată în colțul din stînga jos «Ursulū». Ultima xilografie făcută de el la Buzău este cea din *Apostolul* din 1704 înfățișînd pe Apostolul Luca iscălită «Ursul Zug <rav>». Cu aceasta se încheie de fapt și prima perioadă de activitate a tipografiei de la Buzău.

Chipul Sf. Vasile din Liturghia de la Buzău 1702 este gravat de Dimitros, 1698. Această gravură a lui Dimitrie a fost întrebuințată și în alte *Liturghii* tipărite la Snagov, Tîrgoviște și București.

Afară de acești gravori, ce erau desigur și tipografi, existau și zettarii, care însă nu prea îndrăzneau să iasă din anonimat. Iată că din fericire unul din ei a avut curajul să-și ascundă cu multă îndemînare numele în Psaltirea din 1703. La fila 184 v găsim într-un frontispiciu de compoziție tipografică și numele «Mărină». Atît și nimic mai mult, însă totuși destul ca să ne întărească credința că a mai avut colegi noi.

Cărțile ieșite din teascurile tipografiei de la Buzău sub directa supraveghere a lui Mitrofan se deosebesc prin aspectul lor îngrijit. În general sînt tipărite cu negru și roșu, iar paginile sînt încadrate în chenare de compoziție tipografică. La fiecare început de capitol sînt inițiale frumos ornate, unele au cite un înger suflînd dintr-un corn. Aceste inițiale și alte frontispicii gravate din vremea lui Mitrofan au fost întrebuințate ca motive decorative și în cărțile tipărite mai târziu.

După cum am mai spus tipografia domnească de la Buzău își încheie prima perioadă de activitate odată cu moartea lui Mitrofan.

După aceea mai apare în 1704 un *Apostol românesc* «pren osteneala a singurū ep <i>scopului de Buzău, Kir Damaschinū» care mai tipărise și gravase stampele Apostolului de la București din 1693 ca simplu ieromonah. Cu toate că Damaschin era un mare cărturar, tipografia de la Buzău nu a mai scos nici o carte. Tipografii s-au împrăștiat și ei în alte locuri unde puteau să-și valorifice meșteșugul.

29. Liturghie, Buzău, 1702, f. 92 v.

Damaschin, episcopul de Buzău, ne apare totuși ca factorul de căpetenie ale operei de tălmăcire în limba română a cărților noastre bisericești.

Tocmai aici trebuie căutată cauza încetării activității tipografiei de la Buzău, căci Damaschin fiind un partizan hotărât al serviciului divin în limba română, nu era de acord să tipărească cărți în limba slavonă, iar mitropolitul Teodosie nu ar fi încuviințat și nu ar fi «blagoslovit» tipărirea cărților de ritual în românește³⁰. Deci pentru evitarea unui conflict cu mitropolitul Ungrovlahiei, Damaschin a preferat să lase să se odihnească teacurile tipografiei lui Mitrofan.

Și vreme de 39 de ani peste tipografia de la Buzău s-a așternut colbul, iar paianjenii au putut să-și țeară nesupărați de nimeni o pânză deasă pe deasupra buchiilor și uneltelor părăsite. Această situație nu putea să dăinuiească pînă la sfîrșit.

În timpul episcopului de Buzău, Metodie, a fost adus de la București, tipograful Ioan Stoicovici care timp de trei ani a condus tipografia, scoțînd la lumină 5 cărți.

«De Ioan Stoicovici tipograful»³¹ este tipărit *Acatistul Născătoarei de Dumnezeu* în 1743. La sfîrșitul cărții tipograful își cere iertare pentru greșelile de tipar ce va fi făcut, rugînd pe cititorii ce se vor întîmpla... «a ceti pre această cărțicea de veți afla vreo greșală îndreptați cu d <u> hul blîndețelor neponosluindu-ne pentru ca să vă arătați împlinitori poruncii lui H <risto> s, ce zice, lăsați și să va lăsa voao a căruia milă să fie pururea cu dumneavoastră. Tipăritu-s-au în anulū de la spăseniia lumii 1743 de Ioan Stoicovici tipograful»³².

Cu aceiași smerenie în *Apostolul* din 1743, Ioan Stoicovici mulțumește lui Dumnezeu că i-a dat putere să tipărească această carte și aduce aminte pravoslavnicului cititor... «că de veți afla ceva nu bine alcăuitū sau greșitū, aceia să o acoperi cu blîndețele dragostii și să o socotești a fi din nesăvîrșirea slabei minți, iară nu din voia ostenitorūlui, aducîndu-ți aminte că toți aceiași neputințe sîntemū părtași și D <u> mnezeu carele numai singur iaste desăvîrșit să te învredințească vederii fēții sale și mila lui să fie cu tine pururea»³³.

A treia carte scoasă «de Ion Stoicovici tipografū»³⁴ în 1734 a fost un *Ceaslov* și apoi în același an și tot prin osteneala lui «tipăritu-s-au acest Catavasier»³⁵.

După un efort atît de însemnat de a tipări patru cărți într-un singur an urmează o curtă pauză, iar în 1745, tipărește din nou *Acatistul Născătoarei de Dîmnezū*. Cu această se încheie activitatea tipografică a lui Ion Stoicovici.

Acum se resimte la Buzău lipsa unui tipograf energic care să conducă tipografia și să-i fie devotat cu trup și suflet. Din această cauză, tipografia funcționează cu intermitențe, iar în al doilea rînd la Rîmnic și București se desfășoară o rodnică activitate tipografică.

Deabia în 1747 se tipărește la Buzău un Molitvenic de «Sandulū Irimiia tinografulū»³⁶.

30. Alex. Lăpedatu. *Damaschin episcopul și dascălul*. Convorbiri literare XL (1906), nr. 6—8, p. 569.

31. *Acatistul Născătoarei*. Buzău, 1743. f. t.

32. *Idem* f. 154 v.

33. *Apostol*. Buzău, 1743. f. 178 v.

34. *Ceaslov*. Buzău, 1743. f. t.

35. *Catavasier*. Buzău, 1743. p. 301.

36. *Molitvenic*. Buzău. 1747. f. t.

După cum era obiceiul, Sandu Simeon își cere iertare :

«Iară cei ce vă veți întâmpla a ceti, bucurați-vă în D <o> mnulū și vă rugați pentru noi și ce greșală veți afla, veri în cuvinte, veri în slove, îndreptați cu d <u> hulū blîndēțelorū, nepuindu-ne în ponosū, că pre cumū iaste cu neputință ceriulū a să vedea fără de nori, așa și tipariulū fără de greșală³⁷».

Acesta învățase meșteșugul tipografiei și al gravării de la tatăl său Ieremia Simion, tipograful de Iași. Pentru prima dată îl găsim menționat ca tipograf în *Ceaslovul* de la Rădăuți în 1745. Din Bucovina vine pînă la Buzău și apoi se reîntoarce în Moldova, la Iași, unde tipărește timp de 8 ani (1755—1762). Fiindcă era un tipograf destoinic și un gravor talentat a fost chemat la tipografia de la Blaj și neprecupețindu-și eforturile a trecut la frații romîni din Transilvania, unde îi găsim numele însemnat pe multe gravuri din cărțile apărute acolo pînă la 1817.

Pînă la 1767 tipografia de la Buzău rămîne în inactivitate.

Ghinea Stoicovici, fiul lui Ioan Stoicovici a învățat meșteșugul tipografiei și îl întîlnim la Buzău ca tipograf principal la 2 cărți.

«De Ghinea diaconulū tip <ograful> »³⁸ este *Psaltirea* apărută în 1767 și *Catavasierul* din 1768³⁹.

Prefața de la începutul *Catavasierului* ne dezvăluie în persoana diaconului Ghinea Stoicovici un om talentat și conștient de rostul cărților, după cum vedem în următorul pasaj:

«De vrēme ce la firea omenească nu iaste nici un lucru mai desfătat și mai iubit, nici mai trebuincios, nici mai de cinste, decît a cîntărilor și a viersurilor, așa a avea foarte priință după cum se vēde la toți de obște. Precum: la copiii cei mici plîngător cu cîntecile îi adormi; fămeile țesătoare, călătorii pe drumuri, corabiarii pe ape, cei ce se dezmierdează în lume, de viersuri, nu să pot îndestula; lenevirea o depărtează, pe somn îl deșteaptă, firea o deschide, ci de vreme ce la firea omenească acestea sunt spre foa <r> te <sic> priința, iară sufletulū toate acestea cu multă supărare le suferē, cu cît mai virtos ar fi de trebuință, cēle ce sunt mai de folos sufletului, cînd ar auzi cîntări și cîntece d <u> mnezeești, lucruri bisericesti, care sf <i> nții părinți ai besēricii noastre din d <u> hul sf <i> nt fiind îndemnați le-au alcătuit și le-au orînduit întru această carte. Care această cārticică ce iaste bisericescă, iaste mai trebuincioasă și mai desfătată de cît alte cărți, care are multă dulceață de viersuri: într-însa și iaste începerea și viersul a toate canoanele sărbătorilor celor stăpînești și ale Maicii lui D <u> mnezeeu și iast <e> de folos obștii și celor ce cîntă și celor ce ascultă.

Pentru care și eu m-am ostenit de o am tipărit, ca cei ce o vor iubi să cînte catavasii și irmoase ce să cuprind într-însa, iară nu cîntece curvești și drăcești, care cu cuvință și cu dreptate să cadă să se închine aceasta la capul bisēricii noastre. La care și eu de această dreaptă urmare țîindu-mă o închinū prea cinstitului și prea înțeleptului ep <i> scopū al meu dulce stăpinū și făcătoriu de bine sf <i> ntei ep <i> scopii Buz <ău>, Kir Cozma.

Al sf <i> nții tale smerit și cu totul plecat

Ghinea diaconū tip <ograful>⁴⁰.

37. Molitvenic. Buzău, 1747. p. 559.

38. Psaltire. Buzău, 1767, f. t.

39. Catavasier. Buzău, 1768. f. 1 v. nen. — 2 v

40. Liturghie Buzău, 1768, f. t.

Cu *Liturghia* din 1768 tipărită «de Co <n> stantin, ucenicul dascăl <ului> Iordache tip <ograp>»² se încheie șirul tipăriturilor de la Buzău pînă la 1816 cînd apare *Prohodul Mintuitorului Hristos*.

În prima perioadă de activitate a tipografiei de la Buzău, care este de fapt și cea mai rodnică putem constata existența unei tipografii bine organizate și conduse cu pricepere de episcopul Mitrofan.

Printr-o muncă susținută Mitrofan împreună cu ucenicii săi au tipărit o serie de cărți bisericești după originalele grecești. Ca ucenic al Mitropolitului Dosoftei, Mitrofan a căutat să romîniizeze limba bisericească, iar tipăriturile lui sunt bilingue. El nu a tradus decît tipicurile sinaxarele și parimiile, însă cîntările erau greu de transpus din slavă în limba maternă. După cum am mai spus, lucrarea de căpetenie tipărită de Mitrofan a fost Mineele. Mitrofan a știut să atragă la tipografia de la Buzău cîțiva tipografi și în special gravori pricepuți. Cel mai bun dintre ei a fost Ioanichie Bacov și apoi Ursul.

Dn cauza sentimentului accentuat de evlavie și smerenie, tipografi nu-și însemnau numele la finele cărții decît rareori. De aceea nu putem cunoaște numărul exact al celor ce au făcut parte din personalul tipografiei domnești de la Buzău și cărora le revine meritul că, în locul manuscrisurilor rare, și cu totul neînțelese preoților de sate, în locul formelor divergente ale cărților de slujbă, se dădea prin tipar un singur rînd de cărți așezate după cele mai sigure și bogate originale grecești și avînd indicații de folos în limba de obște⁴¹.

După moartea lui Mitrofan, tipografia și-a închis teascurile pentru 39 de ani ca și cum ar fi vrut să-și arate durerea că a plecat dintre cei vii, cel ce i-a dat viață.

De fapt între timp a luat ființă și tipografia de la Rîmnic, unde tipărirea cărților a luat un avînt mare.

După 1743 tipărirea cărților la Buzău este cu totul sporadică. Din cele 27 de cărți, cîte au ieșit din teascurile buzoiene, 16 au fost tipărite între 1691—1704, iar restul după 1743.

Activitatea tipografiei de la episcopia Buzăului a avut marele merit că într-o vreme cînd lipsa cărților bisericești era resimțită în toată țara, a scos la lumină cele necesare oficierii serviciului divin.

*

În încheierea acestui studiu dăm mai jos lista cronologică a cărților tipărite la Buzău și tipografii care le-au lucrat.

1. *Pravoslavnică Mărturisire*. Buzău, 1691. In-4° 4 foi nenumerate + 210 p. B. R. V. 92
Mitrofan Episcopul.
2. *Triod slavo-romînesc*. Buzău, 1697. B. R. V. 105
Mitrofan Episcopul.
3. *Mineiul*, Buzău, 1698, 12 volume. In folio. B. R. V. 111
Mitrofan Episcopul.
4. *Molitvenic*. Buzău, 1699. In-folio, 9 foi nenumerate + 298
foi numerotate + 11 foi nenumerate B. R. V. 116
Mitrofan.
5. *Octoih*. Buzău, 1700. In-folio, 302 foi numerotate. B. R. V. 120
Mitrofan.
6. *Triod*. Buzău, 1700. B. R. V. 121
Mitrofan.
7. *Molitvenic*. Buzău, 1701. In — 4°, 9 foi nenumerate + 312
foi numerotate. B. R. V. 123
Mitrofan.

41. N. Iorga, Vol. II, p. 18.

8. *Penticostar*. Buzău, 1701. In-foilo, 161 foi numerotate. B. R. V. 124
Mitrofan.
Ioanichie Bacov gravor.
Nicola Ioan gravor.
Dimitrie Mihail, gravor.
9. *Psaltire*. Buzău, 1701. In-4°, 6 foi nenumerate + 220 foi numerotate. B. R. V. 125
Mitrofan.
Ursul, gravor.
10. *Învățătură de șapte taine*. < Buzău. 1702 >. In-4°, 32 foi. B. R. V. 131
Mitrofan.
Ursul gravor.
11. *Liturgie*. Buzău, 1702. In-4°, 4 foi nenumerate + 202 foi numerotate. B. R. V. 132
Mitrofan
Ioanichie.
Ursu, gravor.
Dimitrie, gravor.
12. *Molitvele vecerniei*. < Buzău > 1702. In-4°, 20 foi nenumerate. B. R. V. 132₁
Mitrofan.
13. *Molitvele vecerniei și utreniei*. Buzău, < 1703—1704 >. B. R. V. 38 IV
14. *Psaltire*. Buzău, 1703. In-4°, 8 foi nenumerate + 242 foi numerotate. B. R. V. 139₁
Grigore Rîmniceanul.
Ursul gravor.
Marin, zețar.
15. *Psaltire*. Buzău, 1703. In-4°, 6 foi nenumerate + 237 foi numerotate. B. R. V. 39 IV
Ursul, gravor.
16. *Apostol*. Buzău, 1704. In-folio, 4 foi nenumerate 178 foi numerotate. B. R. V. 144
Damaschin episcopul.
Ioachinie Bacov. gravor.
Ursu, gravor.
17. *Acatistul Născătoarei de Dumnezeu*. Buzău, 1743. In-16°, 1 foie nenumerotată + 151 foi numerotate. B. R. V. 228
Ioan Stoicovici.
18. *Apostol*. Buzău, 1743. In-folio, 2 foi nenumerate + 178 foi numerotate. B. R. V. 230
Ioan Stoicovici.
Ioanichie Bacov gravor.
19. *Ceaslov*. Buzău, 1743. In-8°, 2 foi nenumerate + 193 foi numerotate. B. R. V. 78 IV
Ioan Stoicovici.
20. *Catavasier* Buzău, 1743. In-12°, 301 p. B. R. V. 79 IV
Ioan Stoicovici.
21. *Acatistul Născătoarei de Dumnezeu*. Buzău, < 1745 > B. R. V. 84 IV
Ioan Stoicovici.
22. *Molitvenic*. Buzău, 1747. In-4°, 4 foi nenumerate + 562 p. B. R. V. 258
Sandu Irimia Simion.
23. *Catavasier*, Buzău, 1762. B. R. V. 126 IV
24. *Psaltire*. Buzău, 1767. In-4°, 7 foi nenumerate + 217 foi numerotate. B. R. V. 352
Ghinea Stoicovici.
25. *Catavasier*, Buzău, 1768. In-8°, 2 foi nenumerate + 242 foi numerotate. B. R. V. 356
Ghinea Stoicovici.
26. *Liturgie*. Buzău, 1768. In-4°, 2 foi + 272 p. B. R. V. 366
Constantin.
27. *Prohodul Mîntuitorului Hristos*. Buzău, 1816. B. R. V. 411 IV

DANIELA BRATU

MONAHI CRONICARI DIN SFINTA MÎNĂSTIRE CERNICA CASIAN CERNICANUL

Casian Cernicanul a fost unul dintre cei mai rodnici cronicari și caligrafi pe cari i-a avut mînăstirea Cernica. El a trăit în timpul sfîntului ierarh Calinic, al cărui ucenic a și fost. Se semnează «Casian Monahul» în precuvîntarea cărții pe care o scoate de sub teascu tiparului, la anul 1870¹. Numele primit în călugărie arată chemarea la viața cea nouă și, dacă lîngă acest nume se așează termenul de monah, — specificul vieții — prezentarea unui monah în fața publicului era clarificată. Astfel se numea și Casian: «Casian Monahul». În pomelnicile mai vechi, găsim înscriși pe monahi fără numele de familie, de pildă: Teodosie monahul, Antipa ieroschimonahul, Timotei arhimandritul, etc. Casian se semnează uneori «Casian Cernicanul», arătînd metania sau locul unde a primit cinul călugăresc; Casian Cernicanul corespunde cu Casian cel din mînăstirea Cernica.

Mînăstirea Cernica era un așezămînt duhovnicesc prea bine cunoscut credincioșilor din Țara Romînească, și mai cu seamă celor din București. Era suficient ca un monah să poarte porecla de «cernican», ca credincioșii să vadă prin el mînăstirea Cernica și viața duhovnicească din interiorul ei. Credincioșii cunoșteau în timpul acela Cernica, pe monahi și viața lor duhovnicească. Se știe destul de bine că mînăstirea Cernica a fost închinată Patriarhiei din Alexandria. Această situație a provocat un mare scandal; credincioșii din București, în unanimitate, își revendicau dreptul asupra mînăstirii Cernica, ca loc de reculegere sufletească și reconfortare fizică; ca urmare, nu putea fi înstrăinată. N-au plecat din fața palatului domnesc pînă cînd Grigore Vodă Ghica, a fost nevoit să revină asupra hrisovului (anul 1750²). Casian Cernicanul se mai găsește în diferite registre, trecut cu numele de familie, probabil «Casian Jucenal».

Omul și lucrarea. Casian monahul sau Cernicanul s-a născut prin părțile Argeșului, în comuna Recea, la 1812. (După o interpretare a lui T. G. Bulat, ar fi oltean: «Stiri nouă cu privire la tipărirea unei istorii bisericești universale în grecește în veacul XVIII», în «Prinos Patriarhului Nicodim», București 1946, p. 146). În 1830 îl găsim trecut în registrele mînăstirii Cernica, frate începător. Deci, Casian a avut de tînr vocație pentru viața călugărească. Sfîntul Ierarh Calinic, observînd la Casian istețime de minte, memorie și, în special, sîrguință în arta scrisului, îl trece ca elev la școala teoretică a mînăstirii, unde se învățau următoarele obiecte: principii de citire, gramatica, cîntări și scrisul³. După trei ani de școală,

1. Istoriile sfintelor mînăstiri Cernica și Căldărușani, București 1870.

2. Vezi G. I. Ionescu Glon, Istoria Bucureștilor, București 1899, pg. 273.

3. Tabele întocmite oficial pentru părinții și frații care primesc lemne sau dau ajutor bucătarilor ce gătesc pentru viața de obște; tabele din 1867—1868, 1869, 1874. (arhiva mînăstirii).

Sfântul Ierarh Calinic îl rînduește cu ascultarea la copiatul unor manuscrise a doi monahi ucenici, ce veniseră de la mînăstirea Neamțu. După aceasta, Casian este luat în bibliotecă de către protosinghelul Naum Rîmniceanu, pentru a-l ajuta la transcrierea Istoriei Bisericii Universale, de Meletie, Mitropolitul Atenelor, — pe care Naum, tot din ascultarea starețului Calinic, o tălmăcește din grecește în romînește⁴. La sfîrșitul volumului trei, Casian — care prescria la izvoarele lui Naum — însemnează următoarele: «Cu ajutorul lui Dumnezeu au luat sfîrșit de prescriere și acest al 3-lea tom al bisericăștii istorii a prea înțeleptului Meletie, Mitropolitul Atenelor, care s-a tălmăcit de pre grece aici în sf. mînăstire Cernica, de cuviosul Naum Protosinghelul, care venind cu tălmăcirea pînă la veacul al 14-lea, cap, 12, bolnăvindu-se au trecut către Domnul, numindu-se întru primirea sfîntului marelui cin al schimniciei, Nichita»⁵. Aceasta este prima însemnare prețioasă a lui Casian Monahul, făcută la sfîrșitul anului 1839; din aceasta se constată că ultima lucrare a protosinghelului Naum Rîmniceanu a fost tălmăcirea istoriei Bisericii, că a fost făcut schimnic de Sfîntul Calinic și că Naum a încetat din viață la sfîrșitul anului 1839. Aceste date n-ar fi fost cunoscute, fără notarea lui Casian Monahul.

După încetarea din viață a lui Naum, Casian are inițiativa să termine și să completeze tomul III din Istoria lui Meletie, cu traducerea mitropolitului Veniamin Costache. El zice: «Rămînînd nesfîrșit de tălmăcit acest tom, l-am isprăvit după alt oarecare tom, scris tot de mînă, tălmăcit de prea sfințitul mitropolit al Moldovei, la leat 1829, după al cărui isvor am așezat și scara, atît la acest al treilea tom, cît și la cel din-tîiu la care nu se făcuse de către răposatul tălmăcitor», Traducerea și tălmăcirea lui Kir Veniamin a fost adusă la mînăstirea Cernica de către călugării din mînăstirea Neamțu. «Deci plecat rog dragostea Voastră, cîți veți citi aceste minunate cărți, întru care nu puțin folos veți avea, să treceți cu vederea greșalele cite și eu ca un om voi fi greșit, rugîndu-vă Domnului ca trecînd noianul acestei vieți, să dobîndim bunătățile cele veșnice în Hristos Iisus Domnul Nostru, Amin». 1839⁶.

Desigur că monahul Casian, fiind în apropierea și sub supravegherea protosinghelului Naum, care l-a introdus pe nesimțite în domeniul plăcut al istoriei și importanței pentru urmași, i-a dat și ideea că ar fi bine să schițeze o istorie a sfintei mînăstiri Cernica, de la începutul ei. Este posibil ca Naum să-l fi ajutat la aflarea și selecționarea multor documente. După mătarea la cele veșnice a iubitului său dascăl, Casian rămîne mai departe la bibliotecă, unde copiază diferite cărți manuscrise. În anul 1844, la vîrsta de 32 de ani, vîrstă reglementară, este tuns în monahism de către Sfîntul Ierarh Calinic, starețul său. La sfîrșitul acestui an, Casian se afla la mînăstirea Glavacioc și în 1845, la mînăstirea Cîmpulung-Muscel, unde cerceta documente în legătură cu mînăstirea Cernica⁷. În

4. Frații care lucrau la ateliere se socoteau înscriși la școala practică; tabel de personal monahal, de ascultări și cunoștințe, 1834. (arhiva mînăstirii).

5. C. Erbiceanu. Viața și activitatea literară a protosinghelului Naum Rîmniceanu, București 1900, pg. 29.

6. Idem, Ibidem, pg. 29 și 80.

7. Ordinul Sfintei Mitropolii Ungro-Vlahiei nr. 2464/1845. iulie 31; semnează Nifon Sevastis, (arhiva mînăstirii Cernica).

anul 1852 este trimis la mînăstirea Căldărușani, unde stă doi ani, pentru aceleași cercetări istorice asupra mînăstirilor Cernica și Căldărușani. Se întoarce la Cernica, conform ordinului Ministerului de Culte nr. 1726 și ordinului Sfintei Mitropolii nr. 269, luna februarie⁸.

În urma cercetării documentelor originale, cît a fost cu puțință unui călugăr modest și fără pregătire cărturărească înaltă, după mărturiile multor monahi bătrîni, vrednici de credință,⁹ Casian, cel dintîi, scrie «Istoria sfintelor mînăstiri Cernica și Căldărușani în zilele Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Primat al Romîniei, D. D. Nifon». Smeritul Casian Cernicanul închină această lucrare Prea Cuvioșiei Sale Părintelui Arhimandrit Ștefan, starețul de atunci al sfintei mînăstiri Cernica,¹⁰ un foarte iubit ucenic a Sfîntului Ierarh Calinic¹¹. Deși starețul Ștefan păstorește mînăstirea Cernica în mijlocul multor greutăți economice și sociale,¹² totuși nu întreprinde tradiția culturală a starețului Gheorghe și a Sfîntului Ierarh Calinic, căci aflînd că monahul Casian cunoaște istoria acestor mînăstiri din mărturii, din manuscrise și tradiții, a poruncit să le dea la lumină. «Această carte se tipărește cu rugăciunile răposaților stareți ai noștri Gheorghe, Timotei, Doroftei, Calinic, Nicadru, precum și a marilor Duhovnici Pimen și Iosif. Vă rog să o primiți și de la mine, după cum și Mîntuitorul Nostru Iisus Hristos a primit pe cei doi bani ai văduvei; cartea trebuie să-și reverse foloasele în toată Romînia»¹³. Starețul Ștefan, nu numai că a poruncit să se dea la lumină cartea, dar și a dat lui Casian un ajutor personal, pe cît i-a fost cu puțință. Ajutorul nu s-a ajuns. Mînăstirea era în acel an lipsită complet de fonduri bănești. Casian a făcut apel la vlădici, arhimandriți, stareți, protopopi, preoți, monahi și diferiți creștini credincioși ca să-l ajute la editarea acestei istorii, sub formă de abonați. Astfel, și prin contribuția celor 218 abonați, cu cca. 1000 abonamente — în fruntea cărora stă Nifon, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, cu 50 exemplare, Ștefan, starețul Cernicăi, cu 150 exemplare, Timotei, starețul mînăstirii Căldărușani, cu 60 exemplare, Antonie, starețul mînăstirii Ghighiu, cu 50 exemplare, schimonahia Domnica, stareța mînăstirii Pasărea, cu 50 exemplare,¹⁴ — Casian monahul tipărește «Istoria mînăstirii Cernica și Căldărușani», în București, la Tipografia Ștefan Teodorescu, str. Plantelor nr. 9, în anul 1870. Prin aceasta, Casian își vede îndeplinit unul din gîndurile sale frumoase care l-a frămîntat timp de peste 20 de ani. Cartea își ia zborul printre credincioși, ca «foloasele ei să se reverse în toată Romînia». Stareții și duhovnicii amintiți mai sus, cari prin rugăciunile lor au ajutat lui Casian să realizeze un gînd constructiv, au fost și sînt și astăzi, temelii vieții duhovnicești ai sfintei mînăstiri Cernica. La rostirea numelui lor, orice monah de astăzi și de mîine se va descoperi ca în fața unor lumini, care au strălucit prin viața lor, prin sfaturile lor

8. Vezi Dosarul nr. 12 corespondențe (arhiva mînăstirii Cernica).

9. Casian Cernicanul, op. cit. pg. 2.

10. Arhim. Ștefan a fost starețul mînăstirii Cernica între 1864—73.

11. Vezi Atanasie Mironescu, Istoria mînăstirii Cernica, 1930, pg. 188.

12. În acest timp, mînăstirea a rămas fără terenuri, ele fiind expropriate în întregime, deci viața economică a slăbit. În 1839 a ars mînăstirea Sfîntul Nicolae: clopotnița și un șlr de chilli cu 60 de locuințe, care nu s-au mai putut reface. Peste 100 de călugări au părăsit mînăstirea. (Casian, pg. 140).

13. Casian Cernicanul, op. cit. pg. IV.

14. Idem, ibidem. tabel la sfîrșitul cărții; s-au abonat 112 monahi, 13 proto-

și prin îndrumările lor pedagogice în aceste ostroave ale Maicii Domnului din apropierea Bucureștiului. Casian Monahul, după editarea cărții, stă mai departe cu ascultarea în biblioteca minăstirii și prescrie capitole duhovnicești și note muzicale psaltice, din diferiți autori greci, unele semnate, altele nesemnate. Cînd în 1877, sună clopotele bisericilor pentru cîștigarea Independenței patriei de sub puterea turcească agresivă, Casian conștient de acest act sfînt, se echipează cu o grupă de monahi, el fiind responsabil, și cu învoirea stareșului Ioel (Ioel arhimandritul, 1873—1893), trece Dunărea ca să îngrijească de răniți și să aline durerile credincioșilor luptători de pe front prin devotament pînă la jertfă¹⁵. Numele acestui călugăr nu se mai găsește apoi nicăieri, din cauza lipsei de date și registre, pînă în anul 1882, cînd minăstirea Cernica, în luna aprilie, în 5, cu nr. crt. 86, raportează Sfîntei Mitropolii că monahul Casian a încetat din viață și că în chilia lui s-au găsit două manuscrise, prescrieri, și 20 exemplare din Istoria sfîntei minăstiri Cernica și Căldărușani, lucrarea sa¹⁶. În ultimul timp al vieții, Casian monahul era suferind de ochi și se retrăsese din ostrovul Sfîntul Gheorghe, în ostrovul Sfîntul Niculae, ca să se liniștească într-o chilie, scăpat din incendiul groaznic din 1869, chilie care există și astăzi numai cu parter. Obștea sfîntei minăstiri l-a înmormîntat cu toată cinstea, în cimitirul de la sfîntul Lazăr și i-a păstrat și-i va păstra totdeauna, o frumoasă amintire acestui călugăr sîrguincios, iubitor de patrie, smerit, care s-a identificat cu duhul celor mai buni ucenici ai stareșului Gheorghe și Sfîntului Ierarh Calinic. În Biblioteca Academiei Romîne, la cota II 118803, este înregistrat un exemplar din lucrarea monahului Casian, avînd pe verso copertei, mențiunea: «Din Biblioteca Episcopului Melhisedec, 1892».

Casian Cernicanul

popi, 25 preoți, 51 mireni și 17 proestoși din cadrul centrului mitropolitan.

15. Vezi dosarul de corespondență 1877, arhiva minăstirii; lista numără 15 monahi; ordinul Sfîntei Mitropolii nr. 268.

16. Corespondența minăstirii, arhiva pe anul 1781—1882.

Istoriile sfintelor mînăstiri Cernica și Căldărușani.

După aproape 100 de ani de la tipărirea acestei cărți, astăzi se găsește foarte rar. În genere, clericii și credincioșii, care au cite un exemplar, îl păstrează cu mare evlavie. Monahul Casian scrie cartea pe temeul documentelor și mărturiilor vrednice de crezut. El nu urmărește să expună o istorie rigidă a mînăstirilor, ci redă mai mult fapte de viață spirituală, care au fost practicate cu adevărat în sfînta mînăstire Cernica, între anii 1781—1854. De la 1854, dată cînd încetează din viață cel mai iubit ucenic al Sfîntului Ierarh Calinic (starețul Nicandru) și pînă la 1870, Casian a putut — cu simțul său de cronicar și de om duhovnicesc — să compare trecutul cu prezentul și să scruteze viitorul, pentru a-și da seama că mînăstirea Cernica, prin Sfîntul Ierarh Calinic, a atins cea mai înaltă treaptă de dezvoltare religioasă și duhovnicească, ridicîndu-se chiar pînă la sfîntenie. Conștient de acest lucru, Casian — în lucrarea sa — a ales și a așezat la începutul cărții — dintre toți stareții care au condus mînăstirea Cernica de la 1781 pînă la 1870— pe sfîntul Ierarh Calinic, drept pildă de urmat. Portretul este editat de Casian și reprezintă pe Sfîntul Ierarh Calinic la vîrsta de 80 de ani, adică după ce s-a reîntors de la Rîmnic la metania sa. Chipul și viața sfîntului luminează trecutul, însuflețește prezentul și călăuzește viitorul mînăstirii, care, ca o corabie, plutește pe marea involburată a acestei vieți. Prin această carte, Casian Cernicanul dă o mărturisire, cel dintîi, despre viața Sfîntului Ierarh Calinic, care a fost evidențiată la 23 Octombrie 1955 prin «canonizarea Sfîntului Ierarh Calinic», aducîndu-se prin acestea, cronicarului nostru bucurii duhovnicești nepieritoare în ceruri.

Casian Cernicanul, după ce dă cîteva date istorice despre primul început al mînăstirii Cernica 1608—1781, pg. 1—4, descrie viața și osteneala pe care o depune starețul Gheorghe «obștejitelul» pentru organizarea mînăstirii Cernica sub raport duhovnicesc, administrativ și economic, de la 1781—1806 (pg. 4—17). Casian expune convorbirea starețului Gheorghe cu fii săi duhovnicești și cele din urmă sfaturi și lămuriri date ucenicilor săi iubiți. În cuvîntul său, starețul Gheorghe destăinuiește și descoperă zestrea sa fiilor săi duhovnicești, darul lui Dumnezeu, care formează cea mai mare bogăție a unui om spiritual pe pămînt: «I. Scăparea minții de robia cugetelor; II. Curățenia inimii cea nefurată de gînd; III. Nelăsarea simțurilor de a sbura peste hotarele firii». Starețul Gheorghe își încheie cuvîntarea astfel: «Aceasta este zestrea mea pe care o doresc eu vouă astăzi. Nimic n-am voit a fi neștiut de voi, prietenii mei cei iubiți». (pg. 29-31). De fapt, această descoperire îl așează pe starețul Gheorghe între nenumărații părinți sinaiți și atoniți care au exercitat rugăciunea minții, avînd prezența lui Dumnezeu permanentă în ființa lor. Apoi, Casian înfățișează învățătura starețului Gheorghe expusă în 7 trepte, care, la un loc, poartă numele de «Scară gînditoare duhovnicească». Starețul Gheorghe crede, în marea sa grijă de obște, că dacă ucenicii săi vor îndeplini metoda aceasta, își vor mîntui sufletele. Această metodă de spiritualizare este o creație a duhului lui Gheorghe «obștejitelul», călugăr român, scrisă în mînăstirea Cernica și formează testamentul unei vieți duhovnicești înalte și unice, — dacă se poate spune — în literatura monahicească autohtonă. Casian Cernicanul, după ce scrie

frumoase cuvinte despre stareții Timotei și Dorotei, urmașii lui Gheorghe «obștejitelul» (pg. 81-84), expune pe larg, ca martor ocular, viața și faptele Sfântului Ierarh Calinic. Viețuind în prezența sfințului și de la el primind lumina cărții, caracterizează pe iubitul său părinte duhovnicesc astfel: «Viața i-a fost o ajunare, o priveghere, o prăvilă, o smerenie, o dematerializare permanentă, o milostenie; toate acestea, învăluite într-o mare dragoste. Traiul său a fost o sinteză a celor 7 laude». Plină de duioșie este despărțirea cuviosului Calinic, în 1850, când pleacă păstor al Eparhiei Râmnicului, precum și frumoasă e învățătura sa pe care o dă obștii în aceste momente de înaltă trăire spirituală. «Și când a fost să plece din Cernica, s-a tras clopotul cel mare și s-au strâns toți părinții în biserică; și chiar neputincioșii din spital și-au lăsat paturile și au alergat la biserică, pentru a se învrednici de binecuvântarea iubitului lor părinte. Erau în număr de 350. A intrat și cuviosul Calinic, înconjurat de părinții duhovnici și de alți părinți evlavioși, care acum abia se mai găsesc dintrînșii; le-a citit rugăciunile de iertăciune și a început să le facă cuvînt: «Fraților și părinților, Dumnezeu așa binevoind să ne despărțim trupește unii de alții, dar cu duhul cred că vom fi împreună pînă la sfîrșitul acestei nemernice vieți. M-am rugat lui Dumnezeu, că unde mi s-au topit tinerețile, acolo să se și sfîrșească această viață. Nici un lucru nu este mai dulce în lume și mai înțelept decît ca monahul oriunde va merge și cît bine va găsi, trebuie să sfîrșească acolo, unde și-a pus metania lui, căci acolo își găsește pacea. Eu, ca monah, am petrecut aici întra-aceste ostroave 43 de ani, gîndiți-vă cu ce mîhnire le las acum, și ce jale mă cuprinde, care singuri voi o vedeți în fața mea... Fraților și părinților, Domnul Nostru Iisus Hristos a zis către Iudei: «Casa mea, casă de rugăciune se va chema, la toate limbile, iar voi o ați făcut peșteră tîlhărească». Ca să nu pătîmim sau să auzim și noi una ca aceasta, trebuie să avem mare grijă, cînd intrăm în sf. biserică și mai cu seamă în sf. altar. Nu este nimeni iertat a intra în sf. altar fără de mare trebuință, iar cînd sîntem siliți să intrăm, să intrăm cu mare sfială și grijă. Cînd intrăm, să facem trei închinăciuni înaintea ușii și intrînd să descoperim capul, apoi să facem alte trei închinăciuni înlăuntru. Cei care sînt hirotonisiți să sărute sfînta masă, iar monahii să nu se atingă de dînsa. Cîtă vreme vom fi în sf. altar, să stăm cu mare frică și evlavie ca înaintea lui Hristos. În vremea sfîntei liturghii nu este liber nimenea a intra în sf. altar afară de preotul, diaconul și paracliserul de rînd și aceștia cu evlavie și liniște să umble. Ceilalți toți suntem datori a sta în sfînta biserică cu mare evlavie și frică, nici făcînd vreo neorînduială, nici vorbind, sau cu ochii uitîndu-ne în vre-o parte sau alta, nici să ieșim pînă la sfîrșitul slujbei, ca să nu cădem în blestemul sfințelor soboare ale sfinților părinți, care afuriresc pe cei ce fug mai înainte de otpust. Să petrecem în casa lui Dumnezeu că este casă de rugăciune, iar nu cort de comedie. Aceasta vă învăț, iubiților, ca toți să ne mîntuim cu darul Domnului Nostru Iisus Hristos. Voi, fiilor, cînd veți face rugăciunile cele rînduite de duhovnici, să vă aduceți aminte și de mine, părintele vostru, care multă grijă am purtat pentru fiecare din voi, din ziua în care v-am primit în mînăstire și am îngrijit de voi pînă astăzi. Acum vă las în mîna sfîntului ierarh Nicolae și după dînsul vă încredințez în îngrijirea cuviosului și al meu iubitor,

chir Nicandru, care din mica copilărie l-am primit în mînăstire și este sporit și vrednic de a povățui suflete la mîntuire...

Și suindu-se în strană cu ochii plini de lacrimi, i-au sărutat mîna toți părinții, plîngînd după dînsul; cîntăreții cîntau poeme de despărțire, sunetul clopotelor făcea pe tot muritorul să scoată lacrimi chiar din inimă de piatră. L-au petrecut pînă departe, iar el suindu-se în căruță au plecat». (pg. 123-127),

Învățătura Sfîntului Calinic, privind cunoașterea credincioșilor și monahilor în sfînta biserică și în sfîntul altar, constituie un tipic cernican și se păstrează cu sfințenie pînă astăzi.

Casian Cernicanul se ocupă apoi de mînăstirea Căldărușani, de la începutul ei — prima jumătate a sec. XVII, pînă la anul 1865 (pg. 141-191). Această mînăstire, dintr-un schițor de pustnici, neștiut de nimeni, este descoperit de Matei Basarab, din pronie divină, care — în consfătuire cu starețul Partenie, anul 1636 — trimite meșteri de zidește chilii în formă de cetate și biserică în mijloc, în cinstea Sfîntului Mare Mucenic Dimitrie. O epocă de înflorire ia naștere aici. Peste 250 de monahi duc viață de obște și împodobesc împrejurimile prin cîntările lor frumoase și rugăciunile lor, pline de rîvnă, după rînduiala sfetagoriștilor (pg. 172). Răzmerițile cele dese și bolile molipsitoare și nimicoitoare în masă au dus mînăstirea la pustiire. Lipsită de monahi, se arenda de către Sfînta Mitropolie, fiind la fața locului un îngrijitor numai.

Ostenelile și rîvna depusă de Prea Sfinția sa Filaret, care a ajuns mai tirziu episcop de Rîmnic și apoi Mitropolit al Ungro-Vlahiei, în preînnoirea mînăstirii și darea hrisovului de numire ca stareț și la mînăstirea Căldărușani a lui Gheorghe «obștejitelul» de la Cernica, în anul 1793, aduc din nou viața monahală din Căldărușani la o frumoasă înflorire duhovnicească, cărturărească și gospodărească. (pg. 181-182).

Este atrăgător și plin de zidire spirituală cuvîntul starețului Gheorghe, cînd se retrage de la Căldărușani la Cernica și lasă urmaș pe ucenicul său Doroftei. «Vă las pe iubitul meu ucenic Doroftei cari a suferit mari ostenele la deschiderea acestui sfînt lăcaș. Să-l priviți ca însumi pre mine și vă veți afla mîngiere la necazurile ce veți întîmpina la potvigul călugăresc.

Și tu, fiule Doroftei, să cerți părintește și să mîngii duhovnicește, iubind deopotrivă pe toți, aducîndu-ți aminte de răbdarea mea, care am răbdat-o la începutul călugăriei voastre; că știi însuși, că de multe ori eram atît de mîhnit, încît nu știam pe ce pămînt stam, iar înaintea voastră mă arătam cu cea mai mare dragoste. Și pe toți v-am avut deopotrivă, potrivindu-vă ascultările, fiecăruia după puterile lui, nu pe unul ușurîndu-l și pe altul îngreundu-l căci aceasta nu este faptă călugărească, ci tiranie ighemonicească... Pravila bisericărească să o săvîrșiți precum este așezată întocmai ca la frații voștri din Cernica. Să urmezi în toate după cum ai învățat de la mine».

La treapta de desăvîrșire spirituală la care ajunsese starețul Gheorghe, a putut să zică, prin smerenia lui, ca apostolul Pavel: «Fiți mie următor, precum și eu lui Hristos».

În anul 1850 se sfîrșește seria ucenicilor starețului Gheorghe și era mare tînguire, că nu știau cine să le fie stareț. Atunci, soborul mînăstirii Căldărușani a rugat pe Prea Cuviosul Calinic să vină la Cernica și să le pună stareț pe care va socoti el vrednic. Și pe data

de 10 ianuarie 1850, Prea Cuviosul Calinic, intrînd în biserica minăstirii, adunîndu-i și învățîndu-i ca un bărbat ce era de Dumnezeu însuflat, le-a așezat stareț pe vrednicul duhovnic Eftimie. (pg. 191).

Casian Cernicanul s-a străduit astfel pentru a schița, pe cît i-a fost posibil, izvodul celor două minăstiri, istorisind date legate de evlavia lor și descriind mai cu seamă, faptele și învățăturile celor doi corifei monahi, care reprezintă spiritualitatea monahală ortodoxă romînească: Gheorghe «obștejitelul» și Sfintul Ierarh Calinic. Lumina aprinsă de ei s-a prelungit și prin ucenicii lor și cari încă mai luminează și încălzește viața din cele două centre monahale din apropierea Capitalei.

Aprecierile monahului cernican, făcute asupra unor oameni și fapte din vremea uceniei lui, s-au dovedit juste și reale. Drept aceea, 75 de ani de la trecerea sa din viață, obștea minăstirii Cernica și cea de la Căldărușani, precum și credincioșii asupra cărora s-au revărsat foloasele din citirea cărții scrise de monahul Casian, au făcut rugăciuni, ca fără tînguire și suspin, să se odihnească lîngă iubiții săi părinți duhovnicești, cu rugăciunile cărora și-a îndeplinit rostul monahal.

Arhim. ATANASIE GLADCOVSKI
Starețul minăstirii Cernic

DESPRE BISERICA FOSTEI MÎNĂSTIRI GIULEȘTI

Biserica fostei mînăstiri Giulești, a lui Alexandru Ipsilante și Nicolae Mavrogheni, a fost clădită între anii 1780-1790, după cum se pare, spre a se înființa un așezămînt religios de acest gen, și spre partea de apus-miazănoapte a orașului de scaun. Mărimea sa neobișnuită și ridicarea sa în plin cîmp, împreună cu clădirile care formau incinta, creau dificultăți pe care numai puterea de care dispuneau domnitorii era în stare să le învingă.

Observîndu-se din depărtare, liberă în jurul ei, în anotimpul însoțit se armonizează cu peisajul, prin coloritul roșiatic-gălbui al zidurilor sale de cărămidă, cu creasta lor îmbrăcată în mușchi verde și flori de cîmp. Impunătoare prin grandoarea spațiului pe care-l cuprinde între zidurile și bolțile sale, ea măsoară 17 m. lățime la pronaos (măsurat exterior), și 43 m. lungime, măsurat tot exterior, de la fereastra altarului, la fața pridvorului de altădată. Cu aceste dimensiuni, cu dezvoltarea sa în plan și înălțimea la cornișa de 12 m., ea depășește ca mărime, biserica mînăstirii Văcărești, fiind cea mai mare biserică pe care am avut-o vreodată în această parte a țării, clădită pe plan tradițional, Construcția ei are o suprafață de 653 m. p. față 567 m. p., ai bisericii Patriarhiei, 570 m.p. ai bisericii Sf. Gheorghe-Nou și 575m. p. ai bisericii fostei mînăstiri Văcărești. Se poate spune că are o suprafață egală cu corpul propriu zis al bisericii de stil romano-gotic Sf. Spiridon-Nou, care nu o depășește decît cu suprafața ocupată de contraforții săi.

Nu cunoaștem arhitectul care a conceput acest edificiu, dar după felul cum le-a tratat, putem spune că era cunoscător al arhitecturii italiene în realizările ei cele mai frumoase și că s-a străduit a satisface programul cerut, prin respectarea nevoilor cultului și tradițiilor constructive autohtone, prin cercetarea edificiilor similare existente (poate biserica mînăstirii Căldărușani, cu care biserica noastră se pare că ar avea contingente mai apropiate). Astfel, în plan, distingem pridvorul cu acces din toate părțile, pronaosul cu trei uși de intrare, naosul și un altar cu dimensiuni neobișnuit de mari, exprimat la exterior, în plan, printr-o curbă în care se simte linia generoasă a arhitecturii italiene. În pronaos erau doi stâlpi masivi, ce contribuiau la susținerea arcelor și bolților ce formau plafonul (după modelul de la Căldărușani). Între pronaos și naos, alți stâlpi susțineau timpanul, făcîndu-se separațiunea între aceste două spații, iar între naos și altar, o tîmplă de zidărie. Iluminatul întregului spațiu se făcea prin ferestre, turla naosului și, se pare, două turle deasupra pronaosului (după modelul de la Căldărușani). Golurile ovale de la partea superioară, se par a fi practicate ulterior, pentru a asigura o ventilație și o ilu-

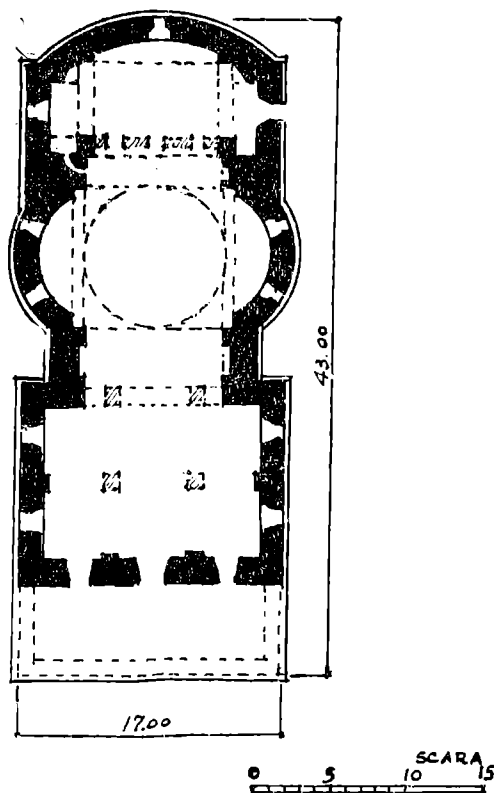
minare mai bună a interiorului. Toată construcția era ridicată din cărămidă, cu o grosime medie de 1,50 m. la corpul bisericii, consolidată cu centuri de stejar, la mai multe nivele, spre a-i asigura stabilitatea necesară în caz de cutremur. Nu se văd urme de pictură interioară.

Fațadele se prezintă cu două registre, conform procedeelor decorative autohtone, avînd însă elementele de detaliu cu caracter neoclastic: în registrul superior, firide, iar în cel inferior, panouri alternate cu pilaștri ionici. Ferestrele și ușile aveau ancadrame de piatră, iar soclul se pare că era de asemenea de piatră. Dintre turle, numai cea a naosului a rămas parțial în picioare, avînd forma circulară în plan, pe un pat tot circular, de care o separă o cornișă. Și aici, elementele decorative amintesc procedeele de tratare autohtone, dar ele proeminează la partea inferioară a turlei, urmărind forma de bulb a acesteia, ca în unele realizări ale epocii baroce.

În interior găsim aceeași tratare neoclastică, dar simplificată, pronaosul prezentînd pilaștri, iar o cornișă generală conturează spațiul, aproximativ la nivelul nașterii acelor. Pardo-seala era formată, se pare, dintr-un dalaj de piatră.

Judecat după elementele folosite, cît și după linia planului, edificiul — după cum am mai spus — este influențat de arhitectura italiană, dar grefată pe fondul de concepție și constructiv ai arhitecturii religioase autohtone. Această amprentă neoclastică dă edificiului un aspect auster, iar pilaștrii crează un ritm care amintește pe acela al colonadelor templului clasic.

Consolidarea edificiului și amenajarea cu plantații a spațiului înconjurător, sînt primele măsuri ale autărităților noastre de stat de punere în valoare a monumentului istoric-religios, care, astăzi, este situat pe teritoriul orașului București, în raionul Gheorghiu Dej. De asemenea, Sfînta Patriarhie și-a dat asentimentul pentru acțiunea unui comitet adunat în jurul parohiei bisericii Giulești-Sîrbi, al cărei teritoriu cuprinde și biserica respectivă, comitet în care se află profesori ai Institutului Teologic, etc., ce se străduiesc a sprijini lucrările de conservare, recomandate prin avizul forului de specialitate, acțiune ce va însemna încă o realizare pentru păstrarea vechilor monumente ale țării.

RELEVAT DE ARHITECT
VIRGILIU POPESCU

Biserica minăstirii Giulești

O PRETINSĂ CTITORIE A LUI ANTONIE VODĂ: BISERICA DIN POPEȘTI-GĂLBINAȘI (reg. București)

Printre multiplele sate Popești din regiunea București, prezintă interes prin bisericile lor, clasate ca monumente de arhitectură¹, următoarele trei: Popeștii-Români, com. Popeștii-Leordeni, raionul N. Bălcescu, orașul București, cu biserica Sf. Troiță; Popești, com. Novaci, raionul Domnești, cu biserica sf. Troiță și Popești, com. Gălbinași, raionul Brănești, cu biserica sf. Nicolae. Aceste trei clădiri, de valoare arhitectonică inegală de altfel, sînt, întîmplător, zidite în aceeași epocă (a doua jumătate a veacului al XVII-lea) de ctitori deosebiți, aparținînd unor neamuri deosebite sau unor ramuri deosebite ale unei spițe comune, însă toți purtători ai aceluiași nume de Popescu. Dacă ne gîndim că în afară de aceste neamuri de boieri Popești mai există și altele cu totul distincte de primele, ne putem explica cum în literatura consacrată monumentelor în chestiune s-au putut strecura o serie de confuzii și de date eronate, incompatibile cu caracterul științific ce trebuie să stea la baza documentației monumentelor noastre istorice.

În privința bisericii din Popeștii-Români², pisania este lămuritoare. Acest elegant monument, caracteristic arhitecturii epocii Cantacuzinilor, a fost început sub Grigore Ghica Vodă (a 2-a domnie, 1672-1674) și isprăvită sub Duca Vodă, în anul 1676, luna septembrie, de Hrizea vel vistier cu soția sa Maria. Hrizea Caridi, zis «din Popești», este fiul lui Gheorghe Caridi, sfetnic al lui Matei Basarab, și al unei Sofii, scoboritoare a unui vechi neam de boieri din Popești, iar fiul său este cunoscutul cronicar Radu Popescu³. Subsistă un punct nelămurit: numele de «Vintilă Vodă» sub care este cunoscută și în zilele noastre biserica. Nu avem nici o știre documentară despre o ctitorie mai veche; faptul însă că Vlad Voevod «Inecatul» care după tradiție s-ar fi înecat în Dîmbovița tocmai la Popești dă de gîndit că pe acest loc, admirabil situat de altfel pe terasa sudică a luncii Dîmboviței, va fi ridicat succesorul său, Vintilă Vodă, o biserică pentru pomenirea nenorocitei întîmplări.

Asupra bisericii din Popești, com. Novaci (raionul Domnești), frumoasa clădire de același tip arhitectonic ca cea dintîi, cercetată în diferite rînduri din punct de vedere atît istoric cît și arhitectonic, s-a ajuns de asemenea la concluzii pe care, în linie generală, le pu-

1. Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R. P. R. Buc. f. a. / 1955 / Nr. 107, 445, 436.

2. Vezi R. Crețeanu, *Monumentele din Popeștii-Leordeni*, în: *Anuarul muzeului municipal*, Nr

3. George D. Florescu, *Înaintașii romîni ai lui Radu Popescu cronicarul*, în: *Arhiva genealogică romînă*, Buc. 1944, pp. 67-69.

tem socoti corecte. Pe baza pisaniei⁴, a pietrei de mormînt și a portretelor ctitorilor, se știe că monumentul a fost început sub domnia lui Șerban Vodă Cantacuzino și isprăvit în zilele lui Constantin Brîncoveanu, la 1 septembrie 1689, de Cîrstea vel vistier Popescul și de jupîneasa sa Ilina. Neamul Popeștilor din Vlașca, despre care avem date puține, nu au nici o legătură cu Popeștii din Ilfov, ctitorii bisericii din Popeștii-Romîni, nici cu cei din Prahova, neamul lui Antonie-Vodă.

Istoricul bisericii *sf. Nicolae din satul Popești, com. Gălbinași* (raionul Brănești), situat pe malul drept al Dîmboviței, de vale de Plătărești, este mai obscur, deoarece monumentul este, lipsit de orice inscripție, iar știri documentare directe despre el nu apar înainte de anul 1778. Așadar sîntem siliți să folosim — cercetîndu-le bine înțeles în contextul lor istoric — datele epigrafice nesigure ale unor lucrări anterioare, precum și acelea, ale tradiției orale. Precizăm de altfel de la început că aceasta, reprodusă fără nici un control critic în lucrările amintite, conține unele știri cu totul neverosimile, am putea spune de-a dreptul fanteziste. «Se zice că ar fi clădită de familia lui Antonie Vodă, care a domnit la 1669», citim într-un loc⁵, iar într-altul: «Biserica cu hramul sf. Nicolae este ridicată la 1654-60 de Antonie (Antonie Vodă, 1669-1672), Radu și Ioan Popescu. Restaurată de Constantin și Elena Bărcănescu la 1800. În 1854, armatele rusești au distrus pisania. În biserică se găsește o piatră de mormînt, pe care se poate citi numele de Radu log. Popescu. După 1854, biserica a fost refăcută. Cu acest prilej s-a făcut tîmpla de lemn. După tradiție, Antonie din Popești ar fi fost înmormîntat aici, oasele fiindu-i aduse de fratele său Ioan»⁶.

În realitate, Antonie Vodă nici nu a stăpînit vreodată această moșie — confuzia cu Popeștii de lîngă Tîrgșor pare evidentă — nici nu are vreo rudenie, cît de îndepărtată, cu boierii Popești, proprietarii ei adevărați. Studiile genealogice sînt categorice în această privință⁷. Singura ctitorie cunoscută a lui Antonie Vodă este mănăstirea Tîrgșorului, refăcută de dînsul pe temelii mult mai vechi, iar

4. Redăm pentru a patra oară pisanla bisericii Popești-Novaci, deoarece cele trei citiri anterioare (Ion Trajanescu, *Biserica din Popești-Vlașca*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, 1911, p. 118; Alex. Lăpădatu, *Inscripțiile de la biserica din Popești-Vlașca*, *Ibid.*, p. 148; G. D. Florescu și G. Gh. Cantacuzino, *Biserica din Popești-Vlașca*, în *B.C.M.I.*, 1931, p. 40) conțin erori (pe care excelenta stare de conservare a inscripției nu le justifică) cu atît mai grave cu cît ele afectează și data construcției:

«Această sff/ă/ntă și dumnezeiască besearică ziditu-se-au den temelîia ei pănă se-au isprăvit de tot, de robul lui Dumn e'zeu zupan Cârstea vel vistiiar, întru cînstea și lauda sff/in tii și nedespărțitii Troiță, în zilele/e prea lumnatului Dumn Io Costandin Băsărab Voevod. Msță sept. 1 din leat 7198 / 1689 /» (urmează semnul, probabil corporativ, al celor două triunghiuri echilaterale suprapuse, aflat și pe pisanla bisericii din Popeștii-Romîni).

5. *Anuarul Casei Bisericii*, Buc., 1909, p. 82 (Nr. 367).

6. Victor Brătulescu și Ilie Remus, *Mănăstiri și biserici din județul Ilfov*, Buc. 1935, p. 57. (Date reproduse textual în: L. Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, Buc., f. d. p. 681).

7. Radu vel logofăt Greclanu, *Viața lui Costandin Vodă Brîncoveanu*, Buc., 1906, anexă; George D. Florescu, *Un sfetnic al lui Matei Basarab ginere al lui Mihai Viteazul*, în: *Revista istorică romînă*, vol. XI-XII, 1943, anexă. Nu putem socoti decît ca o scăpare afirmația lui N. Iorga: «Antonie Vodă, care era din Popeștii Ilfovului, deși înnoiește în Prahova mănăstirea de la Tîrgșor a lui Vlad Tepeș...» (N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, Buc., 1939, p. 74).

a urmașilor săi, boierii din Tîrgșor, Popești și Negoști, biserica Ienii din București. Amintim totodată că el nu a avut frați cu numele de Radu și Ioan, ci de Neagu și de Gheorghe. În sfîrșit, dacă bunul Domn ar fi ctitorit această biserică și, în special, dacă trupul său ar fi fost adus de la Constantinopole, unde este exact că l-a ajuns moartea⁸, pentru a fi înmormîntat aici, nu ne îndoiim că amintirea faptului s-ar fi păstrat în tradiția familiei Bărcănescu, urmașa neamului său. Vom arăta mai jos împrejurările care au favorizat născocirea acestor legende.

Actele din prima jumătate a veacului al XVIII-lea privitoare la moșia Popești și la un trup din Lămotestii de peste apa Dîmboviței⁹ înfățișează, succesiv, ca proprietari, pe Nedelco paharnicul, ginerele lui Șerban logofăt Popescul, pe fii săi Matei paharnicul și Costandin Popescul, și pe fiii lui Matei, Mihai postelnic, Costandin și Nica. Acești boieri, genealogicește identificați¹⁰, se trag din cunoscutul personaj din veacul al XVII-lea ajuns la mari dregătorii, Radu din Șintești și din Popești, a cărui soră, Sofia, am văzut mai sus că este mama ctitorului bisericii din Popeștii-Romîni și bunica cronicarului Radu Popescu. Ramura acestora din urmă și aceea a boierilor întilniți ca proprietari la Popești-Gălbinași sînt prin urmare înrudite, înaintașii lor comuni putînd fi urmăriți, cu moșii la sud-est de București, pînă în veacul al XVI-lea. Nu este exclus chiar ca cele două sate Popești să se fi aflat la un moment dat pe un singur trup de moșie. Repetăm că nu există nici o legătură între acest vechi și mare neam de boieri ilfoveni, după care s-a numit «mahalaua Popescului» din Capitală, pe de o parte, și neamul mult mai nou al lui Antonie Vodă, pe de altă parte: neam al cărui începător se știe că este tatăl acestuia, bogatul grec ridicat prin negustorie în ultimii ani ai veacului al XVI-lea și la începutul veacului următor, Mihai din Tîrgșor.

Deoarece din stăpînitorii locului, Radu Șintescul este întilnit «ca vtori armaș la 1630, logofăt la 1634, mare agă la 1869, mare paharnic la 1654, mare logofăt la 1658, mare ban la 1664 și mare vornic la 1669»¹¹, deci tocmai în timpul presupus al construcției bisericii¹², putem crede că autorul acesteia este tot dînsul. Ipoteza noastră s-ar transforma în quasi-certitudine, dacă am fi asigurați că informația după care Radu Șintescul a fost «îngropat în biserica satului de moștenire Popești din sudul capitalei țării»¹³ se referă într-adevăr la satul despre care e vorba aici; s-ar putea însă, dat fiind felul imprecis cum este formulată, ca această informație să se refere la Popeștii-Romîni, amîndouă localitățile aflîndu-se la sud (mai precis, la sud-est) de București și în stăpînirea neamului boierului mai sus numit. Stirea, din păcate, nu mai este controlabilă la fața locului, deoarece ambele monumente se prezintă astăzi cu pardoseli noi, în care au fost cuprinse mormintele ce vor fi existat. Nu am putut stabili dacă în biserica din Popeștii-Romîni se afla vreun mormînt înainte de reparațiile radicale efectuate la 1889. În schimb, la biserica din

8. N. Iorga, *Istoria romînilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921, p. 15.

9. *Arh. Stat. Buc., Mitr. Buc.*, pach. 10, doc. 6, 9, 15; pach. 11, doc. 4, 8, 10, 14, 15, 16; Cond. 128, fila 204; Cond. 131, fila 128.

10. George D. Florescu, *Înaintașii romîni...* (op. cit.), p. 68

11. *Ibid.*, p. 67.

12. V. Brătulescu și I. Remus, *loc. cit.*

13. George D. Florescu, *op. cit.* p. 67.

Popești-Gălbițași, persoanele demne de încredere ne-au confirmat că înainte de a se turna betonul noii pardoseli, prin anii 1910-12, se vedeau două sau trei morminte vechi, despre care se spunea că ar fi ale ctitorilor cei vechi; inscripțiile de pe ele au și fost culese, din nefericire însă aceste însemnări au fost ulterior pierdute¹⁴. În problema persoanei care a construit biserica din Popești, persoană care ar putea fi Radu Șintescu, dar care în nici un caz nu poate fi Antonie Vodă din Popești, sintem prin urmare nevoiți să încheiem cu un semn de întrebare.

Studiul arhitectonic al clădirii întărește părerea că ea ar fi din a doua jumătate a veacului al XVII-lea. Că cele două monumente amintite mai sus și atâtea altele din aceeași epocă, biserica din Popești este de plan dreptunghiular și era lipsită la origine de pridvor: cel actual, împreună cu turla ce se înalță peste el, este un adăos recent, de la 1854 pare-se, fapt arătat atât de cercetarea zidăriei cât de chipul bisericii de pe tabloul ctitoricesc. Bolțile de asemeni sînt caracteristice arhitecturii acestei epoci de tranziție, prezentînd totodată unele stîngăcii de execuție ce vădesc mîna unor meșteri de țară nu prea stăpîni pe meseria lor. Astfel sistemul de boltire al pronosului este cu totul neobișnuit, cele două bolți pe care le desparte un arc-dublou median nefiind propriu-zis nici semi-cilindrice, nici sferice, ci de o ciudată formă elipsoidală ce dă impresia de a fi rezultatul unei lucrări mai mult improvizate. Naosul este acoperit cu o calotă sferică obișnuită pe pendentivi, însă arcurile-dublouri foarte subțiri ce o susțin nu se sprijină nici pe console, nici de masivele de zidărie folosite încă, alături de acestea, în a doua jumătate a veacului al XVII-lea, ci pe niște stâlpi de zidărie infirmi ce ajung, subțindu-se din ce în ce, pînă la pămînt. Aceeași tehnică rudimentară caracterizează decorația exterioară: un brîu alcătuit dintr-un ciubuc simplu cuprins între două rînduri de zimți desparte registrul inferior, absolut neted, de cel superior, decorat cu firide arcuite, simple adîncituri în zid lipsite de orice element în relief. Biserica este construită din cărămizi bine arse de 26/13/4 cm, ceva mai groase decît cele obișnuite folosite la epoca presupusă de construcție; rosturile sînt, după obicei, groase de 2½-3 cm., mortarul însă este slab. În concluzie, ne aflăm în fața unei clădiri bogate în forme de tranziție, ceea ce sprijină datarea ei la începutul celei de a doua jumătăți a veacului al XVII-lea, însă, spre deosebire de cele mai multe monumente conservate din acea epocă, lucrată cu economie, de meșteri nedibaci.

Prima știre documentară despre biserica din Popești datează de la 1778: Popeschti, village avec une église de pierres¹⁵. Apoi aflăm că la 1810 biserica ajunsese «pustie și fără popă»¹⁶, ca atîtea

14. Informații din familia foștilor proprietari. Nu putem, din principiu, pune prea mult temelii pe cele publicate în Brătulescu și Remus, *op. cit.*, privind piatra de mormînt a lui. «Radu logofătul Popescu», nici în informația de pe fișa monumentului de la Comisiunea Științifică a monumentelor istorice de pe lângă Academia R.P.R.: «S-a păstrat un mormînt de piatră din 1799 al log. Radu Popescu». Nu avem cunoștință de nici un Radu Popescu la această dată, dată greșit citită, credem, deoarece de la 1784 moșia Popești nu mai aparține acestui familii (vezi mai jos). Să fie oare această piatră a mormîntului lui Radu Șintescu?

15. M. de B'aur/, *Mémoires historiques et géographiques sur la Valachie*, Franckfort et Leipzig, 1778, p. 152. Localizare făcută după ordinea de înșiruire a satelor: Cucuieți, Plătărești, Popești, Vasilași.

lacăse din satele aflate pe drumul Olteniței, pe «drumul turcilor», devastate sau arse de dușman în timpul războiului de la 1806-1812. În timp, în orice caz înainte de anul 1784, moșia Popești ieșise din stăpînirea familiei băstinașe, fiind vîndută, împreună cu Stăneștii, lui Manolache Brîncoveanu de «un Costache Popescu»¹⁷ care, cu toate că nu se poate lega documentar cu stăpînii locului din prima jumătate a veacului arătați mai sus¹⁸, trebuie să fie, probabil prin femeii, descendentul acestora. Manolache Brîncoveanu vinde apoi moșia cumnatei sale Elena Moruzoiaia, iar aceasta la rîndul ei fratelui său Ianache Moruzi¹⁹. De la Ianache Moruzi moșia trece fiicei sale Ralu, măritată cu beizadeaua Costache Caragea, apoi fiicei acesteia Elena sau Elenco, măritată la 1832 cu comisul Scarlat Bărcănescu. Aceste înstrăinări și transmiteri de proprietate nu sînt fără rost pentru lămurirea începuturilor bisericii. Necunoașterea sau neluarea în seamă a filierei prin care moșia Popești a ajuns proprietatea Bărcăneștilor a favorizat fără îndoială crearea și răspîndirea legendei după care biserica ar fi ctitoria lui Antonie Vodă, căci din faptul că Bărcăneștii sînt constatați în veacul al XIX-lea ca proprietarii moșiei Popești și restauratorii bisericii, s-a dedus în mod greșit că ei stăpîneau locul ca moștenitorii boierilor din Tîrgșor, Popești și Negoești, scoborîtorii lui Antonie Vodă din Popești. Este ca și cum s-ar pretinde că același Scarlat Bărcănescu era proprietarul Tîrgșorului ca urmaș al neamului lui Antonie Vodă, pe cînd în realitate fosta moșie a orașenilor din Tîrgșor nu a aparținut vreodată nici acestui Domn, nici tatălui său Mihai din Tîrgșor — astfel numit în calitatea sa de orașean și de negustor al orașului — ci, ajunsă la sfîrșitul veacului al XVIII-lea proprietatea tot a lui Ianache Moruzi, i-a fost adusă lui Scarlat Bărcănescu, ca și Popeștii, de zestre de către soția sa.

Deși refăcut la 1910-1912, tabloul ctitoricesc are valoare documentară prin chipul bisericii, înfățișată în forma ei inițială, fără pridvor și fără turlă, precum și prin portul personajelor, prețios element de datare a lucrărilor de restaurare efectuate atunci. Intr-adevăr, afirmația că bisarica a fost «restaurată de Constantin și Elena Bărcănescu la 1800»²⁰ rezultă sigur dintr-o citire greșită, căci nu este cunoscut nici un Constantin Bărcănescu la acea dată: pe inscripție era trecut probabil «comisul Bărcănescu», iar din *comis* epigrafii grăbiți au făcut *Constantin*. Cît privește data de 1800, și ea este inadmisibilă, deoarece Scarlat Bărcănescu se căsătorește cu Elena Caragea, care-i aduce ca zestre, printre multe altele, și moșia Popești, abia în 1832²¹. Între această dată și anul 1845, în care moșia Popești s-a vîndut de dumneai ageasa Elena Bărcănescu către dumnealui paharnicul și cavaler Ioan Alexandru Filipescu²², mai aproape, credem, de prima din aceste două date, a avut prin urmare loc restaurarea bisericii din Popești. Costumul ctitorilor corespunde întocmai

16. Diaconul Nicolae M. Popescu, *Catagrafia eparhiei Ungrovlahiei la 1810*, Buc. 1914. p. 18, Nr. 21.

17. Ștefan D. Grecianu, *Genealogii documentate*, vol. II, Buc. 1916, p. 235.

18. George D. Florescu, *Diferite neamuri de boieri ziși «din Popești»*, în *Arhiva genealogică romînă* Ian. 1944, p. 70.

19. Ștefan D. Grecianu, *op. cit.*, p. 235.

20. V. Brătulescu și I. Remus, *op. cit.*,

21. Ștefan D. Grecianu, *op. cit.*, pp. 238-239.

22. *ibid.*, p. 235.

cu această perioadă de mari preschimbări: Scarlat Bărcănescu este îmbrăcat încă în vechiul costum boieresc oriental, pe când comisoaia se poartă după moda nouă importată din Apus, cu rochie decoltată, șal și pălărie cu egretă.

Prost construită de la început, devastată în diferite rînduri de armatele străine, biserica din Popești nu s-a putut bucura măcar de o întreținere îngrijită și neîntreruptă din partea unor proprietari statornici. De la 1784, odată cu dispariția Popeștilor scăpătați (expresia «un Costache Popescu, aplicată urmașului lui Radu Șintescu este semnificativă), soarta bisericii va fi strîns legată de aceea a moșiei, reparațiile mereu necesare depinzînd, în ultima instanță, de posibilitățile materiale, de gradul de evlavie sau de diferite alte socoteli ale acestora care, prin jocul complex al vînzărilor, al moștenirilor și al căsătoriilor, se vor perinda ca proprietari ai moșiei Popești. Trebuie să ne gîndim că nimic nu-i lega sufletește de aceasta, iar valoarea materială ce reprezenta era redusă. Satul e sărac: în 1810, are 14 case²³; în 1831, 46 de case²⁴; în 1835, 39 de case²⁵. Intinderea moșiei nu am putut-o afla, se știa însă că Scarlat Bărcănescu o dădea în arendă, în 1833, cu 2.500 lei, pe cînd lua pentru Bărcănești și Rumănești 9.000 lei, iar pentru Tîrgșor, Crîngul, Srejnîcul și Rudul, 19.000 lei²⁶. Moșia era deci pentru el de minimă importanță, cum fusese desigur pentru proprietarii anteriori din neamurile Brîncoveanu, Moruzi și Caragea, cum va fi ulterior pentru Filipești, mari latifundiari în acele părți: o moșie unde n-a mai locuit decît vechilul sau arendașul boierului. Cu toate aceste împrejurări defavorabile, biserica, ruînată în 1854, este «refăcută» chiar în acelaș an, probabil de Filipești. Nu trece mult timp însă și moșia Popești trece din nou în alte mîini. De data aceasta însă, la baza cumpărării se constată nu meschine calcule bănești, ci sentimentele generoase ale unui om excepțional. Manifestîndu-și iubirea și grija permanentă pentru copiii avuți cu iubita sa, Alexandra (Ruxandra) Bogration, generalul Kisselef, la căsătoria fiicei lor Elena (Prejbeanu prin adopțiune) cu Ștefan D. Greceanu, viitorul genealogist, în anul 1857²⁷, cumpără moșia Popești pentru a i-o oferi ca zestre. Biserica, reparată la începutul veacului nostru de urmașii noilor proprietari, se înfățișează astăzi cu igrasie și crăpături mari în ziduri ce-i primejduesc încă o dată existența.

RADU CREȚEANU

23. Diac. Nicolae M. Popescu, op. cit., loc. cit.

24. *Extract de suma plugarilor*, iulie 1831, în: *Analele parlamentare ale Romîniei*, vol. II, p. 491.

25. Harta rusă din 1935, Academia R.P.R., *Harți III* 461. (Vezi și Constantin C. Giurescu, *Principatele romîne la începutul secolului XIX*, Buc., 1957, p. 245.

26. I. C. Filitti, *Arenda moșiilor în Muntenia la 1831 și 1833*. în: *Analele economice și statistice*, sept.-dec. 1931, passim.

27. Informație de la Dl. Em. Hagi-Moscu.

CINA CEA DE TAINĂ IN PICTURA BISERICIASCĂ DIN ȚARILE ROMINE (Sec. XIV-XIX*)

În lucrarea de mîntuire a Domnului nostru Iisus Hristos, instituirea Sf. Euharistii, la Cina cea de Taină, constituie punctul central, în jurul căruia și din care, ca dintr-un simbul, s-a dezvoltat întreaga viață harnică și cultică a Bisericii creștine. Astfel, Sf. Euharistie, instituită la Cina cea de Taină, anticipează atât moartea, cât și învierea Domnului, iar toți care mănîncă Pîinea, Prea Curatul Său Trup, se împărtășesc cu Trupul Său, care a murit, dar a și înviat¹. Prin aceasta, Harul lui Dumnezeu se revarsă asupra tuturor celor ce primesc cu credință Hrana vieții, făcîndu-i părtași dumnezeirii cu Hristos, „Întîiul născut între mulți frați”², deoarece „cel ce se unește cu Domnul este un duh în El”³.

Scriitorii creștini, ca de ex. Nicolae Cabasila, au văzut în Sf. Euharistie piscul Tainelor Bisericii, întemeiați pe cuvîntul Domnului, că: „De nu veți mînce Trupul Fiului Omului și nu veți bea Sîngele Lui, nu veți avea viață în voi”⁴.

Datorită înaltei sale semnificații, reprezentarea Cinei a ocupat un loc de frunte în artă, întîlnindu-se încă din primele secole după Hristos⁵, iar mai tîrziu ilustrînd și împodobind sfintele altare sau alte porțiuni din interiorul bisericilor, ori fiind folosită în ilustrarea manuscriselor, decorarea obiectelor de cult, în țesăturile odăjdiilor etc.

În ceea ce privește modul de prezentare al Cinei celei de Taină, n-a existat o uniformitate, ci în decursul vremii s-au fixat anumite tradiții sau tipuri, care au dobîndit putere circulatorie. Astfel, s-a dezvoltat *tradiția elenistică*, în care masa are formă de potcoavă, Iisus Hristos e așezat „în cornu dextro”, stînd culcat, Apostolii culcați și ei pe jumătate⁶, iar în fund o bogată și pitorească decorație arhitecturală⁷. A doua, *tradiția orientală*, în care masa e rotundă sau ovală, Iisus Hristos ține în mîini o prescură sau un potir și vorbește⁸, iar Iuda ridică brațul⁹. În a treia, *tradiția bizantină*, masa are formă de sigma lunar (semi-circulară), Apostolii nu se așează pe dinaintea

*) Această lucrare pentru titlul de magistrul, a fost întocmită sub îndrumarea Conf. I. Barnea, care a și dat avizul să fie publicată.

1. «Dogma Euharistiei în cele trei confesiuni creștine Rev. «Ortodoxia» No. 1 Ianuarie-Martie, 1953. p. 101.

2. Romani, 8, 29.

3. I Corinteni, 6, 17.

4. Ioan, 6, 53.

5. Nicodim, Mitropolitul Moldovei și Prof. I. D. Ștefănescu, *Biblia ilustrată*. Tip. Monastiri Neamțu, 1936. p. 158.

6. *Ibidem*.

7. André Grabar, «*La peinture religieuse en Bulgarie*», Paris, 1928. p. 235.

8. Nicodim, Mitr. Moldovei și Prof. I. D. Ștefănescu, *op. cit.* p. 158.

9. Gabriel Millet «*Recherches sur l'iconographie de l'Evangile aux XIV-e, XV-e, et XVI-e, Siècles, d'après les Monuments de Mistra, de la Macedoine et du*

mesei, ci numai îndărătul ei ¹⁰ și, fapt caracteristic, Iuda își viră mîna în blid ¹¹. În sfîrșit a patra tradiție este cea *latină*, în care masa e dreptunghiulară, uneori chiar rotundă ¹², iar Iisus Hristos stă în mijlocul ucenicilor. Această, a patra tradiție, este de fapt o combinație a unor elemente luate tot din Orient. De pildă, masa dreptunghiulară era reprezentată la Karanlek-Kilissé, în Capadochia (veacul XI) ¹³ iar Iisus Hristos în mijloc aparține iconografiei siriene ¹⁴.

Aceste patru moduri de reprezentare ale Cinei celei de Taină, au pătruns și în Țările Romîne, însă cu greu s-ar putea face o împărțire exactă a reprezentărilor după tipurile amintite, deoarece foarte adesea elemente de la un mod de reprezentare s-au amestecat cu elementele altui tip. Ceea ce însă, în pictura bisericească a Țărilor Romîne va face mai lesnicioasă categorisirea, va fi în special forma mesei. Deaceia, în expunerea de față ne vom călăuzi după acest element și vom adopta o altă ordine a temelor, decît cea amintită mai sus.

I. Cina cea de Taină cu masa în forma de Sigma lunar

Acest mod de reprezentare al Cinei celei de Taină este obșnuit în Moldova, în cursul sec. XV ¹⁵. Cel mai adesea, Cina este zugrăvită pe perețele de nord al altarului, ca de exemplu, la Sf. Neculai din Dorohoi, Popăuți, Bălinești, Sf. Ilie și Rădăuți ¹⁶. Însă în sinul acestei categorii trebuie să facem încă trei subdiviziuni, determinate de poziția locului, pe care îl ocupă la masă Domnul nostru Iisus Hristos.

A. Mintuitorul „in dextro cornu“

După o tradiție veche, locurile de onoare erau rezervate extremităților mesei, semi-circulare ¹⁷. Primul loc de onoare era „in dextro cornu“, adică în stînga celui ce privește la icoană; iar al doilea loc de cinste, era „in sinistro cornu“, adică în dreapta privitorului.

O reprezentare a Cinei celei de Taină cu Domnul Iisus așezat în colțul drept al mesei, o avem la Mînăstirea Humor (1535) ¹⁸. Aici Domnul are o înfățișare calmă, dar impunătoare. Sf. Ioan stă culcat la pieptul Lui Iisus. Iuda, din mijlocul ucenicilor așezați îndărătul mesei, se apleacă peste masă, introducînd mîna în vasul ce stă în fața Domnului. Sf. Apostol Petru ocupă cel de al doilea loc de onoare „in sinistro cornu“, față în față cu Domnul Iisus. Toți ceilalți Apostoli sînt mișcați de aceeași dorință ca Mintuitorul să se explice asupra celor grăite, că unul dintre ei îl va vinde. Iuda pentru a fi deosebit de ceilalți ucenici mai are, pe lîngă semnul deosebitor = mîna în blid și scris deasupra lui: ΙΟΥΔΑ. Această aplecare alungită a lui Iuda peste masă este asemănătoare cu cele ce se văd la Mistra sau începînd din sec. XVI, la Muntele Athos ¹⁹.

10. Paul Henry, «Les églises de la Moldavie du Nord, des origines à la fin du XVI-e Siècle», Paris, 1930. p. 183.

11. Gabriel Millet, *op. cit.* p. 288.

12. Paul Henry, *op. cit.* p. 168.

13. Nicodim Mitr. și Prof. I. D. Ștefănescu, *op. cit.* p. 157.

14. Gabriel Millet, *op. cit.* p. 300.

15. I. D. Ștefănescu, «Les peintures du monastère de Dobrovăț», *Mélanges Charles Diehl*, deuxième volume, Art. Paris, 1930, p. 190.

16. *Ibidem*.

17. G. Millet, *op. cit.* p. 293.

18. Vasile Grecu, «Influențe sîrbești în vechea iconografie bisericească a Moldovei», P. Henry, *op. cit.* p. 182. planșa XV. fig

19. P. Henry, *op. cit.* p. 182

În chip asemănător cu Cina cea de Taină, zugrăvită la Minăstirea Humor, este Cina zugrăvită la Minăstirea Sucevița (1595)²⁰. Intreaga scenă se află la stînga ferestrei dinspre nord a Altarului. E zugrăvit momentul cînd Domnul zice: „Adevărat vă spun că unul dintre voi Mă va vinde“²¹. Sf. Apostol Ioan este așezat după cum este scris: „Iar unul din ucenicii Lui pe care-l iubea Iisus, era culcat la sînul Lui“²², și de acolo întrebîndu-L: „Doamne cine este?“²³. Iuda afundă mîna în blid, după modul de reprezentare bizantin. Însă caracteristic Cinei celei de Taină de la Sucevița, este înfățișarea ucenicului așezat pe pămînt, în primul plan, înaintea mesei și întors cu spatele spre Domnul, pentru a vorbi cu apostolul așezat în colțul stîng al mesei²⁴. E ceva similar cu reprezentarea Cinei de pe „saccosul Patriarhului Fotie“ (1414-1417) în care Iuda se află la picioarele Domnului Iisus Hristos²⁵. E pentru întîia oară în Moldova, cînd nu stau toți apostolii îndărătul mesei²⁶.

Atît în Cina de la Sucevița, cit și în cea de la Humor, numai Domnul Iisus poartă nimb; Apostolii sînt reprezentați fără nimb.

B. Mintuitorul „în sinistro cornu“

În această a doua subdiviziune intră cîteva reprezentări ale Cinei celei de Taină care fac abatere de la regula tradițională amintită și anume că primul loc de onoare, acordat Mintuitorului, de astă dată îl găsim nu în colțul drept al mesei, ci în cel stîng.

La biserica episcopală din Rădăuți (mijlocul sec. XIV)²⁷, pe peretele de nord al altarului, se află reprezentarea Cinei celei de Taină, cu Domnul Iisus, așezat „în sinistro cornu“, în timp ce la cealaltă extremitate a mesei, în colțul drept, se află Sf. Petru. Toți ceilalți ucenici sînt așezați înapoia mesei. Sf. Ioan este culcat la pieptul Domnului într-o atitudine puțin stîngace. Iuda, aplecat foarte mult deasupra mesei, afundă mîna în blid²⁸. Pictura bisericii episcopale din Rădăuți, refăcută în 1882 și restaurată la începutul sec. XX.²⁹, nu poate fi executată decît cu aproximație în a doua jumătate a sec. XIV. sau începutul sec. XV.

O altă reprezentare a Cinei celei de Taină, asemănătoare cu cea de la Rădăuți, o găsim la Minăstirea Voroneț, construită pe locul unei biserici de lemn în anul 1488³⁰. Și în Cina de la Voroneț îl găsim pe Domnul Iisus în colțul stîng al mesei, iar pe Sf. Petru în cel drept. Aceleași gesturi ca și la Rădăuți fac: Sf. Ioan culcat la pieptul Domnului și Iuda aplecat peste masă cu mîna afundată în blid, pentru a putea fi mai cu înlesnire deosebit de ceilalți apostoli³¹. Intreaga scenă a Cinei celei de Taină o găsim și la Voroneț în altar³². În ceea ce privește datarea picturii, cel puțin din altar și naos, s-ar putea fixa pentru sfîrșitul sec. XV. deoarece se cunoaște precis numai

20. *Scurtă istorie a artelor plastice în R. P. R. I. Arta romînească în epoca feudală*. Ed. Acad. R. P. R. 1957, p. 299.

21. Matei, 26, 21.

22. Ioan, 13, 23.

23. Ioan, 13, 25.

24. I. D. Ștefănescu, *«L'art byzantin et l'art lombard en Transylvanie Peintures murales de Valachie et de Moldavie»*, Paris, 1938. p. 127.

25. G. Millet, *op. cit.* fig. 280.

26. P. Henry, *op. cit.* p. 257.

27. *Scurtă istorie a artelor plastice în R. P. R.* p. 297.

28. P. Henry, *op. cit.* p. 175.

29. *Scurtă istorie a artelor plastice în R. P. R.* p. 297.

30. *Ibidem*, p. 298.

31. P. Henry, *op. cit.* p. 168, Planșa X. fig. 1.

32. Vasile Grecu, *op. cit.* p. 236.

data picturilor exonartexului și cea exterioară în 1547, iar a pronaosului, în 1550³³.

Demn de relevat e faptul că reprezentări ale Cinei celei de Taină similare cu cele de la Rădăuți și Voroneț, adică cu Domnul Iisus așezat în colțul stîng al mesei, găsim și la câteva biserici vechi din Bulgaria, bunăoară la biserica rupestră „Crkvata“ pe țărmul Lomului³⁴, sau la Bobosevo, la care singura deosebire constă în aceea, că ucenicii depășesc colțul drept al mesei, trei dintre ei fiind așezați în primul plan, dinaintea acesteia³⁵.

C. Mîntuitorul în mijlocul ucenicilor

Acest mod de reprezentare al Cinei apare pentru prima dată la Minăstirea Vatra Moldoviței (1532), a cărei pictură a fost executată în 1537³⁶. Aici Mîntuitorul stă în picioare, la mijloc, iar ucenicii șed pe bănci de-oparte și de alta, după modelele din Serbia (Marko sau Gracanica), ori de la Muntele Athos³⁷. Sf. Ioan își înclină capul spre pieptul Domnului, cu un gest gingaș. Iuda afundă mîna în blid. Fiecare apostol apare cu personalitatea sa, discută, gesticulează și se întrebă unul pe altul : care o fi cel vizat de Mîntuitorul, că-L va vinde ?.. În acest element nou cu Iisus Hristos în mijloc, unii văd o influență italiană³⁸. Oricum ar fi, pictorul a rămas credincios Bizanțului, prin păstrarea mesei în formă de sigma și prin aceea că Apostolii nu ocupă partea de dinaintea mesei, care rămîne liberă³⁹.

O reprezentare a Cinei celei de Taină identică cu cea de la Vatra Moldoviței, există la biserica Sf. Nicolae din Popăuți⁴⁰. Data picturii de la Popăuți este fixată pentru mijlocul sec. XVI⁴¹. Acelaș mod de reprezentare al Cinei îl găsim și în altarul bisericii Sf. Dumitru din Suceava (1534-1535) a cărei pictură a putut fi executată tot pe la mijlocul sec. XVI⁴².

O ultimă observație ce trebuie făcută în legătură cu toate exemplele citate în subdiviziunile acestui capitol, e că numai Domnul Iisus Hristos poartă nimb, apostolii apărînd fără nimb.

II. Cina cea de Taină cu masa în formă de potcoavă

Reprezentarea Cinei Domnului cu ucenicii în jurul unei mese în formă de potcoavă, prezintă asemănare cu cele de la Vatra Moldoviței, Popăuți și Sf. Dumitru din Suceava, prin aceea, că Mîntuitorul este așezat în mijlocul ucenicilor. Din tema elenistică nu se păstrează mai mult decît forma de potcoavă a mesei. Restul elementelor sînt bizantine, în esență gestul lui Iuda cu mîna în blid.

În altarul bisericii Sf. Gheorghe din Hirlău, în partea de sud, alături de scena împărțirii vinului, se află reprezentarea Cinei. Domnul Iisus stă în centru,

33. *Scurtă istorie a artelor plastice în R. P. R.* p. 298.

34. André Grabar, *op. cit.*, p. 234.

35. *Ibidem*, p. 312.

36. P. Henry, *op. cit.*, p. 182 ; și *Scurtă istorie a artelor plastice în R. P. R.* p. 298.

37. P. Henry, *op. cit.* p. 183, Planșa XXI.

38. *Ibidem*, p. 182.

39. *Ibidem*, p. 183.

40. *Ibidem*, p. 222, Planșa XXXV, fig. 1. ; I. D. Ștefănescu, «L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle», Paris, 1929, Pl. XII. fig. 2.

41. P. Henry, *op. cit.* p. 222 și 225.

42. *Ibidem*, p. 203 ; *Scurtă istorie a artelor plastice*, p. 298.

îmbrăcat într-o tunică roșie și acoperit de o mantie bleu-închis. Capul Sf. Ioan e cuprins în brațele Domnului. Pe masă sînt așezate talere și piine marcate cu inițiala X. Iuda afundă mîna într-un taler din mijlocul mesei. În primul plan, jos, se vede o ploscă rominească⁴³. Scena aceasta are asemănare cu reprezentarea Cinei de la Marko, în Serbia, în care Mîntuitorul și Apostolii fac aceleași mișcări și ocupă aceleași locuri⁴⁴. Datarea picturii de la biserica Sf. Gheorghe-Hîrlău, ar fi sfîrșitul sec. XV. sau începutul sec. XVI, ea fiind construită în anul 1492⁴⁵.

În chip asemănător se prezintă și Cina cea de Taină de la Mînăstirea Dobrovăț, cu deosebirea că aici, în primul plan, se zăresc amfore așezate în trei nișe⁴⁶. Sf. Ioan, care fiind aplecat la pieptul Domnului, este cuprins de brațul Său, drept, prezintă o curiozitate rar înfîlînită: Părul capului, barba și mustățile sînt albe⁴⁷. Iuda afundă mîna dreaptă în taler, în timp ce cu stînga ia o piine. Această pictură după unii ar data din sec. XV.⁴⁸, ceea ce e cu neputință, dacă luăm în considerare rezultatele cercetărilor mai recente, după care se constată că Mînăstirea Dobrovăț e construită în 1503-1504, iar pictura ei datează de la începutul sec. XVI⁴⁹. Modelul urmat de Dobrovăț în pictură e Mînăstirea Marko (1370) din Serbia, Muntele Athos, precum și pictorii cretani ai secolului XV⁵⁰. „Picturile Dobrovățului mărturisesc supraviețuirile curentului sîrb-macedonean, care va domni de aci înainte în arta Moldovei pînă la sfîrșitul periodului său de înflorire⁵¹.

Cina cea de Taină de la biserica Budești-Josani, în ținutul Maramureșului, are masa tot în formă de potcoavă⁵². Mîntuitorul stă în mijloc avînd sfinții ucenici așezați de-a dreapta și de-a stînga. Dar spre deosebire de toate exemplele citate pînă aici, în această reprezentare nu numai Domnul, ci și toți ucenicii au nimb, afară de Iuda, la care lipsa nimbului este un semn deosebitor al vredniciei din care a căzut. Acest element e după maniera capadociană de a-l semnala pe Iuda, ca în fresca de la Balek-Kilissé⁵³. Apoi în Cina de la Budești-Josani, în primul plan, înaintea mesei stau doi ucenici așezați față în față, ținînd în mîinile lor dinspre masă cîte o cupă, iar în mîinile dinspre cei ce privesc, cîte un ulcior. Între dînșii, jos, se află un vas de lut din care crește o floare. Pe masă, talere, cupe și piine. În rest, Sf. Ioan stă aplecat cu capul pe pieptul Domnului, iar Iuda afundă mîna în blid. În acest exemplu găsim întrunite elemente din mai toate tradițiile iconografice ale Cinei, în plus și elemente de ordin local.

La Mînăstirea Dragomirna (1609)⁵⁴, se păstrează o cruce (sculptată) din 1610, avînd pe fața brațului superior reprezentată Cina cea de Taină, în care masa e tot în formă de potcoavă și Domnul Iisus Hristos așezat la fel, în mijlocul ucenicilor⁵⁵. Deși nu e obiect de pictură, totuși o considerăm, întrucît reproduce modelul de pictură bisericească al epocii respective.

43. P. Henry, *op. cit.* p. 182.

44. I. D. Ștefănescu, «*L'art byzantin et l'art lombard*», p. 88.

45. *Scurtă istorie a artelor plastice în R. P. R.* p. 298.

46. I. D. Ștefănescu, «*Les peintures du monastère Dobrovăț*», p. 184.

47. Idem, «*L'art byzantin et l'art lombard*». Pl. XLIII. f.g. 2, p. 101.

48. *Ibidem*, p. 111.

49. *Scurtă istorie a artelor plastice...* p. 298.

50. I. D. Ștefănescu, «*Les peintures du monastère Dobrovăț*». p. 190.

51. *Ibidem*, p. 196.

52. Victor Brătulescu, «*Biserici din Maramureș*», B. C. M. I. Anul XXXIV, Fasc. 107-110, 1941, p. 22. fig. 28.

53. G. Millet, *op. cit.* p. 290, fig. 273.

54. *Scurtă istorie a artelor plastice...* p. 299.

55. I. D. Ștefănescu, «*L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie*...», Paris, 1928, Planșa I. fig. 1.

III. Cina cea de Taină cu masa ovală sau rotundă

La Minăstirea Putna (1466-1469)⁵⁶, pe un epitrahil lucrat în a doua jumătate a sec. XV-lea, între mai multe scene din viața Mântuitorului, e înfățișată și Cina cea de Taină cu masa ovală. Domnul stă în mijlocul ucenicilor cu fața spre noi. Iuda, aplecat deasupra mesei afundă mâna într-un blid ce este așezat pe masă⁵⁷. Deși exemplul citat face parte din artele minore, totuși e important pentru că în el se reflectă modelele picturii murale ce au existat în acea epocă.

Tot masă ovală găsim și în Cina din sărbătorile praznicale, zugrăvite pe o icoană din sec. XVI, ce se păstrează la biserica Golia⁵⁸. La fel și la Moldovița⁵⁹.

În altarul bisericii din Părhăuți (1522), a cărei pictură a fost mult refăcută⁶⁰, se poate vedea Cina cea de Taină cu masa tot ovală. Domnul Iisus Hristos stă în centru, iar apostolii șed împrejurul mesei. Trei dintre ei se află cu spatele spre privitor. Sf. Ioan stă aplecat la pieptul Domnului, iar Petru e așezat în dreapta Sa. Un ciboriu cu colonete fine completează decorul⁶¹.

În altarul bisericii din Strehaia, se zărește reprezentarea Cinei celei de Taină în unghiul sud-estic, aproape de iconostas. Masa e rotundă⁶². În general toate picturile altarului bisericii din Strehaia, reproduc ordinea sec. XVII⁶³, deoarece Minăstirea zidită la sfârșitul sec. XV-lea a fost reconstruită sub Matei Basarab în 1645⁶⁴.

Într-o miniatură din Slujebnicul Mitropolitului Ștefan al Ungro-Vlahiei⁶⁵, înlăuntrul unei litere mari inițiale, se află reprezentată Cina cea de Taină, având masa ovală. Domnul Iisus stă în mijlocul ucenicilor, iar aceștia înconjoară masa. Ioan e la pieptul Domnului. Toți au nimb, afară de Iuda. Vinzătorul Domnului se află în primul plan, cu spatele spre noi și în dreapta noastră, stînd cu brațul ridicat. E de subliniat faptul, că manuscriptul a fost influențat de picturile murale ale secolului XVII⁶⁶.

La biserica Floreasca, de lângă București, Cina cea de Taină apare în naos, pe peretele de sud. Masa e rotundă. Domnul Iisus stă în picioare, de cealaltă parte. Doi dintre apostoli cu mâinile întinse, se apleacă deasupra mesei. În fund se văd arhitecturile bisericii Floreasca construită pe la sfârșitul sec. XVII, iar pictura executată în sec. XVIII⁶⁷.

IV. Cina cea de Taină cu masa dreptunghiulară

Masa dreptunghiulară este elementul care în timpurile mai vechi domină, mai cu seamă părțile Ardealului. O întilnim la biserica din Ghelnița (Transil-

56. *Scurtă istorie a artelor plastice...* p. 297.

57. N. Iorga, «*Les arts mineurs en Roumanie*», Seconde partie, Bucarest, 1936, fig. 70.

58. I. D. Ștefănescu, «*L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie*», Planșa XXV.

59. *Ibidem*, Planșa XLVII, fig. 1.

60. *Scurtă istorie a artelor plastice...* p. 298.

61. I. D. Ștefănescu, «*L'art byzantin et l'art lombard*», p. 114.

62. *Ibidem*, p. 74.

63. *Ibidem*.

64. *Scurtă istorie a artelor plastice*, p. 294.

65. G. Popescu-Vilcea, «*Slujebnicul Mitropolitului Ștefan al Ungro-Vlahiei* (1648-1668), în «*Analecta*» (Institutul de Ist. Artei București) Tîp. Institutului grafic din Sf. Minăstire Neamțu, 1943, fig. 37.

66. *Ibidem*, p. 148.

67. I. D. Ștefănescu, «*Contribution à l'étude des peintures murales valaques*» (Transylvanie, district de Vilcea, Tîrgoviște et région de Bucarest) Paris, 1928. p. 57

vania), care astăzi aparține cultului romano-catolic. Dar după inscripția cu caractere cirilice, însemnând anul 6960 (1452) se crede că ar fi aparținut Românilor ortodocși, înainte de venirea Secuilor⁶⁸. În scena cu Cina cea de Taină, așezată pe peretele de nord al bisericii, Mîntuitorul stă în dreapta mesei (în dextro) la locul de onoare și vorbește, avînd două degete ale mîinii ridicate. Toți apostolii sînt așezați cu fața spre privitori, lăsînd laturea mesei, din primul plan, liberă. Sf. Ioan e așezat aproape de Domnul, stă rezemat de masă cu mîna dusă la bărbie, reflectînd la cuvintele Domnului. Iuda întinde mîna sa către blid. Toți ucenicii foarte atenți la cuvintele Domnului, fac gesturi de protest sau de uimire. Pe fața de masă se vede un ulcior simplu, un ulcior cu două torți, un pahar, 7 talere. Poziția și gestul lui Iuda leagă compoziția de tradiția iconografică a Orientului⁶⁹. Sfinții apostoli, Ioan și Petru, zugrăviți aproape de Mîntuitorul, amintesc picturile Capodociei și „replicile occidentale ale sec. XIII”⁷⁰. Caracteristic pentru picturile acestei biserici din punct de vedere iconografic, e observația, că pe peretele dinspre nord scenele sînt de inspirație orientală, iar cele de pe peretele sudic, de inspirație apuseană (Italia meridională)⁷¹.

La biserica din Călinești (Maramureș) în reprezentarea Cinei, masa e tot dreptunghiulară, însă Mîntuitorul stă la mijloc, flancat de Sf. Apostoli, toți avînd nîmb, afară de Iuda, care e așezat ultimul din partea stîngă a Domnului. Sf. Ioan stă aplecat la pieptul Domnului, iar ceilalți stau în poziții drepte⁷².

În reprezentarea Cinei celei de Taină, din biserica Văleni (Maramureș) masa e quasi-pătrată, Domnul Iisus stă în mijloc cu fața spre noi, flancat de Sf. Apostoli, care înconjoară masa pe toate laturile. Cei trei apostoli din primul plan stau cu spatele spre privitori, însă cu capetele întoarse unul spre altul, ca și cum ar discuta. Toți au nîmb, afară de Iuda⁷³.

La biserica din Borșa (Maramureș) întîlnim aceeași masă dreptunghiulară, în care Mîntuitorul e la mijloc, flancat de ucenici. Dar laturea mesei din primul plan, aici este liberă. Sf. Ioan este aplecat spre Domnul. Iuda are mîna întinsă în blid, odată cu a Mîntuitorului, după cum e scris: „Cel ce și-a tîns mîna în blid odată cu Mine, acela Mă va vinde”⁷⁴. Spre deosebire de reprezentările Cinei, de mai sus, aici numai Domnul are nîmb⁷⁵.

Alte reprezentări ale Cinei celei de Taină le găsim în miniaturi, cum bună oară, cea reprodușă, după Slujebnicul copiat în anul 1653, la porunca Mitropolitului Ștefan. Masa e dreptunghiulară, Domnul Iisus în mijlocul ucenicilor dintre care doi șed în primul plan, cu spatele spre noi. Toți au nîmb, afară de Iuda, care e situat în primul plan, în dreapta noastră. Sf. Ioan e înclinat spre sînul Domnului. Ordinea în care sînt așezați Mîntuitorul cu Apostolii, este foarte asemănătoare cu cea de la Cina din biserica Saint-Pierre Louvain (Franța)⁷⁶.

În sfîrșit, la biserica Domnească din Curtea de Argeș, Domnul Iisus cu ucenicii sînt așezați în jurul unei mese. Pictura datează de prin sec. XVIII sau

68. Idem, «*L'art byzantin et l'art lombard*»..., p. 37.

69. *Ibidem*, p. 40.

70. *Ibidem*, p. 41.

71. *Ibidem*, p. 46.

72. Victor Brătulescu, *op. cit.* p. 50, fig. 72.

73. *Ibidem*, p. 81, fig. 121.

74. Matei, 26, 23.

75. V. Brătulescu, *op. cit.* p. 136, fig. 229.

76. Emile Male «*L'art religieux de la fin du moyen âge en France*», Paris, 1925. p. 59, fig. 31.

XIX⁷⁷. Insa reprezentarea Cinei este deteriorata in asa stare, incit nu ne ofera posibilitatea de a vedea intrega scena. Pe Domnul Iisus nici nu-L zărim, ci numai pe cîtiva apostoli, șase la număr, al șaptelea fiind lipsit de cap, din pricina tencuiei căzute. Apostolii, cîți se pot vedea încă, stau în picioare fără nimb în jurul capului. Pe masă se văd blide trei la număr, furculițe și linguri. Masa pare să fi fost dreptunghiulară.

Problema influențelor

Din analiza reprezentărilor Cinei celei de Taină, amintite mai sus, se poate constata că, în pictura bisericească a Țărilor Romîne, au pătruns toate cele patru moduri de reprezentare: elenistic, oriental, bizantin și latin, însă ele nu și-au păstrat identitatea originară, ci s-au interpenetrat, combinîndu-se uneori și cu elemente locale (b. o. plosca din reprezentarea Cinei de la Sf. Gheorghe Hîrlău, sau vasul cu floare din reprezentarea Cinei de la Budești-Josani), lăsînd cu puțință o caracterizare a lor, numai după forma mesei. Totuși, se poate observa că, spre începuturile picturii bisericești în Țările Romîne, în veac. XV, apoi în al XVI-lea, veac de înflorire⁷⁸, fondul rămîne bizantin, deși sînt acceptate și elemente de la celelalte tipuri. Aceasta pentru Moldova și Țara Romînească, în special, unde se și formase o școală moldovalahă, de care cunoscutul iconograf Kondakov, pomeneste, că a înrîurit iconografia Rusiei sudice. În sec. XVII această școală decade pentru că vedem pe Vodă Vasile Lupu, cerînd zugrăvi de la Moscova⁷⁹; în sec. XVIII, crescînd această decadentă, se face tot mai accesibilă infiltrația tipului latin de reprezentare al Cinei, ajungînd ca în sec. XIX⁸⁰, răspîndirea lui să se facă pe o scară tot mai întinsă.

Problema este: Care au fost căile de pătrundere a acestor tipuri în pictura bisericească a Țărilor Romîne? Această problemă a influențelor este complexă, dar nu de nerezolvat, dacă e posibil, pe bază de documente, să ne transpunem în viața epocii respective. Există păreri autorizate, care susțin, pentru Moldova și Țara Romînească, cu exclusivitate influența sîrbească, fiind înlăturate cea athonită, bulgărească sau italiană⁸¹. Chiar acel element, ca Domnul Iisus Hristos, așezat în mijloc, din reprezentarea Cinei de la Vatra Moldoviței, socotit de proveniență italiană, cum și altele, nu ne-au venit direct din Occident, ci indirect „fie prin Muntele Athos, fie prin Serbia, fie chiar prin Rusia“⁸².

În ceea ce ne privește socotim unilateral a susține cu exclusivitate influența sîrbească în dauna celorlalte. Se știe că domnitorii moldoveni cereau meșteri din Ardeal⁸³, că Alexandru Lăpușneanu (1552-1565) a cerut zugrăvi pentru bisericile sale tocmai din Italia, ceea ce nu exclude influențe directe fie din Ardeal, fie din Apusul îndepărtat. Și noi știm că ideile circulă mult mai ușor ca banii și ca mărfurile. Cum am putea explica, de exemplu, acele asemănări între reprezentările Cinei de la Rădăuți și Voroneț, cu cele din Bulgaria de la „Crkvata“ și Bobosevo, în care Mîntuitorul stă în colțul stîng?

77. O. Tafrali «Monuments byzantins de «Curtea de Argeș», Texte, Paris, 1931, p. 142, planșa LXXXIV.

78. G. Balș, «Bisericile Moldovenești din veacurile XVII-lea și XVIII-lea», București, 1933, p. 512.

79. G. Balș, *op. cit.* p. 512.

80. *Ibidem.*

81. Idem, *Bisericile Moldovenești din veacul XVI-lea*. B. C. M. I. Anul XXI, 1928, p. 298.

82. *Ibidem*, p. 299.

83. *Scurtă istorie a artelor plastice...* p. 149-150.

Cina de la Rădăuți și Voroneț, vin să se adauge la celelalte reprezentări⁸⁴, care sînt dovedite a fi rodul unei influențe bulgărești. Nu pot fi excluse nici influențele provenite direct din Bizanț și Orient, prin diferenții ierarhi, care vor fi adus cu ei obiecte de cult, ca odoare sau țesături, odăjdii etc.

Cu totul altfel se pune problema cu părțile Ardealului, unde se găsesc două curente: „unul bizantin, din teme ce se regăsesc în Serbia și altul de obîrșie sud-italiană. Un al treilea curent de origine locală, turbură și mai mult unitatea”⁸⁵. „Transilvania cunoaște din prima jumătate a sec. XI. activitatea meșterilor lombarzi și a ucenicilor lor, cărora se datoresc bisericile romîne din regiunile Hațeg, Deva și alte locuri”. „Din mijlocul sec. XII, totuși influența franceză cîștigă Ungaria și Transilvania, prin Cistercienii veniți, datorită căsătoriei lui Bela III (1173-1196) cu Marguerita sora regelui Filip August al Franței”⁸⁶.

La baza iconografiei occidentale stă Orientul. „Occidentul datorează Siriei masa rotundă, Iisus în mijloc, Iuda înaintea mesei și mai tîrziu apostolii formînd cercul”. La această tradiție, Bizanțul a aderat mai tîrziu, însă și-a păstrat elementele sale: masa sa în formă de „sigma, Iuda printre ceilalți apostoli afundînd mîna în blid, Ioan înclinat cu respect, Petru la extremitate”⁸⁷.

E drept, că atît Bizanțul cît și Occidentul, avînd un fond originar comun — Orientul, — la o cercetare superficială lesne s-au putut face confuzii considerînd drept influență italiană, ceea ce în fond era moștenirea unei tradiții bizantine fixată în Balcani și care se poate urmări pînă în veac. VI. și VII. ale lumii bizantine și care interesează de aproape Țările Romînești⁸⁸.

În această privință ni se pare justă următoarea observație. „Frecvența elementelor arhaice în arta balcanică ne duce în Orient, în Capadochia. Nu e vorba de o înrîurire italienească, ci de o tradiție veche creștină în pictură”⁸⁹.

Cu toate influențele multiple ce au existat, se constată și o contribuție locală în tratarea scenelor, reprezentînd Cina cea de Taină.

În concluzie, în problema influențelor, socotim a fi vorba mai mult de o dozare a lor, decît de unilateralitate și exclusivitate. Influența sirbească, desigur le pune în umbră pe toate celelalte, însă nu le înlătură definitiv. Aceasta în ceea ce privește Țara Romînească și mai puțin Moldova. Cît despre Transilvania, rămîne dualismul: influența sirbească și italienească, la care se adaugă elementul local.

Pr. CONSTANTIN IOAN

84. Vezi: P. Constantinescu-Iași, «Din relațiile artistice romîno-bulgare», Chișinău, 1928, passim.

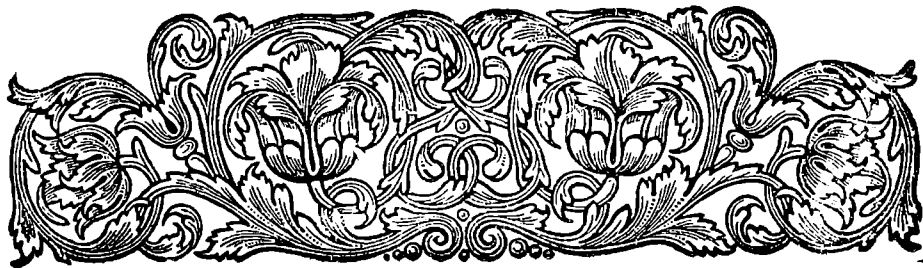
85. I. D. Ștefănescu, «Arta balcanică» și «Arta religioasă a Țărilor Romînești», Extras din «Revista Istorică Romînă», vol. XIII, Fasc. III. (1942-1943), București, 1943, p. 8.

86. Idem, «L'art byzantin et l'art lombard...», p. 47-48.

87. G. Millet, op. cit. p. 309.

88. I. D. Ștefănescu, «Arta balcanică...», p. 13.

89. Ibidem, p. 14.

ANIVERSĂRI

23 AUGUST,
SĂRBĂTOAREA ELIBERĂRII PATRIEI NOASTRE

În istoria scumpei noastre patrii, ziua de 23 August 1944 este scrisă cu litere de aur. Așa cum arată Președintele Guvernului Republicii Populare Române, Chivu Stoica, în documentata sa cuvîntare rostită la Adunarea festivă din Capitală, consacrată acestei mărețe sărbători, «Glorioasa zi de 23 August este cea mai mare sărbătoare națională a poporului român, deoarece ea a însemnat o piatră de hotar în istoria sa, începutul unor adînci transformări revoluționare care a dat poporului nostru puțința să-și ia soarta în mîinile sale, să cucerească pentru prima dată o adevărată independență națională, să instaureze regimul democrat-popular, să pășească la construirea socialismului».

De aceea, poporul nostru sărbătorește în fiecare an, în legitimă mîndrie patriotică, această dată crucială. Cea de a 14-a aniversare ne dă prilejul unor fericite constatări, care ne dau dreptul să privim cu încredere viitorul țării noastre. Bogatele realizări materiale și culturale au adus lumină și bucurie în viața oamenilor din toate locurile de muncă și de producție.

În răstimpul celor 14 ani de cînd armatele romînești, în unire cu cele sovietice, au eliberat pămîntul țării noastre de hoardele fasciste, istoria a înregistrat pe răbojul ei mari și minunate realizări, mîndria oamenilor muncii din țara noastră. Din efortul și din elanul comun s-au construit pe teritoriul patriei noastre dragi, centrale electrice, centre industriale și orașe muncitorești, uzine, furnale și mine. Vor rămîne pentru posteritate marile monumente ale industriei socialiste din țara noastră, combinatul poligrafic «Casa Șcînteii», cel mai mare furnal din țară, de la Hunedoara, combinatul chimic «I. V. Stalin», uzina de îngrășăminte chimice «Petru Poni», uzinele «Electro-putere» Craiova, «Clement Gotwald» și «Tudor Vladimirescu» din București. Țara întregă este un șantier grandios, în care se făurește viața cea nouă. Industrializarea socialistă a țării crește vertiginos de la an la an. După ultimele date statistice, industria constructoare de mașini a crescut de 7 ori față de anul 1938, producția de energie electrică de 7,4 ori, a industriei petrolifere de 2 ori, a industriei chimice de 7 ori

față de 1948. De asemenea producția principalelor produse industriale a crescut în 1957 față de 1938 — la fontă, de la 8,5 — 38,5 kg.; la oțel, de la 18,2 — 48,5 kg.; la cărbune brut extras, de la 181,2 — 395 kg. Ocîrmuirea noastră populară își face un titlu de glorie din preocuparea permanentă de îmbunătățire continuă a vieții oamenilor muncii din toate domeniile de activitate. S-au obținut rezultate valoroase în întărirea și dezvoltarea gospodăriilor agricole de stat. Vremurile de neagră mizerie în care se zbătea țărănimea și muncitorimea au trecut de mult în amintire. Astăzi, cînd dreptul la muncă, la învățatură și la odihnă a fost consfințit prin lege, s-au pus baze solide întăririi și înfloririi buneii stări a poporului. Față de anul 1948, în anul 1957 consumul familiilor de muncitori a crescut de 2,2 ori la carne, de 3,3 ori la grăsimi, de 2,6 ori la zahăr, de peste 2 ori la textile și îmbrăcăminte. Grija pentru locuințele celor ce muncesc cu brațele și cu mintea a constituit o atenție specială din partea Conducerii populare din țara noastră. Astfel, numai în perioada 1950-1957 s-a construit din fondurile statului o suprafață de peste 2.500.000 m.p. In anul trecut, cu ajutorul creditelor de stat, s-au construit aproape 15.000 de apartamente, în suprafață totală de 960.000 m. p.

Protecția muncii și a sănătății celor ce muncesc se vedește în număr tot mai mare de spitale, dispensare și puncte sanitare. După ultimele date cunoscute, există la sate 225 spitale, 2.000 dispensare și 1.500 puncte sanitare. Toate acestea dovedesc interesul deosebit acordat de forurile noastre conducătoare, sănătății poporului.

O dezvoltare cu adevărat impresionantă au luat în acest răstimp de 14 ani, arta, cultura și știința. Rușinea analfabetismului din țara noastră a fost înlăturată de regimul nostru democrat-popular. De la școlile elementare și căminele culturale, răspîndite în toate satele și pînă la universitățile populare și de stat din marile orașe, țara întregă este cuprinsă și împînzită de o adevărată rețea culturală. Numărul școlilor de cultură generală se ridică la cifra de 16.000 față de 13.865, cît era în anul 1938. De asemenea, numărul școlilor tehnice și profesionale a crescut de la 366 — 628. Desigur, nu putem trece cu vederea marile noastre instituții culturale și științifice. Academia Republicii Populare Romîne, cu filialele sale și numeroasele institute de cercetări științifice, teatrele, Teatrul de Operă și Balet, filarmonicele, muzeele și bibliotecile. In editurile de stat se tipăresc, în tiraje ne mai întilnite în țara noastră, o întregă literatură beletristică și de specialitate.

Numeroasele publicații, periodice, reviste sau ziare sporesc gustul cititului, culturalizează masele și luminează mințile sutelor de mii de cititori, înfrățiți în gînduri și fapte, în făurirea omului nou, cerut de vremurile pe care le trăim.

Participarea țării noastre la marile congrese științifice internaționale, contribuțiile valoroase ale savanților și oamenilor noștri de știință la patrimoniul universal de cultură, măresc deopotrivă demnitatea și prestigiul scumpei noastre patrii, Republica Populară Romînă.

Anul acesta, sărbătoarea zilei de 23 August capătă o semnificație deosebită, prin amploarea pe care a luat-o în lumea întregă lupta pentru apărarea păcii. Dușmanii omenirii își zăngănesc iarăși, cu

nerușinare, armele. Succesele și realizările mărețe ale țărilor socialiste iubitoare de pace întărită și intensifică acțiunile mirșave ale celor ce încearcă să arunce omenirea întreagă într-un nou război. Dar forțele păcii stau de veghe. Țara noastră — o recunoaștem cu mândrie — se înscrie cu hotărîre în rîndul acestor forțe ale păcii. În cuvîntarea rostită la Adunarea festivă din Capitală, consacrată zilei de 23 August, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, Chivu Stoica, spune aceste cuvinte, demne de reținut :

«Niciodată nu s-au ridicat în apărarea păcii asemenea forțe uriașe, ca în zilele noastre, lagărul puternic și unit al socialismului, noile state independente din Asia și Africa, mișcarea de eliberare a popoarelor din țările coloniale și dependente, sutele de milioane de oameni iubitori de pace de pretutindeni. Unitatea și vigilența forțelor păcii poate și trebuie să bareze calea forțelor întunecate ale războiului și să asigure omenirii bucuria muncii pașnice. În ceea ce-l privește, poporul român își va da și de acum înainte întreaga contribuție la cauza destinderii încordării internaționale și a apărării păcii în lume».

Sub acest semn măreț al luptei pentru pace s-a sărbătorit în țara noastră ziua eliberării poporului nostru din robia fascistă.

Au trecut 14 ani de rodnice împliniri pentru scumpa noastră patrie. Urmele acestor 14 ani au tras brazde adînci în istoria poporului nostru. Rodele acestei mărețe zile de august s-au revărsat cu îmbelșugare și asupra Bisericii noastre strămoșești.

Ziua de 23 August 1944 a deschis și în istoria Bisericii Ortodoxe Romîne o epocă nouă. Slujitorii altarelor noastre străbune, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, sînt conștienți de însemnătatea istorică a acestei zile. Strîns uniți în rîndurile luptătorilor pentru pace din lumea întreagă, preoții Bisericii noastre apără cu îndîrjire bunurile aduse de ziua de 23 August 1944, adică libertatea, fericirea și pacea între oameni și popoare.

*Preotul MARCEL MIHĂESCU
Consilier la Sfînta Arhiepiscopie
a Bucureștilor*

JAN AMOS KOMENSKY

300 DE ANI DE LA APARIȚIA CULEGERII «OPERA DIDACTICA OMNIA»

Komensky a trăit într-o vreme de profunde răscoliri și prefaceri. Libertate în materie de gîndire, libertate de credință, respectul individualității, dreptul pentru fiecare om de a trăi o viață complectă, iată cîteva numai din ideile formulate în vremea Renașterii și care, oriunde răzbăteau determinau frămîntări și acțiuni de izbire și înlăturare a unor învechite tradiții apăsătoare și refractare mersului înainte al vieții.

Dar, cum se-întîmplă de obicei cînd e vorba de realizarea unor înnoiri mari în rînduielele vieții, așa s-a întîmplat și în epoca de care vorbim: forțe imense se coalizară străduindu-se să împiedice marșul triumfal al ideilor celor

noi despre lume, despre om și despre viață. Reprezentanți ai romano-catolicismului și ai stăpînirii politice de atunci, văzîndu-și amenințate pozițiile și privilegiile, își organizează și dezlănțuiesc toate forțele lor împotriva impetuozității a concepțiilor înnoitoare și a schimbărilor adînci care se anunțau.

Astfel încît, lumea ajunsese, atunci, a fi împărțită în două tabere distincte: tabăra celor ce militau pentru progres, și tabăra celor ce se împotriveau cu îndîrjire oricăror schimbări și înnoiri.

Amos Komensky s-a încadrat de la început, ca luptător activ, în prima abără.

*

S-a născut în 1592 într-un Țorășel din Moravia. Părinții săi au fost morari și, din punct de vedere religios, au făcut parte din asociația Fraților Moravi, caracterizată prin fermitatea credinții, austeritatea vieții și combativitatea ei împotriva opoziției romano-catolice și habsburgice.

Rămăs orfan de timpuriu, n-a izbutit să meargă la școala medie decît la vîrsta de 16 ani. Chiar de la această vîrstă și-a manifestat convingerea că drumul spre fericirea oamenilor trece prin educație. Gîndul acesta l-a călăuzit în întreaga sa activitate de mai tîrziu.

Carte înaltă a învățat la școlile calvine din Herborn și Heidelberg.

În 1616 a fost rînduit ca preot. În 1618 este preot în Fulneck, unde i se dădu în grijă și școala recent întemeiată aici. După trei ani invazia armatei spaniole îl sili să părăsească orașul. Iși pierdu cu această ocazie avutul și soția și copilul.

După un popas de cîțiva ani în Boemia, se refugie în Polonia la Lissa. Aici a fost numit episcop al comunității din care făcea parte.

A călătorit prin Anglia, Suedia, Ungaria și în sfîrșit, — după nimicirea orașului Lissa în timpul unui asediu —, s-a refugiat în Olanda unde a și murit. /1670/.

Paralel cu activitatea preotească, Komensky a desfășurat și o prodigioasă activitate didactică și cărturărească. A publicat peste 100 de lucrări.

Cele mai importante sînt: *Janua linguarum reserata/Lissa 1631/*, lucrare tradusă în 12 limbi europene și în cîteva asiatice; *Orbis pictus sensualium / Nürnberg 1658 /* și mai ales *Didactica Magna*, tipărită împreună cu alte 38 de lucrări, la Amsterdam, în 1657, în culegerea intitulată: *Opera didactica omnia / 2118. pag. in folio /* de la a cărei editare s-au împlinit anul trecut, trei veacuri.

*

Ce interes prezintă pentru cititorii Revistei noastre: preoți și studenți teologi, comemorarea lui Komensky?

Komensky și-a împletit activitatea sa de pedagog cu aceea de preot. În această ultimă calitate, el nu și-a limitat activitatea exclusiv la îndeplinirea îndatoririlor sale cultice și la rostirea de cuvîntări bisericești. Komensky a înțeles misiunea preotească nu numai ca activitate culturală și de propovăduire a învățăturilor creștine, dar și ca muncă de educare temeinică a credincioșilor. Cea mai bună cale pentru îmbunătățirea vieții oamenilor și deci, și a credincioșilor, zicea el, este calea educației.

Ca preot, Komensky a arătat un viu interes educației morale și religioase.

Scopul educației morale este împodobirea credincioșilor cu toate virtuțile și în primul rînd cu virtutea înțelepciunii, a cumpătării, a bărbăției și a dreptății. Înțelepciunea îl pune pe cel ce o posedă în condiția de a judeca drept, corect, asupra lucrurilor; bărbăția îl face stăpîn pe sine; dreptatea îl obligă de a nu vătămă pe nimeni; de a da fiecăruia ceea ce-i revine; de a fugi de

minciună și înșelăciune. Komensky subliniază că, în strînsă legătură cu dreptatea, credincioșii să fie deprinși a vedea scopul vieții nu în egoism, în preocuparea cu exclusivitate sau cu precădere de interesele proprii, ci în slujirea lui Dumnezeu și a semenilor /Cf. Did. magna, 23, 3-8; 12/.

Educația morală trebuie să înceapă de timpuriu și anume trebuie să înceapă cu formarea deprinderilor morale. Acestea se formează prin exercitarea voinței și prin exemplu. „După cum copiii învață ușor mersul prin mers, vorbirea prin vorbire, scrierea prin scriere, tot așa trebuie să învețe supunerea prin supunere, cumpătarea prin cumpătare, sinceritatea prin spunerea adevărului, perseverența prin perseverență”/Ibid. 23, 14; 13, 15/. Așadar, nu teorie asupra virtuților, ci punerea credincioșilor în condiția, de a le practica, de a le trăi, de a-și adapta, prin exercițiu, voința, la cerințele aspre ale virtuților.

Un ajutor neprețuit în formarea deprinderilor morale îl pot da exemplele. Atît cele directe, cît și cele din istorie. Să fie folosite, însă, cu precădere, exemplele vii, directe, pentru că acestea influențează mult mai puternic asupra voinței celor de educat./Ibid. 23, 15/.

La exemple se pot adăuga prescripții regule de viață, care să justifice conduita virtuoasă. Regulele morale vor fi luate din Sfînta Scriptură și din operele înțelepților.

Copiii să fie feriți de întovărășirile rele și în caz de nevoie să li se aplice pedepse./Ibid. 23, 16-18/.

Ce privește viața religioasă, aceasta, zice Komensky, constă în evlavie; iar evlavia constă în căutarea și găsirea lui Dumnezeu pretutindeni; în urmarea și bucuria de El/Did. magna, 24, 1-2/.

La căutarea și găsirea lui Dumnezeu ne folosim de rațiune; la urmarea Lui — de voință; iar bucuria în prezența Lui o încercăm prin sentimente.

Unde îl găsim pe Dumnezeu? Il găsim în Sfînta Scriptură, în lume și în noi înșine. În Scriptură avem cuvîntul lui Dumnezeu; în lume faptele sale; în noi înșine îndemnul spre El. Scriptura, lumea și firea noastră sînt cele trei izvoare ale evlaviei. Mijloacele prin care putem obține evlavia din aceste izvoare, sînt: reflexiunea, rugăciunea și cercetarea de sine.

Reflexiunea ne pune în situația de a ne da seama că toate provin din bunătate și bunăvoința lui Dumnezeu. Prin rugăciune cerem lui Dumnezeu să ne vină în ajutor cu îndurarea Lui și să ne călăuzească pașii cu Duhul Său. Prin cercetarea de sine ne dăm seama de starea evlaviei noastre, de ispitele cu care avem de luptat și de datoria da a ne înălța totdeauna inimile către Dumnezeu./Did. magna. 24, 5-9/.

Practic educația religioasă începe cu formarea deprinderilor de viață evlavioasă, iar acestea se formează prin exercitarea voinței și prin exemple, prin punerea celor de educat în contact direct cu cei ce duc într-adevăr o viață evlavioasă. /Ibid. 24, 29/.

Pentru întărirea evlaviei, adaugă Komensky, este necesar să-i obișnuim pe credincioși cu lectura Sfintei Scripturi, cu participarea la cult și cu perseverența în îndeplinirea poruncilor Domnului. “Citirea Sfintei Scripturi trezește și promovează gîndul la Dumnezeu; practicarea cultului îl face pe Dumnezeu prezent omului și stabilește legătura dintre ei; faptele bune întăresc această legătură deoarece ele arată că noi îndeplinim cu adevărat poruncile Domnului” /Ibid. 24, 19/.

Komensky e de părere că nu numai Scriptura și cărțile de conținut religios pot fi folosite pentru promovarea evlaviei, dar și toate celelalte discipline,

ca unele care, vorbind despre creaturi, în fond și ele ne duc cu gândul la autorul acestor creaturi, ne duc cu gândul la Dumnezeu.

Așadar, atât în educația virtuților cât și a evlaviei Komensky, cere ca accentul să se pună nu pe studiul teoretic al acestora, ci pe grija directă, perseverentă, de a aduce pe cei de educat în situația de a trăi ca oameni virtuoși și evlavioși. Credincioșii trebuie să știe că „adevăratul creștinism este acela în care credința este arătată prin fapte“. /Ibid. 24, 16/.

Dar oare virtutea și evlavia sînt ele suficiente pentru ca un credincios să devină om deplin?

Komensky răspunde cu un *NU* hotărît. Omul „nu poate deveni om decît numai dacă este instruit“, /Did. m. 6, 1/. Firea însăși îl îmboldește să iasă din pasivitate, să se îndrepteze spre realitățile înconjurătoare, să vie în atingere cu ele și să le cunoască. Simțurile și rațiunea aduc, pentru posesorul lor, îndemnul și obligația de a lua contact și de a cunoaște lucrurile, animalele, plantele, anotimpurile, stelele, universul întreg.

Ca preot, Komensky folosește și argumente teologice pentru a justifica necesitatea educației intelectuale. Omul, zice el, este chipul lui Dumnezeu. Cînd un chip, însă, e făcut cu grijă, nu se poate să nu răsfrîngă trăsăturile modelului.

Cum între însușirile Creatorului, atotștiința ocupă loc de frunte, e limpede că și închipul Creatorului adică în om, trebuie să se resfrîngă ceva din atotștiința dumnezeiească. De fapt experiența arată că omul năzue după o știință nelimitată. /Ibid. 5, 4/.

Se știe, scrie Komensky, că scopul final al credinciosului este viața de veci. Trebuie să se mai știe, însă, faptul că viața de dincolo nu poate fi dobîndită decît de cel ce trăiește deplin viața de acum și de aici. Și viață deplină nu trăiește cel ce rămîne în virtute și evlavie, ci acela care la acestea adaugă instruirea, cunoașterea, dezvoltarea puterilor intelectuale. Pentru preotul Komensky, ca să te mîntuiești nu-i destul să crezi în Dumnezeu, ci la aceasta trebuie să adaugi luminarea minții prin cunoașterea operii mîinilor Sale, a lumii, a universului. Ca să te mîntuiești nu-i destul să fii om bun și evlavios, ci trebuie să fii și om luminat.

Cunoașterea lumii, zice Komensky, se va obține nu atît, din cărți cît mai ales din contactul direct cu realitățile, prin intuiție și cercetare, prin știință. Komensky face distincție între metodele folosite în teologie și metodele folosite în știință. În sfera acesteia din urmă, zice el, nu au ce căuta metodele operînd cu dovezi din autoritate. „Oamenii trebuie să înțelegă lucrurile să și-o dobîndească, pe cît posibil, nu din cărți, ci din cercetarea cerului și a pămîntului, a stejarilor și fagilor, adică să cerceteze și să cunoască lucrurile prin ei înșiși, iar nu prin observațiuni și mărturisiri streine... Să nu se învețe nimic numai pe baza dovezilor din autoritate, ci din contră prin demonstrare și anume prin cea empirică și prin cea rațională“, /Ibid. 18, 28/.

Așadar, după Komensky, pentru pătrunderea realităților văzute sau ascunse ale lumii trebuie să se folosească metoda cunoașterii cauzale. Natura își are legile ei, și fenomenele ce se petrec în cadrul ei nu pot fi înțelese și stăpînite decît prin cunoașterea legilor care o guvernează.

Precum cunoașterea naturii trebuie să se întemeieze pe intuiție și cercetarea ei directă, la fel cunoașterea celor de educat trebuie să se întemeieze pe cercetarea directă a legilor de dezvoltare a acestora. Procesul educației și, firește, și acela a instruirii, să nu se facă la voia întîmplării, ci pe baza cunoașterii fazelor de dezvoltare a celor de educare, și a cerințelor specifice fiecărei faze.

La învățătură să aibă acces toți oamenii fără deosebire. Și conducătorii și cei conduși; și bărbații și femeile; și cei înstăriți și cei săraci, și cei bine înzestrați și cei mai slab înzestrați. Și lucru cu totul nou: chiar și cei întirziați (Ibid. 6, 7-10). Iar învățătura să se dea nu pentru a împodobi mintea celor de educat, ci pentru a le spori forța, pentru a-i pune în condiția de a se îmbogăți pe ei și de a-și îmbunătăți întreaga lor viață. Nu știință pentru știință, ci știință în slujba omului.

Komensky nu s-a mulțumit să vorbească altora despre cultură, virtute și evlavie, ci el însuși s-a trudit și a ajuns să fie om de vastă pregătire, de înaltă ținută morală și de adâncă evlavie.

Pe lângă cultura vremii sale, cunoștea temeinic cultura greco-romană și cultura patristică. În lucrările sale, nu arareori citează din Pitagora, Socrate-Platon, Aristotel, Cicero, Seneca, Epictet, Quintilian; apoi din Tertulian, Lactanțiu, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Ioan Hrisostomul, fer. Augustin. etc.

A cunoscut ideile pedagogice ale înaintașilor, reținând din ele pe cele viabile și dezvoltându-le în acord cu cerințele și aspirațiile vremii sale, caracterizate prin lupta burgheziei în ascensiune, contra feudalismului în descompunere.

Komensky era bine orientat și în celelalte științe: filozofie, filologie, geografie, istorie, fizică, astronomie, scriind el însuși, în aceste domenii, lucrări importante pentru vremea de atunci.

Cît despre viața sa religios-morală se poate spune că era exemplară. Citea cu pasiune Sf. Scripturi și le folosea masiv în lucrările sale. Prețuia mult rugăciunea. A alcătuit el însuși cărți de rugăciuni. (De ex. cartea: Adăpost în vreme de necaz). Ducea o viață simplă, de muncă intensă închinată binelui celorlalți. Atît cultura cît și faima pe care și le dobîndise le-a folosit din plin pentru ajutorarea semenilor.

Deosebit de sensibil la suferințele săracilor, el îi mîngîia, îi îmbărbăta, le lua apărarea, și ajuta și susținea cu căldură și vigoare dreptul lor la o viață omenească, demnă, fericită. În lucrarea sa: Plîngerile către cer ale săracilor, Komensky vorbește în cuvinte zguduitoare despre suferințele săracilor din vremea sa, și despre nedreptățile strigătoare la cer ce se făceau acestora.

Prin colecte și din veniturile sale personale sprijinea în deosebi pe cei tineri în care el vedea pe purtătorii și făuritorii unui viitor mai bun.

Komensky credea cu tărie că îmbunătățirea oamenilor se poate face prin educație; dar nu a fost străin nici de ideea că fără o sensibilă ameliorare a condițiilor materiale, educația nu-și poate da roadele ei. O dovadă în această privință o constituie faptul că, pe cînd era preot în Fulneck, Komensky nu s-a mulțumit să dea credincioșilor îndemnuri în direcția virtuții, evlaviei și culturii, dar s-a ocupat și de viața lor materială. În cadrul acestor preocupări el a adus din Ungaria un număr de stupi de albine și i-a așezat în grădină, lângă turnul bisericii, ca să fie văzuți de toți credincioșii săi. Apoi a dat lămuriri practice parohienilor și i-a sprijinit efectiv ca și ei să-și procure stupi și să-și îmbunătățească astfel condițiile de viață.

O altă idee mare care l-a preocupat toată viața pe Komensky a fost ideea realizării unei păci durabile atît între confesiuni cît și între toate popoarele. Dăm, aici, pe scurt, cuprinsul uneia din lucrările lui, în care se ocupă cu problema păcii. Lucrarea este intitulată: *Calea către pace*, și a fost tipărită la Lissa în 1637.

Cartea cuprinde 4 capitole. În primul cap. își pune întrebarea: Ce este pacea?, la care răspunde așa: *Pax tranquilla libertas*, pacea este libertatea liniștită, libertatea într-un climat de liniște și înțelegere reciprocă între oameni.

În cap. 2 vorbește despre: Căi nepotrivite către pace. Acestea sînt: a) Nimicirea adversarului prin violență; b) Cearta pentru credință pînă ce adversarul e redus la tăcere și e făcut de rușine; c) Separarea de adversar sau izgonirea acestuia. Cap. 3 arată: Adevărata cale către pace, și aceasta constă în: a) Iubire, nu violență; b) Simplitate în credință, nu ceartă pentru credință; c) Toleranță reciprocă. În capitolul 4 vorbește despre: Mijloacele pentru aplanarea neînțelegerilor de pînă acum. a) Să ne iubim unii pe alții; b) Să nu ne certăm pentru *sensul* credinței, ci să ne străduim pentru *faptele* credinței; c) Să învățăm cum să ne înțelegem și să ne unim tot mai strîns.

Într-o altă lucrare: *Ingerul păcii* (1667), Komensky se adresează tuturor popoarelor, îndemnîndu-le, ca, pentru aplanarea neînțelegerilor dintre ele să renunțe de a mai recurge la războaie. Ca preot creștin, Komensky era adînc convins că, în calitatea lor de fii ai aceluiași Dumnezeu, oamenii sînt în lumea aceasta nu pentru a-și provoca suferințe și a se extermina reciproc, ci pentru a trăi în pace și a colabora în deplină înțelegere și frăție la realizarea unei fericiri comune.

Merită să fie menționată aci și o altă trăsătură a lui Komensky.

A avut multe de suferit începînd chiar din copilărie. Ce suferință mai mai mare poate fi, pentru un copil, decît aceea de a-și pierde mama? Komensky a rămas de timpuriu și fără mamă și fără tată.

A avut tutori, e adevărat. Dar, pesemne, aceștia, nevăzînd nici un folos în dragostea pe care ar fi trebuit s-o arate orfanului, îl neglijară cît putură mai mult.

Urmară anii grei de studiu, de nesiguranță, de muncă îndirjită, în condiții aspre. Pentru ca apoi, abia la începutul carierei fiind el, să se vadă îmbrîncit brutal, într-o pribegie nesfîrșit de lungă și de tristă. Nu odată, rămas fără nimic din tot ce agonisise, a trebuit s-o ia de la capăt. A trebuit să umble din loc în loc, să-și caute adăpost, să muncească din greu, purtînd uneori în brațe, cadavrul unuia sau altuia din membrii propriei sale familii.

Dar toate aceste aproape supraomenești suferințe nu l-au doborît. După fiecare lovitură se ridica mai dîrz, mai hotărît, mai îndrăzneț.

Nu se poate să nu rămii adînc impresionat de puterea de rezistență a acestui om, care deși trîntit la pămînt de lovituri nimicitoare, izbutea totuși să se ridice, să se refacă repede, să-și împrospețeze puterile, să-și dezvolte mereu activitatea, să apese bărbătește pasul în fruntea luptătorilor pentru o viață nouă și să inspire tuturor celor ce l-au cunoscut o robustă încredere într-un viitor mai bun pentru poporul său și pentru lumea întreagă.

Vorbînd așadar, despre folosul pe care cititorii Revistei noastre îl pot avea din cunoașterea operii și vieții preotului pedagog Komensky, va trebui să subliniem următoarele:

Komensky a socotit ca parte integrantă a activității sale preoțești preocuparea continuă și directă de educația credincioșilor. El a înțeles că pentru a forma credincioși virtuoși și evlavioși nu-i suficient să-i aduci la slujbă și să le adresezi îndemnuri verbale, ci e trebuit să te ocupi și de adaptarea, prin exercițiu metodic, a voinții lor, la cerințele virtuții și evlaviei. Slujbele și îndemnurile la virtute și evlavie sînt bune dar numai asociate cu munca de formare la credincioși a deprinderii de a trăi în mod obișnuit o viață virtuasă și evlavioasă.

Virtutea și evlavia nu dau ele singure măsura omului. În firea omenească sînt și puteri intelectuale care se cer dezvoltate.

Komensky a demonstrat că nimeni nu poate fi om în înțelesul plin al cuvîntului, dacă nu-și dezvoltă și puterile intelectuale, prin cunoașterea lumii

în care trăiește. Komensky a arătat că fără o cultură intelectuală oamenii nu pot stăpîni legile firii și nu-și pot construi o viață omenească.

Între virtute și evlavie de pe o parte, și cultură pe de alta, preotul Komensky a găsit că există un raport, nu de exclusiune ci de sprijin reciproc, de solidaritate vitală. Trebuința de a cunoaște, de a se cultiva este tot atît de constitutivă firii omenești ca și trebuința de a fi virtuos și evlavios.

Komenski susține, așadar, că preotul trebuie să sprijine și promovarea culturii intelectuale. Valoarea pentru viață, a virtuții, evlaviei și culturii, poate fi arătată în multe feluri. Komensky a subliniat că mijlocul cel mai bun pentru a demonstra ascultătorilor necesitatea virtuții, a evlaviei și culturii este acela al exemplului personal. Credincioșii să vadă nu atît din cuvîntările preotului, cît mai ales din viața lui de toate zilele, ce este virtutea, evlavia, mintea luminată.

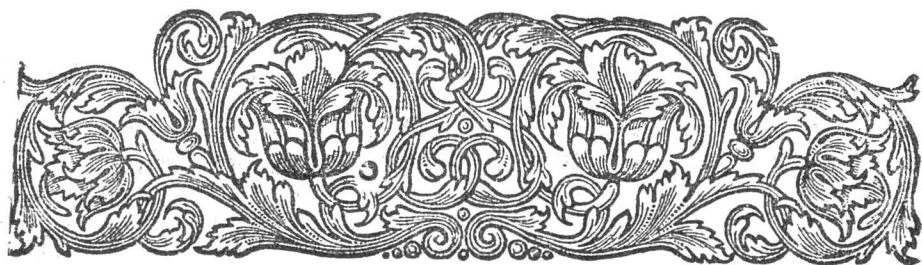
Se poate mulțumi oare, preotul, numai cu promovarea vieții sufletești a credincioșilor? Răspunsul lui Komensky e că, oamenii, orice calitate ar avea, în dezvoltarea lor sufletească rămîn mereu condiționați de starea lor materială. Preotul trebuie să-și dea tot sprijinul său în n.unca de îmbunătățire a condițiilor materiale ale oamenilor.

Experiența a arătat, însă, că nici virtutea, nici evlavia, nici cultura, nici economia, nu pot propăși decît într-un climat de pace. Adînc convins de lucrul acesta, Komensky a arătat, prin exemplul personal, că preotul nu satisface deplin misiunii sale decît militînd cu hotărîre pentru statornicirea păcii și colaborării frățești între oameni, indiferent de apartenența lor confesională și națională.

În sfîrșit, prin îndrăzneala, curajul, încrederea în izbîndă, prin eroismul cu care a luat în piept și a biruit suferințele, nenorocirile și imensele greutăți pe care viața i le-a prăvălit în cale, Komensky a arătat că spiritul în care un preot trebuie să-și îndeplinească misiunea este spiritul luptei și al jertfei, este spiritul îndrăznelii și al încrederii neșovăitoare în biruință

Pr. Prof. C. BELU

COMEMORĂRI

PREOȚII REVOLUȚIONARI, ÎN 1848

Mișcarea din 1848 a găsit ecou și printre preoți, în fruntea cărora a stat vestitul Papa Șapcă — un balcanic — venit în satul Celei, vechea așezare romano-bizantină, din ținutul Romanaților. Ideile sale de reînnoire au putut fi cunoscute și împărtășite și de alți preoți, în mijlocul cărora trăia el. Între aceștia, apar și preoții din Islaz, unde se dăduse proclamația cunoscută, cit și cucernice fețe, din județul vecin, Teleorman. Dintre aceștia din urmă, cunoaștem doi, de care va fi vorba aici, și anume; Popa Pană din Rîioasa și Popa Radu din Lița.

Despre activitatea lor revoluționară, am aflat răsfoind cindva dosarele minăstirii Govora¹. Pentru fapta lor, ei sînt pedepsiți, în urma intervenției generalului rus Duhamel. Acesta aducea la cunoștința Mitropolitului Neofit (1840-1849) că, în urma anchetei făcută de comisia rînduită, s-au găsit „vinovați și amestecați între acele nepravilnice fapte“, și preoții : Florea sin Popa Pană, din satul Rîioasa, Ivan sin Popa Radu din satul Lița, sud Teleorman, Oprea sin Popa Dumitru ot Islaz și Gheorghe sin Popa Gheorghe, sud Romanați“. Deci, era vorba de patru vinovați, din care doi făceau parte din Eparhia Rîmniceului. Mitropolitul se ocupa numai de cei doi Teleormăneni, pe care-i surghiunea la Minăstirea Govora, săracă în călugări. Egumen era Kir Eftimie, un om doritor de fast și care pleca des din chinovie, spre București.

Mitropolitul le prescrie tratamentul în minăstire : în fiecare zi la biserică, treizeci metanii la orice slujbă, mîncare ușoară și uscată și băuturi spirtoase nici de cum. Astfel, ei vor putea să se curețe „de toate acele rătăcirii“.

Hirtia sosea la minăstire la 4 februarie 1849, iar egumenul Eftimie punea pe ea o apostilă energică : „să va urma întocmai cu paza lor și a să străjnicii pentru netrebnică faptă“.

Preoții simțiră greul surghiunului și, executînd toate comandamentele autorității, așteptau eliberarea. Buna lor purtare, dublată, probabil, de tradiționala noastră îngăduință, făcură pe Kir Eftimie să intervină pentru slobozirea lor, acasă. Aceasta, cu atît mai mult, cu cît în august 1849, ocirmuitorul Sfinței Mitropolii era Nifon, viitorul mare Mitropolit, în locul lui Neofit. Intervenția avu urmarea dorită, căci la 17 septembrie 1849, ei fură eliberați. Nu uit a atrage atenția asupra frumoasei limbi și interesantei alcătuirii sintac-

1. Arhiva Minăstirii Govora Dos. Nr. 2 (1843-1861) nenumerotat.

tice ale acestor acte, de acum un secol și mai bine, în urmă. Lăsăm să urmeze aci :

I

Primită Apr. 27
No. 17

Neofit din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro Vlahiei

Prea Cuviosului Arhimandrit Kir Eftimie
egumenul Mănăstirii Govora, sud Vilcea.

O Departament al trebilor din lăuntru prin două adresuri cu No. 891 și 1032, ne vestește că, în urma operațiilor ce au făcut comisia rînduită cu cercetarea pentru cîți a luat parte la întîmplările trecutei revoluții, a dovedit între alții de vinovați și amestecați între acele nepravilnice fapte și pe preoții și anume: Florea sin Popa Pană din satul Rîioasa, Ivan sin Poța Radu din satu Lița, sud Teleorman, Oprea sin popa Dumitru ot Islaz și Gheorghe sin popa Gheorghe sud Roman și și că după rezoluția Ecselenții sale D. gheeneral Duhamel dată la raportul pomenitei comisii, aceștia urmînd să-și ia convenita osîndă ce să va chibzui de noi ca pentru niște fețe bisericești, și trimite la sf. Mitropolie cu cerere ca să se pue în lucrare cele coprinse în hîrtiile ce ni le-au arătat. Drept acela, de vreme ce ei și-au uitat datorile la care sînt chemați cei bisericești și au îndrăznit însuși să se amestice și să cugete a să folosi de rodurile făgăduite de constituție în loc adică să împrăstie între poporani liniște și supunere, noi ca pe niște vinovați punîndu-i, trimitem la acea mănăstire pã doi din ei și anume pã Florea și Ivan, și poruncim Prea cuviosii tale ca după primirea lor acolea să-i aibi în bună pază, de nedosire, să-i rînduești a păzi în toate zilele la biserică și în vremea slujbi să facă cite treizeci² metanii, mîncarea să le fie ușoară și uscată și băuturi spirtoase să nu le dea nici de cum, sînd așa în pază pînă la al doilea poruncă, spre a cunoaște greutatea și osebiria canonisirii și căindu-să din inimă de a lor netrebnică faptă să se poată curăți de toate acele rătăcirii ce le înfășura mințile (prin sfaturile ce intradins le vei da și Prea cuviosia ta).³)

† Neofit mitr. Ungro Vl.

Sef. canț. G. Zosima

Anu 1849 luna Febr. 4 No. 558

Potrivit celor poruncite de sfta Mitropolie pentru trimișii popilor surghiuniți la această mănăstire să va urma întocmal cu paza lor și a să străjnicii pentru netrebnică faptă ce o au urmat cu luarea părții trecutei răzvrătiri.

1849 Apr. 27⁴)

II

Prea o sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei igumenul Mănăstirii Govora plecat raport.

Raport la Sf. Mitropolie

Preoții Florea sin popa Pană și Ivan sin popa Radu din sud Teleorman ce sînt trimiși spre canonisire la această mănăstire cu porunca Prea Sfinții Voastre de supt No. 558 din 4 ale trecutului Febr., dela a lor venire aicea și pînă acuma supuindu-să cu tuată răbdarea la canoanele prescise prin mai sus pomenita poruncă au dat dovezi dă pocăință pentru cele urmate în vremea trecutei revoluții. Și fiindcă pomeniții să tînguesc pã toate zilele că de atîta vreme lipsind dupe la casele lor li s'au prăpădit tot, precum mai pe larg vă veți îndăstula Prea Sfinția Voastră din alăturata în original hîrtie a lor ce mi-au îndreptatără (sic).

De acea iau și eu îndrăzneală a ruga plecat pã Prea Sfinția Voastră să vă milostiviți asupra lor că de va sta puțină să-i sloboază de sub această osîndă și

2. Altă mină, poate chiar a Mitropolitului.

3. Scris de Mitropolitul Neofit.

4. Apostila starețului Mănăstirii Govora.

prin urmare să poată și ei din vreme a-și face agonisirea cîmpului pentru hrană a nenorociților copii ce arăt că au. Și oricum Duhul sf. va va lumina pă Prea Sfinția Voastră asupra ticăloșii lor (mă rog a avea stăpînescul răspuns).

1849 Avg 7
No. 29

O altă copie în același dosar și cu același conținut, poartă data de : „1849 Sept 12 No 37“.

III

Primită Septb 17
No 47

Ocirmuirea Sf. Mitrop a Ungrovlah.

Prea cuviosului arhimandrit Kir Eftimie igumenul mănăstirii Govora (din sud Vilcea)

Primindu-să raportul prea cuvioșii tale cu No 29 și alăturata pă lîngă dînsul jalba preoților Florea sin Popa Pană ot Rîloasa și Ivan sin Popa Radul din satul Lița judț Teleorman, carel după arătarea cinstului Departament din lăuntru făcută prin adresul supt No 891 din 28 Ghenr trecut că s'au dovedit amestecați în evenimentile trecute arătîndu-să cu nesupunere către legiuirile întocmite, s'au trimis în canon la acea mănăstire cu porunca noastră de supt No 558 din 4 Febr. Am văzut acum cele ce și ei și Prea cuvioșia ta arăți. Și de vreme ce încredințezi că amîndoi în cursul vremii de cînd se află acolo au dat dovezi de pocăință pentru cele urmate de dînși, făgăduind îndreptare și părăsire pă viitor. Apoi pă aceste temeiuri dăm dezlegare a să slobozi spre a să întoarce la urma lor arătîndu-le că acum să iartă povătuindu-i și însuși ca să-o mărginească în datorile lor, iar nu să să amestece în pricinii care nu sînt de căderile preoților.

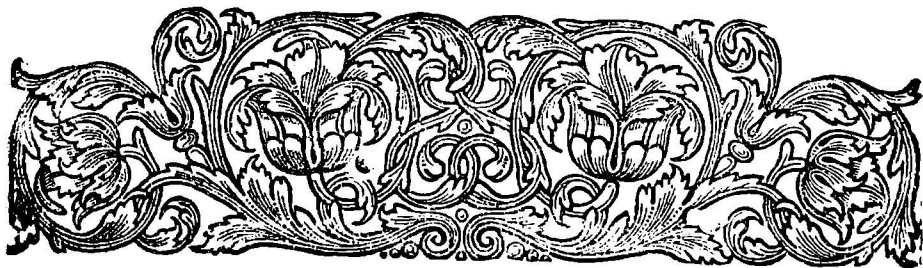
Ocirmuitor Sf. Mitr † Nifon Savastias
(iscălitura nedescifr)

849 Septbr. 2
No 3322

Potrivit porunci sftei cîrmuirii a Mitropolii li s'au și dat slobozie lor, a merge la casele lor, povătuindu-i a se feri pă viitor de asemenea împrejurări.

1849 Septbr. 17“

T. G. BULAT

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

LUCRĂRILE CONGRESULUI PENTRU DEZARMARE ȘI COLABORARE INTERNAȚIONALĂ

Capitala Suediei, — țara care n-a cunoscut războiul vreme de peste 100 de ani — orașul Stockholm a găzduit între 16-22 iulie a.c. marele Congres mondial pentru dezarmare și pentru colaborare internațională.

Dragostea pentru pace crește neconținut pe întinsul planetei noastre și uriașei mișcări a partizanilor păcii i se adaugă în fiecare an milioane și milioane de oameni cinstiți care-și dau seama ce urmăresc ațîțătorii la război, dar mai ales ce nenorociri provoacă războiul.

În iulie a.c. s-au întâlnit la Stockholm 1264 de soli ai popoarelor din 78 de țări. Pentru prima oară au luat parte la un astfel de congres reprezentanți ai popoarelor din Taylanda, din Porto-Rico, Ghana, Malaya, Iugoslavia, etc.

«Porțile Congresului de la Stockholm au fost larg deschise pentru toate organizațiile, cercuri sociale, pentru toate curentele de opinie, pentru toți acei care vor menținerea și consolidarea păcii în lume și care cred în posibilitatea conviețuirii pașnice, a tuturor popoarelor de pe planeta noastră, indiferent de orînduirea lor socială».

Trebuie menționat faptul că la acest Congres a fost o participare masivă și activă a reprezentanților popoarelor Asiei, Africii și Americii Latine.

Mișcarea de solidaritate a popoarelor afro-asiatice — care a căpătat o formă organizată prin Conferința de la Cairo din decembrie 1957 — a fost reprezentată de chiar Secretarul General al Comitetului, Yusef el Sebai, care a exprimat de la tribuna Congresului, adeziunea deplină la Mișcarea pentru Pace a sutelor de milioane de oameni de pe cele două continente.

Trebuie de asemenea să reținem faptul, că o serie de delegați din țările Asiei și Africii au precizat în fața Congresului că participarea lor la aceste lucrări se bucură de sprijinul și încrederea guvernelor respective.

Țările Americii Latine au avut o participare întru totul asemenea țărilor afro-asiatice la lucrările acestui Congres.

De o deosebită importanță este faptul că la lucrările acestui Congres au participat foarte mulți reprezentanți ai unor grupări ce militează pentru pace, dar care nu aparțin Mișcării mondiale a Partizanilor Păcii. *

Lucrările Congresului de la Stockholm s-au desfășurat într-o atmosferă de sinceră și adâncă prietenie; cei ce au participat la aceste lucrări au venit aci cu inimile larg deschise, împărtășindu-și cu sinceritate gândurile și țelurile luptei lor cu privire la cauza păcii popoarelor, fără a-și ascunde însă îngrijorarea în fața încordării internaționale, mai ales în urma evenimentelor petrecute în Orientul Mijlociu, unde guvernele S.U.A. și al Marii Britanii au intervenit cu armatele lor pentru a înfrîna dorința de libertate și prosperitate a popoarelor din Liban și Iordania.

Agresiunea americano-engleză în Orientul arab a produs o adâncă indignare și vii proteste în rîndul participanților, care au salutat și adoptat cu vie însuflețire propunerea făcută de reprezentanta Indiei — D-na Rameshvari Nehru, ca trupele străine să pice neîntirziat din aceste țări, pentru salvarea păcii, grav amenințată de intervențiile îndrăznețe ale celor două state occidentale.

Solii popoarelor întruniți la Stockholm au arătat încă odată întregii omenirii, viguroase dorință de pace a milioanelor de oameni cinstiți de pe tot globul, au dovedit încă odată că ideea luptei pentru pace a devenit o forță mareață și invincibilă, în stare să exercite o influență hotărîtoare asupra destinului omenirii.

«Viața cere cu insistență ca în relațiile dintre oamenii de bună credință, dornici de pace, să nu predomine divergențele, ci ceea ce-i unește, adică dorința de pace. Tocmai conștiința acestui lucru a făcut ca mulți din acei care abia ieri se aflau departe de mișcarea partizanilor păcii, să vină la Congresul de la Stockholm. Tocmai de aceea, Congresul s-a transformat într-o adevărată întâlnire «la nivel înalt» a popoarelor lumii.

Ordinea de zi adoptată a fost următoarea:

a) Raportul Prof. Frédéric Joliot-Curie, despre țelurile comune ale Congresului;

b) Problema dezarmării;

c) Colaborarea politică;

d) Colaborarea economică;

e) Colaborarea culturală;

f) Colaborarea forțelor iubitoare de pace.

Lucrările s-au desfășurat în ședințe plenare și în ședințele celor cinci Comisiuni, la ale căror dezbateri au luat parte reprezentanți ai tuturor delegațiilor participante la Congres.

În raportul profesorului Frédéric Joliot Curie, se arată că aspectul cursei înarmărilor și continuarea experiențelor cu armele nucleare reprezintă pericole crescînde ale războiului pentru omenire, chiar în timp de pace.

Evenimentele din Liban — se arată de asemenea în raport — îngrijorează în mod serios omenirea iubitoare de pace.

«Este clar că întărirea și menținerea păcii nu poate fi realizată fără colaborare internațională, bazată pe egalitatea în drepturi a tuturor națiunilor, respectul integrității lor teritoriale, al independenței și suveranității lor».

Exploziile nucleare — se arată mai departe — răspîndesc elemente radioactive în atmosferă. Profesorul Joliot-Curie salută în raportul său,

în numele omenirii iubitoare de pace, hotărîrea Uniunii Sovietice de a înceta experiențele nucleare, arătînd că și S.U.A. și Marea Britanie trebuie să urmeze acest nobil exemplu.

Referindu-se la problema coexistenței pașnice, raportul arată că existența sistemelor economice diferite este un fapt. Dacă se refuză admiterea lui, atunci este inutil să se vorbească de pace, și cei care cred că pericolul de război provine din existența sistemelor diferite, trebuie să-și amintească că în timpul cînd în lume nu era decît un singur sistem, existau totuși cursa înarmărilor și războaie.

Profesorul John Bernard s-a ocupat în referatul său despre problema dezarmării, iar vorbitorii ce i-au urmat la tribuna Congresului au arătat documentat ce mare pericol prezintă pentru omenire cursa nebună a înarmărilor, mai ales a înarmărilor atomice, prin stocarea diferitelor arme nucleare, prin instalarea de rampe pentru lansarea rachetelor, etc.

Cursa înarmărilor poate fi oprită. Din păcate, puterile occidentale au împins problema dezarmării în impas, zădărnîcind orice fel de acord. Uniunea Sovietică, nu numai că a făcut numeroase propuneri rezonabile și imediat aplicabile pentru realizarea unui acord în această problemă, fie el parțial, dar a adoptat în mod unilateral măsuri de cea mai mare însemnătate pentru pacea lumii. Este vorba în primul rînd de încetarea de către U.R.S.S. a experiențelor nucleare, cum și de reducerea forțelor armate, exemplu urmat și de celelalte țări socialiste.

Acestor acțiuni, care ajută în mod concret problema dezarmării, puterile occidentale le-au răspuns cu înmulțirea experiențelor nucleare, cu zborurilor continui ale bombardierelor americane încărcate cu arme nucleare în direcția U.R.S.S., cu înarmarea atomică a țărilor care fac parte din N.A.T.O., cu agresiunea colonialistă din Orientul Arab.

Față de această situație, Congresul de la Stockholm a adoptat o Declarație cu privire la dezarmare și colaborare internațională.

«Raza de acțiune și forța distructivă a armelor moderne și îndeosebi a armei nucleare, — se spune în Declarație — sporesc neîncetat. În multe țări se crează stocuri ale acestei arme. Crește numărul rampelor pentru lansarea rachetelor, al depozitelor de arme nucleare și al altor construcții militare, ori sub formă de baze străine, care știrbesc suveranitatea statelor.

Astfel au fost create regiuni deosebit de primejdioase, unde pot izbucni incidente care, contrar voinței popoarelor, le vor atrage în conflicte armate.

Zborurile continui ale bombardierelor încărcate cu arme atomice deasupra Angliei și Arcticii, înzestrarea și organizarea armatelor care urmează într-o măsură tot mai mare linia înarmării atomice, știrea că zone atît de importante ca Germania Occidentală și Coreea de sud sînt înzestrate cu arma atomică, măresc primejdia. După cum arată agresiunea din Orientul Apropiat, omenirea poate deveni în orice moment martoră a acestui lanț de catastrofe care ar aduce ruină și distrugere tuturor popoarelor lumii.

Această cursă spre război și distrugere trebuie oprită.

Este absolut necesar, ca primă măsură, să înceteze imediat și necondiționat exploziile experimentale ale armelor atomice și termonucleare. Aceasta o cer toate popoarele. Necesitatea acestei măsuri a fost arătată de eminenți oameni de știință. Respectarea ei poate fi ușor controlată. Această măsură a și fost luată în mod unilateral de către guvernul U.R.S.S.

Nici un motiv, nici un pretext nu pot fi admise ca justificare a conținutului acestor experiențe, care reprezintă elementul esențial al încordării în relațiile internaționale și despre care știm că de pe acum dăunează sănătății a zeci de mii de oameni și pun în primejdie soarta generațiilor viitoare. Continuând aceste experiențe, S.U.A. și Anglia își asumă o grea răspundere.

Proiectul guvernului francez de a efectua experiențe în Sahara, cerea unor țări, printre care și Republica Federală Germană, de a produce sau de a dispune de arma nucleară, contravin intereselor și năzuințelor popoarelor și împiedică eventualele tratative».

Omenirea iubitoare de pace este mult îngrijorată de atitudinea puterilor occidentale și prin Congresul de la Stockholm, ea face propuneri concrete pentru înlăturarea pericolului de război, pentru dezarmare.

«Crearea unei zone — continuă Declarația — din care să fie înlăturată imediat arma nucleară, să fie retrase treptat trupele străine și să fie lichidate bazele militare străine și întreprinderile industriei de război cu mare capacitate de producție, ar avea o importanță extrem de mare pentru preîntâmpinarea unui atac prin surprindere în regiunile primejdioase ale lumii. Exercițarea în comun a controlului asupra dezarmării în aceste zone ar deschide perspective mult mai largi pentru dezarmare.

Interzicerea experiențelor și a folosirii armei atomice, reducerea armamentelor clasice în condițiile neîncrederii care caracterizează în prezent relațiile dintre state trebuie îndeplinite sub controlul internațional.

În cursul tratativilor din ultimii ani experții au elaborat planuri de măsuri pentru dezarmare, însoțite de măsurile necesare de control și inspecție, bazate pe încredere reciprocă.

Stabilirea justă a măsurilor de reducere treptată a armamentelor clasice și excluderea armei atomice pot asigura o situație în care nici un grup de state să nu poată considera că securitatea lui este subminată în favoarea altui grup.

Dezarmarea nu trebuie să fie înghețată în așteptarea reglementării dificultăților politice. Tocmai pentru că continuă să existe sau izbucnesc noi crize serioase care pun în primejdie pacea în întreaga lume, este extrem de important să se pășească în mod hotărât și neîntârziat pe calea dezarmării. Primele măsuri de dezarmare, contribuind la restabilirea încrederii internaționale, vor ușura totodată adoptarea de noi măsuri și reglementarea divergențelor politice principale. De aceea, este necesară reluarea imediată a tratativilor cu privire la dezarmare într-o formă care să asigure o discuție cinstită și o rezolvare rapidă a problemei, fie în cadrul unei conferințe la cel mai înalt nivel, fie prin mijloacele O.N.U. fie convocându-se o conferință internațională specială. Conferința mondială pentru dezarmare la care să fie reprezentate toate guvernele, ar trebui să se întrunească nu mai târziu de anul 1959.

Cursa continuă a înarmărilor atrage după sine cheltuieli uriașe, care împovărează mult bugetele statelor, frânează sau reduce la zero ridicarea nivelului de trai, precum și dezvoltarea tehnică necesară multor țări.

Se exprimă adesea temerea că reducerea cheltuielilor militare ar putea atrage după sine șomaj și criză economică. Dimpotrivă, reprofilarea pentru producția de pace a ramurilor care lucrează în prezent pentru înarmare poate conveni tuturor țărilor, indiferent de orînduirea lor economică și socială.

Date fiind evenimentele din Orientul apropiat, care subminează pacea din întreaga lume, opinia publică va aprecia în modul cuvenit rolul armei atomice în fiecare conflict.

Opinia publică constituie o forță capabilă să obțină dezarmarea. Toți aceia cărora le revine o anumită răspundere, trebuie să depună eforturi uriașe: trebuie să însuflețească la luptă și să arate consecințele morale și economice ale producției și stocării de armament.

Cererea de pace exprimată de opinia publică este fără precedent în istorie. Ea poate dobîndi o forță atît de hotărîtoare, încît odată început, procesul dezarmării să devină ireversibil. Atunci omenirea va cunoaște, într-o lume lipsită de primejdii și teamă, nenumăratele roade ale științei și tehnicii».

Despre problemele cooperării internaționale pe plan politic, economic și cultural au susținut referate d-nele Rameshvari Nehru — India, și Olga Poblete — Chile (colaborarea politică) profesor Oskar Lange (colaborarea economică) și prof. Arthur Lungkvist, vice-președinte al Consiliului Mondial al Păcii (colaborarea culturală).

Numeroși vorbitori care au luat cuvîntul în susținerea și completarea acestor referate, au subliniat necesitatea colaborării între state și popoare.

«Realitatea istorică — existența a două sisteme sociale diferite — socialist și capitalist — obligă la găsirea căilor pentru coexistența pașnică a acestor sisteme, pentru o întrecere pașnică între ele. Coexistența pașnică presupune însă o dorință reciprocă de reglementare pe calea tratativelor a celor mai principale probleme ale epocii noastre. Uniunea Sovietică a făcut mărturia dorinței ei de a colabora la realizarea unei coexistențe pașnice. Acționînd astfel, U.R.S.S. și întregul lagăr al socialismului nu sînt determinate de slăbiciune, ci dimpotrivă de încredere nemărginită în victoria socialismului în întrecerea pașnică cu capitalismul, de încrederea în forța uriașă a lagărului păcii și socialismului.

Puterile occidentale refuză însă să abordeze problemele vieții internaționale în mod realist. Ele continuă să promoveze o politică aventuristă, de echilibristică pe marginea prăpastiei războiului, ajungînd să comită acte de agresiune ca cele din Liban și Iordania.

În loc să-și întemeieze relațiile între state pe principiile respectului reciproc și neamestecului în treburile interne ale altor țări, S.U.A. și partenerii lor continuă politica odioasă colonialistă, intervenția brutală și sîngeroasă în alte țări, politica dictatului și a «războiului rece».

Viața demonstrează că în zilele noastre asemenea practici nu mai pot supraviețui. În lumea întreagă capătă un uriaș prestigiu «pancea șila», cele cinci principii ale coexistenței pașnice, pe care se bazează relațiile dintre țările socialiste și țările nesocialiste iubitoare de pace. O mare influență o exercită în viața internațională relațiile de tip nou dintre țările socialiste, relații întemeiate pe principiile leniniste ale internaționalismului proletar și care întruchipează marea forță a lagărului socialist.

Participanții la Congresul de la Stockholm au subliniat în cuvîntul lor că este necesar, pentru a consolida pacea, să se dezvolte relațiile între popoare, să se realizeze o mai largă cunoaștere reciprocă și schimburi mai ample pe plan cultural și economic. Pe plan cultural s-a sugerat crearea unei reviste pentru colaborare între Est și Vest, ținerea de conferințe și reuniuni internaționale, turnee, expoziții, concursuri, schimburi de elevi, studenți, profesori. Oamenii de artă și știință au fost îndemnați să mun-

cească pentru apropierea popoarelor, pentru înlăturarea barierelor create de puterile occidentale în calea schimburilor culturale.

Reprezentanții din țările socialiste, în frunte cu U.R.S.S., au arătat de la tribuna Congresului de la Stockholm că aceste țări fac tot ce le stă în putință pentru a opri cursa înarmărilor, pentru întărirea păcii și securității internaționale. Țările socialiste doresc să lărgescă comerțul internațional. Dar cum arată M. Nestorov, președintele Camerei de Comerț a U.R.S.S., la ora actuală schimburile de mărfuri dintre S.U.A. și U.R.S.S. se cifrează doar la 25 milioane de dolari — adică la cca. de 25 ori mai puțin decât în 1930.

Politica S.U.A. de menținere a restricțiilor în comerțul Est-Vest, se lovește de o opoziție crescândă în lumea occidentală. Numeroși oameni de afaceri din Occident, loviți de depresiunea economică ce bîntuie lumea capitalistă, se pronunță pentru relații cu țările socialiste.

La tribuna Congresului, prof. Oskar Lange a subliniat că colaborarea economică internațională asigură posibilități atât de mari de dezvoltare a piețelor de desfacere și de folosire a forței de muncă, cum nu poate oferi economia de război. Cooperarea economică internațională constituie o bază trainică a coexistenței pașnice».

Despre problema colaborării tuturor forțelor iubitoare de pace (pct. 6 din Ordinea de zi), a susținut primul referat prof. James Endicott — Canada, vice-președinte al Consiliului Mondial al Păcii. El a vorbit despre însemnătatea colaborării în aceste momente a tuturor forțelor care activează pentru pace. James Endicott a subliniat amploarea mișcării popoarelor afro-asiatice și a popoarelor din America Latină, popoare care și afirmă cu tărie cuvîntul lor răsplat în apărarea păcii, cum și împotriva colonialismului.

Partizanii păcii vor stăruii în a-și asigura colaborarea tuturor mișcărilor și a tuturor oamenilor care militează pentru pace, pentru înțelegere și prietenie între oameni și popoare. Cei care au urmat la cuvînt au sprijinit cu înflăcărare aceste propuneri, iar Congresul, concretizînd discuțiile și propunerile tuturor vorbitorilor, a adoptat «Chemarea Congresului Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională», al cărui cuprins este următorul:

«Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională s-a întrunit la Stockholm într-o situație dramatică. Intervenția armată, cu nimic justificată a S.U.A. și Angliei în Orientul Apropiat, a pus lumea în fața primejdiei unui război atomic.

În prezent, forțe tot mai numeroase ale păcii din întreaga lume urmăresc țeluri comune, iar Congresul vrea să se facă exponentul acestor țeluri.

Iată de ce Congresul adresează un apel solemn popoarelor și guvernelor. Trebuie să se pună capăt intervenției armate în Orientul Apropiat, luptînd pentru retragerea imediată a trupelor străine din această regiune.

Trebuie convocată o conferință la nivel înalt, care va permite să se facă primii pași pe calea colaborării internaționale.

Trebuie realizată încetarea controlată a experiențelor cu arma nucleară, care va deschide calea spre dezarmarea generală și controlată. Această dezarmare va permite să se folosească pentru dezvoltarea economică și ridicarea nivelului de trai al popoarelor, resursele umane și materiale care sînt folosite în prezent pentru pregătirea războiului.

Guvernele trebuie să renunțe la «războiul rece», deoarece el nu poate duce decât la o catastrofă atomică. Guvernele trebuie să recunoască dreptul tuturor popoarelor la independență, dreptul de a dispune în mod liber și suveran de bogățiile și de soarta lor. De aceea, Congresul cere tutuor celor ce iubesc pacea, să se unească cu mișcarea partizanilor păcii, căci în unirea tuturor forțelor păcii este chezașa izbîndei finale.

Chemăm toate forțele iubitoare de pace — spune mai departe Chemarea — să lichideze divergențele care xistă între ele și să ajungă la un acord. Ele trebuie să avertizeze opinia publică împotriva primejdiei care amenință, să o mobilizeze pentru ca popoarele să fie atrase în lupta pentru pace.

Și atunci omenirea, eliberată de primejdia și teama față de pericolul atomic, va putea în sfîrșit să se ocupe în condiții de pace de făurirea unui viitor demn și trainic».

Este locul să arătăm că la Congresul mondial de la Stockholm au luat parte și un mare număr de slujitori ai cultelor, de diferite credințe religioase, din apropiate și depărtate țări ale pămîntului. Toate religiile lumii și-au avut aici, reprezentanții lor, căci în delegațiile a numeroase popoare au fost Inalți Ierarhi, preoți și pastori și alți deservenți de culte, reprezentînd pe creștinii ortodocși, romano-catolici, protestanți, sau pe bu-diști, mahomedani și mozaici.

De asemenea, au fost trimise multe mesagii pe adresa Congresului, din partea a diferiți conducători de Biserici, sau din partea a diferiți reprezentanți religioși.

Astfel, Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și al întregii Rusii a trimis Congresului următorul mesaj:

«Salut Congresul mondial și-i urez succes deplin în realizarea scopurilor sale nobile; fie ca războiul să dispară pentru totdeauna, iar pacea și înfrățirea să se înscăuneze între popoare. Acest lucru îl așteaptă și-l cer oameni; din lumea întregă. Pentru creștini, aceasta constituie împlinirea voinței divine».

În numele Organizației de luptă pentru pace a clerului romano-catolic din Ungaria, «Opus pacis», Arhiepiscopul de Kalucza Iosif Grosz, a trimis Congresului un frumos mesaj, în care arată că activitatea pentru pace se desfășoară «exact în spiritul Evangheliei și potrivit cu directivele Sanctității Sale Pius al XXII-lea, șeful Bisericii Catolice, care — afirmă Arhiepiscopul Iosif Grosz — de la urcarea sa pe tron, a propovăduit fără încetare și a recomandat pacea».

În mesajul său, Decanul Catedralei Sf. Paul din Londra, Reverendul L. John Collins, declară că simplul fapt de a vorbi de folosirea armelor atomice este «cu totul incompatibil cu Evanghelia și nu face decât să violeze sentimentele de umanitate și demnitate».

Mesagii cu cuprins asemănător au trimis Arhiepiscopul Letoniei, Gustav Turs, pastorul Martin Niemöller din Germania occidentală, etc.

Biserica Ortodoxă a fost reprezentată la acest Congres de trei mari personalități religioase, și anume:

1. Prea Fericitul Chiril, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare;
2. Inalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae al Krutițelor și Colomnei;
3. Inalt Prea Sfinția Sa Iustin Moisescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae al Krutițelor și Colomnei a rostit, în ședință plenară, una din cele mai frumoase cuvântări care s-au auzit în sala Congresului, stăruind asupra unității tuturor oamenilor de bine, pentru înlăturarea războiului.

«Pe lângă participarea la dezbaterile din ședințele plenare ale Congresului, reprezentanții confesiunilor creștine au ținut și ședințe speciale, în care au analizat modalitățile de intensificare a acțiunii de luptă pentru pace în rîndurile credincioșilor lor, potrivit cu îndrumările Congresului pentru dezarmare și cooperare internațională. În încheierea acestor ședințe, ei au alcătuit următorul apel către creștinii din toate părțile lumii: «Astăzi, cînd o groaznică primejdie amenință planeta noastră, mai mult ca oricînd este necesar să nu rămînă mută conștiința creștină. Frați creștini care aveți una și aceeași Evanghelie a păcii și a dragostei, ucenici ai aceluiași Hristos! Să închinăm toate eforturile noastre luptei împotriva acestei primejdii care amenință lumea. Să chemăm pe frații noștri în Hristos din toate țările care au fost reprezentați la Congresul pentru pace de la Stockholm, să întreprindă o acțiune pe lângă guvernele noastre, cerîndu-le să se ridice pentru apărarea păcii.

Este o crimă împotriva lui Dumnezeu, care a înzestrat pe om cu viață, să se continue experiențele nucleare și să se dobîndească arme atomice pentru atacarea și distrugerea acestei vieți a omului.

Este incompatibil cu conștiința noastră creștină să existe dispute internaționale în vreun fel despre războiul rece sau despre primejdia celui de al treilea război mondial.

Dumnezeul nostru — zice Profetul Isaia — este Domnul Păcii și spiritul de ură și de război trebuie înlocuit pentru totdeauna cu duhul păcii și al dragostei.

«Noi, slujitori ai religiei creștine din diferite țări ale Răsăritului și Apusului, la Congresul pentru pace de la Stockholm, facem un apel către toți creștinii din lume să se unească cu noi, în numele lui Dumnezeu, pentru a ridica glasul nostru în apărarea fierbinte a păcii și să roage pe Mîntuitorul nostru pentru izbînda cauzei noastre».

Acest apel adresat creștinilor de pretutindeni de reprezentanții confesiunilor creștine la Congresul de la Stockholm, a fost îndată urmat de chemări asemănătoare, adresate credincioșilor altor religii ale lumii.

Apoi, ca o încoronare a hotărîrii reprezentanților fiecărei religii de a intensifica acțiunea pentru dezarmare și cooperare internațională în cadrul propriilor lor religii, în scopul unei acțiuni comune, a fost adresat către credincioșii tuturor religiilor din lume, o scurtă chemare, în care se spune:

«Noi, reprezentanții clerului din diferite țări ale Răsăritului și Apusului, cu credințe diferite, venind la Congresul pentru pace de la Stockholm, facem o chemare fierbinte către toți credincioșii din lume, în numele credințelor noastre, atît de scumpe inimilor noastre, de a protesta împotriva armelor nucleare și, în primul loc, împotriva experiențelor nucleare, de a cere de la guvernele noastre negocieri pacifice în toate diferențele internaționale; de a înceta cursa criminală a înarmărilor care duce la un nou război. Cerințele conștiinței și omeniei ne fac pe noi, în-deosebi în aceste zile de încordare, să ridicăm glasul nostru răsunător într-o chemare către credincioșii tuturor religiilor.

Fie ca chemarea noastră să cuprindă pe credincioșii din întreaga lume».

(Din cuvîntarea înalt Prea Sfințitului Dr. Iustin Moisescu, delegat al poporului nostru la Congresul de la Stockholm, rostită în fața cetățenilor Capitalei, cu prilejul dării de seamă).

În afară de aceste documente adoptate de către deservenții cultelor, participanți la Congres, mulți dintre dînșii au luat cuvîntul în fața Congresului, exprimîndu-și cu tărie azeziunea lor la lupta pentru apărarea păcii.

Așa, de exemplu, Reverendul Vince Goring (Canada) a spus:

«Mă adresez tuturor, atît în calitate de creștin, cît și de canadian și vă aduc salutul unui grup de prieteni creștini din Canada care m-au trimis aici. Ca discipoli ai lui Hristos, căutăm să fim făuritorii păcii și să servim Celui care este Stăpînul nostru și Domnul Păcii. Unii oameni, ca cei ce m-au ajutat să vin aici, sînt pacifiști și resping orice mîină de ajutor dată violenței; dar alții au vederi diferite. Personal, cred că în lumea aceasta, sînt oameni gata arecurge la forță pentru a zdrobi pe semenii lor și că un creștin trebuie — în anumite ocazii — să răspundă la violență prin violență, alegînd astfel între două rele, pe cel mai mic.

Războiul însă, după introducerea armelor atomice, îmbracă un nou aspect. N-ar putea exista un mai mare rău decît un război atomic. Ca ucenic al lui Hristos, nu pot formula decît o opinie relativ la războiul atomic: refuz total să-l admit; mă opun formal și voi face tot ce-mi va sta în putere pentru a preîntîmpina ca un atare flagel să se abată asupra lumii. De aceea m-am alăturat vouă, în speranța de a promova pacea.

Ca observator, nu pot reprezenta punctul de vedere al nimănui, afară de al meu propriu. Însă vă pot asigura că mă fac ecoul fidel al gîndurilor unui mare număr de compatrioți de ai mei, creștini. Consfătuiri bisericesti din ce în ce mai numeroase iau poziție în favoarea păcii, din ce în ce mai hotărît; unele au cerut deja suspendarea experiențelor cu armele nucleare. Consiliul serviciului social al Bisericii mele — Biserica anglicană canadiană — a adoptat următoarea rezoluție:

«Avînd în vedere că numeroși savanți autorizați afirmă că radiațiunile radioactive rezultînd din experiențele cu arme nucleare, comportă grave pericole pentru viața omenească, Consiliul serviciului social roagă guvernul canadian de a protesta neîntîrziat împotriva continuării unor asemenea experiențe, cît timp o autoritate internațională calificată nu va fi în măsură să determine exact riscurile existente».

Un mic grup căruia aparțin, a sprijinit în decursul ultimelor trei luni, numeroase reuniuni și două manifestații pentru pace și încetarea experiențelor. Numeroși creștini marcanți sînt de acord că un creștin nu poate și nu trebuie să subscrie la un război atomic. O declarație extrem de energică în acest sens a fost făcută de către Moderatorul Bisericii Unitariene din Canada, care este comunitatea creștină cea mai puternică din țară, membrii săi reprezentînd aproape o cincime din populație. Pot afirma, fără teamă de a fi dezmințit, că creștinii din Canada sînt din ce în ce mai preocupați de problema păcii și a dezarmării.

După ce face o analiză a situației politice, referindu-se la evenimentele din Ungaria și Suez, el urmează:

«Aș vrea să închei cu următoarele: sînt convins că poporul canadian dorește pacea. Sînt convins că lumea vrea pacea. Știu că Dumnezeu este alături de cei care caută pacea și că El va răspunde la rugăciunile celor care o doresc. N-am nici o simpatie pentru cei care stau cu

brațele încrucișate, indiferenți, zicînd: «nu e nimic»; dacă situația ar fi mai puțin gravă, ai putea rîde de lipsa lor de înțelegere. Unii ne asigură că armele atomice nu sînt așa de teribile; alții că ele sînt prea groaznice pentru ca oamenii să le întrebuițeze. Ingrozitoarea realitate, este că există oameni atît de zmințiți, încît, mai de grabă și-ar face rug de distrugere din bombele lor, decît să renunțe la avantajele lor personale. Și, o realitate tot așa de înspăimîntătoare este că există astăzi mijlocul de a distruge civilizația, dacă nu chiar viața. Inșă, eu nu cred ca aceasta să se întîmple; cred că aîta vreme cît pretutindenii, oamenii de bine vor fi gata să lupte pentru pace, va fi posibil, nu numai să se evite războiul, ci chiar să se determine dezarmarea».

Cu asemenea opinii și convingeri s-au adunat la Stockholm deservenții cultelor care au semnat apelurile de mai sus, și cu asemenea convingeri au luat parte la acest Congres cei aproape 1.300 de reprezentanți ai tuturor popoarelor lumii.

Congresul de la Stockholm a avut loc în zilele în care două puteri occidentale — S.U.A. și Marea Britanie — au săvîrșit o gravă agresiune împotriva Orientului Arab.

Starea aceasta a produs o mare îngrijorare în lumea celor ce le este dragă pacea.

În «Apelul Congresului mondial pentru dezarmare și colaborare internațională către popoare în legătură cu situația din Orientul Apropiat și Mijlociu» se arată lămurit acest lucru.

«Asupra popoarelor lumii planează o gravă primejdie, — zice Apelul. Această primejdie crește pe zi ce trece. Sarcina noastră cea mai urgentă și importantă este de a face ca glasul popoarelor să fie auzit cît mai este timp.

Agresiunea forțelor armate ale Statelor Unite împotriva Libanului a fost urmată de debarcarea trupelor engleze în Iordania și trimiterea de trupe engleze în Libia.

Statele Unite, Anglia și Turcia pregătesc noi acte de agresiune în Orientul Apropiat.

Aceste acte amenință să transforme Orientul Apropiat într-un cîmp de luptă și pun în primejdie pacea în întreaga lume. Nimic nu poate justifica nici din punct de vedere juridic, nici moral, agresiunea săvîrșită în Orientul Apropiat, care încalcă Carta Organizației Națiunilor Unite».

Popoarele libere au ridicat protestul lor îndreptățit împotriva acestei agresiuni. În toată lumea au avut loc manifestări ale oamenilor simpli și cinstiți, în care a fost înfierată această agresiune.

«Opinia publică mondială — continuă Apelul — a fost indignată în deosebi de faptul că intervenția în Orientul Apropiat a fost întreprinsă după ce secretarul general al Organizației Națiunilor Unite și observatorii O.N.U., care au pregătit o dare de seamă asupra activității lor, au arătat cu toată claritatea că criza politică din Liban a fost o problemă internă și că acolo nu a avut loc nici un amestec străin.

Acțiunile susmenționate trebuie să fie condamnate, deoarece ele sînt bazate pe folosirea forței împotriva popoarelor care se străduiesc să-și mențină independența și suveranitatea. Popoarele tuturor țărilor trebuie să întreprindă acțiuni rapide, energice și hotărîte pentru a stăvili această agresiune și a menține pacea în Orientul Apropiat și în întreaga lume.

În multe țări ale lumii, opinia publică protestează de acum împotriva agresiunii din Orientul Apropiat prin organizarea de mari manifestații, prin trimiterea de delegații în parlamente, prin petiții, prin luarea de diferite măsuri de către organizațiile sindicale și alte organizații și cere retragerea din această regiune a trupelor americane și engleze».

Prin intervenția trupelor americane și engleze în Liban și Iordania, au fost grav încălcate principiile Cartei Națiunilor Unite. De aceea s-au făcut chemări și către acest mare for internațional, ca să fie înlăturată primejdia, iar Congresul de la Stockholm cere celor ce iubesc pacea să-și unească forțele și toate mijloacele de care dispun, spre a înlătura primejdia unui nou măcel mondial.

«Opinia publică — precizează Apelul — cere de asemenea în mod insistent convocarea imediată a unei conferințe a șefilor de guverne și acțiuni eficiente din partea Organizației Națiunilor Unite în conformitate cu Carta ei.

Congresul Mondial pentru dezarmare și colaborare internațională cere stăruitor ca aceste acțiuni să fie intensificate, lărgite, să devină mai variate, ținându-se seama de condițiile existente în fiecare țară.

Se va pune capăt intervenției armate în Orientul Apropiat numai dacă popoarele întregii lumi vor folosi pentru aceasta toate forțele și mijloacele de care dispun. Numai astfel primejdia unei catastrofe generale va fi înlăturată».

La Congresul de la Stockholm a răsunat cu vigoare cuvântul poporului român iubitor de pace, hotărârea sa fermă de a contribui alături de toate popoarele lumii la apărarea și menținerea păcii în lumea întreagă. Conducătorul delegației române, academicianul Mihai Ralea, a subliniat încrederea profundă pe care o nutrește poporul român în destinele omenirii, în viitorul ei de pace și progres, convingerea poporului român că în vremurile noastre există posibilitatea preîntâmpinării unui nou război, încrederea în creșterea continuă fără precedent a forțelor mondiale ale păcii. Republica Populară Română desfășoară o intensă activitate pe plan internațional, pentru a contribui la destinderea situației în lume, la îmbunătățirea relațiilor între state. Țara noastră a redus în mod succesiv efectivele trupelor armate, a inițiat lărgirea colaborării între țările balcanice, întreține relații economice cu 70 de țări. Pentru a contribui la promovarea unor largi relații economice între toate țările, Republica noastră Populară a luat în sesiunea trecută a O.N.U. inițiativa de a formula principiile ce trebuie să stea la baza acestor relații.

Împreună cu solii popoarelor lumii, Delegația noastră a înfierat agresiunea Statelor Unite ale Americii și Marii Britanii împotriva Orientului Arab, cerînd să fie retrase trupele agresorilor.

La Congres, membrii Delegației române au desfășurat o intensă activitate. Academicianul Horia Hulubei, sosit de la Geneva, unde a participat la Conferința experților atomiști, a luat cuvîntul în Comisia pentru interzicerea armelor atomice. Academicianul N. Gh. Lupu a vorbit despre pericolul creșterii radioactivității atmosferice pentru sănătatea omului. Profesorul Manea Mănescu s-a ocupat de contribuția pe care o aduce la cauza păcii colaborarea economică internațională și intensificarea schimburilor comerciale cu toate țările, în care scop, țara noastră depune eforturi susținute. Scriitorul Eusebiu Camilar a subliniat însemnătatea schimburilor culturale pentru cauza păcii și felul cum țara noastră slujește această

idee. Înalt Prea Sfinția Sa Dr. Iustin Moisescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, în Comisiunea care reunea pe reprezentanții tuturor cultelor participante la Congres, a vorbit despre rolul pe care îl are Biserica în lupta pentru pace, arătând că Biserica Ortodoxă Română s-a integrat loial și cu deplină convingere în această măreață și nobilă acțiune a întregii omeniri.

Pentru cetățenii patriei noastre, hotărârile Congresului Mondial pentru dezarmare de la Stockholm constituie un imbold în măreața acțiune pentru pace, pentru înflorirea patriei noastre dragi. Slujitorii cultelor din țara noastră, preoții Bisericii Ortodoxe Române, laolaltă cu toți cetățenii patriei noastre, conștienți de rolul uriașei mișcări pentru apărarea păcii, și de faptul că forța morală a omenirii este mai întărită astăzi mai mult ca oricând altădată, pentru împiedicarea dezlănțuirii unui nou război mondial, dând urmare acestei convingeri, își vor însuși hotărârile Congresului de la Stockholm, le vor populariza și vor fi tot mai hotărâți în apărarea acestui mare și suprem bun al omenirii: pacea.

Preoții Sfintei noastre Biserici au mereu trează în suflete chemarea scumpă a misiunii lor de slujitori ai «Domnului Păcii».

Ei au în sprijinul acțiunii lor și îndemnul ce li se fac de către membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, care, cu neîncetată grijă îi sfătuiește să fie făuritori de pace, căci «aceștia fiii lui Dumnezeu se vor chema».

REDACȚIA

VIAȚA BISERICESCA ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

SERBAREA DE SFÎRȘIT DE AN LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

Cel mai de seamă eveniment din viața unei școli este sfârșitul anului, căci atunci se produce o gamă întreagă de emoții variate și intense. În sufletul elevilor frează speranțe nedesluite, bucurii nedefinite, regrete pline de duiosie, după cum se reconstituie în conștiința lor, activitatea școlară din cursul anului. Ei știu că acest sfârșit înseamnă clipa solemnă când li se recunoaște în văzul și auzul tuturor, meritul sau nemeritul. Acum se răsplătește public, prin premii, distincții sau simple citări ale unor calități particulare specifice multora dintre ei. Dar emoțiile nu se rezumă numai la alit. La serbarea de fine de an, elevii dau un examen și în fața părinților. Este unicul prilej în care un copil poate să aducă bucurie sau întristare familiei. Cuvântul «promovare» are importanța lui în viața școlară, ca și cuvântul «corijent», sau «repetent». El califică sau descalifică pe un copil, califică și activitatea profesorilor, iar pînă la urmă, se răfrînge asupra întregii școli, deoarece statistica promoțiilor, corijenților și repetenților oglindește, atît posibilitățile psihice ale copiilor, cît și excelența metodologică a profesorilor. O școală nu-și măsoară valoarea nici prin numărul corijenților, nici prin al repetenților. Toți cunosc valoarea relativă a notărilor. Această relativitate înseamnă că o notă poate spune mai puțin decît valoarea reală a conținutului intelectual al elevului; dar în orice caz, nu mai mult. La sfârșitul anului se poate aprecia și voința muncii unui profesor. De aceea, este unica instanță în care se pot pronunța verdicte valabile pentru toți muncitorii intelectuali: profesori, elevi, personal de conducere și de educare.

Seminarul nostru a fost conștient de aceste implicații ale sfârșitului de an școlar și s-a pregătit cu toată grija să-l cinstească în chip solemn, după cuviință. Seminariile teologice, ca înstituții în care arta nu stă mai prejos de disciplinele teologice, au un canon al acestor serbări, de la care nu se abat: serbarea de fine de an este un moment culminant, în care producția artistică formează fondul sentimental pe care se

grefează toate celelalte sentimente de bucurie a izbînzii într-o muncă dificilă, cum este munca intelectuală. De aceea, încă înainte de Paști, prin grija P. C. Sale Părinte Director al Seminarului, — care respectă cu sfințenie această datină, și-i cunoaște excepționala valoare educativă, — s-au fixat jaloanele generale ale serbării: coruri, recitări și teatru. S-a ținut seama de cîteva elemente fundamentale în formarea sufletului unui seminarist: unirea sentimentului estetic cu cel religios și cu cel patriotic. Aceasta a fost nota dominantă în seminarile din țara noastră, de cînd mitropolitul Veniamin Costache a fixat ca puncte de orientare pentru seminarist, dragostea de Biserică și de popor.

S-a mai avut în vedere și faptul că Seminarul a proiectat o excursie în Moldova, Bucovina și Transilvania. De aceea s-au ales coruri și recitări în legătură cu personalitățile care au promovat viața religioasă și cele mai înalte simțăminte patriotice în decursul vremii, ca: Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, etc. Excursia își fixase ca itinerar, urmele acestor domnitori. Dar s-a mai ținut seama și de faptul că, la Suceava s-a deschis în primăvara acestui an, muzeul «Ciprian Porumbescu». Ciprian Porumbescu este un Eminescu al melodiei, dacă trebuie să măsurăm valoarea unui geniu al poporului nostru, cu doza de suferință care i-a strivit ființa, înainte de a-și fi desfășurat toate potențele. S-a ales, din creația lui muzicală, bucata care are structura unui adevărat oratoriu: «*Altarul mînăstirii Putna*», creație muzicală unică, după cunoscuta poezie a lui Vasile Alexandri. Programul a fost conceput în așa fel, încît să cuprindă producții religioase, patriotice și populare și, mai ales, producții actuale, în care să se reliefeze voința nezdruccinată a poporului nostru pentru pace, în care Biserica este angajată în chip deosebit. Pregătirea programului a durat mai bine de trei luni de zile. De aceea, la 29 iunie, cînd s-a dat serbarea, executarea programului artistic a produs o profundă impresie asupra auditorului. Interesant de reținut, faptul că la această serbare au luat parte și părinți ai elevilor.

Serbarea a început la ora 19, în prezența P. C. Sale Părintele Stan Dimancea, Consilier Cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor, reprezentant al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian; reprezentantul Departamentului Cultelor; precum și corpul profesoral al Seminarului. Corurile au fost pregătite și conduse alterantiv de prof. I. Cristescu și de magistrandul C. Drăgușin, distinsul ucenic în arta dirijorală a profesorului universitar Nicolae Lungu. La începutul serbării, după executarea imnului: «*Deschideți mari*» de Gluck, a urmat cuvîntarea festivă rostită de P. C. Pr. Nicolae Buzescu. Directorul Seminarului Teologic din București, din care redăm următoarele:

«Sfîrșitul anului școlar, la seminarii, coincide — după o tradiție plină de semnificații — cu sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Figurile acestor doi corifei ai Apostolilor domină istoria creștinismului; sînt doi munți ale căror piscuri se văd din oricare loc ne-am uita.

Sufletul îmi este legat de acești stâlpi ai Bisericii, prin patetismul pe care mi l-au stîrnit, cînd eram tînar și prin marile bucurii pe care le-am cules în viața mea, ca preot. Durerile le-am uitat; de altfel, adevărul lui Hristos aduce numai bucurie. În această directă legătură cu sfinții apostoli stăm toți cei de aici. Căci cultura noastră creștină, cunoașterea noastră creștină nu sînt niște ornamente exterioare și decorative pentru ființa noastră, ci rostul lor este să-l nască pe Hristos în sufletul nostru. Acest rost l-a

dezvăluit Sfântul Apostol Pavel Galatenilor: «O! Copiii mei, pentru care trăiesc din nou durerile de mamă, pînă ce Hristos va prinde chip în voi» (Galateni, IV, 19).

Toate eforturile noastre în această școală au fost îndreptate în această direcție. Chipul lui Hristos în noi, nu înseamnă stereotipizarea vieții, ci ne consolidează într-o viață duhovnicească armonică și curată, ca să putem trăi în pace. Viața este o luptă — cum spune și poetul nostru, George Coșbuc — dar țelul ei suprem este pacea. Așa ne-a învățat Hristos și așa ne învață și Sfântul Apostol Pavel: «Cugetul duhului este viață și pace» (Romani, VIII, 6). Viața și pacea sînt indestructibil legate, iar troparul sfinților de azi subliniază astfel voința de pace a Bisericii. «Cei ce sinteți între Apostoli mai întii pre scaun șezători, stăpînului tuturor rugați-vă, pace lumii să dăruiaască și sufletelor noastre mare milă» (troparul Sfinților Apostoli Petru și Pavel: Minei iunie, 29 zile). Iată semnificația adîncă a faptului că noi sărbătorim sfîrșitul unei munci școlare, în ziua în care facem pomenirea solemnă a Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Ei ne-au lăsat un testament: cunoașterea și binevestirea Evangheliei, testament exprimat de Sfîntul Apostol Pavel, astfel: «De vestesc Evanghelia, n-am cuvînt de laudă, întrucît poruncă mare stă deasupra mea; vai mie, dacă nu binevestesc» (I Corinteni, IX, 16). Aceeași conștiință a îndeplinirii unei porunci dumnezeiești am căutat să trezim în seminariștii noștri. Sistemul instrucțiunii religioase este subordonat — după concepția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — unei adînci trăiri religioase, căci numai astfel chipul lui Hristos prinde un contur precis în ființa noastră și vom putea grăi la fel cu Sfîntul Apostol Pavel, că: «Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine».

Preotul nu este un gînditor asupra valorilor religioase, în înțelesul filozofic, ci el trăiește și realizează aceste valori sub formă specială duhovnicească, în ceea ce numim sfințenie. De aceea ne-am condus în munca noastră didactică după îndrumarea pe care a fixat-o învățămîntului seminarial Prea Fericirea Sa, cînd a spus: «Țin să subliniez o altă situație, și anume rolul seminariilor noastre, care nu urmăresc în prim ordin un scop cărturăresc de învățatură, ci de educație și trăire duhovnicească, adică ceea ce vă chiamă să împliniți în viață, în ziua de mîine, Biserica și Patria noastră». (P. F. Justinian: «Cuvînt la deschiderea cursurilor seminarului monahal de la Hurezu», 21 octombrie 1951).

Permiteți-ne să vă înfățișăm și cîteva aspecte ale muncii noastre. Seminarul s-a deschis la București, la 16 octombrie 1957, în urma actului de dragoste părintească a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care a vrut să-l aibă mai lîngă Sine, sub controlul ochiului și căldura inimii. În primul trimestru, din 153 elevi care au urmat regulat cursurile, au fost, în mod provizoriu, evident, 91 de promovați și 62 de corijenți. Procentul de 40,5% corijenți depășesc cea mai severă exigență didactică. Analizînd în consiliul profesoral această situație, am expus-o în modul cel mai sincer Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care, ca un cunoscător perfect al tuturor resorturilor învățămîntului nostru, ne-a dat instrucțiuni precise asupra modului de a lucra. Astfel, în trimestrul II, am făcut un mare progres, prin măsurile disciplinare și metodologice aplicate inflexibil, căci de la procentul de 40,5% corijenți, am ajuns în acest trimestru numai la 17% corijenți. Din 147 elevi prezenți, au promovat provizoriu 115 elevi și au rămas corijenți numai 26, față de 62 din primul trimestru. Trimestrul III ne a adus o mică surpriză: numărul corijenți-

lor a crescut de la 25 în trimestrul II, la 36. Astfel, din 153 elevi, prezenți la cursuri, au promovat 117 și au rămas corijenți 36, într-un procent de 23,5%.

Din cifrele pe care le-ați auzit, puteți să apreciați, atât eforturile elevilor noștri, cât și ale corpului profesoral, ca să răspundă intențiilor Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ca Seminarul Arhiepiscopiei Bucureștilor să fie un seminar de frunte.

Sub raportul disciplinei, școala noastră poate afirma cu fruntea sus, că a înregistrat un succes crescând. Măsurile luate în afara ordinii interioare; angajarea elevilor din clasa V-a ca pedagogi de clase, conferințele duhovnicești, convorbirile directorului cu elevii, în adunări comune sau în particular, acțiunea susținută a părintelui spiritual și a pedagogilor, au dat rezultate satisfăcătoare.

Educația artistică a format și ea un punct central în preocupările noastre. Frumosul, arta, sînt auxiliare prețioase preotului. De aceea, am organizat serbări pentru educarea simțului muzical. N-am scăpat prilejurile de seamă ca elevii seminarului să cunoască viața muzicală a patriei noastre, prin creațiile Filarmonice de stat, mai cu seamă sublimul Oratoriu al lui Bach, «Matheus Passion». Prea Fericitul Patriarh Justinian a apreciat eforturile muzicale în această scurtă perioadă de activitate, și a sugerat formarea unei patrii corale bisericești: o corală a Seminarului. Îi mulțumim pentru apreciere și-I promitem solemn că nu-L vom dezamăgi.

Ca să stimulăm dragostea pentru arta creștină românească și pentru marile înfăptuiri din scumpa noastră patrie, realizate de regimul de democrație populară, am proiectat o excursie, am muncit toți ca să strîngem un fond, dar Prea Fericirea Sa ne-a dăruit 10.000 lei pentru această excursie și astfel, a încoronat și perfectat toate silințele noastre. Elevii noștri au simțit mereu dragostea roditoare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, nu numai acum, dar și la Crăciun cînd — în urma colindului — le-a dăruit elevilor noștri 154 de cărți. De aceea, cînd la 6 iunie anul acesta a împlinit zece ani de strălucit și rodnic patriarhat în Biserica străbună, cu toată discreția acest Seminar — creația directă a Prea Fericirii Sale — L-a sărbătorit în mod solemn, mărturisindu-și dragostea și recunoștința.

În numele lor și al părinților care au venit astăzi să-și arate dragostea și respectul pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în numele corpului profesoral, Îi mulțumim din toată inima pentru marea dragoste și bunătate arătate față de noi toți. Ne îndreptăm respectuoasele noastre mulțumiri și față de guvernul R. P. R. Aducem mulțumiri călduroase Departamentului Cultelor, pentru sprijinul pe care l-a dat Seminarului. În această săptămînă s-a desfășurat la București conferința națională a mișcării pentru pace din R. P. R., unde Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a reprezentat Biserica strămoșească. Am văzut cum de la Patriarhul Țării Romînești, pînă la muncitorul din uzină și de pe ogoare, într-o inimă și o convingere cu savantul, artistul, literatul și scriitorul de aici și din întreaga lume, mintea și voința tuturor s-a concentrat în marea operă a promovării păcii în lume.

Pacea a ajuns azi o maximă universală, care se traduce prin voința de a trăi. Noi asigurăm guvernul țării că-i creștem pe copiii noștri în acest spirit.

Ne-am topit azi glasul inimii într-o jertfă a rugii, îndreptată spre Sfinții Apostoli Petru și Pavel, cu vorbele: «Cei ce sînteți între Apostoli mai întii pe scun șezători, Stăpînului tuturor rugați-vă, pace lumii să dăruiaască...». Acesta este cel mai greu examen pe care-l dă Biserica: examenul biruinții păcii în lume. În încheiere, ne adresăm absolvenților noștri care de azi înainte vor părăsi băncile școlii: Aveți grijă să nu dezamăgiți comunitatea creștină și societatea în care intrați. Noi știm că n-am putut să vă dăm tot ce vă trebuie. Viața are să vă formeze pe temeliile pe care le-am pus aici. Societatea are să vă examineze zilnic, nu odată pe an, cum e datina în școală, și oamenii vă vor aprecia cu judecăți scurte, astfel: de veți fi la înălțimea morală a misiunii și culturii voastre, veți auzi: «se cunoaște că a învățat carte». De nu veți fi la această înălțime, veți auzi trista și amara condamnare: «Degeaba a învățat carte». Ne întoarcem inima și spre cei ce au muncit cu sîrg în această școală, și-i felicităm, bucurîndu-se de succesele lor. Li mîngîiem pe cei ce nu s-au silit de ajuns și-i sfătuiam ca înfrîngerile momentane să fie un stimulent, pentru a-și birui lipsurile în viitor. Mulțumesc fraților profesori, colaboratori vrednici în domeniul teologiei și al educației, cum și pedagogilor Seminarului. Noi, dascălii, știm că sîntem și noi examinați și notați de elevii noștri. Nota pe care ne-o pun ei este în inimă. Să dea Dumnezeu să fie egală cu dragostea noastră față de ei. Acest sfîrșit de an ne va arăta cum trebuie să muncim de acum încolo, ca să dăm elemente solid formate și adînc devotate Patriei și Bisericii noastre strămoșești».

Aplauze prelungite au subliniat importanța înaripatei cuvîntări a Părintelui Director.

A urmat apoi desfășurarea programului, bogat și variat, cu fericite alternări de coruri și recitări. Remarcăm aici munca neobosită a pedagogului C. Drăgușin, care, stimulat și încurajat de P. C. Părinte Director N. Buzescu, a pregătit oratoriul «Altarul mînăstirii Putna», executîndu-l într-un chip excepțional. Aci se cuvine să subliniem și dragostea și munca elevilor, care și-au sacrificat mult timp ca să învețe toate corurile. Ce impresie frumoasă au făcut asupra spectatorilor, care au apreciat atît ținuta lor, dar mai ales faptul că au executat bucățile fără partituri în față.

Poeziile au fost pregătite cu grijă de profesorul de Limba Romînă, Preotul N. Trifănescu și au fost recitate patetic de elevi. N-a fost uitat nici George Coșbuc, care a fermecat pe ascultători — țărani și orășeni — cu minunata poezie: «*Nunta-n codru*», recitată de elevul Șerban Gheorghe, din clasa III. Elevul Tudor Valerian, care a recitat poezia lui Vasile Alexandri: «*Altarul mînăstirii Putna*», a picurat în ea toată energia arcașilor lui Ștefan cel Mare. Poezia a fost o pregătire a oratoriului lui Ciprian Porumbescu. De asemenea au impresionat asistența poeziile pentru pace, și mai ales «Cîntecul tineretului pentru pace», de Tulicov. Elevul Voinea Ion, premiantul de onoare al școlii și absolventul seminarului din această serie, a adus cuvîntul de mulțumire al elevilor seminarului, întii Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, apoi P. C. Părinte Nicolae Buzescu, Directorul școlii, care i-a sprijinit ca un adevărat părinte în formarea lor intelectuală și morală, apoi guvernului R. P. R. și Departamentului Cultelor, pentru sprijinul acordat în timpul studiilor. Cuvîntarea elevului a fost plăcut primită și aplaudată de toți.

La sfârșit, a luat cuvîntul P. C. Preot Stan Dimancea, Consilier Cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, care cu căldura inimii părintelui pentru copii, a spus :

*Domnule Reprezentant al Departamentului Cultelor,
Prea Cucernice Părinte Director,
Scumpi seniori ai învățămîntului nostru seminarial,
Onorat corp didactic,
Distinși oaspeți,
Iubiți elevi,*

Exprim părerea de rău a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian care, reținut de alte îndatoriri, nu a putut participa la această minunată serbare a încheierii anului școlar la Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic din București. Vă rog să credeți că dacă Prea Fericirea Sa nu este de față aci, — urmărește de departe totul, spiritual se simte prezent și total integrat în atmosfera înălțătoare pe care o respirăm noi sub cupola acestei săli de festivități, iar inima îi tresaltă la unison, în aceste clipe mărețe, cu a dumneavoastră : elevi și profesori laolaltă.

Conducătorul Bisericii noastre iubește acest așezămînt de cultură teologică, destinat pregătirii viitorilor slujitori ai altarelor credinței noastre strămoșești, — și dovada cea mai grăitoare a acestei iubiri stă, între altele, în strămutarea sa de la Curtea de Argeș aci, în localul Institutului Teologic Universitar. Un părinte care își iubește copiii vrea să-i aibă cît mai aproape de sine, este dornic să-i vadă dezvoltîndu-se sub ochii săi, și neîmpăcată îi rămîne inima cînd îi știe departe, lipsiți de călăuzirea sa nemijlocită și de căldura dragostei sale de tată. De cînd se găsesc aci, sub dealul Patriarhiei, Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic au cunoscut deseori largă generozitate a inimii părintești a Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian și au trăit, un întreg an școlar, sub învățuirea caldă a purtării sale de grijă.

Cred că înfățișez corect punctul de vedere al Intîistătătorului Bisericii noastre, afirmînd că școala în care ne aflăm prezintă un profil cu totul specific. Scopul principal al școlii noastre nu este acela de a pregăti căile care să asigure absolvenților ei o «carieră», în sensul material al acestui cuvînt. Cei care bat la porțile acestei școli sînt datori să știe că le stau în față îndatoriri importante de ordin intelectual și moral, cerute de înălțimea științelor sacre și de sublimul și jertfelnicia propriei misiunii preoțești. Căci preoția nu este o «carieră», ci un apostolat, adică o slujire permanentă a semenilor tăi pe tărîmul vieții lor religioase, — și slujirea aceasta cere pregătire intelectuală temeinică și caracter moral desvârșit.

Un intelect de larg orizont cultural, pe care să se așeze cununa caracterului moral, acea pasiune sfîntă a dăruirii de sine și a întrupării virtuților, — iată obiectivele imediate care stau la baza procesului de învățămînt ce se desfășoară în această școală teologică.

Creștinismul — și, în cadrul acestuia, credința noastră ortodoxă — este o religie a luminii. Nimic nu poate fi mai străin de duhul acestei credințe decît ignoranța. Pe bună dreptate a spus cîndva Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian : «ignoranța este moartea călugărului» și, desigur, implicit moartea morală a oricărui slujitor din cadrele Bisericii.

Dorim, pentru aceea, un tineret teologic studios, mereu insetat

după cunoașterea problemelor pe care le ridică știința teologică, stăpinit de pasiune pentru cercetarea adevărului religios. Dar pentru a pătrunde în tainele științei teologice, ucenicii noștri din această școală sînt datori să se aplece cu atențiune și migală asupra disciplinelor de învățămînt accesorii studiului teologiei, cu deosebire asupra limbilor clasice: greaca și latina, — limbi în care nu s-a păstrat tezaurul gîndirii patristice, și a unor limbi moderne în care, de sute de ani, se dezbate cele mai arzătoare probleme ridicate de teologia creștină.

«Alături de pregătirea intelectuală, și ca o încoronare a acesteia, școala în care ne aflăm urmărește realizarea caracterului moral în ucenicii săi, înțelegînd prin aceasta că, în chiar procesul de învățămînt, se pune un accent deosebit pe cunoașterea și trăirea virtuților, principiu și îndatorire didactică ale cărei izvoare urcă în timp pînă la Sfîntul Apostol Pavel, marele dascăl al neamurilor, care a spus: «Toate limbile omenești și îngerești de le-ași vorbi... și dar proorocesc dacă ași avea și tainele toate le-ași cunoaște și orișice știință,... dacă nu am dragoste, nimic nu sînt» (I Corinteni, XIII, 1—2).

Preoția este o misiune sfîntă care se cere trăită în spirit de renunțare. Nu va fi mîine un preot bun, acela dintre școlarii noștri de astăzi, care nu va pricepe de pe acum ce înseamnă zdrobirea egoismului și nu va trăi, aflîndu-se încă pe aceste bănci, bucuria sufletească născută din conștiința că a slujit binele oștesc.

Cunosc activitatea didactică — de instrucție și educație — care se desfășoară în această școală. Corpul profesoral de aci, cunoscător al prescripțiilor științei pedagogice, își îndeplinește cu grijă deosebită mandatul ce i-a fost încredințat de Conducerea Bisericii noastre, călăuzind munca elevilor în domeniul aflării adevărului și orientîndu-i cu pricepere în direcțiunea cunoașterii specificului slujirii preoțești la care aceștia vor fi chemați mîine. Examenul de diplomă al absolvenților Seminarului, la care am asistat, mi-a înfărit această convingere. Am fost adînc impresionat, constatînd pregătirea lor intelectuală de înalt nivel. Fără să fie deplin închegați sub aspectul formării personalității, tinerii noștri absolvenți au dovedit totuși, suficiente calități care să-i îndreptățesc la continuarea studiilor în cadrul Institutului Teologic, sau la trecerea directă în munca pastorală. la parohii, din mediul rural.

Dovada cea mai limpede a pregătirii multilaterale care s-a dat elevilor din această școală o constituie, desigur, însăși manifestarea cultural-artistică la care am asistat acum. Au fost executate compoziții muzicale din cele mai dificile, cu simf și măiestrie artistică — și au fost recitate versuri din marii poeți ai noștri, cu adîncă înțelegere a fondului poeziilor și cu sensibilitatea proprie unor cunoscători ai regulilor artei cuvîntului. Pentru toate acestea, îngăduiți-mi ca, în numele Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian, să felicit corpul didactic al acestui Seminar și pe elevii lui, și să vă încredințez de toată prețuirea pe care v-o poartă conducerea Bisericii. Adug la aceștea îndemnul ca, pe viitor, să se facă noi și noi eforturi, pentru ridicarea Seminarului Teologic din București la înălțimea unde îl vrea situat Părintele nostru Patriarh, — fost — cu ani în urmă — profesor și director de seminar.

S-a vorbit aci de grija care s-a purtat pentru asigurarea unor condiții de viață cît mai potrivite cu perioada de creștere și dezvoltare organică a elevilor. Privind spre chipurile rumene, robuste și strălucitoare ale

acestor copii, oricine poate să-și dea seama că administrația școlii a izbutit să pregătească pentru ei meniuri substanțiale, manifestând în același timp preocupări deosebite pentru igiena localului. Copiii de aci au fost bine hrăniți, sălile de clasă și dormitoarele au fost curate și încălzite, rușăria schimbată la vreme, — într-un cuvânt administrația școlii și-a împlinit cu toată deștoniția îndatoririle ce i-au revenit, asigurând elevilor cele mai bune condiții pentru dezvoltarea lor organică.

Asigur pe Domnul reprezentant al Departamentului Cultelor de toată recunoștința pe care corpul didactic și elevii acestei școli o poartă Cîrmuirii Statului, și-l rog să fie intrepretul simțămintelor lor de înaltă grațitudine față de Guvernul țării, pentru asigurarea climatului de libertate în care se dezvoltă învățămîntul teologic la noi și pentru toate înlesnirile acordate acestui așezămînt bisericesc, în vederea atingerii scopului pentru care a fost creat. Vă rog să credeți, Domnule Reprezentant al Departamentului Cultelor, că tinerii noștri seminariști sînt crescuți în duhul iubirii de oameni, al frățietății și păcii universale și că — odată cu trecerea învățămîntului teologic sub conducerea directă a Bisericii — Teologia romînească nu va mai cunoaște nici o deformare a adevărului divin, iar slujitorii sfințelor noastre altare nu vor mai cunoaște, în activitatea lor, dezorientări păgubitoare în primul rînd Bisericii însăși.

Asigur, de asemenea, pe scumpii părinți ai elevilor noștri, care au ținut să participe la sărbătoarea de astăzi a copiilor lor, că școala căreia au incredințat formarea intelectuală și morală a odraslelor lor, își împlinește cu toată rîvna îndatoririle legate de această înaltă misiune și se străduiește să facă din fiecare profesor, nu numai un dascăl, ci și un adevărat părinte, plin de iubire și de cea mai curată afecțiune pentru fiecare elev în parte.

Pentru voi, iubiți elevi, care părăsiți băncile acestei școli, în urma examenului de diplomă, — clipele pe care le trăiți acum sînt unice, cu frumusețea lor neputînd să vă mai întîlniți niciodată în viață. Ați trăit laolaltă cinci ani, adăpîndu-vă din cupa aceluiasi izvor de cunoștințe și unindu-vă sufletele în căutarea aceluiasi sfînt ideal. Păstrați în inimă imaginea curată a dascălilor voștri — și continuați să-i iubiți ca pe adevărații făuritori ai vieții voastre sufletești. Să nu se stingă în sufletul vostru flacăra iubirii de țară, credința în triumful binelui și dreptății. Rămîneți statornici în a căuta și a sluji pacea cu toți oamenii.

Chem pentru toți binecuvîntarea cerului și rog pe Bunul Dumnezeu să dăruiască acestei școli puterea de a crește și de a înflori încă mai mult, — pentru ca, la umbra ei și respirînd mireasma florilor ei, să se formeze noi slujitori ai Bisericii noastre strămoșești».

Sfîrșitul acestei atit de substanțiale cuvîntări a fost acoperit de aplauze.

A urmat împărțirea premiilor și a distincțiilor acordate de conducerea școlii, elevilor merituoși.

Prin grija P. C. Preot Nicolae Buzescu, Directorul Seminarului, s-au cumpărat cărți de valoare care au fost înmîinate premianților. De asemenea Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor a donat un număr mare de cărți cu conținut teologic, spre a fi date premianților. În urările însuflețite ale corului, care cînta: «Mulți ani trăiască!», P. C. Preot Stan Dîmancea, Consilier Cultural, reprezentantul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și P. C. Preot Nicoale Buzescu, Directorul Seminarului, au îm-

părțit bogatele premii elevilor. Asistența a răsplătit cu aplauze pe micii intelectuali, nădejdea culturii noastre teologice și sprijinul de mîine al Bisericii. Serbarea s-a sfîrșit prin cuvintele de mulțumire aduse de Părintele Director, întregii asistențe și prin mulțumiri speciale adresate Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care au fost încoronate de cîntarea Imnului Patriarhal.

CRONICAR.

EPISCOPIA BUZĂULUI

INCHEEREA ANULUI ȘCOLAR 1957—58 LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN BUZĂU

O veche și sănătoasă tradiție a seminariilor este ca serbarea de sfîrșit de an să aibă loc în ziua de Sf. Apostoli Petru și Pavel, ca cei ce au ostenit de-alungul unui an întreg întru a-și însuși cît mai multe și temeinice cunoștinți și a-și desăvîrși formația duhovnicească să-și ia cununa răsplătii, după cuvîntul apostolului sărbătorit: «Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit; de acum mi s-a gătit mie cununa dreptății...» (II. Tim. 4, 7—8).

După Liturghia arhierescă săvîrșită în Catedrala Episcopală în ziua sfinților apostoli Petru și Pavel, unde P. S. Episcop Antim a hirotonit ierodiacon pe proaspătul absolvent al seminarului, Nifon Stoica și ieromonah pe păr. ierod. Pantelimon Andronache, pedagogul seminarului, P. S. Sa, însoțit de P. C. Pr. Vicar, P. C. Pr. Profesori și slujitorii Catedralei, urmați de credincioși, au urcat în sala de sus a seminarului, spre a lua cunoștință de roadele strădaniei depuse de părinții profesori și de elevi în timpul anului încheiat.

Serbarea, prezentînd asistenții un bogat și ales program, a dovedit progresul remarcabil pe care seminarul l-a făcut față de anul trecut, evidențindu-se vizibil adăogirea a încă unui an de studiu.

S-au remarcat voci frumoase și s-au verificat cu această ocazie cunoștințele muzicale ce și le însușesc elevii la muzica bisericească și vocală.

Interpretarea corurilor, mai ales a celor religioase ca: «Rugăciune», de M. Eminescu, zguduitoră stihire a II-a dela vecernia «Doamne, Doamne nu ne lepăda pe noi de la fața Ta», cu puternice accente lirice, în armonizarea Prof. N. Lungu, sau impresionanta armonizare din «Cîntecul Luntrașilor de pe Volga» a artistului emerit Sabin Drăgoi, ori mult cunoscuta și apreciată «Hora cu strigături» a aceluiași talentat compozitor, prof. N. Lungu, a impresionat, producînd emoții artistice.

Programul a păstrat tot timpul dozajul necesar al celor trei elemente, care stau de altfel la baza instrucției și educației seminaristului: religios, patriotic și social.

La sfîrșit, P. C. Pr. Dr. I. Constantinescu, directorul seminarului, a ținut un cuvînt plin de prestanță, în care a trecut în revistă toate ostentivile de un an, arătînd că acum școala se înfățișează «cu mîndrie legitimă că roadele ei vor fi apreciate, că rezultatele ei vor satisface și pe profesori și pe elevi, fiind la înălțimea efortului lor constant din tot cursul

anului. Ba mai mult, rezultatele acestui an sînt mai îmbucurătoare decît în anii precedenți, ceea ce arată că sîntem într-un vădit progres».

Toate aceste sporite roade se datoresc însă și unei serii de împrejurări, care au ajutat mult procesul de învățămînt, ca de pildă noile manuale școlare și îmbunătățirea condițiilor de găzduire a elevilor, în urma repartițiilor capitale și a introducerii încălzirii centrale.

Pentru acestea, P. C. Sa aduce adînci mulțumiri și respectuoase urări de îndelungată păstorie Prea Fericitului Patriarh Justinian, «veghetorul de totdeauna al școlilor teologice» și P. S. Episcop Antim «părintele școlii noastre, care n-a pregetat nici muncă, nici bani, pentru înfrumusețarea localului nostru și a depus toate eforturile pentru ca instituția noastră să funcționeze în cele mai bune condițiuni».

Pentru ca ascultătorii să poată cunoaște și aprecia în mod just rezultatele înfățișate, părintele director amintește scopul acestei școli, obiectele folosite și modul de comportare al elevilor.

Făcînd frumoase și interesante considerații despre rolul școlii în general și al culturii în viața preotului, în special, P. C. Sa, subliniază că scopul seminarului este acela de a forma oameni de cultură generală. «Noi socotim, spune P. C. Sa., cultura generală drept un auxiliar prețios pentru a putea forma slujitori ai unei înalte valori: valoarea sacru-lui». Ţelul profesorilor a fost deci acela «de a forma pe viitorul preot cu o bogată cultură generală, deschis tuturor înnoirilor sociale, cu posibilități intelectuale de a gusta și aprecia cultura vremii sale, bun patriot, cetățean sincer și conștient, dar mai ales bine informat și format asupra misiunii sale în lume și asupra frumuseții idealului căruia îi slujește.

Reținem și subliniem că în munca pedagogică «s-a respectat nu numai individualitatea fiecărui elev, ci s-a creat în jurul fiecăruia dintre ei o ambianță de distincție și omenie, care-i climatul cel mai propriu pentru dezvoltarea omului».

Adresîndu-se, în continuare, elevilor, le dă sfaturi de felul cum să-și petreacă în mod folositor vacanța, încheind cu un cuvînt deosebit pentru noii absolvenți ai școlii.

Din partea elevilor vorbește absolventul Neagu Ștefan, care, după ce evocă cîteva impresii din timpul școlărității, aduce mulțumiri P. C. Profesorilor și P. S. Episcop pentru grija deosebită ce le-au arătat în tot timpul școlărității și făgăduiește că vor căuta să ridice prestigiul școlii prin atitudinea ce o vor avea de acum înainte în societate.

Se dă apoi situația școlară pe anul încheiat care este următoarea: anul I: înscriși 36, retrași 1, promovați 33, corigenți 2. Anul II: înscriși 29, promovați 29; anul III: înscriși 27, retrași 1, promovați 23, corigenți 3; anul IV: înscriși 26, promovați 22, corigenți 3, un amînat cu examenul în toamnă. Anul V: 22 înscriși, retrași 1, promovați 21.

După împărțirea premiilor, P. S. Episcop Antim, luînd cuvîntul arată că programul serbării a satisfăcut sufletește, fiind întregit de cuvîntarea plină de substanță și prestanță teologică a părintelui director.

Luînd toată răspunderea acestei școli, grija P. S. Sale nu s-a manifestat numai prin burse și subvenții, și mai ales, avînd răspunderea morală înaintea lui Dumnezeu, a căutat să vadă îndeaproape cum se desfășoară viața aici.

Pe linia acestei preocupări, și-a îngăduit ceva mai mult: să prezideze examenele de absolvire, spre a se convinge personal cum și-au asimilat elevii cunoștințele, dar mai ales să vadă atitudinea lor.

După aceasta P. S. Sa., în continuare a spus :

«Ziua de azi, a Sfinților Apostoli Petru și Pavel, Părinți ai credinții noastre, încununează munca și toate strădaniile depuse de C. Pr. Profesori în frunte cu P. C. Păr. Director și elevii noștri, în curgerea acestui an școlar, pe ogorul cărții și al educației religioase morale..

Ținta pe care am urmărit-o și pe care o vom urmări ca Episcop al Iocului a fost aceea ca în mersul și dezvoltarea învățămîntului teologic de aci, pregătirea intelectuală să nu fie de o mediocră importanță. Cu alte cuvinte, să fie exactă și cit mai adincă, pe deoparte, iar pe de altă parte, să fi personală sau mai corect să devină personală.

Noi nu suntem născocitori de sisteme religioase, ci suntem slujitori ai adevărului creștin pe care trebuie să-l transmitem așa precum l-am primit. Orice eroare și orice inexactitudine este păgubitoare sufletului creștin ortodox.

Elevii au nevoie de purul adevăr de credință și de morală și nu-l vor avea decit prin noi.

Cunoștințele predate trebuie să se transforme în cunoștințe personale, adică să fie asimilate, vii, germenele unei convingeri nezguduite.

Programa de învățămînt cată să dea o cunoaștere suficientă de învățatură creștină în toată complexitatea ei, vie.

Nu există viață sufletească fără actul inițial al cunoașterii.

De asemenea, morala nu se poate despărți de dogmă. Trebuie să ascultăm «cuvîntul» pentru ca să aducem roadă. Nu-l de ajuns să cunoști numai păcatul și să nu ai puterea de a-i rezista.

Deci, sub aspectul cunoștinței religioase și morale, am dorit ca elevii noștri să fie înzestrați cu o pregătire, care să-i apere de îndoieli și unele încercări în ale credinței și ale virtuților.

Nu trebuie să ignorăm nici erorile și toate slăbiciunile de ordin moral care dezaxează viața religioasă, echilibrată.

Cu privire la educația morală a elevilor noștri, am socotit să se dovedească un respect suficient față de viața intimă a elevilor.

N-am ignorat nici condițiile de viață ale elevilor.

Cîntărețul și preotul Bisericii noastre sunt oameni ai timpurilor pe care tot poporul le trăește. Viața cea nouă la care sîntem cu toții chemați pentru binele și fericirea obștească ne cere și nouă și ne impune datorii pe care nu ne este iertat să le trecem cu vederea. Vrem să aducem tot aportul cuvenit pentru pacea lumii, pentru înfrățirea în muncă și respectul legilor Statului nostru. Pregătim pe elevii noștri în acest sens.

Nu ne-a scăpat deci din vedere ambianța socială. Dar nici condițiile materiale ale acestei școli nu au fost abandonate. Am căutat să le dăm cele mai bune condiții materiale pentru studiu, adăpost, hrană și celelalte.

Programul vieții educativ-religios, am încercat să-l înserăm în urzeala anului liturgic. De aceea practica liturgică din Biserica seminarului a constituit un obiectiv de o deosebită însemnătate.

Asistența la Sfînta Liturghie este de o însemnătate covârșitoare pentru cei ce vor să slujească Mîntuitorului și Sfintei Sale Biserici.

Cîntarea psaltică dă rugăciunii și cuvintelor cîntate o putere specială de pătrundere a sufletului și operează în acelaș timp o înrudire progresivă a sensibilității elevilor noștri.

Iată, în scurt, ceea ce am vizat și dorim să realizăm cu ajutorul lui Dumnezeu pe ogorul teologic aci la Buzău.

Pentru aceasta trebuie multă răbdare și devotament. Mai presus de toate însemnăm răbdarea, căci viața duhovnicească, ca de altfel toate lucrurile prețioase, cresc încetul cu încetul. În urma păcatului stămoșesc pămintul a produs spini și acum trebuie cultivat cu sudoarea frunții.

Ne este de mare trebuință încrederea sorbită din rugăciune și din ajutorul Bunului Dumnezeu. Nimic nu se pierde din tot ceea ce se face pentru cei mici. Convingerile săpate în inimile tinere retrăesc în crepusculul vieții și sfințesc ceasul morții.

Dumnezeu lucrează în suflete cu noi și mai mult ca noi, dar nu fără noi.

«Căci noi suntem împreună lucrători cu Dumnezeu, iar voi sunteți ogorul lui Dumnezeu, zidirea lui Dumnezeu» (I. Cor. III. 9).

Să mulțumim întâi lui Dumnezeu, care ne-a ajutat și ne-a dăruit cu putere și sănătate deplină de am încheiat și acest an școlar cu succes. Să-L rugăm fierbinte să ne binecuvinteze și să ne ajute să ne continuăm lucrarea noastră pentru a da Bisericii Fiului Său și Dumnezeului nostru Iisus Hristos vrednici slujitori ai Altarului și stranei.

Asigurăm autoritatea de Stat că viitorii preoți și cîntăreți bisericești recrutați din această școală vor ști să slujească Patria noastră iubită cu toată loialitatea și devotamentul cerut.

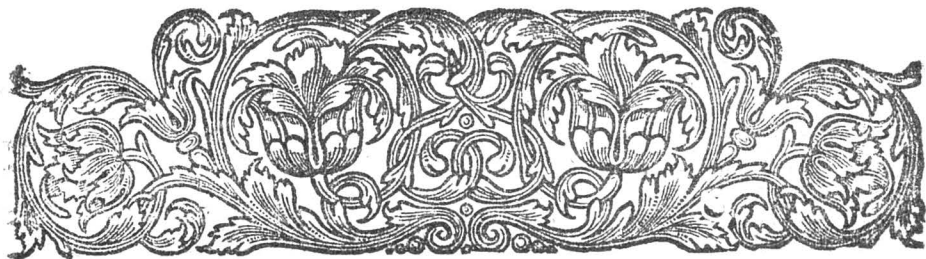
Mulțumim de asemeni Prea Fericitului Patriarh Justinian, care a pus la inimă problema pregătirii viitorilor preoți prin școlile bisericești.

Mulțumiri și arhieresti binecuvîntări Părintelui Director și Corpului Didactic care cu prisosință și-au făcut datoria, depunînd rîvnă sporită și jertfelnică pentru promovarea vieții intelectuale și duhovnicești pe ogorul acestei școli. De asemeni elevilor sînguincioși care au făcut bucurie părinților trupești și duhovnicești prin silința la carte și la purtare».

Cuvîntul ierarhului, plin de adînci reflexii, constituie un deziderat și un program, dar și o constatare a celor înfăptuite.

Asistența a ascultat cu viu interes și a răsplătit cu vii aplauze cuvîntul plin de experiență a celui ce în trecut a ostenit ani în șir la catedră, serbarea luînd sfîrșit cu imnul episcopal intonat, cu însuflețire, de întreaga asistență care a venit, a văzut și s-a convins că la seminarul din Buzău se lucrează cu spor și cu temei, în lumina directivelor trasate de P. S. Episcop Antim.

Preotul GABRIEL COCORA

CRONICĂ

EXCURSIA CORALEI SFINTEI PATRIARHII

Cu binecuvîntarea și aprobarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Corala Sfintei Patriarhii, sub conducerea d-lui profesor Nicolae Lungu, a făcut în ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel, o frumoasă excursie la sfintele mînăstiri Țigănești și Căldărușani, din jurul Capitalei. Prin felul cum a decurs, această plăcută excursie a avut, nu numai un caracter recreativ, ci și unul instructiv, atît pentru noi, membrii Coralei, cit și pentru ostenitorii în viața duhului, din cele două mînăstiri vizitate. De aceea, se cade să inserăm în aceste rînduri, nu atît impresiile duioase care ne-au copleșit sufletele, cit, mai ales, momentele de aleasă și rară trăire duhovnicească gustate cu acest prilej. Slujba de la mînăstirea Țigănești a fost înălțătoare. Corala noastră a dat răspunsurile, cîntînd cu multă simțire și adevărată reculegere, melodiioasele cîntări psaltice armonizate de d-l profesor N. Lungu. Părintele Arhidiacon Iordan Niculescu, de la Sectorul Cultural al Sfintei Arhiepiscopii, care a însoțit Corala noastră, a dat strălucire Sfintei Liturghii, slujind ca diacon, și impresionînd cu vocea sa generoasă și convingătoare de bas pedalist. Apostolul cîntat cu simțire de maica stareță, a fost model de frazare și dicțiune, ca și de recitativ liturgic. Corul maicilor (a cîntat tropele de la Vohod și Tatăl nostru), s-a dovedit omogen și liric în cîntările psaltice omofonice interpretate. Valentin Teodorian, ca totdeauna, a emoționat ascultătorii cu «Iubi-Te-voi Doamne», iar Magda Ianculescu a cîntat cu scilpitoare claritate partea de solo din chinonicul «Cu noi este Dumnezeu». Virginia Bolea și Victor Bedreagă au contribuit și ei, alături de Valentin Teodorian și Magda Ianculescu, la deplina reușită a concertului de la predică, amintit mai sus.

Preotul Toma Constantin, deservent al sfintei mînăstiri, în cuvîntul său de la sfîrșitul Sfintei Liturghii, mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și d-lui Prof. N. Lungu, a arătat bucuria duhovnicească pricinuită de prezența Coralei Sfintei Patriarhii la această sfîntă mînăstire, subliniind frumusețea slujbei ortodoxe, împodobită cu «haina care i se potrivește așa de bine, cîntarea psaltică tradițională armonizată». P. C. Sa a felicitat călduros Corala și pe d-l prof. Lungu, pentru strădaniile depuse în promovarea cîntării psaltice strămoșești.

După slujbă, a urmat o agapă bine organizată, în trapeza minăstirii, la care au participat, pe lângă maica stareță, maica Teodora Teodorescu, fostă stareță și maica Veniamina Călinescu, fostă casieră a sfintei minăstiri.

S-au vizitat apoi atelierile Administrației Patriarhale de aici, atelier unde se execută — de mîinile harnice ale călugărițelor — frumoase covoare și țesături naționale pentru export. De asemenea, s-a vizitat apoi și o mică expoziție, unde erau expuse obiecte de vânzare (poșete, fețe de masă, cuverturi, stofe, covorașe, ștergare și pulovere de lînă, cordoane, alesături naționale, etc.).

Toți ne-am convins de noul ritm de viață ce pulsează în această sfîntă minăstire, de roadele binecuvîntate și bogate pe care le aduce munca împlinită cu rugăciune, așa cum au fost ele concepute în duhul vechilor predanii călugărești, de noul regulament minăstiresc. Pentru toate realizările lor, pentru călduroasa primire făcută Coralei Sfintei Patriarhii, pentru momentele de aleasă desfătare duhovnicească, petrecute aici, se cade să aducem bine meritate mulțumiri Prea Cuvioșiei Sale Maicii Starețe, precum și întreg Consiliul economic și spiritual, dar mai ales, întreg soborul sîntei minăstiri Țigănești. Am părăsit această oază de liniște și reculegere sufletească, unde se lucrează și se roagă, cu sfințenie, după pravila cea din veac, rînduită de Sfîntul și Marele Vasile din Cezareea Capadociei, și ne-am îndreptat către sfînta minăstire Căldărușani. O ploaie binefăcătoare răcorea pămîntul, și arșița acestei zile de iunie.

Aceeași primire frumoasă ne aștepta și la această sfîntă minăstire. Soarele se înclina către asfințit. În biserica sfintei minăstiri, de o rezonanță surprinzătoare, în prezența Prea Sfințitului Episcop Atanasie Dincă, a P. C. Stareț și a soborului sfintei minăstiri, Corala a intonat cîteva cîntări psaltice. Vădit impresionat, P. S. Atanasie Dincă ne-a vorbit despre frumusețea muzicii psaltice și despre rostul ei în Biserica noastră. Luînd binecuvîntare arhierescă, am vizitat apoi muzeul de aici, făgăduind să ne reîntoarcem cu alt prilej.

Ne-am reîntors la București odată cu înserarea care cobora din ceruri, ca o pînză de mătase cenușie. Frumoasa noastră excursie se terminase...

GH. ALEXE

† PARASCHIV LAUDA, CINTAREȚ BISERICESC

În ziua de 26 mai 1958, o moarte năpraznică a curmat firul vieții — în plină vigoare, la 48 de ani — vrednicului cîntăreț bisericesc, Paraschiv Laudă, de la parohia Gînjani, raionul Giurgiu. Paraschiv Laudă a văzut lumina zilei în comuna Seaca, din fostul județ Teleorman, la 10 ianuarie 1910; răniat de mic copil orfan de tată, s-a străduit împreună cu mama sa, pentru creșterea fraților săi mai mici și a fratelui său mai mare, care se afla pe atunci în clasa III a fostului seminar teologic din Curtea de Argeș.

Înzestrat de Dumnezeu cu o minte ageră și cu frumoase aptitudini muzicale și fiind îndrăgostit de cîntarea bisericească de la strănă — pe care a învățat-o la biserica din satul său natal — Paraschiv Laudă este numit cîntăreț bisericesc practicant la parohia Gînjani, din raionul Giurgiu, post în care se și delimitivează, prin absolvirea cu succes a examenului de asimilare, ținut la Arhiepiscopia Bucureștilor. Iubiind podoaba Casei Domnului, cîntărețul Paraschiv Laudă desțelinează curtea bi-

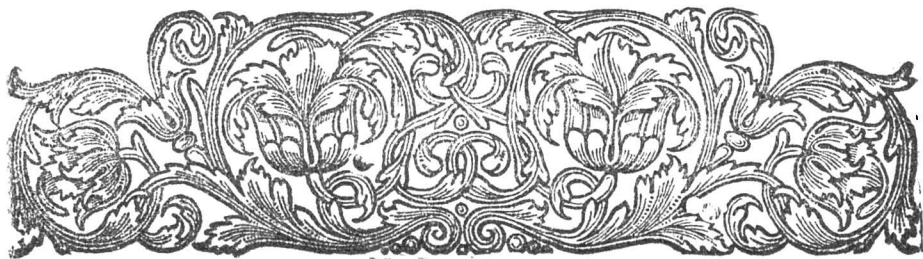
sericii, o plantează cu pomi fructiferi și ajută la renovarea bisericii (înveliș, reparații de zidire, pictură, catapeteasmă nouă, clopotniță nouă, clopot, și împrejmuirea cu gard a bisericii și a cimitirului). A organizat cântarea omofonă în biserică. Vocea sa puternică și miădioasă de tenor reușea să strecoare în sufletele credincioșilor fiori de simțire creștină și îndemn la rugăciune. La propunerea protopopiatului raionului Giurgiu, este evidențiat în 1952 de către Sfânta Arhiepiscopie.

Slujba înmormântării s-a săvârșit miercuri 28 mai 1958, de către un mare sobor de preoți și de cântăreți, colegi din raionul Giurgiu și Zimnicea. PP. CC. Preoți D. Erhanu-Pietriș-Zimnicea și M. Trandafir-Ginjani-Giurgiu, au rostit cuvinte de apreciere a celui dispărut și de mângiere sufletească pentru familia îndurerată, ca și pentru prieteni.

Dumnezeu să-l odihnească între aleșii Săi!

CRONICAR

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

PREZENTARE DE CĂRȚI

Academicianul GH. OPRESCU, (*Jurnal de călătorie*, editura Cartea Rusă, 1957, 120 pag.), ne prezintă trei călătorii la Moscova, toate în legătură cu valorile de artă ale picturii religioase ruse și cu tezaurul artistic încredințat Rusiei, cu 40 de ani în urmă și readus acum în patria noastră. Vizitarea mănăstirii Zagorsk, fresca lui Rubliov, muzeele sovietice, produc — prin bogăția lor — o profundă impresie asupra sa. Bisericele din Kremlin, toate din sec. XV, sînt impresionante prin arhitectura lor. În cele 3 biserici: Buna Vestire, a Arhanghelului și Adormirea, se discern urme directe de la Rubliov și elevii lui și de la Teofan Grecul. La Moscova, cunoaște pe academicianul Grabar, specialist în pictura religioasă, care a fost coleg cu Ștefan Popescu, la Munchen, și pe Alpatov, care a publicat trei volume în domeniul artei ruse.

Tezaurul de la Pietroasa, datînd din sec. IV al erei noastre, cîntărind aproape 20 kg. aur, candelile, cădelnitele, crucile de lemn sculptat, ornate cu horbotă de filigram, sfeșnicile, cîrjele, mitrele episcopilor și mitropoliților, broderii sacre, stelele de brocat de aur din sec. XV, XVI, sînt considerate: «o bogăție fabuloasă, așa cum sînt descrise numai tezaururile din o mie și una de nopți... Cusătura de pe suprafața epitafelor este parcă ieșită din mîini de zîină, atît este de fină, atît de potrivite sînt punctele variate de care s-a servit îndemînateca brodeuză, atît de armonioase sînt tonurile mătăsurilor, îmbinate cu fire de aur și argint. Broderiile din vremea lui Mircea, Alexandru cel Bun, Ștefan, evangheliarul de la 1405, ca și cele mai noi, însă demne de ceea ce se executase în niștări și ateliere mai înainte, vin să-și reia locul în evoluția artei noastre» (p. 64—65).

El face interesante comparații între broderiile ruse și cele romînești. Repin, ca portretist, îi pare enorm. Intrece pe Grigorescu ca cultură, însă e mai puțin delicat decît acesta. Sugerează mai puțin decît Grigorescu poezia naturii și a vieții, o atmosferă Galeriei Treiacov, unde se găsește vestita Troiță a lui Rubliov. «Scena calmă, senină, de zeul și părăsesc Moscova» (p. 118).

Insenmările Jurnalului de călătorie constituie un prețios document de cultură artistică din care emană o undă de sinceră apreciere și dragoste față de arta religioasă romînească.

★

FELICETTI — LEBENFALS W. Geschichte der byzantinischen Ikonenmalerei, von ihren Anfänger. bis zum Ausklang unter Berücksichtigung der Maniera greca und der italo-byzantinischen Schule. Ursgraf-Verlag, Lausanne 1956, 139 p., 136 pl. În prima parte (p. 1—88), autorii ne dau o istorie generală a icoanei bizantine, originale, virulența iconoclastului, constituirea unei teologii a icoanei, ca un triumf al spiritului armos-tios creștin, care nu exclude participarea frumuseții sensibile de la taina Intrupării. Stilul ideal în imaginile hieratice, icoanele în mozaic, manierismul Paleologilor, formează o zestre prețioasă în iconografia creștină.

Sînt descrise o serie de icoane în mozaicuri din toate timpurile cît și icoanele rusești. O bună parte din ele sînt reproduse după Kondakov. Se remarcă frumusețea și

puritatea celor de la muntele Atos. Autorii arată aria de influență a picturii bizantine care cuprinde sudul Italiei cât și osmoza de motive picturale între Bizanț și lumea mediteraneană. În partea a doua sînt descrise icoanele post-bizantine ale Sfintei Fecioare, în Creta și la Veneția. Reproducerile în culori textul concis și ponderat contribuie la stîmularea gustului estetic pentru imaginile sfinte. Împreună cu cartea lui L. Ouspenski și W. Lossky: *Der Sinn der Ikonen*, apărută în aceeași colecție, se aduce un serviciu deosebit cunoașterii valorilor iconografice bizantine.

FERNAND GIGON, *Apocalypse de l'atome*, Paris, 1958. Ziaristul Fernand Gigon cunoaște bine Extremul Orient. Reportajul său, ilustrat cu fotografii de un zguduitor dramatism, prezintă drama bombardamentului atomic de la Hiroșima și Nagasaki. «A denunța pericolul atomic e a asculta de un reflex instinctiv. A pleca de la această descoperire, a pleda pentru suspendarea cursei înarmărilor atomice, e una din datoriile urgente, încărcate de sens». Cartea, scrisă la o mare tensiune, răspîndește ideile generoase ale luptei pentru pace, sprijinind ideile cele mai avansate ale timpului nostru.

Maurice-Denis (Noele) et Boulet (Robert): *Eucharistie ou la Messe dans ses variétés, son histoire et son origine*, XX — 493 p., Paris, Letouzey et Ané, 1953.

Lucrarea cuprinde trei părți: 1. Pélérinages liturgiques. Prezintă situația actuală, diversitatea cultului în Occident și Orient. Liturgia veche în limba latină e prezentă nu numai la Roma, ci încă la Lyon, Milano, Toledo. În Orient, ritul bizantin e mult mai puțin modificat. Sînt descrise riturile sirian și maronit; 2. Dealungul secolelor, cultul liturgic a suferit diferite modificări, însă se poate constata o unitate permanentă, aceea pe care Sfînta Euharistie o determină pretutindeni; 3. «În sinul tainei» analizează diversele forme de liturgie în timpul primelor secole creștine. Atît înainte, cît și după edictul lui Constantin cel Mare, Liturgia nu este numai funcția preoților, ci toți credincioșii trebuie să participe direct. Ea este în mod esențial un act al întregii comunități creștine. Autorii subliniază această idee prin faptul că «Tatăl nostru» e cîntat de toți credincioșii în Orient. (p. 151).

Gervais Dumeige: *Richard de Saint-Victor et l'idée chrétienne de l'amour*. Presses universitaires de France, 1952, Paris, 200 p. Dintre gînditorii occidentali ai Evului Mediu, nici unul nu se apropie mai mult de structura ortodoxă, de înțelegerea spirituală orientală, mai mult decît Richard de Saint-Victor.

Gervais Dumeige ne-a dat un studiu important, reușind să sezeze caracteristicile acestui mare gînditor. Aristotelismul care are o prezență copleșitoare la Toma de Aquino și la alți occidentali, e absent în cugetarea lui Richard de Saint-Victor. Dumnezeu e «Valoarea supremă», prin actul generozității Sale. În El culminează conștiința și realizarea înțelegerii noastre. Sufletul omienesc «pe culmile unirii tainice» nu se pulverizează în Dumnezeu. Două iubiri coincid într-un fel oarecare. Chiar în acest caz extraordinar dragostea realizează minunea Sa: «o unire intimă în care sentimentul de diferență îngăduie mai mult să guști bucuria deplină» (p. 161). Analizînd mai adînc diferențele dintre gînditorii creștini și Plato, Aristotel, G. Dumeige subliniază alegorismul ce domină la Richard de Saint-Victor, în comparație cu dialectica intelectualistă din Plato. La acesta din urmă, găsim ideea ascensiunii omului prin inteliecție, printr-un extaz estetic. Omul ajunge să se unească cu un principiu suprem, care e totodată, Frumosul (în Banchetul), Binele (în Republica) și Unul (în Parmenide), printr-o contemplare a ideilor.

La Richard de Saint-Victor, «dragostea e concepută ca mișcarea cea mai profundă a naturii omenești». «Iubești mai mult decît chiar nu înțelegi și dragostea pătrunde acolo unde știința rămîne la ușă». (În hierarhia coelestă. PL 175, 1038 D.). «Vrei cu adevărat să fii iubit de Dumnezeu? Refă în tine chipul Său și El te va dori. Restaurează asemănarea Sa. Dacă tu regăsești frumusețea nativă, prin care ești făcut asemenea chipului și asemănării Sale, Dumnezeu va deveni prietenul și prea iubitul tău». Itinerariul victorian e acesta: treci din lume în tine însuși, apoi treci de la tine în Dumnezeu. Richard de Saint-Victor nu cunoaște noțiunea de habitus, calitate dificilă și mobilă, acclimatizată în teologia apuseană de Abelard (p. 65). Utilizarea unui conceptualism extrem (ca la Anselm, quo majus, cogitari non potest), servind demonstrația existenței lui Dumnezeu, — rămîne doar un exercițiu intelectual inoperant și e absent la Richard de Saint-Victor. «Elanul inimii e cel care conduce la perfec-

ține», *ardor aestuantis, animi, ardourea unui suflet, arzina tot*. Dialectica implicată de această noțiune arată sensul subțire al valorii suprenne pe care o reprezintă dragostea divină. Ea nu e o investigație rațională de tip filozofic nici purul elan alectiv. (p. 81).

În «De Trinitate», Richard afirmă: «unde nu există pluralitate a persoanelor dragostea nu poate exista în mod absolut». Dumeige subliniază în sprijinul acestei idei esențiale, afirmația lui Th. de Régnon, *Etudes sur la Sainte Trinité*: «Unitatea divină nu e o unitate statică ci e una dinamică, avînd rațiunea sa în împărtășirea unei iubirii extatice». Unirea în sînul Sfintei Treimi e întemeiată pe distincția persoanelor. Dăruirea persoanelor treimice nu e un abandon. Unitatea nu e reală decît fiindcă persoanele sînt realmente distincte. Între posesiune și pierderea de sine, există loc pentru dăruire astfel cum a definit-o Richard de Saint-Victor (p. 105). Dragostea «a stăpînit pe Acela pe care nimeni nu-L poate domina», ea e puternică și atotslăpînitoare, chiar asupra lui Dumnezeu», după însăși expresia lui Richard. Aceste cuvinte nu au alt sens decît a traduce inepuizabila și inegalabila Agapie divină, darul lui Dumnezeu către lumea întreagă. Însăși rugăciunea e un har, care nu se acordă prin dragostea lui Dumnezeu (p. 122). (Întîlnim în această afirmație în mod întregal spiritul rugăciunii Sfinților Părinți și floarea duhului filocalic). Harul divin transformă după chipul său voința și dragostea omenească (p. 128). «Omul nu se înțelege pe sine fără a înceta de a fi om, el nu este în mod deplin om, decît în prezența lui Dumnezeu. În regulere și liniște se efectuează această luare de cunoștință» (p. 133).

Richard de Saint-Victor nu este un speculativ exclusivist, spiritualitate sa poartă amprentele unor enorme eforturi ascetice. Cînd vorbește de *Alienatio mentis*, ea e echivalentă cu noțiunea de transformare a minții noastre, în sensul enunțat de Sfîntul Pavel, să avem mințea lui Hristos. Depășirea realităților vizibile și chiar a noastră nu e posibilă decît printr-o stare de veghe, de încordare a forțelor sufletesti. Unirea voinței omenești cu cea dumnezeiască nu se poate realiza decît dacă sufletul intră deja în realitățile divine. Cu cît sufletul îndrăznește să atingă pe Dumnezeu, — spune Richard, — cu atît el se umilește pentru Hristos. Cu cît se ridică mai sus prin îndrăzneala sa, cu atît coboară mai jos prin umilința. Dragostea divină adevărată care însuflețește pe cei în care ea arde, nu se imobilizează în exlaz. Iluminări, unire transformantă, desigur sînt daruri prețioase, însă nu-s decît stadii, trepte, treceri (p. 153). Richard de Saint-Victor concepe și prezintă dragostea ca un proces întîm între persoane, care nu-s persoane, decît prin dăruirea lor reciprocă. Expresie dinamică a geneozităților Ființei supreme, dragostea e recunoscută ca Valoare supremă (p. 156). Dragostea fiind adevărul și totul divin, trebuie să devină adevărul omului și totul. În tratatul său «De Trinitate», Richard prezintă o viziune a dispariției treptate a răului pe măsura progresului omului în binele și adevărul evanghelic. Aceasta e cheia celor patru trepte ale «dragostei violente». Dumeige consideră că «socratismul creștin are în Richard de Saint-Victor pe unul din reprezentanții cei mai autentici și mai clar-văzători». (p. 159).

În concepția lui Richard de Saint-Victor, Persoanele divine, deschise total, unele altora și trăind prin darul etern și reciproc al Dragostei trinitare, nu se vor despărți niciodată. Persoanele umane dăruindu-se altor persoane, își păstrează spontaneitatea lor vie» (pag. 161).

După *Pierre Rousselet*, Gervais Dumeige ne-a dat un studiu valoros asupra umila din cei mai proeminenți gânditori occidentali din Evul Mediu. Cartea profundă și interesantă, contribuie la descoperirea filonilor de gîndire patristică și autentică pecetie a spiritului creștin, nealterat de aluviunile aristotelice. Richard de Saint-Victor este cel mai apropiat gînditor medieval creștin al Bisericii Apusene, de duhul apostolic al Bisericii Ortodoxe Răsăritene.

★

Lucrarea lui *Cocchiara Giuseppe* (Storia del folklore in Europa, Torino Edizione Scientifiche Einaudi, 1952, 626 p.) aduce o contribuție valoroasă la cunoașterea folclorului european. Sub forma analizei istorice, autorul cercetează producțiile folclorice la francezi, germani, italieni, ruși, polonezi, finlandezi, englezi, etc. Remarcăm capitolul despre Rusia, în care se arată cum sentimentul național, conștiința forței poporului reacționează împotriva invaziei lui Napoleon. Scriitorii își consacră eforturile purificării limbii, accentuînd sentimentul demnității naționale (Karazim, Pușkin). Cehii, polonezii, de asemenea, urmează aceeași cale. Ei caută să determine caracteristicile comune popoarelor slave, pe baza arheologiei, etnografiei, lingvisticii. În Germania, curentul «Sturm und Drang» caută să definească sufletul națiunilor și poezia populară. Pentru Herder, tradiția exprimă geniul unui popor.

★

Rene-Grousset: Les croisades, Presses Universitaires de France, 1948, Coll. «Que sais-je?», scrie că întemeierea imperiului latin la Bizanț, interesează mai mult istoria economică, fiind o manifestare a imperialismului venețian. Baronii, cavalerii Occidentului, suprapuși societății bizantine, nu aveau superioritatea culturală pentru a se impune. Abaterea celei de a patra cruciade la Bizanț, este un act de «brigandaj internațional»; el a constituit «o nenorocire europeană. Invingătorii din 1204, sparseră unitatea bizantină, fără a o înlocui cu ceva viabil» (p. 103). «Ocuparea Bizanțului fu însoțită de distrugerii ireparabile» (p. 99).

Aceste recunoașteri lucide din partea lumii occidentale, înlesnesc înțelegerea repulsiei Bizanțului față de încercările de unire cu Roma.

*

GEORG OSTROGORSKY profesor la Universitatea din Belgrad ne dă o nouă ediție a istoriei statului bizantin: «Geschichte des Byzantinischen Staates», München, 1952, 496 p. Prima ediție a apărut în 1940. Are 8 capitole: 1. Elementele desfășurării statului Bizantin (324-610); 2. Lupta pentru existența și reînnoirea statului bizantin (610-711); 3. Criza iconoclastă (711-843); 4. Înflorirea imperiului bizantin (843-1025); 5. Dominarea funcționarilor capitalei (1025-1081); 6. Dominarea militarilor (1081-1204); 7. Stăpânirea latină și restaurarea imperiului bizantin (1204-1282); 8. Decadența și ruina imperiului bizantin. După Ostrogorski, cauzele interne care au contribuit la slăbirea imperiului bizantin sînt: disputele teologice, certurile în jurul tronului imperial, lupta statului contra feudalilor, iar după instalarea latinilor, fără-nițarea imperiului, sărăcirea și neputința sa economică. Cauzele externe: luptele neîncetate în est, împotriva persilor, arabilor, turcilor. Rolul Bisericii în raportul său cu statul, este expus cu originalitate. Biserica începînd cu împărații iconoclaști, se degajează de tutela imperială. Pe măsură ce statul își pierde prestigiul sub Paleologi, acela al Bisericii se întărește. Andronic II și succesorii săi, încredințează din ce în ce mai mult funcțiunile civile clericilor. Patriarhatul a devenit singura instituție puternică în Bizanț, centrul spiritual al lumii Ortodoxe. Acum, Biserica este aceea care protejează statul, după cum vedem din răspunsul patriarhului ecumenic, dat prințului Vasile al Moscovei, către anul 1391-1397. Iată pentru ce, după 1453, Biserica a supraviețuit.

C. BARBULESCU

REVISTA REVISTELOR

MUZICA BISERICIASCA ȘI FOLCLORUL

Thorild Knudsen (Kopenhague): Structures prémodales et pseudo-grégoriennes dans les mélodies des ballades danoises, in *Journal of the International folk music council*, vol. X, 1958, UNESCO, Cambridge, England, afirmă:

«Atribuim melodiilor transmise oral prin tradiția populară daneză, unele calități pe care trebuie să le considerăm ca o supraviețuire națională a unei culturi muzicale la un stadiu de evoluție destul de ridicat. Nu pare posibil să interpretăm vechea muzică a poporului danez ca o derivare a cântecului gregorian, ci încercăm să interpretăm cântecul gregorian derivând din vechea muzică populară daneză. Aceasta din urmă e rezultatul unei supraviețuirii naționale, a unui prim stil pregregorian, general, răspândit în Europa occidentală. Modulurile «pseudo-gregoriene» nu prezintă decât un aspect superficial și desfigurată al particularităților și posibilităților proprii vechilor melodii populare daneze».

DESPRE SFINȚII PĂRINȚI

Intr-un cotidian francez Henry Marrou, profesor la Sorbona, trece în revistă lucrările despre teologia Sfinților Părinți, apărute în ultimii 15 ani. Numai traduceri sistematice din ei depășesc numărul de 50: Viața lui Moise, de Grigore de Nisa, (R.P. Daniélou), Protrepiticul lui Clement Alexandrinul (R.P. Mondésert), La Bible de Jérusalem, apărută prin îngrijirea lui P. Chifflet, *Les Persécuteurs de Lactance* (2 vol.), datorită istoricului belgian J. Moreau, de la Universitatea din Bruxelles. Aceste traduceri constituie o contribuție eficientă la progresul și vitalitatea umanismului clasic. Cultura clasică trebuie să îmbrățișeze antichitatea întreagă, păgână și creștină totodată. Mesajul înțelepciunii, pe care acesta l-a transmis civilizației noastre și dincolo de aceasta, întregii omeniri, nu e numai acela al poezilor și gânditorilor păgânismului, ci,

de asemeni, și cel al Sfinților Părinți, care «după credință sînt autenticii părinți ai Occidentului».

UN MITROPOLIT MELOD ȘI POLEMIST ANTILATIN

In *Revue des Etudes byzantines*, tome XV, 1957, Paris, V. Laurent scrie despre mitropolitul de Pergam, Arsenie, mort în 1317, căruia i se atribuie un canon de nouă ode, în cinstea Născătoarei de Dumnezeu. El compune o respingere a școlilor vechiului patriarh, Ioan XI Beccos, care era favorabil Filioque-ului. Acest tratat a fost de asemenea atribuit unui alt Arsenie, călugăr studit, corespondent și partizan al lui Grigore Palama. Tratatul face parte din abundența producție teologică, ce urma restaurării Ortodoxiei, făcută de Andronic II (1283). Călugărul Arsenie apare ca un om cultivat. Rezistența sa față de politica religioasă a lui Mihail VIII Paleologul și zelul său contra lui Ioan Beccos, îi aduseră onorurile episcopatului. In același număr, V. Laurent, (Un prélat fantôme. L'Archevêque d'Ochrida, Anthoine Métochite (XIV-ème siècle), neagă existența acestuia. Lucrările așa zisului arhiepiscop Antim Metohitul sînt inventate de Nicolo Comnène Papadopol. Ele n-au existat decât în fertila imaginație de erudit a lui Papadopol.

REVELAȚIA CRESTINA ȘI SPIRITUALITATEA INDIANA

Claude Tresmontant (*Le personnalisme biblique et l'antipersonnalisme des Upanishad*, in *La table ronde*, nr. 123, Mars 1958, Paris, scrie: «Creația e frumoasă, e bună, ea cîntă slava lui Dumnezeu-Creatorul, e manifestarea frumuseții și dragostei Sale. Nimic de acest fel în gîndirea indiană. Ființele sînt iubite entru ele insele. Este fundamental etic biblic. Ele nu sînt o iluzie pe care cunoașterea trebuie s-o împrăstie. Ele sînt create, nu preexistă. Tradiția biblică ignoră cu desăvîrșire tema pre-

existenței sufletelor și a transmigrațiunii. Fecunditatea este o binecuvîntare a lui Dumnezeu. Sîntem la antipodul Upanișadelor, a Bhagavat-Gîtei și a Presocraticilor. Etica biblică este întemeiată pe acest realism al existenței personale. Ea se va caracteriza printr-un atașament pasionat față de omul concret, de omul viu, omul victimă, omul oprimat. Realismul eticii este fondat pe realismul dragostei. Centrul, esența însăși a Revelației biblice este învățătura dragostei lui Dumnezeu. Comuniunea între om și Dumnezeu său în comuniunea poporului nou creat de Dumnezeu, este comuniunea personală, care implică destinația persoanelor în sinul însuși al Unirii glorioase» (p. 46).

André Siegfried, (*Les voies d'Israël*), consideră că «monismul iudaic răspunde unei etape fundamentale a evoluției morale umane. Legea posedă o însemnătate universală. Pînă în inspirația sa, preocupată de dreptate, ea e umană prin duritatea sa. Drama lui Israel va fi în această alegere, între un destin național și un apostolat universal» (p. 19).

LECTOR

SĂRBĂTOAREA DIAVOLULUI

Sărbătoarea diavolului, practică de mineri din Oruro (Bolivia), — așa cum ne-o descrie revista *Orizonturi*, din februarie 1958, pg. 27-32), — este semnificativă prin afixarea luxului și a bogăției spectacolului, și are loc în Sîmbăta Carnavalului, fiind un amestec ciudat de elemente sociologice, religioase și coregrafice, impresionantă, tocmai prin amestecul păgânismului cu creștinismul. Citind titlul de mai sus, ești ispitit să crezi că, într-adevăr, într-un colț al lumii, și diavolul a reușit să-și aibă o sărbătoare, și deci, un cult. Totuși, în ceremonialul ce se desfășoară în acea zi, elementele creștine sînt predominante.

Sărbătoarea este pregătită în mod minuțios, cu cîteva luni înainte, mai ales în ceea ce privește confecționarea costumelor, care sînt de o valoare incalculabilă. Toți, bărbați și femei, poartă coarne lungi și încovoiate, atîngînd 30-40 cm., ochii înfiorători, nasuri diabolice și guri enorme, cu dinți confecționați din cioburi de oglindă. Restul costumului este format din petale mari, cusute pe margini cu fire de argint, atîrnînd separate, de la cîngătoare pînă la genunchi.

În această zi, minerii aleargă cu pietate desăvîrșită la biserica Sfintei Fecioare, patroana minei, depunînd ofrandele lor la picioarele unei stînci curioase, care — după înfățișare — este numită de către occidentali: diavolul.

Sărbătoarea aceasta, extrem de orgiacă, începe apoi prin defilarea poverilor, care constau din diverse obiecte în miniatură, unele din ele fiind din argint și aur curat, încărcate în coșuri duse de măgari, sau — de cînd s-au mai civilizat — și de Jeep-uri!

Cortejiul este format din: draci, drăcoaiice, îngeri și arhangheli, și se termină în fața bisericii principale, unde începe un dans care, uneori, atinge marginile freneziei. Amețiți de acest dans, cu toți participă apoi la slujba oficiată în biserică, unde, drăcoaiicele, alături de îngeri, stau într-o reculegere adîncă, nemișcați, ca și cînd o mîna puternică i-ar fi ținut pe loc. După slujbă, în piață, are loc apoi, numărul principal al sărbătorii, curiosul și faimosul «Dans al diavolului», care constituie și punctul culminant al ceremoniei, constînd dintr-un ciudat amestec de dansuri, declamări și rugăciuni.

Carnavalul din Oruro, nelipsit de pitoresc, rămîne — pînă la urmă — o sărbătoare stranie, un amestec hibrid de creștinism și păgînism.

Pr. GABRIEL COCORA

A APĂRUT

NICOLAE C. LUNGU
CONFERENȚIAR LA INSTITUTUL TEOLÓGIC DIN BUCUREȘTI
DIRECTOR AL CORALEI SFINTEI PATRIARHII

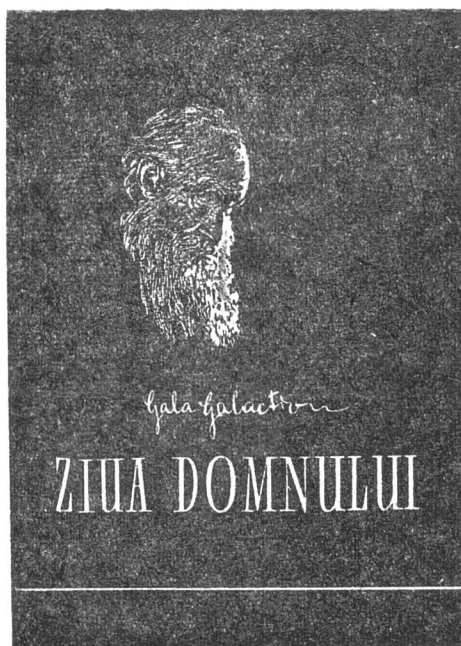
LITURGHIA PSALTICĂ

**VECHILE MELODII BISERICESTI TRADIȚIONALE,
TRANSCRISE PE NOTAȚIA LINIARĂ ȘI ARMONIZATE
PENTRU COR MIXT**

**TIPĂRITĂ CU APROBAREA SFINTULUI SINOD
ȘI CU BINECUVINTAREA PEA FERICITULUI
JUSTINIAN
PATRIARHUL ROMÂNIEI**

1957
EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
BUCUREȘTI

A APĂRUT

PREȚUL LEI 10

Comenzi se fac la :

**Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă
București, Str. Principatele Unite nr. 60**

A APĂRUT

DOGMATICA

MANUAL PENTRU UZUL SEMINARIILOR TEOLOGICE

TIPĂRIT CU BINECUVÎNTAREA
PREA FERICITULUI
JUSTINIAN
PATRIARHUL ROMÂNIEI

BUCUREȘTI
EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
1958

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
1 9 5 8